

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“Η Πολιτική περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής ένωσης με έμφαση
στην οδηγία 2004/35 περί περιβαλλοντικής ευθύνης και οι
συνέπειες της στον ασφαλιστικό κλάδο.»**

ΦΟΙΤΗΤΗΣ : ΛΕΚΚΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, .Α.Μ. (7106Μ013)

Ιούνιος 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	2
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
2. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ Ε.Ε.....	5
2.1. Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.	5
2.2. ΑΠΟ ΤΟ 1957 ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ.....	11
2.3. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΕΩΣ ΤΟ 6 ^Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	16
2.4. ΤΟ 6 ^Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ.....	27
3. Η ΟΔΗΓΙΑ 35/2004 ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΚΑΙ Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ Η.Π.Α.....	32
3.1. Η ΟΔΗΓΙΑ 35/2004 ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ SUPERFUND ΤΩΝ Η.Π.Α.	32
3.2. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΥΘΥΝΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΚΑΙ Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ	35
3.3. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΟΔΗΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΟΔΗΓΗΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ 35/2004.....	43
3.4. Η ΑΡΧΗ Ο «ΡΥΠΑΙΝΩΝ ΠΛΗΡΩΝΕΙ» ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 35/2004.....	51
4. ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 35/2004 ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	55
5. Ο ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 35/2004	65
5.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΗΜΕΡΑ	65
5.2. Η ΝΕΑ ΑΓΟΡΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	71
5.3. Η ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΖΗΜΙΩΝ.....	79
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89
ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	90
ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ	91

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

1. Οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Απριλίου 2004 σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημιάς
2. Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος με το οποίο ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία η κοινοτική οδηγία 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από το 1950 και την Ευρωπαϊκή Ένωση των 6 κρατών-μελών, των 100 εκατομμυρίων κατοίκων και των λίγων βιομηχανιών και λοιπών ρυπογόνων επιχειρήσεων που βρίσκονταν σε εμβρυακό ακόμη στάδιο – λόγω του πρόσφατου πολέμου- , σήμερα, το 2009 έχουμε την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών – μελών, των 400 και πλέον εκατομμυρίων κατοίκων και των πολλών επιχειρήσεων.

Μία από τις κυριότερες προτεραιότητες της Ένωσης ήταν και είναι, η προστασία των πολιτών της σε διάφορους τομείς όπως η υγεία, η εργασία, η παιδεία κ.α. Ένας από αυτούς τους τομείς είναι και η προστασία του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζει ο ευρωπαίος πολίτης απέναντι στις μεγάλες και ισχυρές, ρυπογόνες επιχειρήσεις και ιδιαίτερα απέναντι σε αυτές, που στην προσπάθειά τους για μεγιστοποίηση των κερδών κέρδους παραβλέπουν τις περιβαλλοντικές συνέπειες που έχουν οι δραστηριότητες τους .

Η εξελικτική πορεία της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής από τις απαρχές της, όταν ακόμη λειτουργούσε ως εξάρτημα της αγοράς, ως σήμερα που διεκδικεί την ενσωμάτωσή της στις άλλες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα αποτελέσει αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας.

Η πορεία αυτή καλύπτει πάνω από τρεις δεκαετίες και χωρίζεται σε πέντε κύριες περιόδους που διακρίνονται είναι οι εξής:

- Η προϊστορία, από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έως την Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης το 1972. Η περίοδος αυτή προετοίμασε το έδαφος για την θέσπιση μιας Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής.
- Η περίοδος του «παρασιτισμού» στην αγορά, που άρχισε με την θέσπιση του πρώτου Προγράμματος Δράσης για το περιβάλλον το 1973 έως την λήξη του τρίτου Προγράμματος το 1986. Η περιβαλλοντική πολιτική αποτελούσε εξάρτημα της πολιτικής του ανταγωνισμού.
- Η περίοδος της «νομιμοποίησης» του περιβάλλοντος, από την Ενιαία Πράξη το 1987 με την προσθήκη ενός νέου τίτλου «Περιβάλλον» στο κείμενο της τροποποιημένης Συνθήκης, έως την Συνθήκη του Maastricht το 1992. Δημοσίευση της έκθεσης Brundtland (1987), όπου εισάγεται η έννοια της αειφορίας.

- Η περίοδος που καλύπτεται από το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον με τίτλο: «Στόχος η αειφορία». Ορόσημα της περιόδου αυτής είναι οι Συνδιασκέψεις Κορυφής του Cardiff, της Λισαβώνας και του Gothenburg.
- Η περίοδος που καλύπτεται από το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, έως την έκδοση της Κοινοτικής οδηγίας περί περιβαλλοντικής ευθύνης. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από μια έντονη προτίμηση στην χρήση οικονομικών εργαλείων και εθελοντικών συμφωνιών παράλληλα με τον εξορθολογισμό, τον περιορισμό και την μείωση της πολυπλοκότητας και του όγκου των νομοθετικών ρυθμίσεων.

Μέσω της ανάλυσης της πορείας της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής παρατηρείται ότι αυτή διαμορφώνεται διαχρονικά ανάλογα με τις ανάγκες που δημιουργούνται για την προστασία του περιβάλλοντος. Πέρα από την ανάλυση της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας, θα δοθεί έμφαση σε μια σχετικά πρόσφατη οδηγία του Κοινοβουλίου η οποία θέτει για πρώτη φορά τον προβληματισμό της περιβαλλοντικής ευθύνης και υποχρεώνει τους ρυπαίνωντες να πληρώνουν. Η οδηγία αυτή εξετάζεται διότι είναι ιδιαίτερα σημαντική και για την χώρα μας η οποία δεν την έχει ενσωματώσει ακόμα στο Εθνικό Δίκαιο. Επιπλέον θα εξεταστεί μια άλλη παράμετρος της οδηγίας η οποία αφορά τον ασφαλιστικό κλάδο. Σύμφωνα με την οδηγία ο φορέας εκμετάλλευσης έχει την δυνατότητα να διαθέτει στα πλαίσια των προληπτικών μέτρων που λαμβάνει χρηματοοικονομική κάλυψη που θα καλύπτει το κόστος αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημιάς. Σύμφωνα με την οδηγία είναι προαιρετικό για το κάθε κράτος-μέλος να υποχρεώσει ή όχι τις επικίνδυνες για πρόκληση περιβαλλοντικής ζημιάς βιομηχανίες να διαθέτουν ασφαλιστήρια αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης. Στην χώρα μας και σύμφωνα με το σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος το οποίο θα παρουσιαστεί στη συνέχεια της εργασίας, θα καθίσταται από τον Μάιο του 2010 υποχρεωτική η ασφάλιση αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης. Η παράμετρος αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι επηρεάζει άμεσα σημαντικούς κλάδους της οικονομίας. Ο ένας κλάδος είναι οι βιομηχανικές και λοιπές ρυπογόνες μονάδες οι οποίες θα κληθούν να καλύψουν ένα ιδιαίτερα υψηλό κόστος προκειμένου να διαθέτουν την απαραίτητη χρηματοοικονομική ασφάλεια έναντι πιθανών περιβαλλοντικών κινδύνων. Ο άλλος μεγάλος κλάδος που αναμένεται να επηρεαστεί από την προσαρμογή της οδηγίας 35/2004 στο

ελληνικό δίκαιο είναι ο κλάδος των ασφαλειών. Η οδηγία αποτελεί μια ιδιαίτερη ευκαιρία για τις ασφαλιστικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην χώρα μας διότι τους δίνεται η δυνατότητα για αύξηση του κύκλου εργασιών τους μέσω της πώλησης εξειδικευμένων ασφαλιστικών προϊόντων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης.

Μελετώντας την περιβαλλοντική πολιτική της Κοινότητας θα κατανοήσουμε πως αυτή διαμορφώθηκε μέσα στο χρόνο, από την ίδρυση της έως και σήμερα. Παράλληλα η μελέτη της οδηγίας 35/2004 θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε τον χρόνο που απαιτείται για την έκδοση μιας οδηγίας, από την δημιουργία της ανάγκης για την ύπαρξη της, έως και την τελική έκδοση της από το Κοινοβούλιο. Τέλος θα εξεταστούν οι οικονομικές παράμετροι της οδηγίας και πως αυτές επηρεάζουν τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις, και την προσπάθεια που αυτές καταβάλουν προκειμένου να καταφέρουν να δημιουργήσουν σύγχρονα και ευέλικτα περιβαλλοντικά ασφαλιστικά προϊόντα που να ανταποκρίνονται στις νέες ανάγκες που δημιουργούνται.

2. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

2.1. Η εξελικτική πορεία της Κοινοτικής Περιβαλλοντικής Πολιτικής.

Η Κοινοτική πολιτική για το περιβάλλον διαμορφώθηκε σταδιακά κατά την διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών. Μολονότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε ως πρωταρχικό στόχο την εξάλειψη των τεχνικών και άλλων εμποδίων για την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων, ανέπτυξε μια εκτεταμένη περιβαλλοντική πολιτική, η οποία θέτει κανόνες και όρια που περιορίζουν τις ελευθερίες της αγοράς.

Αρχικά ωστόσο, η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική αφορούσε μάλλον τον ανταγωνισμό παρά το περιβάλλον. Το προβάδισμα του ανταγωνισμού δεν ήταν απλώς μια πολιτική επιλογή ειδικότερα δε που το περιβάλλον δεν περιλαμβανόταν ως αυτοτελής πολιτικός στόχος στο κείμενο της Συνθήκης της Ρώμης του 1957, Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική δεν ήταν δυνατόν να υπάρξει παρά μόνο ως

εξάρτημα της πολιτικής του ανταγωνισμού¹. Ο κύριος στόχος της Κοινοτικής πολιτικής ήταν η εναρμόνιση των περιβαλλοντικών νομοθεσιών και η ομοιόμορφη καταπολέμηση ορισμένων μορφών ρύπανσης, ώστε να μην εγείρονται τεχνικά εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων λόγω των διαφορετικών εθνικών προσεγγίσεων. Μόνο μετά την Ενιαία Πράξη του 1987, το περιβάλλον και η ανάγκη της προστασίας του ενσωματώθηκαν στο κείμενο της Συνθήκης².

Η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική καλύπτει σήμερα σχεδόν το σύνολο των περιβαλλοντικών θεμάτων. Το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο αναπτύχθηκε ήταν τα έξι πολυετή Προγράμματα Δράσης για το Περιβάλλον. Το πρώτο θεσπίστηκε το 1973³, ενώ το τρέχον έκτο πρόγραμμα θα ισχύει μέχρι το 2012. Η προσέγγιση που υιοθετήθηκε αρχικά ήταν η κλασική διοικητική προσέγγιση, βασιζόμενη σε νομοθετικές ρυθμίσεις που αποφασίζονται στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και εφαρμόζονται με ενιαίο τρόπο από τα κράτη μέλη. Οι Κοινοτικές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις είχαν ως επί το πλείστον την μορφή οδηγιών που καθόριζαν ποσοτικούς στόχους και αυστηρά χρονοδιαγράμματα, αφήνοντας στα κράτη μέλη την ευχέρεια να επιλέξουν τις μεθόδους με τις οποίες θα μετέφεραν τις διατάξεις στο εθνικό δίκαιο για να επιτύχουν τους στόχους.

Κύριο κριτήριο κάθε Κοινοτικής πολιτικής ήταν και παραμένει αυτό του απρόσκοπτου ανταγωνισμού και της καλής λειτουργίας της αγοράς. Είναι συνεπώς φυσικό η προβληματική του ανταγωνισμού να διαπερνά και να συν-καθορίζει και την εξέλιξη της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής σε όλες τις φάσεις της ιστορίας της. Στην διαμόρφωσή της καθοριστικό ρόλο παίζουν αφ' ενός η δυναμική της ίδιας της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, που συνεχώς επεκτείνεται σε νέα πεδία και αφ' ετέρου, η τάση των εθνικών κυβερνήσεων να διατηρήσουν ή και να ανακτήσουν, τις εξουσίες που ατύπως έχουν εκχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Στην πράξη, η αμφισβήτηση της αρμοδιότητας της Κοινότητας να ρυθμίζει περιβαλλοντικά θέματα παραμένει ως σήμερα ενεργή, αν και η μορφή με την οποία διατυπώνεται σε κάθε περίοδο διαφέρει. Το αρχικό ερώτημα, αν η περιβαλλοντική πολιτική πρέπει να είναι εθνική υπόθεση ή να αποφασίζεται σε Κοινοτικό επίπεδο,

¹ Δέλλης Γ., *Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος: Οι διαστάσεις της προστασίας του περιβάλλοντος στην κοινοτική έννομη τάξη*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σ. 160-163

² Wilkinson D., «Greening the treaty: Strengthening environmental policy in the Treaty of Rome», *Institute for European Environmental Policy*, London, 1990

έδωσε την θέση του σε ένα νέο ερώτημα: Ποιο είναι το εκάστοτε καταλληλότερο επίπεδο για την λήψη περιβαλλοντικών μέτρων; Η οπτική αυτή εισήγαγε στις νομοθετικές ρυθμίσεις μια «αντικειμενική» οικονομική διάσταση: κάθε νομοθετική πρόταση οφείλει να υποβάλλεται σε ανάλυση κόστους / οφέλους όσον αφορά το επίπεδο στο οποίο είναι σκόπιμο να θεσπιστεί.

Παρά τις υπάρχουσες αντιθέσεις, η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας χαρακτηρίζεται από μια συνεχιζόμενη εκχώρηση εξουσιών από τα κράτη μέλη. Πάνω από 300 οδηγίες που έχουν εκδοθεί για περιβαλλοντικά θέματα έχουν ενσωματωθεί στο «Κοινοτικό Κεκτημένο».

Η εκθετική αύξηση της Κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η επέκτασή της σε ένα συνεχώς διευρυνόμενο θεματικό πεδίο είναι ασφαλής δείκτης της αυξανόμενης σπουδαιότητας του ρόλου της Κοινότητας στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας σε εθνικό επίπεδο, ακόμη και σε χώρες με ισχυρή παράδοση σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας.

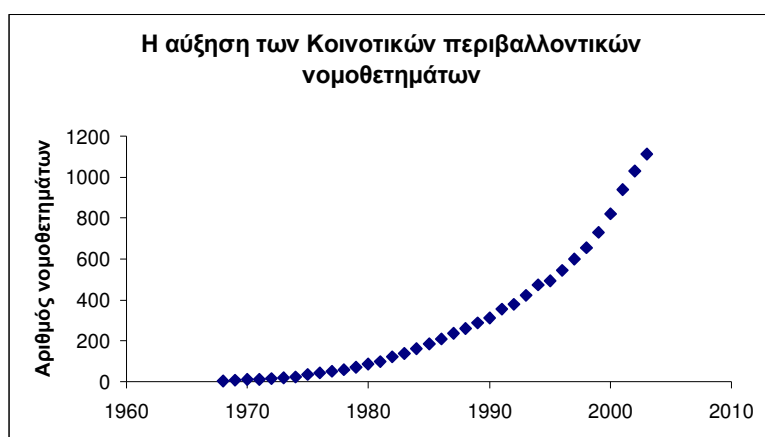
Οι ρυθμίσεις για το περιβάλλον (κατά κύριο λόγο οδηγίες) που έχουν εκδοθεί στην διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών καλύπτουν μια ευρεία θεματολογία και περιλαμβάνουν σήμερα, μεταξύ άλλων, διατάξεις για την ποιότητα του αέρα και του νερού, τον θόρυβο, την διατήρηση της άγριας ζωής και των οικολογικών ενδιατημάτων, την διαχείριση των απορριμμάτων και την ανακύκλωση, την προστασία από τις επικίνδυνες ουσίες και τα βιομηχανικά ατυχήματα, την ρύθμιση θεμάτων βιοτεχνολογίας, καθώς και γενικά θέματα, όπως η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η ελεύθερη πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, οι εθελοντικοί περιβαλλοντικοί έλεγχοι και η περιβαλλοντική ευθύνη, η οικολογική σήμανση των προϊόντων και τα περιβαλλοντικά πρότυπα.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η Κοινοτική περιβαλλοντική νομοθεσία, η οποία έχει ενσωματωθεί στις νομοθεσίες των κρατών μελών, αντιπροσωπεύει κατά μέσο όρο το 80% της συνολικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας στα κράτη μέλη. Το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο στις περιφερειακές χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπου η κύρια πηγή περιβαλλοντικής νομοθεσίας είναι η μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των Κοινοτικών διατάξεων.

³ Καλλία Α., *Οι υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα δικαιώματα των Ελλήνων Πολιτών από την Κοινοτική νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1987, σ. 14-15

Η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική αναπτύχθηκε και επεκράτησε σε ένα αμφίρροπο θεσμικό και πολιτικό περιβάλλον⁴. Παρά τις δυσχέρειες, ο όγκος της περιβαλλοντικής νομοθεσίας αυξήθηκε κατά την διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών, όπως φαίνεται και στον πίνακα Α.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α

Παρατηρείται μάλιστα το φαινόμενο, οι περισσότερες κυβερνήσεις, ακόμη και όταν υπεραμύνονται της εθνικής τους κυριαρχίας και δείχνουν απροθυμία στην εκχώρηση εξουσιών στα Κοινοτικά όργανα, προτιμούν σιωπηρά να αποφασίζεται η περιβαλλοντική νομοθεσία «στις Βρυξέλλες» και όχι στο εθνικό επίπεδο. Ο λόγος είναι ότι η μετέπειτα μεταφορά της νομοθεσίας στα εθνικά δίκαια έχει μικρότερο πολιτικό κόστος, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για μη δημοφιλείς διατάξεις. Η μεταφορά της νομοθεσίας εμφανίζεται ως συμμόρφωση προς εισηγμένες αποφάσεις, που έχουν ήδη τον χαρακτήρα του τετελεσμένου.

Τα αποτελέσματα αυτής της πρακτικής είναι αντιφατικά. Το θετικό είναι ότι διευκολύνεται η δημιουργία μιας εκτεταμένης, προηγμένης και ενιαίας περιβαλλοντικής νομικής υποδομής, που θα ήταν πολύ δύσκολο έως αδύνατο να αναπτυχθεί από τα κράτη μέλη. Το αρνητικό είναι ότι η περιβαλλοντική νομοθεσία, η οποία αποφασίζεται στο Κοινοτικό επίπεδο, συχνά μεταφέρεται καθυστερημένα ή πλημμελώς στα εθνικά δίκαια των κρατών μελών και μερικές φορές εφαρμόζεται ανεπαρκώς ή και καθόλου. Ένας από τους λόγους που έχουν επισημανθεί είναι ότι οι εθνικές διοικήσεις, οι οποίες δεν συμμετέχουν στην διαμόρφωση της

⁴ Usui Y., *Norm Evolution in EC Environmental Law*, Web– Papers, 2002

περιβαλλοντικής πολιτικής και της νομοθεσίας, δεν ταυτίζονται ή ακόμη δεν κατανοούν το πνεύμα και το περιεχόμενο διατάξεων που έχουν αποφασιστεί ερήμην των διοικήσεων και των πολιτών των κρατών μελών. Η κριτική αυτή έχει υιοθετηθεί από την ίδια την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρ' όλο που όλες οι κοινοτικές ρυθμίσεις εξετάζονται εξαντλητικά σε διάφορα επίπεδα από τεχνικές και από πολιτικές επιτροπές, όπου συμμετέχουν εκπρόσωποι και εμπειρογνώμονες των κρατών μελών. Ένας άλλος λόγος, είναι το οικονομικό και πολιτικό κόστος που συνεπάγεται, βραχυπρόθεσμα, η περιβαλλοντική πολιτική ακόμη και στις περιπτώσεις στις οποίες, μακροπρόθεσμα, το κόστος αυτό αναμένεται ότι θα αποσβεστεί.

Η τρίτη πενταετής έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «η Ευρώπη εξακολουθεί να ζει από το φυσικό κεφάλαιο του πλανήτη». Ορισμένες μάλιστα από τις επιτυχίες της περιβαλλοντικής πολιτικής οφείλονται στην εξαγωγή των περιβαλλοντικών προβλημάτων στις φτωχές χώρες εκτός Ευρώπης.⁵

Στις επιτυχίες συγκαταλέγονται η εξάλειψη του μολύβδου από τα καύσιμα, η μείωση των χλωροφθορανθράκων (CFC) που καταστρέφουν το όζον, η ελάττωση των εκπομπών οξειδίων του αζώτου χάρη στην χρήση καταλυτικών μετατροπών στα αυτοκίνητα, η αύξηση των μονάδων βιολογικού καθαρισμού, ο καθορισμός ενός μεγάλου αριθμού προστατευτέων περιοχών που καλύπτουν το 18% της επικράτειας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η μικρή αλλά σταθερή επέκταση των Ευρωπαϊκών δασών.

Μεγάλα προβλήματα, ωστόσο, παραμένουν. Το κυριότερο, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, είναι η αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος. Είναι χαρακτηριστικό πως από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα έως και το 1950 η μέση θερμοκρασία είχε αυξηθεί κατά 0,5° C, ενώ τα τελευταία 50 χρόνια η ζημιά έχει πολλαπλασιαστεί.⁶ Αναγνωρίζεται ότι τα μέτρα που έχουν ληφθεί δεν επαρκούν για την επίτευξη του μακροπρόθεσμου πολιτικού στόχου που είναι η σταθεροποίηση της ανόδου της μέσης θερμοκρασίας σε επίπεδα χαμηλότερα από +2° C. Άλλα επίμονα προβλήματα είναι η ρύπανση του αέρα και ο έλεγχος των χημικών ουσιών, η διατήρηση της αγροτικής γης και της βιοποικιλότητας, η βελτίωση της ποιότητας των γλυκών νερών και των θαλασσών.

⁵ World Wildlife Fund (WWF), *Δελτίο τύπου*, 2005

⁶ Χριστούλας Δ.- Ανδρεαδάκης Α.- Σταθόπουλος Α.- Καββαδάς Μ.-Στάμου Α.-Χατζημπίρος Κ., «Περιβαλλοντική Τεχνολογία», *Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο*, Αθήνα, 1996, σ.420-425

Ένα επιπλέον αίτιο των μη ικανοποιητικών επιδόσεων σε ορισμένους τομείς θεωρείται η πλημμελής ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής στις άλλες πολιτικές. Οι πολιτικές σε βασικούς τομείς, όπως της γεωργίας, των μεταφορών, της ενέργειας χαράσσονται χωρίς να υπολογίζεται η περιβαλλοντική τους διάσταση⁷. Αποτέλεσμα είναι ότι οι τυχόν βελτιώσεις, οι οποίες επιτυγχάνονται σε έναν τομέα μπορεί να εξουδετερώνονται από τις δυσμενείς εξελίξεις σε άλλους τομείς.

Μολονότι η κριτική αυτή είναι γενικά αποδεκτή σε διακηρυκτικό επίπεδο, η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής στις άλλες πολιτικές προσκρούει στην διοικητική αδράνεια και σε ιδεολογικούς φραγμούς. Κατά παράδοση, με θέματα περιβάλλοντος ασχολείται η οικεία Γενική Διεύθυνση της Επιτροπής, αλλά η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική είναι αποδεκτή μόνο στον βαθμό που δεν έρχεται σε αντίθεση με τους στόχους των άλλων πολιτικών.

Η πλημμελής εφαρμογή και η πλημμελής ενσωμάτωση αποτέλεσαν αντικείμενο έντονης κριτικής. Θεωρήθηκε ότι και στις δύο περιπτώσεις η παραδοσιακά ακολουθούμενη νομοθετική προσέγγιση είναι ακατάλληλη για την αντιμετώπιση σύνθετων προβλημάτων, όπως είναι τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Η κριτική αυτή προετοίμασε το έδαφος για μια «νέα προσέγγιση» που φιλοδοξεί να είναι περισσότερο ευέλικτη, αποκεντρωμένη, ανοικτή και συμμετοχική. Η νέα προσέγγιση θέτει ευρείς πολιτικούς στόχους, η επίτευξη των οποίων επαφίεται σε εθελοντικές ρυθμίσεις και μέτρα βασιζόμενα στους νόμους της αγοράς. Η νέα προσέγγιση δεν αξιολογείται μόνο από τα αποτελέσματά της στην επίτευξη ποσοτικών στόχων, αλλά επίσης από την αλλαγή αντιλήψεων που επιφέρει η εφαρμογή της, καθώς και τον βαθμό στον οποίο η διαδικασία θα επιτρέψει την εξεύρεση λύσεων συμβατών με τους γενικούς στόχους της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής και προσαρμοσμένων στις τοπικές περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Σύμφωνα με τη νέα προσέγγιση, οι νομοθετικές ρυθμίσεις θα αφορούν περισσότερο την θέσπιση διαδικασιών που θα πρέπει να ακολουθούνται για την προσέγγιση γενικών και κοινά αποδεκτών περιβαλλοντικών στόχων και λιγότερο την επίτευξη των ίδιων των στόχων.

Η ιστορία της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής χαρακτηρίζεται από μια έντονη εσωτερική διαδικασία που της επέτρεψε να αναδυθεί, να εδραιωθεί, να

⁷ Lenschow A., *New Regulatory Approaches in Greening EU Policies*, European Law Journal, vol. 8, No 3, σ. 19-37, 2002

διογκωθεί και να επεκταθεί, σε ένα θεσμικό πλαίσιο όπου όμως κυρίαρχη αξία ήταν ο ελεύθερος ανταγωνισμός και η απρόσκοπτη κυκλοφορία και ανταλλαγή των εμπορευμάτων. Η ολοκλήρωση της Κοινής Αγοράς έχει την δική της ισχυρή εσωτερική δυναμική. Η αντιπαράθεση ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ελεύθερη αγορά παραμένει ενεργή αλλάζοντας όμως μορφή και στόχους. Σήμερα κανείς δεν αμφισβητεί την αναγκαιότητα μιας Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, κυρίως για λόγους προστασίας της υγείας των πολιτών. Η κριτική εστιάζεται στην περιορισμένη αποτελεσματικότητα των νομοθετικών παρεμβάσεων, στην εκ των άνω διαμόρφωση και επιβολή των στόχων χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι τοπικές περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες, στην μειωμένη συμμετοχή των ενδιαφερομένων και του κοινού στην λήψη των αποφάσεων που αφορούν το περιβάλλον, στην άνιση επιβάρυνση του κόστους από την ομοιόμορφη εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και την μείωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Η συγκεκριμένη Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική, σε κάθε φάση της εξέλιξής της, ήταν η συνισταμένη της δυναμικής που γεννούσε τους περιβαλλοντικούς προβληματισμούς και της μορφής που ελάμβανε η αμφισβήτησή αυτής της δυναμικής. Τόσο η μία όσο και η άλλη τάση επηρεάζονται από το διεθνές πολιτικό και οικονομικό κλίμα και τις διεθνείς εξελίξεις στον τομέα του περιβάλλοντος. Θα πρέπει επίσης να συναξιολογηθεί η συντομία του χρονικού διαστήματος εντός του οποίου αναπτύχθηκε η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική, με δεδομένες τις βαθιές αλλαγές νοοτροπίας που απαιτούσε τόσο από τον επιχειρηματικό κόσμο όσο και από τον πολίτη-καταναλωτή αλλά και από τις ίδιες τις κυβερνήσεις.

2.2. Από το 1957 έως το τέταρτο πρόγραμμα δράσης

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα είχε ως κύριο στόχο την δημιουργία μιας Κοινής Αγοράς, ενώ το περιβάλλον και η προστασία του δεν ανήκαν αρχικά στην προτεραιότητα των Κοινοτικών στόχων. Στη Συνθήκη της Ρώμης του 1957 με την οποία ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, δεν υπήρχε μνεία για το περιβάλλον και ως εκ τούτου δεν υπήρχε ρητή πρόβλεψη για εκχώρηση εξουσιών από τα κράτη μέλη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα για την θέσπιση και εφαρμογή μιας Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Σύμφωνα με τις κυρίαρχες αντιλήψεις της

εποχής, οι οποίες αποτυπώθηκαν στο κείμενο της Συνθήκης, η δημιουργία μιας Κοινής Αγοράς και η εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων θα επιτάχυνε την οικονομική μεγέθυνση, η οποία με την σειρά της θα έφερνε ευημερία και δικαιότερη κατανομή του πλούτου.

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν, οι γνώσεις και η ευαισθησία γύρω από τα περιβαλλοντικά θέματα παρουσίασαν αξιοσημείωτη αύξηση, τόσο στο επίπεδο της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, των διεθνών οργανισμών και περιβαλλοντικών οργανώσεων, όσο και στο επίπεδο της κοινής γνώμης και των κινήσεων πολιτών. Ο υπερτοπικός (περιφερειακός ή και παγκόσμιος) χαρακτήρας των περιβαλλοντικών προβλημάτων και η ανάγκη μιας διακρατικής προσέγγισης επισημάνθηκαν αρχικά στον ακαδημαϊκό χώρο, τις διεθνείς περιβαλλοντικές οργανώσεις και τους διεθνείς οργανισμούς. Σταδιακά, και με την βοήθεια των μέσων μαζικής επικοινωνίας και την κινητοποίηση ευαισθητοποιημένων κοινωνικών ομάδων, η ανάγκη αυτή αναγνωρίστηκε από το ευρύ κοινό.

Υπό την πίεση της κοινής γνώμης, οι διάφορες χώρες άρχισαν να διαμορφώνουν, η καθεμία χωριστά, την δική της περιβαλλοντική πολιτική και παράλληλα να συμμετέχουν σε διεθνείς περιβαλλοντικές συμβάσεις που καταρτίζονταν με πρωτοβουλία διεθνών οργανισμών. Την ίδια περίοδο, άρχισε και η ίδια η Κοινότητα να εκδίδει οδηγίες με περιβαλλοντικό περιεχόμενο χωρίς ωστόσο οι προσπάθειες αυτές να αποτελούν στοιχεία μιας κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής. Οι οδηγίες είχαν μεν περιβαλλοντικό χαρακτήρα, απέβλεπαν όμως κατά κύριο λόγο στην εξάλειψη ορισμένων τεχνικών εμποδίων και στην καλύτερη λειτουργία της Κοινής Αγοράς.

Παρά τις πρώιμες αυτές εξελίξεις, μόλις στις αρχές της δεκαετίας του '70 η αναγκαιότητα μιας εναρμονισμένης περιβαλλοντικής πολιτικής σε Κοινοτικό επίπεδο άρχισε να αποτελεί αντικείμενο ευρύτερης προβληματικής, όταν διαπιστώθηκε ότι τα περιβαλλοντικά μέτρα, που είχαν αρχίσει να λαμβάνουν μεμονωμένα και αποσπασματικά τα Κράτη Μέλη, επιβάρυναν κατά τρόπο άνισο το κόστος των προϊόντων και δημιουργούσαν προσκόμματα στην ελεύθερη διακίνησή τους στην Κοινή Αγορά. Αν η προστασία του περιβάλλοντος συνέχιζε να παραμένει εγκλωβισμένη στο εθνικό επίπεδο, κινδύνευε αφ' ενός να γίνει αναποτελεσματική όσον αφορά την αντιμετώπιση των διασυνοριακών προβλημάτων και αφ' ετέρου να εξελιχθεί σε μια έμμεση μορφή προστατευτισμού, που θα ερχόταν σε αντίθεση με την προσπάθεια για την δημιουργία Κοινής Αγοράς. Από τις δύο αυτές ανεπιθύμητες

εξελιξείς προέκυψε η ανάγκη μιας ενιαίας περιβαλλοντικής πολιτικής σε Κοινοτικό επίπεδο η οποία θα εναρμόνιζε τα μέτρα, θα εφαρμόζε ενιαία κριτήρια και πρότυπα σε όλα τα κράτη μέλη και θα επέτρεπε να αντιμετωπιστούν τα διασυνοριακά περιβαλλοντικά προβλήματα που προκαλεί η ρύπανση, με κοινούς κανόνες στους οποίους θα προσαρμόζονταν όλοι.

Τα δύο επιχειρήματα δεν είχαν ωστόσο την ίδια βαρύτητα. Αυτό που κατ' αρχήν κινητοποίησε τους Κοινοτικούς μηχανισμούς και τις εθνικές κυβερνήσεις για να αποδεχθούν την ιδέα μιας Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής δεν ήταν τόσο η προστασία του περιβάλλοντος, όσο ο κίνδυνος που συνιστούσε για την Κοινή Αγορά η στρέβλωση του ανταγωνισμού που θα ήταν αποτέλεσμα των εθνικών περιβαλλοντικών πολιτικών. Η υπαγωγή της στις επιταγές του ελεύθερου ανταγωνισμού ήταν, με άλλα λόγια, το τίμημα που έπρεπε να πληρώσει η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική για να γίνει αποδεκτή ως αυτοδύναμη πολιτική.

Η αποδοχή της αναγκαιότητας μιας περιβαλλοντικής πολιτικής σε Κοινοτικό επίπεδο προσέκρουσε σε μια σειρά δυσκολιών. Ένα πρώτο εμπόδιο ήταν η απουσία της κατάλληλης νομικής βάσης στην Συνθήκη της Ρώμης. Ένα επιπλέον εμπόδιο ήταν οι κυρίαρχες οικονομικές αντιλήψεις της εποχής, σύμφωνα με τις οποίες η πολιτική για το περιβάλλον και η εφαρμογή περιβαλλοντικών μέτρων σε Κοινοτικό επίπεδο θα διόγκωναν το κόστος παραγωγής και θα αποτελούσαν τροχοπέδη για την ανάπτυξη. Μέρος του προβλήματος ήταν και η διοικητική αδράνεια και οι ιδεολογικές εμμονές. Δεν ήταν επίσης λίγοι αυτοί που υποστήριζαν ότι η πολιτική για το περιβάλλον, στον βαθμό που κρινόταν αναγκαία, θα έπρεπε να παραμείνει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Η βαρύτητα, ωστόσο, του καθαρά περιβαλλοντικού προβληματισμού και η ανάγκη διακρατικών συνεργασιών συνέχισαν να αυξάνονται σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα και μια περισσότερο «οικολογική» προσέγγιση άρχιζε να κερδίζει έδαφος, ιδιαίτερα στους διεθνείς οργανισμούς.

Βασικούς πυλώνες της περιβαλλοντικής πολιτικής αποτέλεσαν τα προγράμματα δράσης για το περιβάλλον. Με το Πρώτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον⁸ εγκαινιάζεται ουσιαστικά η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική. Η ιδιαιτερότητα του εγχειρήματος ήταν ότι η Συνθήκη εξακολουθούσε να μην περιλαμβάνει πρόβλεψη για την εκχώρηση των αναγκαίων εξουσιών από τα κράτη μέλη, στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική βασίσθηκε

⁸ Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Απόφαση No 112, Βρυξέλλες, 20.12.1973

στο άρθρο 100 και στο άρθρο 235 της Συνθήκης (ΕΟΚ). Το πρώτο αφορούσε την εναρμόνιση των νομοθεσιών για την εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων. Το δεύτερο ήταν λιγότερο σαφές και προέβλεπε την δυνατότητα να λαμβάνει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μέτρα για την προώθηση ενός Κοινοτικού στόχου, αν δεν υπάρχει κατάλληλη πρόβλεψη στην Συνθήκη (εν προκειμένω, στόχος είναι η αυξανόμενη ευημερία και τα λαμβανόμενα μέτρα είναι οι περιβαλλοντικές νομοθετικές ρυθμίσεις).

Οι βασικές αρχές του Προγράμματος ήταν οι ίδιες με αυτές που διατυπώθηκαν στην Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης και καθόρισαν το πλαίσιο στο οποίο κινήθηκαν και τα επόμενα τρία προγράμματα. Κύρια αρχή ήταν ότι η πρόληψη είναι προτιμότερη από την θεραπεία και ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε όσον το δυνατόν πιο πρώιμο στάδιο του σχεδιασμού. Κατά συνέπεια, κάθε εκμετάλλευση των φυσικών πόρων που προκαλεί σημαντικές βλάβες στο περιβάλλον πρέπει να αποφεύγεται. Παράλληλα, αναγνωρίστηκε ότι η επιστημονική γνώση σε θέματα περιβάλλοντος πρέπει να βελτιώνεται συνεχώς και να εξελίσσεται, ώστε να παίζει καθοδηγητικό ρόλο στην λήψη των περιβαλλοντικών αποφάσεων. Το γεγονός αυτό απετέλεσε την βάση για την θέσπιση πολυετών ερευνητικών προγραμμάτων για το περιβάλλον.

Αναγνωρίστηκε επίσης ότι η προστασία του περιβάλλοντος δεν είναι μόνο ευθύνη των αρχών, αλλά υποχρέωση του κάθε πολίτη. Κατά συνέπεια, η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί αναγκαιότητα και ο ρόλος της θα πρέπει να αναβαθμιστεί ώστε και να ενημερωθεί και να ευαισθητοποιηθεί ο ευρωπαίος πολίτης. Ιδιαίτερα σημαντική καινοτομία και από παιδευτική άποψη ήταν η αποδοχή της αρχής ότι ο «ρυπαίνων (οφείλει να) πληρώνει» για την ζημιά την οποία προκαλεί.

Στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής ευθύνης, η περιβαλλοντική πολιτική ενός κράτους μέλους δεν θα πρέπει να θίγει τα συμφέροντα ενός άλλου κράτους μέλους. Στο σύνολο της η περιβαλλοντική πολιτική της Κοινότητας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα των αναπτυσσόμενων χωρών ώστε να προλαμβάνονται και να αποφεύγονται οι αρνητικές οικονομικές ή άλλες συνέπειες της περιβαλλοντικής πολιτικής στις χώρες αυτές.

Ένα επιπλέον σημαντικό ζήτημα ήταν αυτό της «επικουρικότητας», δηλαδή η επιλογή του καταλληλότερου επιπέδου (Κοινοτικού, διακρατικού, κρατικού, εθνικού, περιφερειακού, τοπικού) στο οποίο πρέπει να αναλαμβάνεται μια περιβαλλοντική δράση ώστε να είναι περισσότερο αποτελεσματική. Το είδος και η γεωγραφική

κατανομή του περιβαλλοντικού προβλήματος που αφορά η δράση αυτή διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή του κατάλληλου επιπέδου. Παράλληλα με την επικουρικότητα, ορισμένα μέτρα της περιβαλλοντικής πολιτικής στα διάφορα κράτη μέλη πρέπει να εναρμονίζονται, ώστε να εξασφαλίζεται η μέγιστη δυνατή ομοιομορφία στην εφαρμογή τους και να αποφεύγονται οι διαφοροποιήσεις σε εθνικό επίπεδο. Πάντως, η επίκληση της επικουρικότητας αποτελεί ενίοτε πρόσχημα για τον περιορισμό της ανάμειξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον τρόπο εφαρμογής των περιβαλλοντικών ρυθμίσεων από ορισμένα κράτη μέλη.

Το δεύτερο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον⁹ (1977-1982) ήταν συνέχεια του προηγούμενου και επανελάμβανε τους ίδιους στόχους και αρχές. Προϊόν των δύο πρώτων προγραμμάτων ήταν μια σειρά νομικών διατάξεων που αφορούσαν ως επί το πλείστον την καταπολέμηση της ρύπανσης και την επανόρθωση των ζημιών. Ήδη οι ρυθμίσεις αφορούσαν τα περισσότερα από τα περιβαλλοντικά θέματα: αέρα, χημικές ουσίες και βιομηχανικά ατυχήματα, φύση, θόρυβο, νερά και απορρίμματα. Υπήρχαν δύο ειδών οδηγίες, αυτές που έθεταν όρια εκπομπών ρύπων στο περιβάλλον και αυτές που έθεταν κριτήρια ποιότητας στους αποδέκτες της ρύπανσης, όπως για παράδειγμα πρότυπα εκπομπών CO, NO_x, και άκαυστων υδρογονανθράκων ή ανώτατες συγκεντρώσεις NO_x και μολύβδου στον αέρα. Η επιλογή των ορίων εκπομπών ή των ποιοτικών κριτηρίων για τους αποδέκτες της ρύπανσης υπήρξε αντικείμενο έντονων συζητήσεων που παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον, γιατί για πρώτη φορά συζητήθηκε η περιβαλλοντική νομοθεσία με οικονομικά κριτήρια. Η κριτική που άσκησε η πλευρά που υποστήριζε τα ποιοτικά κριτήρια ήταν ότι η θέσπιση ενιαίων ορίων εκπομπών επιβαρύνει άνισα τις επιχειρήσεις, δεδομένου ότι το κόστος για τον περιορισμό της ρύπανσης είναι διαφορετικό για κάθε επιχείρηση. Η αντίθετη πλευρά τόνιζε την δυσκολία εφαρμογής των ποιοτικών κριτηρίων.

Το κύριο μέλημα εξακολούθησε να είναι η δημιουργία της Κοινής Αγοράς και συνεπώς, η εναρμόνιση των νομοθεσιών ώστε να εξαλειφθούν τα τεχνικά εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Από το γενικό αυτό πλαίσιο ξέφυγε η οδηγία για τα πουλιά που εκδόθηκε το 1979, γιατί είναι η πρώτη οδηγία με οικολογική επιστημονική βάση. Προβλέπεται όχι μόνο η προστασία των πληθυσμών σημαντικών ή απειλούμενων ειδών, αλλά και η προστασία των βιοτόπων των πουλιών. Είναι η ίδια προσέγγιση που ακολουθείται στην Σύμβαση του Ramsar

⁹ Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Απόφαση No 139, Βρυξέλλες, 13.6.1977

(1971) που αφορούσε όχι την προστασία ορισμένων ειδών, αλλά και την διατήρηση ενός διεθνούς δικτύου υγροτόπων που αποτελούν το κύριο ενδιαίτημα των παρυδάτιων και των αποδημητικών ειδών της ορνιθοπανίδας.

Το τρίτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον¹⁰ (1982-1986) υιοθετεί τις αρχές των δύο προηγούμενων, αλλά τονίζει περισσότερο την παγκόσμια διάσταση και την ανάγκη εξέλιξης της δράσης των προβλημάτων από θεραπευτική σε προληπτική. Η πιο χαρακτηριστική οδηγία προληπτικού χαρακτήρα είναι για την πρόληψη μεγάλων ατυχημάτων ή «οδηγία Seveso».

Καινοτομία στην προληπτική δράση είναι η οδηγία για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που διαφέρει ουσιαστικά από τις συνήθεις οδηγίες. Αυτή δεν καθορίζει μετρήσιμους ποσοτικούς στόχους, αλλά διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται στις περιπτώσεις όπου ένα συγκεκριμένο έργο ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Στόχος της οδηγίας είναι ο εντοπισμός και η περιγραφή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων πριν την κατασκευή ενός έργου. Στην σχετική μελέτη πρέπει να εξετάζονται εναλλακτικές λύσεις, στις οποίες περιλαμβάνεται και η μηδενική λύση (δηλαδή αν δεν γίνει καθόλου το έργο) και οι δυνατότητες και το κόστος που συνεπάγονται η πρόληψη ή η επανόρθωση των τυχόν βλαβών που ενδέχεται να προκαλέσει το έργο κατά την κατασκευή και την λειτουργία του.

Η οδηγία προβλέπει επίσης την συμμετοχή του κοινού σε ανοικτή και δημόσια συζήτηση για τις αναμενόμενες επιπτώσεις του έργου. Τα αποτελέσματα αυτών των συζητήσεων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τις αρχές που χορηγούν τις άδειες για την χωροθέτηση, την κατασκευή και την λειτουργία του έργου. Η ιδιαιτερότητα της οδηγίας έγκειται στο ότι είναι δύσκολη η εφαρμογή της και ότι οι διοικητικοί μηχανισμοί στα κράτη μέλη είχαν ελάχιστη έως καθόλου εξοικείωση με αυτού του είδους τις διαδικασίες. Η καλή εφαρμογή της οδηγίας προϋποθέτει ότι η δημόσια διοίκηση, οι μελετητές και το κοινό είναι σε θέση να ανταποκριθούν στον ρόλο τους.

2.3. Από τη συνθήκη του Μάαστριχτ έως το 6^ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον

Το 1987 ήταν σημείο καμπής στην εξέλιξη των εννοιών της διεθνούς περιβαλλοντικής πολιτικής, γιατί δημοσιεύθηκε η «Εκθεση Brundtland» (World

¹⁰ Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Απόφαση Νο 46, Βρυξέλλες, 17.2.1983

Commission on Environment and Development 1987) η οποία καθιέρωσε τον όρο «αειφόρος ανάπτυξη». Στο Κοινοτικό επίπεδο, η πολιτική του περιβάλλοντος ενσωματώθηκε με την Ενιαία Πράξη στην Συνθήκη. Ενδεικτικό των αντιφάσεων από την διάσταση ανάμεσα στην περιβαλλοντική και την οικονομική πολιτική είναι ότι ναι μεν το περιβάλλον απέκτησε ένα δικό του κεφάλαιο στην αναθεωρημένη Συνθήκη, αλλά διατηρήθηκε στο προοίμιο ακέραιος ο στόχος του άρθρου 2 της Συνθήκης (ΕΟΚ) του 1957 που καθορίζει ως πρωταρχικό στόχο της Κοινότητας την «συνεχή και ισόρροπη οικονομική μεγέθυνση και την επιταχυνόμενη άνοδο του βιοτικού επιπέδου» στα Κράτη μέλη, χωρίς καμιά μνεία για το περιβάλλον, την ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων και την μέριμνα για τις επόμενες γενιές.

Με την Ενιαία Πράξη με την οποία τροποποιήθηκε η Συνθήκη της Ρώμης, το περιβάλλον απέκτησε για πρώτη φορά δική του νομοθετική βάση, η οποία περιέλαβε τις βασικές αρχές και κύριους στόχους που είχαν διατυπωθεί στο Πρώτο Πρόγραμμα Δράσης και είχαν υιοθετηθεί από τα δύο επόμενα Προγράμματα. Στο κείμενο της Συνθήκης ενσωματώθηκε ένα ειδικό τμήμα με θέμα το περιβάλλον (Τίτλος VII «Περιβάλλον»). Το τμήμα αυτό περιλαμβάνει τα άρθρα 130r, 130s και 130t τα οποία θέτουν το πλαίσιο στο οποίο οφείλουν να κινούνται οι δράσεις της Κοινότητας σε θέματα περιβάλλοντος¹¹.

Σύμφωνα με τα άρθρα αυτά, η δράση της Κοινότητας πρέπει να έχει ως στόχο την διατήρηση, την προστασία και την βελτίωση του περιβάλλοντος, την προστασία της ανθρώπινης υγείας και την συνετή χρήση των φυσικών πόρων. Η δράση της Κοινότητας σε θέματα περιβάλλοντος πρέπει να καθορίζεται από την προσπάθεια να ενσωματωθεί η περιβαλλοντική πολιτική σε όλες τις άλλες πολιτικές και να βασίζεται στην «αρχή της πρόληψης», την αρχή της «θεραπείας στην πηγή» και την αρχή ο «ρυπαίνων πληρώνει». Η δράση της Κοινότητας πρέπει επίσης να στηρίζεται στην διαθέσιμη επιστημονική και τεχνική γνώση, να λαμβάνει υπόψη τις περιβαλλοντικές συνθήκες στα κράτη μέλη και να σταθμίζει το κόστος και το όφελος από την προβλεπόμενη δράση ή την μη δράση.

Ιδιαίτερη σπουδαιότητα έχει το άρθρο 100α, το οποίο ορίζει ότι όταν η Επιτροπή προτείνει μια διάταξη που σχετίζεται με την υγεία, την ασφάλεια, την προστασία του περιβάλλοντος και επηρεάζει την Κοινή Αγορά, η πρότασή της πρέπει να λαμβάνει ως αφετηρία ένα «υψηλό επίπεδο προστασίας». Τα κράτη μέλη έχουν

¹¹ Παναγόπουλος Ι.Θ., *Για την νομική θεμελίωση της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής*, 2001

την δυνατότητα να λαμβάνουν αυστηρότερα μέτρα, αν κρίνουν ότι αυτό είναι αναγκαίο.

Η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική χειραφετήθηκε ως ένα βαθμό από τις επιταγές του ανταγωνισμού και «νομιμοποιήθηκε» αποκτώντας έρεισμα στο κείμενο της Συνθήκης. Η οικονομία και ο ελεύθερος ανταγωνισμός διατήρησαν την πρωτοκαθεδρία έναντι του περιβάλλοντος. Βασικός στόχος της Ενιαίας Πράξης ήταν η ολοκλήρωση ως τα τέλη του 1992 της «Εσωτερικής Αγοράς» και η προετοιμασία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ώστε να μετεξελιχθεί σε μια οικονομική, πολιτική και νομισματική ένωση. Οι εθνικές κυβερνήσεις διατήρησαν ωστόσο τον έλεγχο, επιβάλλοντας την αρχή της ομοφωνίας στην λήψη αποφάσεων που αφορούν το περιβάλλον (άρθρο 130s). Με άλλα λόγια, οι εθνικές κυβερνήσεις διατήρησαν το δικαίωμα του veto. Ο εθνικός έλεγχος ενισχύθηκε επίσης με την ενσωμάτωση στο κείμενο της Συνθήκης της αρχής της επικουρικότητας. Η νομιμοποίηση της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής με την προσθήκη ενός τίτλου για το περιβάλλον παρέμεινε ατελής, αφού το άρθρο 2 της Συνθήκης του 1957 παρέμεινε αναλλοίωτο, παρά την κριτική από το 1972 και μετά.

Το Τέταρτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον¹² (1987-1992) αποτελεί συνέχεια των τριών προηγούμενων, ωστόσο εισάγει ταυτόχρονα μια νέα προσέγγιση. Για πρώτη φορά, οι συντάκτες του προγράμματος διαπιστώνουν ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος συνεχιζόταν και σε ορισμένες περιπτώσεις εντεινόταν, παρά τα μέτρα που είχαν έως τότε ληφθεί. Τα αίτια γι' αυτή την σχετική αποτυχία της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής είναι ότι αφ' ενός η εφαρμογή των νομοθετικών ρυθμίσεων ήταν πλημμελής, αφ' ετέρου η πρόοδος σε έναν τομέα εξουδετερωνόταν από τις αρνητικές εξελίξεις σε έναν ή περισσότερους άλλους.

Το Τέταρτο Πρόγραμμα επανέλαβε την ανάγκη να ενσωματωθεί το περιβάλλον στις άλλες πολιτικές και ιδίως στην οικονομική.¹³ Για πρώτη φορά εκτιμήθηκε ότι η προστασία του περιβάλλοντος και ο ανταγωνισμός δεν αλληλοσυγκρούονται, αλλά ότι, αντίθετα η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί προϋπόθεση για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας: «...η βιομηχανία της Κοινότητας δεν θα επιτύχει παρά μόνο αν τηρήσει τέτοιου είδους [περιβαλλοντικά πρότυπα] ... την παραγωγή τέτοιων [φιλικών προς το περιβάλλον]

¹² Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Απόφαση Νο 156, Βρυξέλλες, 15.6.1987

¹³ Λουλούδης, Α. και Μπεόπουλος Ν., «Η Περιβαλλοντική Πολιτική», στο Ν. Μαραβέγια και Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.): *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σ. 616-644

προϊόντων. Τα αυστηρά περιβαλλοντικά πρότυπα αποτελούν αναγκαιότητα – και μάλιστα οικονομική αναγκαιότητα».

Το 1992 ήταν το έτος της Συνθήκης του Maastricht με την οποία ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ήταν ταυτόχρονα το έτος που ολοκληρώθηκε η Εσωτερική Αγορά και ξεκίνησε η διαδικασία για την Νομισματική Ένωση. Στον διεθνή περιβαλλοντικό χώρο, το 1992 ήταν το έτος της Συνδιάσκεψης του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (United Nations 1992). Το νέο στοιχείο ήταν η οικολογική κατεύθυνση που δόθηκε στην περιβαλλοντική πολιτική, με άξονες την Διακήρυξη του Ρίο για την Αειφόρο Ανάπτυξη, την Σύμβαση για την Βιοποικιλότητα¹⁴ και την Σύμβαση για την Αλλαγή του Κλίματος. Πρόκειται στην ουσία για την ενσωμάτωση του οικολογικού, του οικονομικού και του κοινωνικού προβληματισμού στην περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η Συνθήκη του Maastricht διόρθωσε εν μέρει την αντίφαση ανάμεσα στους γενικότερους στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και τους στόχους της προστασίας του περιβάλλοντος, με την αναθεώρηση του άρθρου 2. Η «σταθερή και ισόρροπη μεγέθυνση» αντικαταστάθηκε από την φράση «αειφόρος και μη πληθωριστική μεγέθυνση με σεβασμό στο περιβάλλον». Ο όρος «αειφόρος μεγέθυνση» είναι διφορούμενος και με έντονη οικονομική χροιά. Εισάγει όμως για πρώτη φορά την έννοια της αειφορίας στο κείμενο της Συνθήκης, θεμέλιο της οποίας είναι η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με στόχο την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον.¹⁵ Επί πλέον η Συνθήκη του Maastricht ορίζει στο τροποποιημένο άρθρο 130r (2), ότι η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής σε όλες τις Κοινοτικές πολιτικές αποτελεί υποχρέωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας .

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από δύο ισχυρές αντίρροπες τάσεις. Η μία είναι η ενδυνάμωση της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής χάρη στην μερική κατάργηση της αρχής της ομοφωνίας και την λήψη των αποφάσεων που αφορούν το περιβάλλον με ειδική πλειοψηφία, την αποδοχή της αρχής της προφύλαξης, την αναγνώριση της ποικιλομορφίας των τοπικών συνθηκών και την αναβάθμιση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μέσω της «διαδικασίας της συνεργασίας» στην λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων. Την περίοδο αυτή κορυφώθηκε η συζήτηση γύρω από την αρχή της επικουρικότητας που τελικά ενσωματώθηκε στο κείμενο της

¹⁴ Wilson, O. E., "Biodiversity", *Smithsonian Institution*, Washington D.C., 1988

¹⁵ Χριστούλας Δ.- Ανδρεάδης Α.- Σταθόπουλος Α.- Καββαδάς Μ.-Στάμου Α.-Χατζημπίρος Κ., «Περιβαλλοντική Τεχνολογία», *Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο*, Αθήνα, 1996, σ.420-425 25

Συνθήκης. Η Κοινότητα θα λαμβάνει μέτρα μόνο στον βαθμό που οι στόχοι δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη. Η άλλη τάση ήταν η ενδυνάμωση της οικονομικής ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την Νομισματική Ένωση. Στο πολιτικό πεδίο η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε από την προσπάθεια να αρθεί η αντίθεση ανάμεσα στην οικολογία και την οικονομία¹⁶ (Jaeger 1995) και την προσέγγιση των οικολογικών προβλημάτων με την βοήθεια μέτρων συμβατών με τους νόμους της αγοράς.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, το ζήτημα της επικουρικότητας για την ανάληψη πρωτοβουλιών περιβαλλοντικού περιεχομένου έφερε αντιμέτωπο το Συμβούλιο με την Επιτροπή. Το ερώτημα που τέθηκε ήταν ποιο θεσμικό όργανο της Κοινότητας είναι αρμόδιο να προτείνει την λήψη περιβαλλοντικών μέτρων σε Κοινοτικό επίπεδο. Το Συμβούλιο, που έχει τις ρίζες του στις εθνικές κυβερνήσεις ή η Επιτροπή που εκφράζει το υπερεθνικό εποικοδόμημα, το οποίο δεν διαθέτει δημοκρατική νομιμοποίηση.

Η αντιπαράθεση γύρω από το καταλληλότερο επίπεδο για την λήψη περιβαλλοντικών μέτρων εκφράζει συχνά γενικότερες αντιθέσεις, πέραν αυτών που αφορούν την κατανομή των εξουσιών ανάμεσα στο Συμβούλιο, την Επιτροπή και το Κοινοβούλιο. Η επίκληση της «επικουρικότητας» έχει διαφορετικά κίνητρα και διαφορετικές ερμηνείες. Από τις χώρες-μέλη, η Βρετανία επικαλείται την επικουρικότητα για να οριοθετήσει και να περιφρουρήσει την εθνική της κυριαρχία, για την Γερμανία η επικουρικότητα δεν είναι παρά η προσθήκη ενός ακόμη επιπέδου στην υφιστάμενη ομοσπονδιακή διάρθρωση της χώρας, για την Δανία η επίκληση της επικουρικότητας αποβλέπει στη διατήρηση των αποκεντρωμένων και άμεσα δημοκρατικών πρακτικών στην λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων, όπως επίσης στην διασφάλιση του δικαιώματος κάθε χώρας να λαμβάνει αυστηρότερα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος από αυτά που αποφασίζει η Κοινότητα.

Οι διαφορετικές αυτές τάσεις εξακολουθούν να υποβόσκουν. Ο συμβιβασμός που επετεύχθη σε θεσμικό επίπεδο ήταν να διατηρήσει η Επιτροπή στο ακέραιο την αρμοδιότητα να προτείνει νομοθεσία, αλλά να δεσμεύεται να συνοδεύει τις προτάσεις της με ένα σχόλιο αναφορικά με την εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας. Η σχετική συζήτηση παρέμεινε, ωστόσο, ως έντονος προβληματισμός της Ευρωπαϊκής

¹⁶ Jaeger William K., «Is Sustainability Optimal? Examining the differences between Economists and Environmentalists», *Institute for Environmental Studies, University of Washington, Seattle* 1995

Κοινότητας, που αφορούσε την εξέλιξη των θεσμών της προς μια περισσότερο διακρατική ή μια περισσότερο ομοσπονδιακή κατεύθυνση.

Την ίδια περίοδο διεξαγόταν μια επίσης έντονη συζήτηση γύρω από τις σχέσεις οικονομίας και οικολογίας και την χρήση οικονομικών εργαλείων για την ταυτόχρονη επίτευξη περιβαλλοντικών και κοινωνικών στόχων¹⁷. Ορόσημο αυτού του προβληματισμού ήταν το Λευκό Βιβλίο (1994), το οποίο συντάχθηκε με πρωτοβουλία του τότε προέδρου της Επιτροπής J. Delors (EEK (1993)). Κεντρική διαπίστωση του Λευκού Βιβλίου ήταν ότι το ακολουθούμενο αναπτυξιακό μοντέλο στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα βασίζεται στη χρήση των δύο βασικότερων οικονομικών συντελεστών, δηλαδή της εργασίας και των φυσικών πόρων, όχι όμως στον άριστο βαθμό. Αποτέλεσμα αυτού είναι η αυξημένη ανεργία και η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Η πρόκληση που γεννήθηκε, ήταν η προσπάθεια να αντιστραφούν οι τάσεις αυτές, να αυξηθεί η απασχόληση και να μειωθεί η χρήση της ενέργειας και των φυσικών πόρων. Το κύριο μέσο για την επίτευξη του διπλού στόχου ήταν, σύμφωνα με το Λευκό βιβλίο, μια «πράσινη φορολογική μεταρρύθμιση που θα διόρθωνε τις τιμές, ώστε να «εσωτερικευθεί» το «εξωτερικό κόστος» (οικολογικό και κοινωνικό). Συγκεκριμένα η πρόταση του Λευκού Βιβλίου ήταν να μετατεθεί η επιβάρυνση της φορολογίας από την εργασία στην ενέργεια και την κατανάλωση φυσικών πόρων. Οι διορθωμένες τιμές θα αποτελούσαν μόνιμο κίνητρο για να ανακοπεί η υποκατάσταση της εργασίας από ενεργοβόρα τεχνολογία και για εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων. Ο τελικός στόχος ήταν η προώθηση της απασχόλησης και η μείωση της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος.¹⁸

Η πολιτική αυτή δεν κατάφερε να επιτύχει για δύο λόγους. Αφ' ενός, τα κράτη μέλη θεωρούν την φορολογική πολιτική εσωτερική υπόθεση και είναι απρόθυμα να εκχωρήσουν φορολογικές εξουσίες στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και αφ' ετέρου εκφράστηκαν φόβοι ότι η φορολογική μεταρρύθμιση θα αύξανε το κόστος και θα μείωνε την ανταγωνιστικότητα, στον βαθμό μάλιστα που οι κύριοι ανταγωνιστές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία, δεν ήταν πρόθυμοι να κάνουν παρόμοια βήματα. Η αντίθεση στα φορολογικά μέτρα ως εργαλεία για την

¹⁷ Ξεπαπαδέας, Α. "Προστασία του Περιβάλλοντος – Οικονομική Θεώρηση" στο Γ. Δημόπουλος, Ν. Μπαλτάς, Ι. Χασσίδ (επιμ.) *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, τόμος Β' *Οικονομική Ολοκλήρωση και Πολιτικές*, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα 2001

¹⁸ Λουλούδης, Λ. και Μπεόπουλος Ν., "Η Περιβαλλοντική Πολιτική", στο Ν. Μαραβέγια και Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.): *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σ. 616-644

ενσωμάτωση του εξωτερικού κόστους, κυρίως από τις ΗΠΑ, οφειλόταν κυρίως στην αντίθεση των επιχειρήσεων και του κοινού σε κάθε είδους φορολογικά μέτρα. Οι ΗΠΑ αντιπρότειναν την χρήση εμπορεύσιμων αδειών για τον περιορισμό της ρύπανσης.

Το 5^ο Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1993-2002)¹⁹ καθόρισε το περιεχόμενο και το χρονοδιάγραμμα της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής για την δεκαετία που ακολούθησε την Συνθήκη του Maastricht. Το 5^ο Πρόγραμμα αποτελεί συνέχεια των προηγούμενων Προγραμμάτων και ταυτόχρονα μεγάλη τομή σε σχέση με αυτά. Το νέο στοιχείο που εισάγει είναι η αρχή της «αειφορίας», η οποία αποτελεί τον κεντρικό στόχο του. Μέσο για την επίτευξη του στόχου αυτού ήταν τόσο η ενσωμάτωση των απαιτήσεων της περιβαλλοντικής πολιτικής σε όλες τις άλλες πολιτικές όσο και η ανάπτυξη της Κοινής Ευθύνης. Η ανάπτυξη τα κοινής ευθύνης σημαίνει την αντικατάσταση της έως τότε ιεραρχικής νομοθετικής προσέγγισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων από μια πιο ευέλικτη προσέγγιση που θα βασίζεται στην συναίνεση των εμπλεκομένων (των κυβερνήσεων, της βιομηχανίας και του ευρύτερου κοινού) γύρω από τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν.

Η πρακτική σημασία του όρου «αειφορία» είναι η συμφιλίωση και εξισορρόπηση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου και ευημερίας καθώς και της ανάγκης προστασίας του περιβάλλοντος. Το περιβάλλον έχει συγκεκριμένα όρια αντοχής και οι φυσικοί του πόροι είναι περιορισμένοι. Αυτό σημαίνει ότι η ανάπτυξη δεν πρέπει να υπερβαίνει τις αντοχές του περιβάλλοντος και ότι για να συνεχισθεί απρόσκοπτα θα πρέπει να χρησιμοποιεί ορθολογικά τους πεπερασμένους φυσικούς πόρους. Αναγκαία αλλά όχι και ικανή συνθήκη στην πορεία προς την αειφόρο ανάπτυξη είναι η αποσύνδεση των εισροών ενέργειας και πρώτων υλών από την αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος. Οι τομείς προτεραιότητας που επελέγησαν για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων ήταν οι ακόλουθοι πέντε: ενέργεια, μεταφορές, τουρισμός, γεωργία, βιομηχανία.

Το Πρόγραμμα προτείνει ένα φάσμα διαθέσιμων εργαλείων, ώστε να επιτύχει αποτελεσματικότερη προστασία και να επηρεάσει τα σημερινά καταναλωτικά πρότυπα και τις συμπεριφορές που προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Ενδεικτικά τα μέτρα περιλάμβαναν :

¹⁹ Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Απόφαση Νο 138, Βρυξέλλες, 1993

- Την βελτίωση της παραγωγής και διάδοσης περιβαλλοντικών πληροφοριών
- Την διεύρυνση του φάσματος των εργαλείων που, εκτός από τα νομοθετικά, θα πρέπει να περιλαμβάνουν οικονομικά, χρηματοδοτικά και φορολογικά
- Την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», με την χρέωση του πλήρους κόστους που συνεπάγεται μια δραστηριότητα
- Την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση σε περιβαλλοντικά θέματα
- Την εφαρμογή και επιβολή της νομοθεσίας.

Το 5^ο Πρόγραμμα αναγνώρισε την ανάγκη να ληφθούν μέτρα ώστε να περιοριστεί η περιβαλλοντική υποβάθμιση. Αναγνώρισε επίσης ότι τα αποθέματα των φυσικών πόρων είναι περιορισμένα. Κατά συνέπεια θα έπρεπε να ληφθούν μέτρα για τον δραστικό περιορισμό της σπατάλης, την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση των υλικών. Με τον τρόπο αυτό θα μειωνόταν ο όγκος των αποβλήτων και η εξάντληση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Τα μέτρα αυτά θα συνέβαλαν στην αντιμετώπιση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων όπως η κλιματική αλλαγή, η ατμοσφαιρική ρύπανση, η μόλυνση των εδαφών, η διατήρηση της βιοποικιλότητας, η εξάντληση και ρύπανση των υδατικών πόρων, η διάβρωση των εδαφών, η υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και των ακτών και η αύξηση της ποσότητας και της επικινδυνότητας των αποβλήτων. Ο προβληματισμός αυτός εντάθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '90 για να κορυφωθεί με το «Λευκό Βιβλίο για την Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση» που εκδόθηκε το 2001. Ο όρος «διακυβέρνηση» συνδέθηκε με περιστολή των νομοθετικών ρυθμίσεων και υποκατάστασή τους από οικονομικά και εθελοντικά μέτρα. Πρόκειται για μια ευρύτερη συζήτηση που διεξάγεται γύρω από την απαίτηση για λιγότερο κράτος και περισσότερη αγορά και κοινωνική συμμετοχή.

Το γεγονός της πλημμελούς εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, οι καθυστερήσεις στην μεταφορά των οδηγιών στις εθνικές νομοθεσίες, η απομάκρυνση από το επίπεδο όπου συζητούνται και αποφασίζονται οι περιβαλλοντικές διατάξεις, ο υπερβολικά μεγάλος, σύμφωνα με κάποιες απόψεις, αριθμός νομοθετικών ρυθμίσεων, καθώς και η ιεραρχική και ενιαία προσέγγιση έγιναν το υπόβαθρο για μια γενικότερη κριτική της προσπάθειας να ελεγχθούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα με

νομοθετικές παρεμβάσεις («top-down»). Σύμφωνα με την νέα προσέγγιση, οι περιβαλλοντικές αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται με συμμετοχή των εμπλεκομένων και του ενδιαφερόμενου κοινού («bottom-up»).

Το Λευκό Βιβλίο προτείνει στις περιπτώσεις, όπου οι νομοθετικές ρυθμίσεις είναι αναγκαίες, να επιλέγονται είτε οδηγίες-πλαίσιο είτε κανονισμοί, αντί των συμβατικών οδηγιών. Οι οδηγίες-πλαίσιο που δίνουν γενικές κατευθύνσεις και καθορίζουν γενικούς στόχους και χρονοδιαγράμματα για να εφαρμοσθούν πλήρως χρειάζονται ένα σύνολο επιμέρους οδηγιών ή τεχνικών ρυθμίσεων. Οι κανονισμοί δεν αφήνουν περιθώρια γιατί ισχύουν ως έχουν και η εφαρμογή τους στα κράτη μέλη είναι άμεση. Είναι προφανές ότι οι οδηγίες-πλαίσιο πρέπει να χρησιμοποιούνται όταν η φύση του περιβαλλοντικού προβλήματος είναι τέτοια που να δικαιολογεί διαφοροποιημένη προσέγγιση. Η χρήση των κανονισμών θεωρείται κατάλληλη για περιπτώσεις στις οποίες η διαχείριση ενός δεδομένου κινδύνου πρέπει να είναι άμεση (όπως, για παράδειγμα, όταν απειλείται άμεσα η δημόσια υγεία). Η πρόταση είναι να επανεξεταστεί η ήδη ισχύουσα νομοθεσία και ο όγκος της να μειωθεί.

Η συζήτηση αυτή αποκτά έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα γιατί η «νέα προσέγγιση» είναι δυνατόν να θεωρηθεί ως προσπάθεια για την αποτελεσματικότερη επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας με την βοήθεια εναλλακτικών εργαλείων, αλλά και ως μέσο για την χαλάρωση των σημερινών απαιτήσεων που ορίζονται στο πλαίσιο της συμβατικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Η αντιπαράθεση ανάμεσα στην νέα προσέγγιση και την συμβατική νομοθετική πρακτική αντανakλά την βαθύτερη σύγκρουση των οικονομικών (ανάπτυξη) και κοινωνικών (απασχόληση) προτεραιοτήτων τις προτεραιότητες της περιβαλλοντικής πολιτικής (προστασία περιβάλλοντος και ανθρώπινης υγείας).

Η σύνθεση των διαφορετικών προτεραιοτήτων της οικονομικής, της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής πολιτικής επιχειρήθηκε με την κατάρτιση μιας ενιαίας πολιτικής για την αειφόρο ανάπτυξη. Η προσπάθεια αυτή συνδέεται με τρεις ιστορικές συνόδους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου: του Cardiff το 1998, της Λισαβώνας το 2000 και του Gothenburg το 2001. Στο Cardiff διατυπώθηκε η στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής σε όλες τις πολιτικές, στην Λισαβόνα τέθηκαν τα κριτήρια για την ανανέωση της οικονομικής πολιτικής και της πολιτικής για την κοινωνική συνοχή και στο Gothenburg τέθηκαν οι βάσεις μιας Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη, που εισάγει στην Στρατηγική

της Λισαβώνας την περιβαλλοντική διάσταση της αειφορίας, ως ισότιμη συνιστώσα πλάι στην οικονομική και την κοινωνική.

Όμως στην πράξη, η οικονομική συνιστώσα είχε σαφώς το προβάδισμα έναντι της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής. Διακηρυγμένος στόχος της στρατηγικής της Λισαβώνας είναι να γίνει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα «η πιο ανταγωνιστική, βασισμένη στην γνώση, οικονομία στον κόσμο, ικανή για αειφόρο ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή»²⁰. Η αειφόρος ανάπτυξη ορίζεται κυρίως με οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια. Η προτεραιότητα που δίνεται στην οικονομία οφείλεται μεταξύ άλλων στην εδραιωμένη πεποίθηση, σύμφωνα με την οποία η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί προϋπόθεση για την μείωση της ανεργίας, των κοινωνικών ανισοτήτων και των περιβαλλοντικών πιέσεων.

Η οικονομία έχει το προβάδισμα, αλλά χρειάζεται ένα σταθερό περιβαλλοντικό πλαίσιο για να λειτουργήσει. Η στρατηγική της Λισαβώνας αποφεύγει τις άκαμπτες νομοθετικές ρυθμίσεις και μεταθέτει το βάρος σε διαδικασίες όπως η «ανοικτή μέθοδος συνεργασίας» (open method of co-ordination) ή άλλες μεθόδους που συνδυάζουν τα νομοθετικά μέτρα με τις εθελοντικές συμφωνίες και την αυτορρύθμιση (self regulation). Η ανοικτή μέθοδος συνεργασίας στηρίζεται στην θέσπιση κοινών στόχων καθώς και κατευθυντηρίων γραμμών για την επίτευξή των στόχων αυτών. Η Κοινότητα παίζει στην περίπτωση αυτή τον ρόλο μιας υπερεθνικής οντότητας που αναλαμβάνει τον συντονισμό, χωρίς όμως να διαθέτει ιδιαίτερες δυνατότητες επιβολής. Οι στόχοι και οι κατευθυντήριες γραμμές δεν είναι δεσμευτικοί, όπως ένας κανόνας του συμβατικού δικαίου, αλλά αποτελούν επιθυμητές επιλογές που συνήθως λαμβάνουν την μορφή συστάσεων του Συμβουλίου προς τα κράτη μέλη.

Ο θεμελιώδης πρακτικός στόχος της Στρατηγικής για την Αειφορία είναι η «αποσύνδεση» της οικονομικής ανάπτυξης από την άκρατη κατανάλωση φυσικών πόρων. Ο στόχος αυτός για να επιτευχθεί απαιτεί μια πολυδιάστατη προσέγγιση που θα συντονίζεται από το Συμβούλιο. Μεταξύ των μέτρων που βασίζονται στην λειτουργία της αγοράς είναι η διόρθωση των τιμών (με την επιβολή φορολογίας ή με την βοήθεια εμπορεύσιμων αδειών), ώστε να ενσωματώνουν το εξωτερικό κόστος²¹ (οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό) που συνεπάγεται η χρήση και η

²⁰ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβώνας, *Συμπεράσματα της προεδρίας*, Λισαβόνα 2000

²¹ Council of Europe, *Recommendation on the use of the Economic Instruments in promoting the conservation and sustainable use of biodiversity*, Βρυξέλλες 2004

κατανάλωση των φυσικών πόρων και της ενέργειας. Οι διορθωμένες τιμές αναμένεται ότι θα συμβάλουν στην ανάσχεση των σημερινών τάσεων για αυξημένη κατανάλωση φυσικών πόρων και ενέργειας, γιατί θα αποτελέσουν αντικίνητρο για την σπατάλη. Οι χαμηλότερες εισροές υλικών και ενέργειας, χάρη στην χρήση βελτιωμένων και αποδοτικότερων τεχνολογιών θα οδηγήσουν σε χαμηλότερες εκροές ρύπων. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, των μεταφορών, της κατανάλωσης φυσικών πόρων, αλλά και της φτώχειας, της παρατεινόμενης ανεργίας, του εντεινόμενου κοινωνικού αποκλεισμού.

Η Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη εστιάζεται στην προώθηση παραγωγικών και καταναλωτικών προτύπων συμβατών με την αρχή της αειφορίας, την εσωτερίκευση του κόστους και την ενίσχυση της περιβαλλοντικής έρευνας και τεχνολογίας. Οι κύριοι στόχοι της Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη είναι η προστασία του περιβάλλοντος, η κοινωνική ισορροπία και συνοχή και η οικονομική ευημερία. Οι στόχοι αυτοί συμπληρώνονται από δέκα κατευθυντήριες αρχές: προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, δικαιοσύνη ανάμεσα στις γενιές, δημοκρατική κοινωνία, συμμετοχή των πολιτών, συμμετοχή των επιχειρηματιών και των κοινωνικών εταίρων, πολιτική συνοχή, πολιτική ενσωμάτωση, βέλτιστες τεχνολογίες, προληπτική δράση και ο ρυπαίνων πληρώνει.

Σύμφωνα με τη νέα προσέγγιση στις περιβαλλοντικές νομοθετικές ρυθμίσεις, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα πειραματίζεται με νέας μορφής οδηγίες οι οποίες δεν καθορίζουν σαφείς ποσοτικούς στόχους, αλλά διαδικασίες και χρονοδιαγράμματα. Ο λεπτομερής καθορισμός των στόχων πρέπει να είναι αποτέλεσμα των διαδικασιών που προβλέπουν συμμετοχή των εμπλεκόμενων και του ενδιαφερόμενου κοινού, λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες. Οι τάσεις αυτές ενισχύθηκαν ιδιαίτερα μετά την Σύνοδο Κορυφής στο Γιοχάνεσμπουργκ, το 2002, δέκα χρόνια μετά το Ρίο, όπου αμφισβητήθηκε, κυρίως από τις ΗΠΑ και τους συνοδοιπόρους των, η νομοθετική προσέγγιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Οι εθελοντικές συμφωνίες και τα οικονομικά εργαλεία φιλελεύθερης λογικής όπως είναι οι εθελοντικοί περιβαλλοντικοί έλεγχοι, η περιβαλλοντική σήμανση των προϊόντων και οι εμπορεύσιμες άδειες εκπομπών, αποτέλεσαν την πρόταση των Η.Π.Α. και των λοιπών κρατών που αντιδρούσαν στις προτάσεις της Ε.Ε.

2.4. Το 6^ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον και η διάσταση της περιβαλλοντικής ευθύνης.

Το 6^ο Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον²² αποτέλεσε το πλαίσιο της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής κατά την δεκαετία 2003 – 2012. Ουσιαστική καινοτομία σε σύγκριση με τα προηγούμενα Προγράμματα είναι ότι αυτό εγκρίθηκε με «συναπόφαση» της Επιτροπής, του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου ενώ τα προηγούμενα ήταν προγράμματα που είχαν καταρτιστεί από την Επιτροπή με απόφαση του Συμβουλίου. Η διαφορά είναι ουσιαστική γιατί η ισότιμη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αίρει εν μέρει το «δημοκρατικό έλλειμμα» της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που έχει αποτελέσει πάγιο αντικείμενο κριτικής. Μια άλλη ουσιαστική διαφορά με τα προηγούμενα Προγράμματα είναι ότι το 6^ο Πρόγραμμα δεν περιέχει λεπτομερείς ποσοτικούς στόχους και χρονοδιαγράμματα, αλλά καθορίζει γενικές στρατηγικές κατευθύνσεις. Κεντρική φιλοσοφία του προγράμματος είναι ότι η προστασία του περιβάλλοντος δεν έρχεται σε αντίθεση με την οικονομία, αλλά ότι, αντίθετα, τα αυστηρά περιβαλλοντικά πρότυπα δημιουργούν κίνητρα που αυξάνουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και την επιχειρηματικότητα. Η διατήρηση της καλής ποιότητας του περιβάλλοντος είναι από τη άλλη πλευρά ουσιαστική για την διατήρηση ενός καλού βιοτικού επιπέδου και ποιότητας ζωής. Η κοινωνία, η βιομηχανία και η διοίκηση πρέπει συνεπώς να συνεργασθούν ώστε να επιτευχθεί η αποσύνδεση των πιέσεων στο περιβάλλον από την οικονομική μεγέθυνση. Το πρόγραμμα δίνει ξεχωριστό βάρος στην εφαρμογή της ισχύουσας περιβαλλοντικής νομοθεσίας, στην ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού προβληματισμού στις άλλες πολιτικές, στην χρήση οικονομικών κινήτρων (επιδότησεις, περιβαλλοντικοί φόροι) για την προώθηση μεθόδων παραγωγής και καταναλωτικών προτύπων περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον. Τα μέτρα επηρεασμού του χωροταξικού σχεδιασμού των εθνικών κυβερνήσεων (π.χ. μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων), ώστε να μειωθούν οι πιέσεις στις αστικές περιοχές, την ύπαιθρο και ιδίως αποτελούν μια ακόμη προτεραιότητα. Οι δράσεις για την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και συμμετοχή των πολιτών στην διαμόρφωση της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, θεωρούνται κυρίως άξονας για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί.

²² Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση Νο 1600, Βρυξέλλες*, 22.7.2002

Προτεραιότητες του Προγράμματος είναι η αλλαγή του κλίματος, η φύση και η βιοποικιλότητα, το περιβάλλον και η υγεία, οι φυσικοί πόροι και τα απόβλητα. Στα θέματα αυτά έχουν καθοριστεί γενικοί ποσοτικοί στόχοι και χρονοδιαγράμματα, που εν μέρει προέρχονται από διεθνείς συμβάσεις ή από προγενέστερες πολιτικές. Για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής ο μακροπρόθεσμος στόχος είναι να περιοριστεί η αύξηση της θερμοκρασίας στους +2° C. Ποσοτικοί στόχοι έχουν τεθεί στο πλαίσιο της ενεργειακής πολιτικής που επηρεάζει άμεσα το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Συγκεκριμένα το 12% της συνολικής ενέργειας που καταναλώνεται και 22% της ενέργειας που παράγεται θα πρέπει να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Έως το 2012, το 18% της ενέργειας θα πρέπει να παράγεται από συστήματα συνδυασμένου κύκλου, ενώ θα πρέπει να έχει αποσυνδεθεί η οικονομική μεγέθυνση από την αύξηση του όγκου των μεταφορών. Στον τομέα του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας προβλέπεται να εξασφαλιστεί στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ένα ασφαλές επίπεδο ποιότητας νερού έως το 2012 καθώς επίσης και ένα ασφαλές επίπεδο ποιότητας αέρα. Έως το 2020 θα πρέπει να έχουν καταργηθεί οι ανασφαλείς μέθοδοι στην παραγωγή και χρήση χημικών ουσιών. Ο γενικός στόχος για την φύση και την βιοποικιλότητα ήταν η πλήρης υλοποίηση του δικτύου Natura 2000 και η ανάσχεση της απώλειας ειδών το αργότερο έως το 2006. Βασική φιλοσοφία σε θέματα που αφορούν την χρήση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων είναι να μην υπερβαίνουν οι πιέσεις την εκάστοτε φέρουσα ικανότητα του περιβάλλοντος. Ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή είναι η αποσύνδεση έως το 2012 των εισροών πρώτων υλών και ενέργειας καθώς και της παραγωγής αποβλήτων από την μεγέθυνση της οικονομίας. Πέραν αυτών των συγκεκριμένων στόχων και χρονοδιαγραμμάτων το Πρόγραμμα προβλέπει την κατάρτιση έως τα τέλη του 2005 επτά «Θεματικών Στρατηγικών» για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Αυτές θα καταρτίζονται σε συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη (βιομηχανία, κοινωνικοί εταίροι, δημόσιες αρχές, μη κυβερνητικές οργανώσεις). Ποσοτικοί στόχοι είναι δυνατόν να προβλέπονται αλλά αυτό δεν είναι δεσμευτικό. Οι Θεματικές Στρατηγικές αφορούν:

- την προστασία των εδαφών από την ρύπανση, την διάβρωση, την υποβάθμιση και ερημοποίηση

- την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, με βάση την εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων
- την βιώσιμη χρήση φυτοφαρμάκων με στόχο την ελαχιστοποίηση των κινδύνων στην δημόσια υγεία, την βελτίωση των ελέγχων των επικίνδυνων ουσιών και την υποκατάστασή τους από ασφαλέστερες ουσίες ή ασφαλέστερες μη χημικές μεθόδους
- την προστασία από την ρύπανση του αέρα, με στόχο την μείωση των υπερβάσεων των κρίσιμων ορίων
- την αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος με τον έλεγχο των μεταφορών, την προώθηση των δημόσιων συγκοινωνιών και τον έλεγχο των καυσαερίων
- την αειφόρο χρήση των πόρων
- την αποφυγή και ανακύκλωση αποβλήτων με στόχο την μείωση των ροών πρώτων υλών, την βελτιωμένη απόδοση και την αποσύνδεση από την οικονομική μεγέθυνση.

Οι Θεματικές Στρατηγικές φιλοδοξούν να αποτελέσουν τον πυρήνα μιας νέας μακροπρόθεσμης περιβαλλοντικής πολιτικής. Δεν αφορούν συγκεκριμένους ρύπους ή οικονομικές δραστηριότητες, αλλά θεματικές ενότητες. Οι στόχοι που θέτουν θα πρέπει να έχουν υλοποιηθεί έως το 2020. Κύριο μέλημα στο πλαίσιο των Θεματικών Στρατηγικών είναι η επιλογή των εργαλείων και των μεθόδων για την οικονομικότερη επίτευξη των στόχων.

Ο μακρινός χρονικός ορίζοντας αναμένεται ότι θα επιτρέψει την καλύτερη επιστημονική θεμελίωση των επιμέρους πολιτικών. Επιδίωξη των Θεματικών Στρατηγικών είναι η επίτευξη συνέργειας τόσο μεταξύ τους, όσο και με την Στρατηγική της Λισαβόνας την Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Είναι ωστόσο νωρίς για την αξιολόγηση των Θεματικών Στρατηγικών, δεδομένου ότι μόνον τέσσερις από τις επτά (ατμοσφαιρική ρύπανση, θαλάσσιο περιβάλλον, απόβλητα και ανακύκλωση, αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων) είχαν κατατεθεί έως τα τέλη του 2005. Παράλληλα με την ανάδυση της Ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, προωθήθηκε με Κοινοτική υποστήριξη η ανάπτυξη μιας σημαντικής ερευνητικής δραστηριότητας στον τομέα του περιβάλλοντος, με στόχο την βελτίωση της επιστημονικής βάσης των περιβαλλοντικών διατάξεων και την διερεύνηση θεμάτων τα οποία θα έπρεπε ενδεχομένως να αποτελέσουν αντικείμενο νέων

ρυθμίσεων. Η δράση πραγματοποιείται με χρηματοδοτήσεις ερευνητικών προτάσεων, με συντονιστικές δράσεις και με δραστηριότητα στο Κοινοτικό Κέντρο Ερευνών (JRC), όπου το περιβάλλον αναπτύσσεται ως νέο ερευνητικό αντικείμενο, με αντίστοιχο περιορισμό της πυρηνικής ενέργειας. Οι πρώτες φάσεις των Κοινοτικών προγραμμάτων δημιούργησαν μια βάση Ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής έρευνας, σε ένα χώρο όπου κυριαρχούσε η αμερικανική βιβλιογραφία. Το πέρασμα από το ένα πρόγραμμα στο επόμενο γίνεται μέσα από έντονη διαπάλη ιδεών, αντιλήψεων, πολιτικών που εκφράζονται σε διάφορα επίπεδα και όργανα. Οι εκπρόσωποι των κρατών μελών στις συμβουλευτικές επιστημονικές και τεχνικές ομάδες, τα στελέχη της Επιτροπής, τα συστήματα του Συμβουλίου Υπουργών και του Κοινοβουλίου παίζουν ρόλους που η τελική ισορροπία τους αποτυπώνεται στο περιεχόμενο των προγραμμάτων.

Ήδη έχει ετοιμαστεί η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο. Η αύξηση για τα περιβαλλοντικά ζητήματα προβλέπεται να είναι μικρή, με την έμφαση στην ενέργεια, την κλιματική αλλαγή, την υγεία, τους φυσικούς κινδύνους, την βιώσιμη διαχείριση των πόρων και την ανάπτυξη των περιβαλλοντικών τεχνολογιών.

Η πρόοδος της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής είναι προφανής, το ίδιο και η εγγενής δυναμική της, παρά τις δυσκολίες, τις επιμέρους παλινδρομήσεις και την πλημμελή της εφαρμογή. Ωστόσο, αν κανείς ανατρέξει στην πορεία της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής θα διακρίνει ότι σε κάθε στάδιο διαδρομής συγκρούονται δύο αντίπαλες τάσεις. Η μία επιδιώκει να συνεχίσει και να εντείνει τις προσπάθειες προς την εκάστοτε πεπατημένη, η άλλη αμφισβητεί την συμβατική σοφία και προσπαθεί να αλλάξει την κατεύθυνση.

Εκ πρώτης όψεως, η πρώτη τάση είναι «συντηρητική», η δεύτερη «προοδευτική». Συχνά, όμως, η δεύτερη είναι αποτέλεσμα ενός βαθύτερου οικο-σκεπτικισμού (ή και ευρω-σκεπτικισμού), που επιδιώκει λιγότερο περιβάλλον, λιγότερες νομοθετικές ρυθμίσεις και περισσότερη αγορά. Συχνά, επίσης, η πρώτη επιδιώκει να διατηρήσει τα επιτεύγματα της προηγούμενης προόδου.

Όλη η διαδικασία για την ανάπτυξη Κοινής Περιβαλλοντικής Πολιτικής είχε πάντα να αντιμετωπίσει ορισμένες έννοιες που συγκρούονται μεταξύ τους:

- προστασία του περιβάλλοντος / ελευθερία της αγοράς
- κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική / εθνικές περιβαλλοντικές πολιτικές

- όρια εκπομπών / κριτήρια ποιότητας
- επικουρικότητα / εθνική κυριαρχία
- νομοθετική προσέγγιση / μη νομοθετική προσέγγιση
- συναπόφαση στα περιβαλλοντικά θέματα / δικαίωμα veto
- ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στην οικονομία / ενσωμάτωση της οικονομίας στο περιβάλλον
- διοικητική προσέγγιση (top-down) / συμμετοχική προσέγγιση (bottom-up).

Παρά την έντονη κριτική της νομοθετικής προσέγγισης που εστιάζεται στην πλημμελή εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και στο υψηλό κόστος εφαρμογής της, κατά το μεγαλύτερο μέρος της η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική βασίζεται στην Κοινοτική νομοθεσία. Οι νέες οδηγίες (ή οι οδηγίες πλαίσιο) γίνονται όλο και πιο φιλόδοξες, έχουν ένα μακρινό χρονικό ορίζοντα, αλλά καθορίζουν διαδικασίες και όχι ποσοτικά όρια. Από την άλλη πλευρά οι εθελοντικού χαρακτήρα εφαρμογές, που είναι ο στόχος της νέας προσέγγισης, είναι λίγες. Οι γνωστότερες είναι η απονομή οικολογικού σήματος, το «σύστημα οικολογικής διαχείρισης και εθελοντικών ελέγχων» (EMAS) και οι συμφωνίες με την βιομηχανία, π.χ. για τα απορρυπαντικά, τις τηλεοράσεις και τις βιντεοκάμερες, τις εκπομπές CO₂ από τα αυτοκίνητα, τα ενεργειακά σήματα στις συσκευές, τις συσκευασίες, που ενισχύονται από σχετική Κοινοτική νομοθεσία που θεσμοθετεί ένα ελάχιστο απαιτήσεων.²³

Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν η νέα προσέγγιση είναι περισσότερο αποτελεσματική από την κλασική νομοθετική μέθοδο και λιγότερο ιεραρχική. Θεωρητικά οι κλασικές νομοθετικές μέθοδοι είναι τεχνοκρατικές και λειτουργούν μέσα από την διοικητική προσέγγιση. Στον αντίποδα οι νέες μέθοδοι βασίζονται σε συναίνεση και συμμετοχή και λειτουργούν μέσα από την συμμετοχική προσέγγιση. Στην πράξη όμως τα πράγματα είναι λιγότερο απόλυτα. Οι νέες μέθοδοι θέτουν σοβαρά προβλήματα στις εθνικές διοικήσεις που έχουν συνηθίσει να λειτουργούν ιεραρχικά και τεχνοκρατικά. Οι προσαρμογές τους στην οριζόντια λειτουργία, την υπέρβαση των διοικητικών ορίων και την αποδοχή των συμμετοχικών διαδικασιών προϋποθέτουν μια άνωθεν ισχυρή βούληση, ικανή να επιβάλει την αναγκαία αλλαγή φιλοσοφίας, δομής και πρακτικής τόσο στις εθνικές, όσο και στις Κοινοτικές διοικήσεις. Συνεπώς η εφαρμογή διαδικασιών προϋποθέτει ριζικές διοικητικές μεταρρυθμίσει. Εξ άλλου, η «συμμετοχή» είναι ατελής έννοια, καθότι το «κοινό» δεν

καθορίζεται με ακρίβεια για να αποκτήσει νομιμοποίηση. Π.χ. η πάγια συμμετοχή των οκτώ μεγάλων περιβαλλοντικών οργανώσεων σε διαβουλεύσεις με την Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος για την διαμόρφωση της Κοινοτικής Πολιτικής μόνο εν μέρει εξασφαλίζει την αντιπροσώπευση των διαφόρων ομάδων των Ευρωπαίων πολιτών και θα ήταν δυνατόν να θεωρηθεί ως μια συνεργασία με προνομιακό συνομιλητή.

Ο χρόνος θα δείξει αν θα επιτευχθεί ένα ισορροπημένο μείγμα πολιτικής βούλησης, ουσιαστικής συμμετοχής της κοινωνίας, συνεργασίας με την αγορά και επιστημονικής αυστηρότητας, το οποίο θα συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός πιο αποτελεσματικού πλαισίου Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Η ανάγκη της πορείας από την άκρατη οικονομική μεγέθυνση, στη βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί πλέον μονόδρομο και οι κανόνες της οφείλουν να γίνουν σεβαστοί και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές, τόσο τους οικονομολόγους όσο και τους οικολόγους²⁴.

3. Η ΟΔΗΓΙΑ 35/2004 ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΚΑΙ Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ Η.Π.Α.

3.1. Η οδηγία 35/2004 σε σχέση με το Superfund των Η.Π.Α.

Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάστηκε μια γενική εικόνα της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας ώστε να κατανοήσουμε πως αυτή εξελίχθηκε διαχρονικά και πως έχει φτάσει σήμερα να αποτελεί μία από τις βασικές της προτεραιότητες επηρεάζοντας τις υπόλοιπες πολιτικές της. Στο τρέχον κεφάλαιο αναμένεται να γίνει η παρουσίαση της οδηγίας 35/2004 της Κοινότητας. Σύμφωνα με την οδηγία περί περιβαλλοντικής ευθύνης και στηριζόμενοι στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», οι βιομηχανίες έρχονται αντιμέτωπες με την περιβαλλοντική ζημιά που προκαλούν καθώς πλέον θα είναι οικονομικά υπόχρεες να την αποκαθιστούν²⁵. Η έννοια της περιβαλλοντικής ευθύνης είναι ένα από τα σημαντικά θέματα στον τομέα

²³ Best E., Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δημόσιας Διοίκησης, *Alternative Regulations or Complementary Methods*, 2003

²⁴ Δέκλερης Μ., *Ο δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος: Εγκόλπιο Βιωσίμου Αναπτύξεως*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1996, σ. 25-29

²⁵ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/35/EK*, Βρυξέλλες 2004

του περιβαλλοντικού δικαίου, με το οποίο ασχολείται τόσο ο νομικός κόσμος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όσο και των ΗΠΑ. Μία από τις βασικότερες αρχές του Περιβαλλοντικού Δικαίου είναι η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Η αρχή αυτή κατέχει ιδιαίτερη θέση στο Κοινοτικό Δίκαιο και απαντάται τόσο στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην πλειοψηφία των περιβαλλοντικών Οδηγιών, Κανονισμών και Αποφάσεων όσο και σε νομοθετήματα των ΗΠΑ. Παρότι όμως η σημασία της εν λόγω αρχής ουδέποτε αμφισβητήθηκε, κρίσιμο παρέμεινε επί χρόνια το ζήτημα του τρόπου ουσιαστικής εφαρμογής της.

Στις 21 Απριλίου 2004 υιοθετήθηκε η Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς. Η Οδηγία θα έπρεπε να είχε μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών το αργότερο μέχρι τις 30 Απριλίου 2007, αλλά στη χώρα μας πήρε παράταση έως το 2010.

Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» σύμφωνα με την Οδηγία σημαίνει ότι συχνά ο φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί τη ζημία φέρει την αντίστοιχη ευθύνη, και μάλιστα από οικονομική σκοπιά. Προς το σκοπό αυτό, η Οδηγία καθιστά τους φορείς εκμετάλλευσης επαγγελματικών δραστηριοτήτων οι οποίες προκαλούν περιβαλλοντική ζημία ως οικονομικά υπόχρεους για την αποκατάσταση της ζημιάς. Επίσης, οι φορείς εκμετάλλευσης, των οποίων οι δραστηριότητες συνιστούν επικείμενη απειλή για την πρόκληση περιβαλλοντικής ζημιάς, καθίστανται υπόχρεοι για τη λήψη των απαραίτητων προληπτικών μέτρων. Η Οδηγία καθορίζει συγκεκριμένα ποιοι θεωρούνται «ρυπαίνοντες», εισάγοντας παράλληλα δύο διαφορετικά (και συμπληρωματικά μεταξύ τους) είδη και καθεστώτα ευθύνης. Το πρώτο καθεστώς αφορά στους φορείς εκμετάλλευσης δραστηριοτήτων που συνεπάγονται άμεσο ή πιθανό κίνδυνο στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον. Τέτοιες δραστηριότητες είναι, μεταξύ άλλων, οι διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων, η απόρριψη ή απελευθέρωση ουσιών και ρυπαντών στον αέρα ή στα νερά, η παραγωγή, αποθήκευση, χρήση και ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών κλπ. Οι δραστηριότητες αυτές απαριθμούνται εξαντλητικά στο Παράρτημα ΙΙΙ της Οδηγίας και για τον καταλογισμό της ευθύνης δεν απαιτείται να συντρέχει πταίσμα του φορέα εκμετάλλευσης (πλην των περιπτώσεων εκείνων που αναφέρονται περιοριστικά στην Οδηγία). Το δεύτερο καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης εκτείνεται σε όλες τις επαγγελματικές δραστηριότητες, και στις μη αναφερόμενες στο Παράρτημα ΙΙΙ, όσον αφορά τη ζημία προστατευόμενων ειδών και

φυσικών οικοτόπων. Στις περιπτώσεις όμως αυτές, ο φορέας εκμετάλλευσης θα φέρει ευθύνη, σύμφωνα με την Οδηγία, μόνο εφόσον ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας.

Στο σημείο αυτό θα επιχειρηθεί μια σύγκριση μεταξύ της οδηγίας 35/2004 που ισχύει πλέον στην Κοινότητα και σε αντίστοιχα νομοθετήματα που έχουν θεσμοθετηθεί στην Αμερική, όπου η διάσταση περί περιβαλλοντικής ευθύνης υπάρχει από τις αρχές του 1980. Στην Αμερική ο Νόμος Περιεκτικής Περιβαλλοντικής Ανταπόκρισης Αποζημιώσεων και Αντικειμενικής Ευθύνης (Comprehensive Environmental Response, Compensation and Liability Act) που ονομάζεται επίσης και «Superfund» ή «CERCLA» είναι ο πιο δημοφιλής από όλους τους άλλους νόμους. Ο CERCLA σχεδιάστηκε για να αντιμετωπίσει ανέλεγκτες, επικίνδυνα μολυσμένες περιοχές, όπου το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο δεν μπορούσε να αποδώσει ευθύνες και υπαιτιότητα αποτελεσματικά. Η ευθύνη σύμφωνα με τον CERCLA είναι αυστηρή, συλλογική και ατομική, και αναδρομική²⁶. Είναι ένας νόμος σχεδιασμένος με βάση την αρχή της αυτούσιας απόδοσης αντικειμενικών ευθυνών. Η αυστηρή απόδοση ευθυνών σημαίνει ότι οι υπεύθυνοι θα πρέπει να πληρώσουν τις ζημιές, ανεξάρτητα από το αν οφείλονται σε λάθος ή αμέλεια. Ευθύνη δημιουργείται όταν διαπιστώνεται η απελευθέρωση ή υπάρχει απειλή απελευθέρωσης επιβλαβών ουσιών στα υπόγεια και στα επιφανειακά ύδατα, στο έδαφος, στον αέρα και πρέπει οι υπαίτιοι φορείς να αναλάβουν το κόστος αποκατάστασης. Μετά από περιστατικά απελευθέρωσης, οι ακόλουθες κατηγορίες φορέων συχνά θεωρούνται πιθανώς υπεύθυνοι φορείς. Οι ιδιοκτήτες ή οι εκμεταλλευτές της περιοχής, όπου λαμβάνει χώρα η απελευθέρωση, οι προηγούμενοι ιδιοκτήτες ή οι εκμεταλλευτές της περιοχής οι οποίοι κατά τη διάρκεια της δράσης τους ρύπαναν την περιοχή, οι παραγωγοί των επιβλαβών ουσιών, οι μεταφορείς των επικίνδυνων ουσιών οι οποίοι επέλεξαν την περιοχή. Ευθύνη επίσης έχει και ο ιδιοκτήτης κάποιας περιοχής, ο οποίος παρά το ότι γνώριζε την απελευθέρωση των επιβλαβών ουσιών ή την απειλή της απελευθέρωσης, μεταβίβασε την ιδιοκτησία του χωρίς να γνωστοποιήσει στους αντισυμβαλλομένους του την υπάρχουσα μόλυνση.

Το κείμενο του Νόμου Περιεκτικής Περιβαλλοντικής Ανταπόκρισης Αποζημιώσεων και Αντικειμενικής Ευθύνης συγκέντρωσε ένα τεράστιο ποσό κεφαλαίου- χρηματοδότησης (**SUPERFUND**) από το οποίο πήρε και το όνομά του. Το κεφάλαιο αυτό σχηματίστηκε από φόρους, ποικίλους νόμους και δικαστικές

²⁶ Revesz R. - Stewart R, *Analyzing Superfund Economics, Science and Law*, Washington, 1995, σ. 3

επιδιώξεις σε φορείς που θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για την απελευθέρωση επικίνδυνων ουσιών. Σύμφωνα με το νόμο SUPERFUND, ο καθαρισμός των μολυσμένων περιοχών χρηματοδοτείται από δυο πηγές : από το καθεστώς φορολογίας και από τους υπεύθυνους φορείς. Το 1980 το κεφάλαιο ανερχόταν σε \$ 1.6 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 1986 οι τροποποιήσεις του CERCLA αύξησαν αυτό το ποσό στα \$ 8.5 δισεκατομμύρια δολάρια., ενώ παράλληλα προβλέπει ομοσπονδιακή και πολιτειακή εξουσία η οποία θα ελέγχει την καταστροφή των φυσικών πόρων.²⁷ Αυτό το κεφάλαιο μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών και μακροπρόθεσμων «θεραπευτικών μεθόδων», για την αποκατάσταση των ζημιών των φυσικών πόρων, για την απόδοση αποζημίωσης στις τοπικές κυβερνήσεις και στις αξιώσεις των ιδιωτικών φορέων. Πολλές φορές, το κεφάλαιο αυτό μπορούσε να χρηματοδοτήσει τις αποκαταστάσεις, έτσι ώστε η Υπηρεσία Περιβαλλοντικής Προστασίας να ξεκινήσει τη δράση της για την αντιμετώπιση των περιστατικών, παρά να περιμένει το δικαστήριο να προσδιορίσει τον υπεύθυνο φορέα για τη ρύπανση.

Το Superfund σήμερα είναι ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα για το οποίο- παρά το ότι θεωρητικά φαίνεται να είναι αποτελεσματικό- παραπονούνται πολλοί φορείς όπως βιομηχανίες, εταιρείες, τράπεζες, δήμοι σχετικά με το εύρος του καθεστώτος της ευθύνης και το υψηλό κόστος αποκατάστασης. Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις παραπονούνται για τα υψηλά συναλλακτικά έξοδα. Οι περιβαλλοντικές ομάδες παραπονούνται για τον αργό ρυθμό των καθαρισμών και το μικρό αριθμό των περιοχών όπου οι θεραπευτικές μέθοδοι έχουν τελειώσει και η περιβαλλοντική δικαιοσύνη διαμαρτύρεται για το λόγο ότι δυσανάλογα λίγες πηγές μετά τον καθαρισμό έχουν αναπτυχθεί σε φτωχές και μειονοτικές κοινότητες. Η εμπειρία από την εφαρμογή του ανωτέρου νόμου στην Αμερική, αναμένεται να αποτελέσει οδηγό για τις περαιτέρω αποφάσεις της Κοινότητας σχετικά με την οδηγία 35/2004.

3.2. Τα είδη των ευθυνών που προκύπτουν και η νομοθεσία σε Ελλάδα και Ευρώπη

Οι τεράστιες ζημιές που προκαλούνται στο φυσικό περιβάλλον εγείρουν το ζήτημα του ποιος οφείλει να καταβάλει το τίμημα του καθαρισμού της ρύπανσης και

²⁷ Revesz R. - Stewart R, *Analyzing Superfund Economics, Science and Law*, Washington, 1995, σ. 219-247

της αποκατάστασης γενικότερα των ζημιών. Πρέπει αυτό να βαρύνει το κοινωνικό σύνολο, δηλαδή το φορολογούμενο πολίτη ή αντιθέτως πρέπει να το επωμισθεί αυτός που προκάλεσε τη ρύπανση και τι ευθύνη μπορεί να υπέχει αυτός;

Οι επιχειρήσεις έχουν την τάση να θεωρούν το περιβάλλον ως ένα δημόσιο αγαθό, για το οποίο πρέπει να ευθύνεται το σύνολο της κοινωνίας και όχι ένας μεμονωμένος φορέας, ο οποίος προκάλεσε τη ζημία. Η νοοτροπία αυτή μπορεί να αλλάξει με τη θέσπιση εξατομικευμένης ευθύνης για αποζημίωση, η οποία θα βαρύνει αυτόν που προκάλεσε τη ρύπανση ή οποιαδήποτε άλλη υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Το είδος ευθύνης που συνήθως εφαρμόζεται στην περίπτωση της περιβαλλοντικής ζημίας είναι η αντικειμενική ευθύνη.

Με τη θέσπιση της αντικειμενικής ευθύνης δεν είναι αναγκαία η απόδειξη της υπαιτιότητας του προσώπου που προκάλεσε τη ζημία, αλλά αρκεί η απόδειξη του γεγονότος ότι μια πράξη ή παράλειψη του προσώπου προκάλεσε τη ζημία. Κατ' αυτόν τον τρόπο αναμένεται να ενισχυθούν και τα επίπεδα πρόληψης και προφύλαξης και επομένως να ενδυναμωθεί η αποτελεσματικότερη προστασία των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος. Ο Έλληνας νομοθέτης προβλέπει αντικειμενική ευθύνη στο ν. 1650/1986 και συγκεκριμένα στο άρθρο 29 αναφέρει ότι «οποιοσδήποτε, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, προκαλεί ρύπανση ή άλλη υποβάθμιση του περιβάλλοντος ευθύνεται σε αποζημίωση, εκτός αν αποδείξει ότι η ζημία οφείλεται σε ανώτερη βία ή ότι προήλθε από υπαίτια ενέργεια τρίτου που ενήργησε δολίως», αναγνωρίζοντας όμως και ένα είδος έμπρακτης μετάνοιας του δράστη, εφόσον «οικειοθελώς και πριν εξεταστεί από την αρχή περιορίσει ουσιωδώς ή συντελέσει αποτελεσματικά στην ουσιώδη μείωση των συνεπειών».²⁸

Η «πράσινη βίβλος», προβλέπει αντικειμενική ευθύνη²⁹. Πρόκειται στην ουσία για μια ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή που ως στόχο έχει την εξεύρεση λύσεων για την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών αλλά και την αποτροπή ζημιών στο μέλλον. Η πράσινη βίβλος είναι κώδικας γενικών αρχών και κατευθύνσεων χωρίς έννομες συνέπειες. Βασική αρχή που εκφράζεται στην πράσινη βίβλο είναι η αρχή ότι ο ρυπαίνων πρέπει να πληρώνει τις ζημιές που προκαλεί. Με πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης και στο πλαίσιο της προσπάθειας για εναρμόνιση του

²⁸ Ι. Τάχος, *Δίκαιο Προστασίας του περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκουλα, Αθήνα, 1995 σ. 164

²⁹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Πράσινη Βίβλος*, Βρυξέλλες, Μάιος 1993

δικαίου της αστικής ευθύνης για περιβαλλοντικές ζημίες υπογράφηκε στο Lugano στις 22 Ιουνίου 1993, από τη Σύνοδο Υπουργών Δικαιοσύνης, η Διεθνής Σύμβαση αστικής ευθύνης για ζημίες από δραστηριότητες επικίνδυνες για το περιβάλλον.

Με τη σύμβαση εισάγεται πλέον η αντικειμενική ευθύνη του φορέα δραστηριότητας επικίνδυνης για το περιβάλλον. Ως επικίνδυνες θεωρούνται οι κατ' επάγγελμα ασκούμενες δραστηριότητες κατά τη διενέργεια των οποίων χρησιμοποιούνται επικίνδυνες ουσίες, γενετικά μεταλλασσόμενοι οργανισμοί και μικροοργανισμοί, ακόμα και δραστηριότητες που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος, όπως η λειτουργία εγκαταστάσεων για την ανακύκλωση, την καύση, και γενικότερα, τη διαχείριση των απορριμμάτων, ή η λειτουργία χώρων μόνιμης εναπόθεσης απορριμμάτων.

Παρόλα αυτά δεν αποκλείεται και η αρχή της υποκειμενικής ευθύνης σύμφωνα με την οποία για την αποκατάσταση της βλάβης υπεύθυνος είναι αυτός που υπαίτια (ενεργώντας δηλαδή με δόλο ή αμέλεια) προκάλεσε τη βλάβη. Υποκειμενική ευθύνη προβλέπεται στο νόμο 743/1977 «περί προστασίας του θαλασσίου περιβάλλοντος και ρυθμίσεις συναφών θεμάτων». Υποκειμενική ευθύνη του ρυπαίνοντος καθιερώνεται και από τη Διεθνή Σύμβαση «περί προλήψεως ρυπάνσεως της θαλάσσης εξ' απορρίψεως καταλοίπων και άλλων υλών και άλλων τινών διατάξεων» που υπεγράφη στο Λονδίνο, την πόλη του Μεξικού, τη Μόσχα και την Ουάσιγκτον το 1972.

Τον κανόνα της υποκειμενικής ευθύνης υιοθετεί και η Διεθνής Σύμβαση της Βαρκελώνης του 1976 «περί προστασίας της Μεσογείου θαλάσσης εκ της ρυπάνσεως», η οποία κυρώθηκε με το ν. 855/1978 μαζί με το συνημμένο με αυτήν Παράρτημα, Πρωτόκολλο «περί προλήψεως ρυπάνσεως της Μεσογείου θαλάσσης εκ της απορρίψεως ουσιών εκ των πλοίων και αεροσκαφών». Πρωτόκολλο «περί συνεργασίας δια την καταπολέμηση ρυπάνσεως της Μεσογείου θαλάσσης εκ πετρελαίου και άλλων επιβλαβών ουσιών» και τα συνημμένα σε αυτά Παραρτήματα. Στην Ελλάδα ο νόμος-πλαίσιο για το περιβάλλον είναι ο Ν. 1650/1986³⁰, ο οποίος προβλέπει αστική, ποινική και διοικητική ευθύνη για τις περιπτώσεις της περιβαλλοντικής ζημίας. Συγκεκριμένα ο Ν. 1650/1986 προβλέπει τις ακόλουθες ποινικές κυρώσεις-ευθύνες ως κατασταλτικά μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος (άρθρο 28): Ο νόμος καθιερώνει νέα και ειδικά εγκλήματα ως πλημμελήματα, για τα

³⁰ www.nomphysis.gr

οποία προβλέπεται η επιβολή των ποινών της φυλάκισης και της χρηματικής ποινής (άρθρα 53 και 57 ΠΚ) δηλ. 1)της πρόκλησης ρύπανσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος 2)της πρόκλησης υποβάθμισης του περιβάλλοντος με την άσκηση δραστηριότητας χωρίς την απαιτούμενη άδεια ή έγκριση ή καθ' υπέρβαση τούτων 3)της παραβίασης των μέτρων, απαγορεύσεων, των όρων και περιορισμών που επιβάλλονται για την προστασία της φύσης και των τοπίων 4)της παραβίασης σφραγίδας και της θέσης σε λειτουργία ακινήτου στο οποίο έχει επιβληθεί «σφράγιση». Αν αποδειχθεί αμέλεια του δράστη, τα όρια των ποινών μειώνονται. Αντιθέτως αν από τις ενέργειες του δράστη των ανωτέρω εγκλημάτων υποβάθμισης του περιβάλλοντος δημιουργήθηκε κίνδυνος θανάτου ή βαριάς σωματικής βλάβης ή αν επήλθε βαριά σωματική βλάβη ή θάνατος ανθρώπου ή αν επήλθε βαριά σωματική βλάβη ή θάνατος εμβρύου, τότε επιβάλλονται οι αυστηρότερες ποινές της φυλάκισης ή της κάθειρξης. Ο Ν. 1650/1986 καθιερώνει ποινική ευθύνη των διευθυντικών οργάνων των νομικών προσώπων, του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα τα οποία τιμωρούνται ως αυτουργοί, ανεξάρτητα από την τυχόν ποινική ευθύνη άλλου φυσικού προσώπου και την αστική ευθύνη του νομικού προσώπου». Παράλληλα καθιερώνει και την αστική ευθύνη και του νομικού προσώπου, αν το περιβάλλον προσβάλλεται από τη δραστηριότητα τούτου, «εις ολόκληρον» για την καταβολή της χρηματικής ποινής. Εκτός από το Ν.1650/1986 υπάρχουν και άλλοι ειδικοί ποινικοί νόμοι που επιβάλλουν κυρώσεις για τα εγκλήματα κατά των περιβαλλοντικών αγαθών.

Στην Ευρώπη το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος αντιμετωπίζεται με την ίδια σοβαρότητα πράγμα το οποίο αποδεικνύεται από διάφορες συμβάσεις που υπεγράφησαν μεταξύ κρατών όπως:

Η σύμβαση των Παρισίων του 1960 «περί αστικής ευθύνης εις τον τομέα της πυρηνικής ενέργειας», η Διεθνής σύμβαση των Βρυξελλών του 1969 «περί αστικής ευθύνης συνεπεία ζημιών εκ ρυπάνσεως υπό πετρελαίου», η Διεθνής Σύμβαση του 1972 « περί προλήψεως ρυπάνσεως της θαλάσσης εξ' απορρίψεως καταλοίπων και άλλων υλών και άλλων τινών διατάξεων» που υπεγράφη στο Λονδίνο, την πόλη του Μεξικού, τη Μόσχα και την Ουάσιγκτον, η Διεθνής Σύμβαση της Βαρκελώνης του 1976 «περί προστασίας της Μεσογείου Θαλάσσης εκ της ρυπάνσεως», η πράσινη βίβλος, η Σύμβαση του Lugano περί αστικής ευθύνης για ζημίες από δραστηριότητες επικίνδυνες για το περιβάλλον.

Πέρα από τα παραπάνω όμως υπήρξε έντονο το ενδιαφέρον για την υιοθέτηση ενός κοινοτικού καθεστώτος στο οποίο θα προβλέπεται η περιβαλλοντική ευθύνη, η

αποκατάσταση και η απορρύπανση του περιβάλλοντος, η καλύτερη εφαρμογή των βασικών περιβαλλοντικών αρχών (ο ρυπαίνων πληρώνει, προφύλαξη και πρόληψη). Μετά από δύο και πλέον χρόνια σκληρών διαπραγματεύσεων που ξεκίνησαν από το 2002 υιοθετήθηκε η Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21 Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας. Η οδηγία η οποία θα έπρεπε να είχε μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών το αργότερο μέχρι τις 30 Απριλίου 2007, αφού αποκλειστικά υπεύθυνα για τη μεταφορά και εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων, που αφορούν το περιβάλλον στην έννομη εθνική τάξη είναι τα κράτη-μέλη³¹.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει να εξεταστεί πώς η ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος, οδήγησε την Κοινότητα στην έκδοση οδηγίας περί περιβαλλοντικής ευθύνης. Ήδη το 1993, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την Πράσινη Βίβλο για την Περιβαλλοντική Ευθύνη που ακολουθήθηκε από ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με το οποίο η υιοθέτηση Οδηγίας γινόταν υποχρεωτική. Τον Φεβρουάριο 2000 η Επιτροπή υιοθέτησε τη Λευκή Βίβλο για την περιβαλλοντική ευθύνη, η οποία είχε ως στόχο να διερευνήσει και να αποσαφηνίσει τον τρόπο διαμόρφωσης ενός Κοινοτικού πλαισίου για την περιβαλλοντική ευθύνη, το οποίο θα έθετε σε πρακτική εφαρμογή την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Με τη Λευκή Βίβλο διερευνώνται οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να διαμορφωθεί ένα κοινοτικό καθεστώς για την περιβαλλοντική ευθύνη. Η Επιτροπή αφού εξέτασε διάφορες επιλογές κοινοτικής δράσης, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η καταλληλότερη επιλογή είναι μια Οδηγία-πλαίσιο της Κοινότητας για την περιβαλλοντική ευθύνη. Η Λευκή Βίβλος έρχεται ως απάντηση αιτήματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με το οποίο ζητούνταν η θέσπιση νομοθεσίας στον τομέα αυτόν.

Η Λευκή Βίβλος οριοθετεί τη δομή ενός μελλοντικού καθεστώτος περιβαλλοντικής ευθύνης στην Κοινότητα που αποσκοπεί στην εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει». Περιγράφονται σε αυτήν τα βασικά απαιτούμενα στοιχεία ώστε το καθεστώς να είναι αποτελεσματικό και εφαρμόσιμο στην πράξη. Όπως σχεδόν όλα τα εθνικά καθεστώτα περιβαλλοντικής ευθύνης, το κοινοτικό καθεστώς θα πρέπει να βασίζεται στην ευθύνη υπό την αυστηρή έννοιά της, όταν οι ζημιές

³¹ Kramer L.-Παλαιολόγου Ν., *Η συνθήκη ΕΟΚ και η προστασία του περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1992

προκαλούνται από επικίνδυνες δραστηριότητες. Η ζημία στη βιοποικιλότητα στις περιοχές που προστατεύονται βάσει του Natura 2000 πρέπει επίσης να καλύπτονται αν προκαλούνται και από μη επικίνδυνες δραστηριότητες. Το υπεύθυνο μέρος θα είναι ο παράγων που ελέγχει τη δραστηριότητα που προκάλεσε τις ζημιές. Στην περίπτωση περιβαλλοντικών ζημιών, η αποζημίωση που καταβάλλεται από τον ρυπαίνοντα θα δαπανάται για την αποτελεσματική αποκατάσταση της ζημιάς.

Οι βασικοί λόγοι για την υιοθέτηση ενός κοινοτικού καθεστώτος είναι: η καλύτερη εφαρμογή των βασικών περιβαλλοντικών αρχών (ο ρυπαίνων πληρώνει, προφύλαξη και πρόληψη) και της υπάρχουσας κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, η ανάγκη να εξασφαλισθεί η απορρύπανση και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και η παραδοχή πως η παράμετρος που αφορά το περιβάλλον πρέπει να εξετάζεται σε όλες τις πολιτικές. Επιπλέον, το κοινοτικό καθεστώς για το περιβάλλον θα συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός πεδίου ενδιαφέροντος και προβληματισμού μέσα στην αγορά. Η καλύτερη πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών θα έχει ως αποτέλεσμα την αυξημένη ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών δαπανών, πράγμα που σημαίνει ότι οι δαπάνες πρόληψης και αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών θα πληρώνονται από εκείνους που είναι υπεύθυνοι για τις ζημιές μάλλον παρά από την κοινωνία γενικότερα.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του καθεστώτος της περιβαλλοντικής ευθύνης της Κοινότητας -σύμφωνα με τις διατάξεις της Λευκής Βίβλου- είναι η μη αναδρομική ισχύς και η κάλυψη τόσο των περιβαλλοντικών (ρύπανση περιοχών και ζημιές στη βιοποικιλότητα) όσο και των υπολοίπων ζημιών (βλάβες στην υγεία και την ιδιοκτησία). Η ζημία στη βιοποικιλότητα θα καλύπτεται μόνον όπου προστατεύεται με βάση το δίκτυο Natura 2000, το οποίο βασίζεται στην Οδηγία για τα άγρια πουλιά και στην Οδηγία για τους Οικοτόπους.

Παραδείγματα κοινοτικής νομοθεσίας σχετικής με επικίνδυνες δραστηριότητες αποτελούν η νομοθεσία που ρυθμίζει τα όρια απορρίψεων ή εκπομπών επικίνδυνων ουσιών στο νερό ή στην ατμόσφαιρα, η νομοθεσία με στόχο την πρόληψη και τον έλεγχο των κινδύνων από δυστυχήματα και ρύπανση, η νομοθεσία σχετικά με τις επικίνδυνες ουσίες και παρασκευάσματα προκειμένου να προστατευθεί το περιβάλλον, η νομοθεσία στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων, η νομοθεσία στον τομέα των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών και της μεταφοράς των εμπορευμάτων. Η ευθύνη περιορίζεται αυστηρά στις ζημιές που προκαλούνται από επικίνδυνες δραστηριότητες και στις ζημιές στην βιοποικιλότητα τις

προκαλούμενες από μη επικίνδυνες δραστηριότητες. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί πως θα πρέπει να υπάρχουν κοινά αποδεκτές θέσεις υπεράσπισης και ορισμένες νομότυπες αιτιάσεις για τους κατηγορούμενους. Ως υπεύθυνο μέρος θεωρείται ο παράγων ο οποίος ελέγχει τη ζημιογόνα δράση. Πρέπει να τεθούν κριτήρια για την αντιμετώπιση και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, και για την αξιολόγηση των ζημιών στη βιοποικιλότητα. Πρέπει να υπάρχει επίσης υποχρέωση χρησιμοποίησης των αποζημιώσεων που καταβάλλει ο ρυπαίνων για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος. Στο τέλος της Λευκής Βίβλου η Επιτροπή καταλήγει ότι μια κοινοτική Οδηγία-πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη αποτελεί την ενδεδειγμένη μέθοδο, με την οποία θα παρέχεται ο πιο αποτελεσματικός τρόπος εφαρμογής των περιβαλλοντικών αρχών της Συνθήκης της Κοινότητας, ειδικότερα δε η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Στις 23 Ιανουαρίου 2002, η σχετική πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της για την περιβαλλοντική ευθύνη με σκοπό την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών είναι το αποτέλεσμα των προβληματισμών που αναπτύχθηκαν μετά από τη Λευκή Βίβλο, επί τη ευκαιρία της οποίας διεξήχθησαν δημόσιες διαβουλεύσεις. Σύμφωνα με την παρούσα πρόταση, οι περιβαλλοντικές ζημιές ορίζονται σε σχέση με το υδάτινο περιβάλλον το οποίο καλύπτεται από την κοινοτική νομοθεσία για τη διαχείριση των υδάτων, σε σχέση με τα προστατευόμενα είδη και ενδιαιτήματα από την κοινοτική νομοθεσία για την προστασία της φύσης, με τις προστατευόμενες ζώνες από την εθνική ή περιφερειακή νομοθεσία για την προστασία της φύσης, καθώς επίσης και σε σχέση με τους κινδύνους για την υγεία που οφείλονται στη ρύπανση των εδαφών.

Η εν λόγω πρόταση Οδηγίας ισχύει για τις περιβαλλοντικές ζημιές και τις άμεσες απειλές στην περίπτωση που τέτοιες ζημιές προκαλούνται από επαγγελματικές δραστηριότητες, όπως από τη λειτουργία εγκαταστάσεων που προϋποθέτουν άδεια, από τις διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής, της μεταφοράς, της ανάκτησης και της διάθεσης των αποβλήτων και των επικίνδυνων αποβλήτων, από όλες τις απορρίψεις σε εσωτερικά επιφανειακά ύδατα, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια, από όλες τις απορρίψεις ουσιών σε υπόγεια ύδατα για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια, από την παραγωγή, χρήση, αποθήκευση, κατεργασία, ταφή, απελευθέρωση στο περιβάλλον και μεταφορά εντός της περιμέτρου της επιχείρησης επικίνδυνων ουσιών, επικίνδυνων παρασκευασμάτων, φυτοπροστατευτικών προϊόντων, βιοκτόνων

προϊόντων, από τις μεταφορές οδικώς, σιδηροδρομικώς, μέσω των εσωτερικών πλωτών οδών, θαλασσίως ή εναερίως επικινδύνων ή ρυπογόνων εμπορευμάτων κ.α. Η πρόταση καλύπτει επίσης τις σημαντικές ζημίες οι οποίες βλάπτουν τη βιοποικιλότητα και οι οποίες οφείλονται σε επαγγελματικές δραστηριότητες που δεν παρατίθενται σε σχετικό Παράρτημα της οδηγίας. Δεν καλύπτονται οι ζημίες που προκαλούνται από ένοπλη σύγκρουση, από φυσική καταστροφή, από εκδήλωση για την οποία έχει ληφθεί άδεια ή από δραστηριότητες που δεν εμπεριέχουν κινδύνους.

Όταν εμφανίζεται μία άμεση απειλή περιβαλλοντικής ζημιάς, η αρμόδια αρχή η οποία έχει διορισθεί από κάθε κράτος μέλος υποχρεώνει το φορέα εκμετάλλευσης (δυνητικός ρυπαίνων) να λάβει τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα ή η ίδια η αρχή παίρνει τα κατάλληλα μέτρα και στη συνέχεια ανακτά τα έξοδα τα οποία σχετίζονται με τα εν λόγω μέτρα. Όταν επέρχεται η ζημία, η αρμόδια αρχή υποχρεώνει το σχετικό φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης ή παίρνει η ίδια τα κατάλληλα μέτρα και ανακτά στη συνέχεια τα έξοδα. Εάν προκληθούν πολλαπλές ζημιές, η αρμόδια αρχή δύναται να αποφασίσει τη σειρά προτεραιότητας για την αποκατάσταση των διαφόρων ζημιών. Εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να αναλάβει το σύνολο ή μέρος των αναγκαίων για την αποκατάσταση μέτρων ή εάν αποδειχθεί αδύνατον να εντοπισθεί ο υπεύθυνος ρυπαίνων, τα κράτη μέλη φροντίζουν σε κάθε περίπτωση να ληφθούν τα μέτρα. Εάν παραστεί ανάγκη θέτουν σε εφαρμογή μηχανισμούς εναλλακτικής χρηματοδότησης (όπως είναι οι χρηματοοικονομικές εγγυήσεις, η καταβολή εγγύησης, τα συλλογικά κεφάλαια). Στην περίπτωση που η ίδια η αρμόδια αρχή έθεσε σε εφαρμογή τα μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης, η εν λόγω αρχή ανακτά το κόστος που κατέβαλε από το φορέα εκμετάλλευσης που είναι υπεύθυνος για τη ζημιά ή για την άμεση απειλή ζημιάς. Η ίδια αρχή ισχύει και για τις περιβαλλοντικές εκτιμήσεις που διεξάγονται προκειμένου να καθορισθεί το μέγεθος της ζημιάς και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αποκατάστασή της. Η αρμόδια αρχή πρέπει να αρχίζει τις διαδικασίες ανάκτησης εντός πέντε ετών από την ημερομηνία έναρξης εφαρμογής του μέτρου πρόληψης ή αποκατάστασης.

Όταν μια ζημία προκαλείται στη βιοποικιλότητα από επαγγελματικές δραστηριότητες οι οποίες δεν απαριθμούνται σε Παράρτημα της οδηγίας και ο φορέας εκμετάλλευσης δεν έχει διαπράξει λάθος ή αμέλεια, τότε ο φορέας εκμετάλλευσης δεν οφείλει να αναλάβει το κόστος των μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης. Εάν έχει διαπράξει λάθος ή αμέλεια, εφαρμόζεται η αρχή «ο

ρυπαίνων πληρώνει». Εάν πολλοί φορείς εκμετάλλευσης είναι συνυπεύθυνοι για κάποια ζημιά, οφείλουν να αναλάβουν το κόστος της αποκατάστασης είτε αλληλέγγυα είτε σε αναλογική βάση. Ως εκ τούτου, ο φορέας εκμετάλλευσης που είναι σε θέση να προσδιορίσει το μέρος της ευθύνης που του αναλογεί, δεν υποχρεούται να πληρώσει παρά το ποσό που του αναλογεί. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ενθαρρύνουν τους φορείς εκμετάλλευσης να αποκτήσουν χρηματοοικονομικές εγγυήσεις, όπως η ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης και προωθούν την ανάπτυξη του εν λόγω είδους υπηρεσιών. Τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που ενδέχεται να υποστούν τις αρνητικές συνέπειες της περιβαλλοντικής ζημιάς ή οι νομιμοποιημένοι φορείς (οι οργανισμοί που είναι εξουσιοδοτημένοι για να εργάζονται προς όφελος του περιβάλλοντος, όπου συμπεριλαμβάνονται οι οργανώσεις των οποίων σκοπός είναι η προστασία του περιβάλλοντος) μπορούν να ζητήσουν από τις αρμόδιες αρχές να παρέμβουν σε περίπτωση ζημιάς. Η αρμόδια αρχή ενημερώνει το πρόσωπο ή τον φορέα όσον αφορά την απόφασή της να αναλάβει δράση ή όχι καθώς και τους λόγους, το αργότερο τέσσερις μήνες μετά από το αίτημα των εν λόγω οργανισμών. Τα πρόσωπα και οι φορείς που έχουν υποβάλλει αίτηση για ανάληψη δράσης μπορούν να προσφύγουν σε δικαστήριο ή σε έναν οργανισμό, προκειμένου να αξιολογηθεί η νομιμότητα των αποφάσεων, της δράσης ή της μη ανάληψης δράσης της αρμόδιας αρχής. Όταν μία ζημιά ή μια απειλή ζημιάς μπορεί να έχει συνέπειες για περισσότερα από ένα κράτη μέλη, αυτά συνεργάζονται για την ανάληψη δράσης πρόληψης ή αποκατάστασης.

3.3. Η πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και πως οδηγήθηκε στην έκδοση της 35/2004.

Μετά από δύο και πλέον χρόνια σκληρών διαπραγματεύσεων και συνακόλουθων τροποποιήσεων και αλλαγών στην αρχική πρόταση, η οποία είχε κατατεθεί στις 8 Ιουλίου 2002 η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή γνωμοδότησε, στις 14 Μαΐου 2003 το Κοινοβούλιο ενέκρινε την πρόταση της Επιτροπής επιφέροντας ορισμένες τροποποιήσεις. Στις 18 Σεπτεμβρίου 2003 το Συμβούλιο υιοθέτησε μία κοινή θέση που έχει υποβληθεί στο Κοινοβούλιο για γνωμοδότηση σε δεύτερη ανάγνωση. Στις 17 Δεκεμβρίου 2003 το Κοινοβούλιο ενέκρινε την κοινή θέση του Συμβουλίου επιφέροντας ορισμένες τροποποιήσεις. Στις 26 Ιανουαρίου 2004 η Επιτροπή υιοθέτησε μια γνώμη με την οποία έκανε δεκτό μέρος αυτών των τροποποιήσεων και τέλος στις 27 Ιανουαρίου 2004 η επιτροπή συνδιαλλαγής

κλήθηκε από το Συμβούλιο σε συμφωνία με το Κοινοβούλιο για την επίτευξη ενός κοινού σχεδίου υιοθετώντας την Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21 Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς, η οποία θα έπρεπε να είχε μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών το αργότερο μέχρι τις 30 Απριλίου 2007. Στην Ελλάδα το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα βρίσκεται ήδη στο Συμβούλιο της Επικρατείας για επεξεργασία με στόχο να έχει ενσωματωθεί στο αργότερο έως το 2010.³²

Σκοπός της Οδηγίας είναι, όπως ρητά αναφέρεται στο άρθρο 1, να διαμορφώσει ένα πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη, βάση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» με σκοπό την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς. Μετά από κάθε σοβαρή ζημία, τίθεται αναπόφευκτα το ερώτημα ποιόν επιβαρύνει το κόστος αποκατάστασης της. Η αρχή σύμφωνα με την οποία «ο ρυπαίνων πληρώνει» αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον. Η αρχή αυτή σημαίνει ότι συχνά ο φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί τη ζημία φέρει την αντίστοιχη ευθύνη, και μάλιστα από οικονομική σκοπιά. Προς το σκοπό αυτό, η Οδηγία καθιστά τους φορείς εκμετάλλευσης επαγγελματικών δραστηριοτήτων, οι οποίες προκαλούν περιβαλλοντική ζημία, ως οικονομικά υπόχρεους για την αποκατάσταση της ζημιάς. Επίσης, οι φορείς εκμετάλλευσης, των οποίων οι δραστηριότητες συνιστούν επικείμενη απειλή για την πρόκληση περιβαλλοντικής ζημιάς, καθίστανται υπόχρεοι για τη λήψη των απαραίτητων προληπτικών μέτρων. Στο μέτρο του δυνατού και σύμφωνα με την παραπάνω αρχή, ο φορέας εκμετάλλευσης που προκάλεσε τη σοβαρή περιβαλλοντική ζημία ή αντιμετωπίζει άμεσο κίνδυνο πρόκλησης αναλόγων ζημιών, πρέπει τελικά να επωμίζεται το κόστος που συνδέεται με τα αντίστοιχα μέτρα. Ανεξαρτήτως του κατά πόσον τα αντίστοιχα μέτρα λαμβάνονται από τις αρμόδιες αρχές ή από τρίτο μέρος εξ ονόματός τους, το αντίστοιχο κόστος πρέπει να ανακτάται από τον υπεύθυνο φορέα εκμετάλλευσης.

Σύμφωνα με την Οδηγία, ως «περιβαλλοντική ζημία» νοείται η ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων, η ζημία των υδάτων και η ζημία του εδάφους. Ο ορισμός της ζημιάς παραπέμπει σε άλλες οδηγίες που έχουν εκδοθεί από την Κοινότητα. Η Οδηγία για την Προστασία των Υδάτων και οι Οδηγίες για την

³² Καλογιάννης Σ., *Απάντηση του Υφυπουργού Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. σε επίκαιρη ερώτηση του βουλευτή του*

Προστασία των Ειδών και των Οικοτόπων, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα ερμηνείας σχετικά με την οριοθέτηση της ζημίας, τα οποία είναι αρκετά σημαντικά και δυσεπίλυτα. Η Οδηγία προβλέπει ότι η περιβαλλοντική ζημία νοείται ως ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων ή οποιαδήποτε ζημία έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη συντήρηση της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης αυτών των οικοτόπων και ειδών³³. Η κατάσταση διατήρησης έχει να κάνει όχι μόνο με τη φυσική κατάσταση των οικοτόπων και ειδών αλλά επίσης και με τη μακροπρόθεσμη φυσική κατανομή, τη δομή και τη λειτουργία των οικοτόπων και ειδών. Η Οδηγία προϋποθέτει ζημία που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της. Προϋποθέτει επίσης αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της πράξης ή παράλειψης του φορέα εκμετάλλευσης (ζημιογόνου γεγονότος) και της ζημίας. Η αιτιώδης συνάφεια προβλέπεται στα άρθρα 4 παρ.5 και 11 παρ.2, από τα οποία προκύπτει ότι η ζημία πρέπει να είναι συγκεκριμένη και να μπορεί να προσδιορισθεί ποσοτικά. Προκύπτει επίσης ότι η διάχυτη ρύπανση δεν καλύπτεται καταρχήν από την Οδηγία εκτός αν «είναι δυνατόν να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης». Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται και η διάταξη του άρθρου 9 «καταλογισμός δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταίσματος». Παραδείγματα διάχυτης ζημίας είναι η ατμοσφαιρική ρύπανση, που αυτή καθαυτή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, εκτός εάν καταλήγει σε μία από τις τρεις κατηγορίες ζημιών του άρθρου 2. Ένα ατύχημα πάντως τύπου Seveso, που οδηγεί σε διάχυτη ζημία, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, αφού ο φορέας εκμετάλλευσης εντοπίζεται εύκολα και η ζημία που προκαλείται εμπίπτει οπωσδήποτε σε μία ή και περισσότερες από τις κατηγορίες του άρθρου 2. Παράδειγμα διάχυτης ζημίας αποτελεί επίσης η ρύπανση ποταμού, που αποτελεί ζημία των υδάτων και καλύπτεται από την Οδηγία, αν είναι δυνατόν να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια. Αντίστοιχο παράδειγμα υπάρχει και στον Ελληνικό χώρο με την ρύπανση του Ασωπού ποταμού από τις βιομηχανικές μονάδες.

Η Οδηγία καθορίζει συγκεκριμένα ποιοι θεωρούνται «ρυπαίνοντες», εισάγοντας παράλληλα δύο διαφορετικά και συμπληρωματικά μεταξύ τους είδη και καθεστώτα ευθύνης. Το πρώτο καθεστώς αφορά στους φορείς εκμετάλλευσης δραστηριοτήτων που συνεπάγονται άμεσο ή πιθανό κίνδυνο στην ανθρώπινη υγεία

ΣΥΡΙΖΑ Κ. Αθανάσιου Λεβέντη για τον Ασωπό, Αθήνα, 24-2-2009

³³ Πετράκης Γ., “Η οδηγία 2004/35/ΕΚ/21-4-2004 περί περιβαλλοντικής ζημιάς” στο *Κυνηγεσία και Κυνοφιλία*, τ.χ. 564, Αθήνα 2009

και στο περιβάλλον. Τέτοιες δραστηριότητες είναι, μεταξύ άλλων, εκείνες για τις οποίες απαιτείται η λήψη άδειας σύμφωνα με την Οδηγία IPPC, οι διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων, η απόρριψη ή απελευθέρωση ουσιών και ρυπαντών στον αέρα ή στα νερά, η παραγωγή, αποθήκευση, χρήση και απελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών κλπ. Οι δραστηριότητες αυτές απαριθμούνται εξαντλητικά στο Παράρτημα III της Οδηγίας και για τον καταλογισμό της ευθύνης δεν απαιτείται να συντρέχει πταίσμα του φορέα εκμετάλλευσης (πλην των περιπτώσεων εκείνων που αναφέρονται περιοριστικά στην Οδηγία). Το δεύτερο καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης εκτείνεται σε όλες τις επαγγελματικές δραστηριότητες, όσον αφορά τη ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων. Στις περιπτώσεις όμως αυτές, ο φορέας εκμετάλλευσης θα φέρει ευθύνη, σύμφωνα με την Οδηγία, μόνο εφόσον ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ουδείς των φορέων εκμετάλλευσης θεωρείται υπεύθυνος, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να αναλάβουν κάθε αναγκαία πρωτοβουλία προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι τα αναγκαία μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης χρηματοδοτούνται από φερέγγυα πηγή παρέχοντας εγγυήσεις για την επίλυση του προβλήματος. Και στην περίπτωση αυτή, οι λεπτομερείς θεσμικές και διαδικαστικές ρυθμίσεις σχετικά με την επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων εμπίπτουν στις αρμοδιότητες των κρατών μελών σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και αναλογικότητας.

Η Οδηγία προβλέπει αρχικά ότι οι διατάξεις ευθύνης δεν εφαρμόζονται σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης ή σε περίπτωση φυσικού φαινομένου εξαιρετικού, αναπότρεπτου και ακατανίκητου χαρακτήρα (άρθρο 4). Προβλέπεται επίσης ότι η Οδηγία εφαρμόζεται σε περιβαλλοντική ζημία (ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας) «λόγω ρύπανσης διάχυτου χαρακτήρα», μόνον εφόσον είναι δυνατόν να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης (άρθρο 4 παρ.5). Η Οδηγία προβλέπει επίσης ότι «η ευθύνη δεν αποτελεί κατάλληλο μέσο για την αντιμετώπιση της ευρέως διαδεδομένης και διάχυτης ρύπανσης, εφόσον είναι αδύνατον να συνδεθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις με πράξεις ή παραλήψεις συγκεκριμένων εξατομικευμένων παραγόντων». Η χρήση του μηχανισμού ευθύνης, θα είναι αποτελεσματική εάν υφίστανται ένας ή περισσότεροι ρυπαντές οι οποίοι μπορούν να

εντοπισθούν, επίσης εάν η ζημία είναι συγκεκριμένη και μπορεί να προσδιορισθεί ποσοτικά και τέλος εάν αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των εντοπισθέντων ρυπαντών. Η εξαίρεση αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περιπτώσεις χώρων υγειονομικής ταφής, όπου πολλοί φορείς εκμετάλλευσης έχουν διαθέσει τα απορρίμματά τους. Υπάρχουν επίσης άλλες περιπτώσεις όπου ο φορέας εκμετάλλευσης «δεν υποχρεούται να επωμισθεί το κόστος των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης..., εάν μπορεί να αποδείξει ότι η περιβαλλοντική ζημία ή η επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας³⁴».

A) προκλήθηκε από τρίτο, και επήλθε παρά την ύπαρξη των ενδεδειγμένων μέτρων ασφαλείας ή

B) οφείλεται σε συμμόρφωση προς υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής, διαφορετικής από τη διαταγή ή εντολή λόγω εκπομπής ή συμβάντος που προκλήθηκε από τις δραστηριότητες του ίδιου φορέα εκμετάλλευσης» (άρθρο 8 παρ.3).

Η Οδηγία όμως δεν προβλέπει ότι ο φορέας εκμετάλλευσης απαλλάσσεται της ευθύνης εάν μπορεί να αποδείξει ότι ήταν σε συμμόρφωση με την άδεια λειτουργίας της επιχείρησής του και με τις τελευταίες εξελίξεις της τεχνολογίας. Οι εξαιρέσεις αυτές προβλεπόταν σε προσχέδια της Οδηγίας χωρίς όμως αυτές να έχουν περιληφθεί στην Οδηγία.

Ο φορέας εκμετάλλευσης αποτελεί, κατά την Οδηγία, μαζί με την αρμόδια αρχή τους δύο πόλους μέσω των οποίων λειτουργεί η Οδηγία. Ως φορέας εκμετάλλευσης νοείται οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, το οποίο εκμεταλλεύεται ή ελέγχει την επαγγελματική δραστηριότητα ή, όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, στο οποίο έχει μεταβιβαστεί αποφασιστική οικονομική δραστηριότητα όσον αφορά την τεχνική λειτουργία τέτοιας δραστηριότητας. Σε τελευταία ανάλυση, φορέας εκμετάλλευσης είναι αυτός που έχει τον επιχειρησιακό έλεγχο και άρα ο ορισμός μπορεί να καλύψει και τράπεζες οι οποίες αναλαμβάνουν τη διαχείριση επιχειρήσεων ή δημόσιους φορείς που διαχειρίζονται προβληματικές επιχειρήσεις.

Ο φορέας εκμετάλλευσης, ως ρυπαίνων ή εν δυνάμει ρυπαίνων, έχει την υποχρέωση να αποτρέψει την επέλευση ζημίας ή την επιδείνωσή της και σε περίπτωση επέλευσής της να την αποκαταστήσει. Η ευθύνη του ποικίλει ανάλογα με

³⁴ Γ. Κρέμλη, «Η Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21 Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας», στο *Περιβάλλον και Δίκαιο*, τεύχος 3/2005, σ. 387

το αν η επαγγελματική δραστηριότητά του υπάγεται ή όχι στο Παράρτημα ΙΙΙ της Οδηγίας. Οι υποχρεώσεις του φορέα εκμετάλλευσης διακρίνονται σε υποχρεώσεις «προληπτικής δράσης» (άρθρο 5) και σε υποχρεώσεις «δράσης αποκατάστασης» (άρθρο 6). Τα συγκεκριμένα μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης που προβλέπονται από την Οδηγία, στηρίζονται στην αρχή ότι «ο φορέας σύμφωνα με την οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21 Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς» εκμετάλλευσης επιβαρύνεται με το κόστος των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης» (άρθρο 8 παρ.1). Η έννοια του «κόστους» ορίζεται κατά τρόπο ευρύ στο άρθρο 2. Η Οδηγία δεν προβλέπει πλαφόν ευθύνης. Η ευθύνη του φορέα εκμετάλλευσης είναι απεριόριστη. Διακρίνεται σε άμεση ή έμμεση. Στην πρώτη περίπτωση ο φορέας εκμετάλλευσης αναλαμβάνει άμεσα το κόστος των μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης.

Στη δεύτερη, η αρμόδια αρχή αναλαμβάνει η ίδια ή αναθέτει σε τρίτους τα μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης και στη συνέχεια μετακυλύει το κόστος στον φορέα εκμετάλλευσης. Η επιλογή των κατάλληλων, κατά περίπτωση, προληπτικών μέτρων επαφίεται στο φορέα εκμετάλλευσης ή στην αρμόδια αρχή, ενώ η Οδηγία στο Παράρτημα το σχετικό με την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς θεσπίζει κοινό πλαίσιο που πρέπει να τηρείται, ώστε να επιλέγονται τα καταλληλότερα μέτρα για να εξασφαλίζεται η αποκατάσταση της ζημιάς (βλ. άρθρο 2 παρ.11) Η Οδηγία προβλέπει λεπτομερώς στο Παράρτημα ΙΙ ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν για την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς. Προβλέπει σχετικά τρία είδη αποκατάστασης: Την πρωτογενή αποκατάσταση η οποία έχει να κάνει με την επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση (πριν την επέλευση της ζημιάς). Σε περίπτωση που η πρωτογενής αποκατάσταση δεν είναι δυνατή, οι φορείς εκμετάλλευσης πρέπει να επιχειρήσουν τουλάχιστον «συμπληρωματική αποκατάσταση». Ο στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης είναι η διάθεση πόρων ή υπηρεσιών παρεμφερούς επιπέδου με εκείνους που θα παρείχοντο εάν η τοποθεσία που υπέστη τη βλάβη μπορούσε να επανέλθει στην αρχική της κατάσταση³⁵. Τέλος η «αντισταθμιστική αποκατάσταση» έχει να κάνει με τη δράση

³⁵ Σκούλλος Μ., «Η ανάγκη παρακολούθησης και λήψης μέτρων στην Περιβαλλοντική Ζημιά» στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα, 2009

για να αντισταθμιστούν οι προσωρινές απώλειες των πόρων κατά την περίοδο από την ημερομηνία της ζημίας μέχρι την επίτευξη της πρωτογενούς αποκατάστασης.

Τόσο η προληπτική όσο και η δράση αποκατάστασης από πλευράς της αρμόδιας αρχής είναι προαιρετική («δύνатаι» άρθρα 5 παρ. 4 και άρθρο 6 παρ.3). Σημειωτέον ότι η Επιτροπή στην πρότασή της είχε προτείνει τα μέτρα αποκατάστασης, που κατά πρώτο λόγο αναλαμβάνονται από το φορέα εκμετάλλευσης, να αναλαμβάνονται υποχρεωτικά από την αρμόδια αρχή (επικουρική ευθύνη) στις περιπτώσεις που ορίζει η παρ. 3 του άρθρου 6. Τα μέτρα αποκατάστασης του Παραρτήματος II ποικίλουν ανάλογα με το αν πρόκειται για ζημία των υδάτων ή βιοτόπων αφενός και του εδάφους αφετέρου. Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας των υδάτων, των προστατευόμενων ειδών ή βιοτόπων επιτυγχάνεται μέσω της επαναφοράς του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση, που διακρίνεται κατά σειρά προτεραιότητας σε πρωτογενή, αντισταθμιστική και συμπληρωματική αποκατάσταση. Επισημαίνεται ότι η προαναφερόμενη αποκατάσταση «συνεπάγεται επίσης την εξάλειψη οποιουδήποτε σημαντικού κινδύνου δυσμενών συνεπειών στην ανθρώπινη υγεία».

Σε ότι αφορά την αποκατάσταση της ρύπανσης τους εδάφους επιβάλλεται τουλάχιστον η απομάκρυνση, ο έλεγχος, περιορισμός ή μείωση των συγκεκριμένων ρύπων, ώστε το έδαφος που ρυπάνθηκε, λαμβανομένης υπόψη της τρέχουσας χρήσης του ή εγκεκριμένης μελλοντικής χρήσης του κατά τη στιγμή που επήλθε η ζημία, να μη δημιουργεί πλέον σημαντικό κίνδυνο αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία.

Ο φορέας εκμετάλλευσης καθορίζει σύμφωνα με το Παράρτημα II πιθανά μέτρα αποκατάστασης και τα υποβάλλει στην αρμόδια αρχή προς έγκριση (άρθρο 7 παρ. 1). Η τελευταία αποφασίζει ποια μέτρα αποκατάστασης πρέπει να εφαρμοστούν και με ποια σειρά προτεραιότητας. Μπορεί ακόμα να αποφασίσει ότι δεν απαιτείται πλήρης αποκατάσταση της ζημίας, αν αυτή συνεπάγεται δυσανάλογο κόστος σε σχέση με το αναμενόμενο περιβαλλοντικό όφελος. Στο μέτρο του δυνατού η Οδηγία αποφεύγει τη χρηματική αποτίμηση της ζημίας και προκρίνει την προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία το κόστος των μέτρων αποκατάστασης αντιστοιχεί από νομικής απόψεως στο ύψος της ζημίας και την αποκαθιστά κατά τρόπο αυτόματο. Αν η προσέγγιση αυτή δεν είναι δυνατή, η αρμόδια αρχή μπορεί να θεσπίσει μέθοδο χρηματικής αποτίμησης, ελλείψει άλλων μεθόδων που έχουν καθιερωθεί στην πράξη, για τον καθορισμό των αναγκαίων μέτρων αποκατάστασης. Η Οδηγία δεν παρέχει το

δικαίωμα σε ιδιώτες να διεκδικήσουν αποζημίωση συνεπεία περιβαλλοντικής ζημίας (άρθρο 3 παρ.3). Ωστόσο όμως στην Ελλάδα οι ιδιώτες μπορούν να απαιτήσουν αποζημίωση για προσβολή των στοιχείων του περιβάλλοντος σύμφωνα με το άρθρο 914 του Αστικού Κώδικα στο οποίο θεμελιώνεται η αδικοπρακτική ευθύνη. Εάν η ζημία επήλθε σε αγαθό του ζωτικού χώρου, πρόκειται για περιβαλλοντική ζημία, η οποία αποκαθίσταται μόνο εφόσον προσβάλλεται και ιδιωτικό έννομο αγαθό, όπως το δικαίωμα της κοινοχρησίας, η ζωή, η υγεία, η κυριότητα κλπ.

Η εφαρμογή της αδικοπρακτικής ευθύνης και της αποζημιώσεως στην προστασία του ζωτικού χώρου παρουσιάζει δυσχέρειες που οφείλονται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα του εννόμου αγαθού που υφίσταται τη ζημία σε σχέση με τα άλλα δικαιώματα ή έννομα αγαθά ή συμφέροντα ιδιωτικού δικαίου καθώς και στην ίδια τη φύση της περιβαλλοντικής ζημίας. Για τον υπολογισμό της περιβαλλοντικής ζημίας προκειμένου να επιδικασθεί αποζημίωση στον ζημιωθέντα δεν λαμβάνεται υπόψη η ζημία που υπέστη το ίδιο το αγαθό, δηλαδή ο ζωτικός χώρος, διότι η περιουσιακή αξία του αγαθού αυτού δεν είναι αντικειμενικώς αποτιμητή. Πέραν της αντικειμενικής αξίας κάθε περιβαλλοντικού αγαθού η αξία του προσβληθέντος στοιχείου εκτιμάται επίσης μέσα από τις σχέσεις και τις δραστηριότητες τις οποίες αναπτύσσει ο συγκεκριμένος χρήστης του έννομου αυτού αγαθού. Ως εκ τούτου οι τυχόν ζημίες που υφίστανται τα άτομα στην άσκηση των ιδιωτικών δικαιωμάτων τους δεν είναι παρά αντανάκλαση μιας ενδεχομένως πολύ μεγαλύτερης προσβολής που υπέστη ο ζωτικός χώρος.

Ο έλληνας νομοθέτης προβλέπει επίσης στο άρθρο 29 του ν. 1650/1986 που αποτελεί το νόμο-πλαίσιο για το περιβάλλον ότι «οποιοσδήποτε, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, προκαλεί ρύπανση ή άλλη υποβάθμιση του περιβάλλοντος ευθύνεται σε αποζημίωση, εκτός αν αποδείξει ότι η ζημία οφείλεται σε ανώτερη βία ή ότι προήλθε από υπαίτια ενέργεια τρίτου που ενήργησε δολίως».

Ο τελικός στόχος της Οδηγίας είναι η επίτευξη μέσων αποκατάστασης για την επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση³⁶. Ενώ η ιδέα της ολικής αποκατάστασης δεν είναι άγνωστη, στους νομικούς παρουσιάζει εξαιρετικά προβλήματα στον τομέα της αποκατάστασης του περιβάλλοντος. Για να επιχειρήσει κάποιος την επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση πρέπει να

³⁶ Σπηλιοτοπούλου Ν., «Περιβαλλοντική Ζημία και Ευθύνη: Η τάση, οι αδυναμίες και τα κίνητρα στη βιομηχανία», στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα, 2009

ξέρει ποια ήταν αυτή. Στον τομέα του περιβάλλοντος είναι σπάνιο να έχουμε σαφή ποσοτικά στοιχεία που θα επιτρέψουν μια αντικειμενική εκτίμηση της αρχικής κατάστασης. Πολλές φορές τα στοιχεία που έχουμε για το περιβάλλον είναι ημιτελή και στερούνται ακρίβειας. Αυτό θα δυσκολέψει τόσο το φορέα εκμετάλλευσης όσο και τις κυβερνητικές αρμόδιες αρχές ως προς τον προσδιορισμό των μέτρων αποκατάστασης.

3.4. Η αρχή ο «ρυπαίνων πληρώνει» της οδηγίας 35/2004

Η Οδηγία στηρίζεται στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Πρέπει συνεπώς να προσδιοριστεί όχι μόνο ποιος πληρώνει και πότε πληρώνει αλλά και πότε δεν πληρώνει και τι πληρώνει καθώς και ποιες άλλες υποχρεώσεις υπέχει.

A) Ποιος και πότε πληρώνει

Πληρώνει ο φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί περιβαλλοντική ζημία ή άμεσο κίνδυνο τέτοιας ζημίας επωμιζόμενος το κόστος πρόληψης ή αποκατάστασης. Επειδή ο ορισμός του φορέα πρέπει να μεταφερθεί αυτούσιος στο εσωτερικό δίκαιο, εκείνο που έχει σημασία είναι η εθνική νομοθεσία να προβεί και σε εξειδίκευση και απαρίθμηση της κοινοτικής νομοθεσίας με οδηγό το Παράρτημα III για να προσδιορισθούν οι επαγγελματικές δραστηριότητες που συνεπάγονται κίνδυνο για την υγεία ή το περιβάλλον. Οι φορείς αυτών των δραστηριοτήτων θα υπέχουν αντικειμενική ευθύνη. Θα πρέπει επίσης η εθνική νομοθεσία να ορίσει περιπτώσεις ευθύνης εκ πταίσματος (επαγγελματικές δραστηριότητες που δεν απαριθμούνται στο Παράρτημα III) και τις εξαιρέσεις που προβλέπει η Οδηγία στο άρθρο 4, οι οποίες υπάγονται σε άλλες ρυθμίσεις. Τα ζητήματα αποδείξεως ως προς την πλήρωση προϋποθέσεων αντικειμενικής ευθύνης του φορέα εκμετάλλευσης ή πταίσματος του τελευταίου θα πρέπει να ρυθμισθούν από την εθνική νομοθεσία.

B) Πότε ο φορέας εκμετάλλευσης δεν πληρώνει

Δεν είναι δυνατόν να αποκατασταθούν όλες οι μορφές περιβαλλοντικής ζημίας μέσω του μηχανισμού της ευθύνης. Η αποτελεσματική χρήση του μηχανισμού αυτού προϋποθέτει ότι θα πρέπει να υφίστανται ένας ή περισσότεροι ρυπαντές, οι οποίοι να μπορούν να εντοπισθούν, η ζημία θα πρέπει να είναι συγκεκριμένη και να μπορεί να προσδιορισθεί ποσοτικά και θα πρέπει να μπορεί να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και του ή των εντοπισθέντων ρυπαντών. Κατά συνέπεια, η ευθύνη δεν αποτελεί το κατάλληλο μέσο για την αντιμετώπιση της ευρέως

διαδεδομένης και διάχυτης ρύπανσης, εφόσον είναι αδύνατον να συνδεθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις με πράξεις ή παραλείψεις συγκεκριμένων εξατομικευμένων παραγόντων. Στις περιπτώσεις αυτές η Οδηγία δεν μπορεί να εφαρμοσθεί. Οι τυχόν ρυπαντές στις περιπτώσεις αυτές δεν πληρώνουν, όχι γιατί αποκλείεται η ευθύνη τους, αλλά γιατί είναι αδύνατον να στοιχειοθετηθεί, διότι είτε είναι αδύνατον να εντοπισθούν ή είναι αδύνατη η ποσοτικοποίηση της ζημίας ή η απόδειξη της αιτιώδους συνάφειας. Στην περίπτωση αυτή δεν απαιτείται νομοθετική παρέμβαση του εσωτερικού νομοθέτη. Πράγματι, επειδή ο φορέας εκμετάλλευσης δεν θα πρέπει να υποχρεούται να επωμισθεί το κόστος των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης που πραγματοποιείται σε συμφωνία με την Οδηγία, θα πρέπει να εξαιρεθεί σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η συγκεκριμένη ζημία ή ο κίνδυνος πρόκλησης τέτοιας ζημίας είναι το αποτέλεσμα συμβάντων εκτός του ελέγχου του φορέα εκμετάλλευσης. Για παράδειγμα στην περίπτωση που παρά το ότι ελήφθησαν τα ενδεδειγμένα μέτρα από το φορέα η ζημία επήλθε από δράση τρίτου ή οφείλεται σε υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής. (άρθρο 8 παρ.3, στοιχεία α,β). Για τις περιπτώσεις αυτές είναι αναγκαία η νομοθετική παρέμβαση για την προσαρμογή στην Οδηγία. Το ζήτημα του ποιος φέρει το βάρος αποδείξεως στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να προβλεφθεί από τον εθνικό νομοθέτη.

Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν στους φορείς εκμετάλλευσης που δεν έχουν ενεργήσει εκ δόλου ή εξ αμελείας να μην επωμίζονται το κόστος των μέτρων αποκατάστασης. Αυτό μπορεί να συμβεί σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η συγκεκριμένη ζημία είναι το αποτέλεσμα εκπομπών ή γεγονότων για τα οποία έχει εκδοθεί ρητή άδεια ή των οποίων θα ήταν αδύνατο να είναι γνωστή η εν δυνάμει καταστροφική φύση όταν πραγματοποιήθηκε το αντίστοιχο συμβάν ή η εκπομπή. Για τον λόγο αυτό, μπορεί ο εσωτερικός νομοθέτης να αποκλείσει την ευθύνη του φορέα στις περιπτώσεις αυτές.

Γ)Τι πληρώνει ο φορέας

Κάθε φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί περιβαλλοντική ζημία ή άμεσο κίνδυνο ανάλογης ζημίας θα πρέπει καταρχήν, να επωμίζεται το κόστος των απαραίτητων μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η αρμόδια αρχή αυτενεργεί ή επεμβαίνει μέσω τρίτων αντί του φορέα εκμετάλλευσης, η Αρχή αυτή θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι το προκύπτον γι' αυτήν κόστος θα ανακτάται από το φορέα εκμετάλλευσης εντός προθεσμίας πέντε ετών. Πέραν αυτού οι φορείς εκμετάλλευσης θα πρέπει να επωμίζονται το κόστος της εκτίμησης

περιβαλλοντικής ζημίας και, κατά περίπτωση, την αξιολόγηση του άμεσου κινδύνου πρόκλησης τέτοιας ζημίας.

Επιπλέον, προβλέπεται η δυνατότητα υπολογισμού των σχετικών ανακτηθησόμενων δαπανών σε εθνικό επίπεδο, «τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν τον κατ' αποκοπήν υπολογισμό των διοικητικών δαπανών, των δαπανών επιβολής του νόμου και των άλλων γενικών δαπανών που πρέπει να ανακτηθούν». Πρέπει να σημειωθεί ότι τα οικονομικά μέτρα που λαμβάνει ή διατάσσει η αρμόδια εθνική αρχή, θα πρέπει να καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ενεργειών. Πάντως δε θα συνιστούν κύρωση, ανεξάρτητα από το ότι θα έχουν οικονομικές επιπτώσεις για τους υπεύθυνους.

Τέλος, αν υπάρχει συντρέχον πταίσμα και υπάρχει επιμερισμός ευθύνης μεταξύ παραγωγού και χρήστη των αγαθών, η εθνική νομοθεσία μπορεί να υποχρεώνει το φορέα αλλά και το χρήστη να καταβάλει το ποσό που αντιστοιχεί στο μέρος ευθύνης του. Βέβαια εδώ τίθενται δύο ζητήματα, το ζήτημα του ορισμού του χρήστη αφενός και αφετέρου το ζήτημα αν η υποχρέωση του φορέα και του χρήστη θα προβλεφθεί ως διαιρετή ή εις ολόκληρο ενοχή. Όσον αφορά την υποχρέωση προληπτικής δράσης, ο φορέας εκμετάλλευσης, όχι μόνο πρέπει να λαμβάνει αμελλητί τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα, αλλά και να ενημερώνει την αρχή και να συνεργάζεται με αυτήν όταν εκείνη το ζητεί. Αντίστοιχα πρέπει να προβλέπει η εθνική νομοθεσία και για τις υποχρεώσεις του φορέα εκμετάλλευσης ως προς κάθε δράση αποκατάστασης (άρθρο 6) σύμφωνα με το παράρτημα II της Οδηγίας. Ειδικότερα, θα πρέπει να θεσπισθεί υποχρέωση του φορέα εκμετάλλευσης να προτείνει μέτρα αποκατάστασης προς έγκριση από την Αρχή. Επίσης σημαντική είναι η διάταξη του άρθρου 14 της Οδηγίας για τις υποχρεώσεις του φορέα εκμετάλλευσης. Εν προκειμένω, η εθνική νομοθεσία πρέπει να προβλέπει γενικό πλαίσιο, το οποίο υπό την επιφύλαξη των ρυθμίσεων για τις κρατικές ενισχύσεις, θα επιτρέπει την ασφάλιση περιβαλλοντικών κινδύνων και την ανάπτυξη της σχετικής αγοράς των μέσων ασφάλισης, ενόψει και ενδεχόμενης πρότασης της Επιτροπής για ένα σύστημα εναρμονισμένης υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας βάσει έκθεσης που θα υποβάλει το 2010.

Στο Ευρωπαϊκό και στο Διεθνές Δίκαιο το δικαίωμα του κοινού για πληροφόρηση σχετικά με περιβαλλοντικά θέματα, το δικαίωμα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και το δικαίωμα παραπομπής στη δικαιοσύνη σε περίπτωση παραβίασεως των δικαιωμάτων αυτών είναι γνωστά σε περιβαλλοντικούς κύκλους. Η Οδηγία έχει

εμφανώς επηρεαστεί από την αρχή της διαφάνειας, όπως έχει οριοθετηθεί από το Διεθνές και το Κοινοτικό Δίκαιο. Η Οδηγία προβλέπει ότι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από περιβαλλοντική ζημία, έχει δικαίωμα να ζητήσει από την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση (άρθρο 12 παρ.1). Σύμφωνα με την Οδηγία τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που : Επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν από την περιβαλλοντική ζημία, ή Έχουν επαρκές συμφέρον από τη λήψη απόφασης σχετικά με τη ζημία, ή Υποστηρίζουν προσβολή δικαιώματος, εφόσον η προσβολή δικαιώματος απαιτείται από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο του κράτους μέλους:

α) Δικαιούνται να υποβάλλουν στην αρμόδια αρχή οποιεσδήποτε παρατηρήσεις σχετικά με περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας και β) έχουν δικαίωμα να καλούν την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση βάσει της παρούσας Οδηγίας. Η έννοια «επαρκές συμφέρον» και η έννοια «προσβολή δικαιώματος» καθορίζονται από τα κράτη μέλη. Η Οδηγία καθορίζει ότι οποιαδήποτε μη κυβερνητική οργάνωση, η οποία προάγει την προστασία του περιβάλλοντος και είναι σε συμφωνία με το εθνικό δίκαιο θεωρείται ότι έχει «επαρκές συμφέρον» και ότι έχει δικαιώματα τα οποία είναι δυνατόν να προσβάλλονται (άρθρο 12 παρ.1).

Η παράγραφος αυτή αναγνωρίζει στις περιβαλλοντικές οργανώσεις δικαιώματα, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να ζητήσουν από τις κυβερνήσεις συγκεκριμένη δράση για την προστασία του περιβάλλοντος. Αυτά τα δικαιώματα θα μπορούσαν ενδεχομένως να χρησιμοποιηθούν για την καθυστέρηση διαδικασιών και για την επιδίωξη περιβαλλοντικών στόχων πέρα από αυτούς που προβλέπονται στην τρέχουσα νομοθεσία. Η Οδηγία προβλέπει επίσης ότι τα πρόσωπα που έχουν δικαίωμα να κάνουν αίτηση για την ανάληψη δράσης πρέπει να έχουν πρόσβαση σε δικαστήριο ή σε άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο κρατικό όργανο αρμόδιο για τον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων και παραλείψεων της αρμόδιας αρχής.

Το θέμα της χρηματοοικονομικής ασφάλειας ήταν το επίκεντρο της διαμάχης κατά τη διάρκεια των συζητήσεων της Οδηγίας. Κάποιοι υποστήριζαν ότι η χρηματοοικονομική ασφάλιση των φορέων εκμετάλλευσης πρέπει να είναι υποχρεωτική, ενώ άλλοι υποστήριζαν ότι η υποχρεωτική χρηματοοικονομική ασφάλιση θα έχει ως αποτέλεσμα να ακριβύνει η ασφάλιση για τις δραστηριότητες που έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τελικά αποφασίστηκε ότι η παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλισης δε θα είναι υποχρεωτική και ότι τα κράτη μέλη

πρέπει να λάβουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλισης. Η Επιτροπή πρέπει πριν από τις 30 Απριλίου 2010 να υποβάλλει έκθεση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της Οδηγίας για την πραγματική αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών και τη διαθεσιμότητα χρηματοοικονομικής ασφάλισης με εύλογο κόστος. Έτσι η Οδηγία αφήνει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών το θέμα της χρηματοοικονομικής ασφάλισης. Στην χώρα μας, όπως θα αναλυθεί και στα επόμενα κεφάλαια, προβλέπεται η υποχρεωτική χρηματοοικονομική ασφάλιση αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης³⁷.

4. ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 35/2004 ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Η ενσωμάτωση στο εθνικό μας δίκαιο της κοινοτικής οδηγίας 2004/35/EK για την περιβαλλοντική ευθύνη, αν και καθυστερημένα αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό βήμα για την προστασία του περιβάλλοντος. Η οδηγία αυτή είναι η 35^η για το περιβάλλον που ενσωματώνετε στο εθνικό μας δίκαιο τα τελευταία τεσσαράμισι χρόνια γεγονός που αποδεικνύει την στροφή της Κοινότητας και την προτεραιότητα που έχει πλέον η προστασία του περιβάλλοντος. Πρόκειται για ένα επίπονο και χρονοβόρο νομοθετικό έργο που έγινε από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ώστε να εκσυγχρονιστεί πλήρως και να γίνει αυστηρότερη η περιβαλλοντική νομοθεσία και να εναρμονιστεί απόλυτα με το κοινοτικό δίκαιο.

Σήμερα η Ελλάδα στον τομέα της περιβαλλοντικής νομοθεσίας έχει καλύψει πλήρως το χαμένο έδαφος και δεν έχει πλέον εκκρεμείς υποθέσεις. Με την οδηγία 2004/35/EK για την περιβαλλοντική ευθύνη που ενσωματώνετε, οργανώνετε πλήρως το θεσμικό μας πλαίσιο για την εφαρμογή της αρχής ο «ρυπαίνων πληρώνει» καθορίζοντας διαδικασίες και μέτρα τόσο για την ενίσχυση της πρόληψης όσο και για την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών. Στο πλαίσιο αυτό εισάγεται στην ελληνική έννομη τάξη η αρχή της ευθύνης που εφαρμόζεται για τις περιβαλλοντικές ζημιές αλλά και για τις επικείμενες απειλές τέτοιων ζημιών από επαγγελματικές δραστηριότητες.

³⁷ Ιωάννης Καρακώστας και Αντώνης Καραμπουτζού, «Ο ρυπαίνων πληρώνει: μια σημαντική προσπάθεια ενίσχυσης του περιβάλλοντος» στο *Πανεπιστήμιο Αθηνών*, Αθήνα, 15-10-2008

Ως περιβαλλοντικές ζημιές ορίζονται οι άμεσες ή έμμεσες ζημιές που προκαλούνται στο υδάτινο περιβάλλον, στα προστατευόμενα είδη και τους οικοτόπους και η άμεση ή έμμεση μόλυνση του εδάφους η οποία δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία. Την ευθύνη για την εφαρμογή της οδηγίας έχει το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και οι Περιφέρειες βάσει των κριτηρίων του άρθρου 6 του Προεδρικού Διατάγματος. Για την αποτελεσματική εφαρμογή της συστήνεται στο Υπουργείο αυτοτελές Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών επικουρούμενο από ειδική γνωμοδοτική επιτροπή στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι Υπουργείων και επιστημονικών και άλλων φορέων. Η σύσταση αντίστοιχης Επιτροπής προβλέπεται και σε επίπεδο Περιφέρειας.

Η αρμόδια αρχή, το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ή Περιφέρεια, έχει την αρμοδιότητα :

Πρώτον, εφόσον εμφανίζεται μία άμεση απειλή περιβαλλοντικής ζημιάς, να υποχρεώνει το φορέα εκμετάλλευσης (δυνητικά ρυπαίνων) να λάβει προληπτικά μέτρα και

Δεύτερον, όταν επέρχεται η ζημιά, υποχρεώνει το φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης (τα οποία καθορίζονται βάση κανόνων και των αρχών που αναφέρονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας). Επίσης, η αρμόδια αρχή και στις δύο περιπτώσεις έχει το δικαίωμα να λάβει η ίδια τα προληπτικά μέτρα ή τα μέτρα αποκατάστασης και στην συνέχεια να ανακτήσει τα έξοδα από τους φορείς εκμετάλλευσης που εμπλέκονται στην υπόθεση».

Τα βασικότερα σημεία του Προεδρικού Διατάγματος είναι τα κάτωθι³⁸ :

1. Σκοπός του συγκεκριμένου Προεδρικού Διατάγματος είναι η θέσπιση περιβαλλοντικής ευθύνης βάσει της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» με τον καθορισμό μέτρων και δράσεων, ώστε ο κάθε φορέας εκμετάλλευσης, που προκαλεί περιβαλλοντική ζημιά να είναι καταρχήν υπεύθυνος για τη λήψη των απαραίτητων μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης της ζημιάς.

2. Αρμόδια αρχή για την εφαρμογή του Π.Δ. είναι το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και οι Περιφέρειες. Επιπλέον, για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της οδηγίας συγκροτείται στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. αυτοτελές συντονιστικό γραφείο, που θα φέρει την

³⁸ Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., «Ανακοίνωση τύπου» για την *Ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας 2004/35/EK για την Περιβαλλοντική Ευθύνη*, Αθήνα, 15-9-2008

επωνυμία «Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών» και το οποίο θα υποστηρίζεται από μία κεντρική γνωμοδοτική επιτροπή, που θα φέρει την επωνυμία «Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών» και από αντίστοιχες επιτροπές σε επίπεδο Περιφέρειας, που θα φέρουν την επωνυμία «Περιφερειακή Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών».

3. Ως πεδίο εφαρμογής του παρόντος Διατάγματος ορίζονται οι περιβαλλοντικές ζημιές που προκαλούνται άμεσα ή έμμεσα στο υδάτινο περιβάλλον, στα προστατευόμενα είδη και στους οικοτόπους τους, καθώς και οι περιβαλλοντικές ζημιές που προκαλούν μόλυνση στο έδαφος.

4. Σύμφωνα με το παρόν Προεδρικό Διάταγμα, καθεστώς ευθύνης θα εφαρμόζεται σε περιβαλλοντικές ζημιές που οφείλονται σε επαγγελματικές δραστηριότητες, εφόσον έχει αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημιάς και των εν λόγω δραστηριοτήτων. Στο πεδίο ευθύνης του παρόντος Π.Δ. εντάσσονται και οι επαγγελματικές δραστηριότητες που δεν απαριθμούνται στο παράρτημα 3, στην περίπτωση πρόκλησης ζημιάς ή επικείμενης ζημιάς στα προστατευόμενα είδη και στους οικοτόπους τους, καθώς και στο υδάτινο περιβάλλον και το έδαφος, με κριτήριο την έκταση, το είδος και τη διάσταση της επικείμενης ή προκληθείσας ζημιάς.

5. Σε ενδεχόμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημιάς, ο φορέας εκμετάλλευσης υποχρεούται, χωρίς προειδοποίηση, να λαμβάνει τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα και να ενημερώνει άμεσα και εμπεριστατωμένα την αρμόδια αρχή. Αντίστοιχα, στις περιπτώσεις που έχει επέλθει η περιβαλλοντική ζημιά, ο σχετικός φορέας εκμετάλλευσης υποχρεούται να ενημερώνει την αρμόδια αρχή για όλες τις πτυχές της κατάστασης, να διενεργεί τη δική του αξιολόγηση για την προκληθείσα ζημιά, να υποβάλει πρόταση μέτρων προς έγκριση από την αρμόδια αρχή, να λαμβάνει όλα τα αντικειμενικώς εφικτά μέτρα αποκατάστασης σύμφωνα με τα κριτήρια του παραρτήματος 3 του άρθρου 21 του παρόντος Π.Δ. και τυχόν πρόσθετα κριτήρια, που κατά περίπτωση ορίζονται από την αρμόδια αρχή.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι η αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών διαφέρει ανάλογα με τον χαρακτήρα της προκληθείσας ζημιάς.

Ειδικότερα:

- Στις περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημιάς στο έδαφος επιβάλλεται η απορρύπανση των ρυπασμένων εδαφών.

- Στις περιπτώσεις που η ζημιά αφορά στα ύδατα ή στα προστατευόμενα είδη και τους οικοτόπους τους, απαιτείται η αποκατάσταση του περιβάλλοντος με στόχο να επανέλθει στην προϋπάρχουσα, της ζημιάς, κατάστασή του.

6. Ο σχετικός φορέας εκμετάλλευσης είναι υπεύθυνος για την κάλυψη των δαπανών των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης σε προκληθείσες ή επικείμενες περιβαλλοντικές ζημιές. Στην περίπτωση που για τις περιβαλλοντικές ζημιές ευθύνονται πλείονες φορείς εκμετάλλευσης, τότε οφείλουν να επωμιστούν τις δαπάνες είτε αλληλέγγυα είτε σε αναλογική βάση. Στις περιπτώσεις που η αρμόδια αρχή αντί του φορέα εκμετάλλευσης καλύπτει τις δαπάνες των μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης των ζημιών, τότε ανακτά τις δαπάνες από τον αντίστοιχο φορέα εκμετάλλευσης εντός πέντε (5) ετών από την ημερομηνία έναρξης εφαρμογής των μέτρων ή από την ημερομηνία κατά την οποία ο σχετικός φορέας εκμετάλλευσης έχει οριστεί ως υπεύθυνος. Σημειώνετε ότι ο σχετικός φορέας εκμετάλλευσης δικαιούται και δεν υποχρεούται να κάνει χρήση χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε περίπτωση αφερεγγυότητάς του. Όμως, σύμφωνα με το παρόν Π.Δ., από την 1^η Μαΐου του 2010, θα ισχύει το καθεστώς υποχρεωτικής υπαγωγής σε σύστημα χρηματοοικονομικής ασφάλειας όλων των φορέων εκμετάλλευσης επαγγελματικών δραστηριοτήτων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του συγκεκριμένου προεδρικού διατάγματος και όχι μόνο αυτών που, με κριτήριο την επικινδυνότητά τους, τίθενται υποχρεωτικά σε σύστημα χρηματοοικονομικής εγγύησης.

7. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεαστεί από κάποια περιβαλλοντική ζημιά και έχει έννομο συμφέρον από τη λήψη απόφασης σχετικής με την περιβαλλοντική ζημιά, δικαιούται να υποβάλει έγγραφη αίτηση με σχετικές πληροφορίες και στοιχεία τεκμηρίωσης προς τον αρμόδιο Τομέα της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος και να αιτηθεί ανάληψη δράσης από την αρμόδια αρχή. Η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος θέτει υπό εξέταση την αίτηση και εκδίδει σχετική απόφαση έγκρισης ή απόρριψης της δράσης.

8. Στις περιπτώσεις που μία περιβαλλοντική ζημιά επηρεάζει πλείονα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ των οποίων και την Ελλάδα, τότε οι αρμόδιες αρχές αυτών συνεργάζονται προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματική δράση για την αποφυγή, την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών.

Τα βασικά σημεία του Π.Δ. τα οποία παρουσιάστηκαν ανωτέρω, δείχνουν να κινούνται προς την σωστή κατεύθυνση, ωστόσο μελετώντας και το υπόλοιπο κείμενο

του Προεδρικού Διατάγματος μπορούν να γίνουν ορισμένες παρατηρήσεις με βάση τις βασικές κατευθύνσεις που δίνει το Π.Δ.³⁹

1. Αρμόδια αρχή

Ο διαχωρισμός μεταξύ των ορίων του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. αφενός και των Περιφερειών αφετέρου δεν είναι σαφής. Ο ορισμός πληθώρας Επιτροπών και Γραφείων συμβουλευτικού χαρακτήρα τόσο σε επίπεδο Περιφερειών όσο και σε επίπεδο κεντρικό δημιουργεί έναN αμφιβόλου αποτελεσματικότητας διοικητικό μηχανισμό για την ουσιαστική εφαρμογή των διατάξεων του Π.Δ. Στη χώρα μας έχει αποδειχτεί ότι ο κρατικός μηχανισμός είναι δυσκίνητος και οι αποφάσεις που λαμβάνει είτε δεν είναι οι πρέπουσες, είτε ακόμα και όταν είναι ορθές πάσχει η εφαρμογή τους. Για τον λόγο αυτό η δημιουργία νέων φορέων, όπως προβλέπει το Π.Δ., περισσότερο θα εμπλέκει παρά θα απλοποιεί την διαδικασία απόδοσης ευθυνών με άμεση συνέπεια τη σημαντική καθυστέρηση στην αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς. Στο κομμάτι αυτό πρέπει ο νομοθέτης να επιδιώξει την απλούστευση των διαδικασιών με στόχο την άμεση και ταχύτερα δυνατή απόδοση ευθυνών.

2. Επάρκεια διοικητικού μηχανισμού

Η επάρκεια του διοικητικού μηχανισμού είναι ένα άλλο μεγάλο ζήτημα το οποίο θα πρέπει να επανεξεταστεί. Οι Περιφέρειες καθώς και οι νομαρχίες, οι οποίες μάλιστα διαθέτουν και πληθώρα ελεγκτικών και αδειοδοτικών αρμοδιοτήτων δεν διαθέτουν σήμερα την επαρκή επιστημονική στελέχωση για να μπορέσουν να ανταποκριθούν έγκαιρα και αποτελεσματικά στο έργο που τους ανατίθεται. Η ανάθεση αρμοδιοτήτων σε έναν φορέα ο οποίος δεν διαθέτει το κατάλληλο προσωπικό για να επιτελέσει το έργο δεν θα έχει κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα. Το πρόβλημα της αδυναμίας εκτέλεσης αρμοδιοτήτων δεν είναι απλά θεωρητικό. Είναι πρακτικό και το βιώνουμε και σήμερα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Νομαρχίας Βοιωτίας που έχει υπό την ευθύνη της τον ποταμό Ασωπό.

Η υποστελέχωση των αρμοδίων Υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (Ν.Α.) Βοιωτίας καθιστά δυσχερή την άσκηση ουσιαστικού και συνεχούς ελέγχου των δραστηριοτήτων ενός ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού βιομηχανιών / βιοτεχνιών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή ευθύνης τους. Η προσπάθεια από το Νομάρχη Βοιωτίας για ενίσχυση με το αναγκαίο επιστημονικό προσωπικό των Υπηρεσιών που

³⁹ ECOCITY, «Ο Ρυπαίνων πληρώνει» στην *Ημερίδα του Ecocity*, Αθήνα, 23-5-2009

είναι αρμόδιες για την αδειοδότηση των βιομηχανιών / βιοτεχνιών του νομού Βοιωτίας, καθώς και για την εφαρμογή και έλεγχο σε αυτές της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, αν και συνεχής δεν φαίνεται να έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα.⁴⁰

Το ζήτημα της υποστελέχωσης δεν αποτελεί φυσικά προνόμιο μόνο της Ν.Α. Βοιωτίας, αλλά ζωτικό πρόβλημα των περισσότερων Ν.Α. και Περιφερειών της χώρας. Στη δε υποστελέχωση, να προστεθεί και η ελλιπής κατάρτιση και εκπαίδευση του υφιστάμενου ανθρώπινου δυναμικού, γεγονός προβληματικό όσο και επικίνδυνο. Επιπλέον το Π.Δ. προβλέπει την στελέχωση του αρμόδιου κεντρικού Γραφείου με μόλις 5 άτομα, στα οποία μάλιστα δεν περιλαμβάνονται οι κατεξοχήν αρμόδιες επιστημονικές ειδικότητες του κλάδου Π.Ε. Περιβάλλοντος και Π.Ε. Νομικής. Ανατίθενται τέλος καθήκοντα στους Επιθεωρητές Περιβάλλοντος, η ελλιπής στελέχωση των οποίων είναι ήδη εμφανής.

3. Συμμετοχή των πολιτών και των συλλογικών φορέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Σύμφωνα με το σχέδιο Π.Δ., στις συνεδριάσεις όλων των αρμόδιων Επιτροπών προβλέπεται μεν η δυνατότητα συμμετοχής των κοινωνικών και επιστημονικών φορέων, μόνο όμως κατόπιν πρόσκλησής τους και κατά την απόλυτη διακριτική ευχέρεια της αρμόδιας επιτροπής και πάντα χωρίς δικαίωμα ψήφου. Με τον τρόπο αυτό δεν προωθείται η ζητούμενη από την Ε.Ε. ενεργή συμμετοχή των πολιτών, των φορέων και των ΜΚΟ στις ουσιαστικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων η οποία μεγιστοποιεί τις πιθανότητες να έχουν ληφθεί υπόψη όλες οι εναλλακτικές προτάσεις. Παράλληλα διασφαλίζει ότι κατεβλήθη η μέγιστη δυνατή προσπάθεια ώστε η τελική απόφαση να είναι η καλύτερη δυνατή⁴¹. Εν αντιθέσει η ανούσια συμμετοχή των πολιτών και των τοπικών φορέων στερεί από τους άμεσα ενδιαφερόμενους το δικαίωμα να διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων οι οποίες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη ζωή και την καθημερινότητα τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι οργανώσεις πολιτών και λοιπών φορέων που διαμαρτύρονται εδώ και χρόνια για την κατάσταση στον Ασωπό ποταμό. Η φωνή τους όμως δεν έχει καμία δύναμη αφού δεν μετέχουν στα κεντρικά όργανα λήψης αποφάσεων και παραμένουν απλοί θεατές σε ένα πρόβλημα που επηρεάζει την ζωή, την οικονομία και την υγεία τους. Παράλληλα γίνεται μνεία στην δυνατότητα συμμετοχής

⁴⁰ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, Έκθεση ελέγχου για τον Ασωπό, Αθήνα, 19-3-2008

⁴¹ Τσαμπούκου-Σκάναβη Κ., *Περιβάλλον και επικοινωνία: Δικαίωμα στην επιλογή*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα 2004

συγκεκριμένων οργάνων στις συνεδριάσεις των επιτροπών, ενώ απουσιάζουν οι εκπρόσωποι των άμεσα θιγόμενων φορέων (π.χ. ΣΕΒ, ΕΑΕΕ) καθώς και των άμεσα ενδιαφερόμενων και φορέων(πχ ένωση Περιβαλλοντολόγων), των οποίων η επιστημονική επάρκεια και κατάρτιση δύναται να προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες.

4. Εξουσιοδοτικές διατάξεις για την λειτουργία των αρμόδιων αρχών

Για την λειτουργία τόσο του Συντονιστικού Γραφείου Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών καθώς επίσης της Επιτροπής Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών και της Περιφερειακής Επιτροπής Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών, απαιτείται η έκδοση Υπουργικής Απόφασης(Υ.Α.), καθώς και αποφάσεων των Γενικών Γραμματέων των Περιφερειών προκειμένου να καθοριστεί ο τρόπος και η διαδικασία σύγκλησης και λειτουργίας τους. Μέχρι την έκδοση των ανωτέρω αποφάσεων καθίσταται ουσιαστικά ανενεργό ολόκληρο το Π.Δ., διότι η λειτουργία των φορέων αυτών αποτελεί θεμέλιο λίθο για την ουσία της εφαρμογής της οδηγίας 35/2004. Είναι λοιπόν κατανοητό ως θα πρέπει το ταχύτερο δυνατό να καθοριστεί ο τρόπος λειτουργία των ανωτέρω φορέων και να αποσαφηνιστούν οι αρμοδιότητες τους.

5. Ειδικές διατάξεις για τη ρύθμιση επιμέρους ειδικών θεμάτων

Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα που αντιμετωπίζει στην εφαρμογή του το Π.Δ., αφορά την εξουσιοδοτικών διατάξεων για την έκδοση Υ.Α. και Κοινών Υπουργικών Αποφάσεων(ΚΥΑ) μέσω των οποίων θα ρυθμιστούν ειδικότερα θέματα που αφορούν στην εφαρμογή των διατάξεων του Π.Δ. Μέχρι την έκδοση των ανωτέρω αποφάσεων μεγάλο μέρος του Π.Δ. είναι αδύνατο να εφαρμοστεί στην πράξη. Σημειώνεται, ότι παρόμοια φαινόμενα έχουν συχνότατα απαντηθεί στο παρελθόν με άλλους περιβαλλοντικούς νόμους και Π.Δ., με χαρακτηριστικότερη την περίπτωση του Ν. 1739/87 για την διαχείριση των υδατικών πόρων (οποίος τελικώς καταργήθηκε), ο οποίος προέβλεπε την έκδοση σωρείας Υ.Α. και ΚΥΑ, οι περισσότερες των οποίων ουδέποτε εκδόθηκαν.

6. Δαπάνες πρόληψης και αποκατάστασης

Το άρθρο 11 του Σχεδίου ΠΔ ορίζει ότι :

« Α) Ο φορέας εκμετάλλευσης επιβαρύνεται με τις δαπάνες των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης που αναλαμβάνονται σύμφωνα με το παρόν διάταγμα»

Β) Με την επιφύλαξη των παραγράφων 4 και 5 του παρόντος άρθρου η αρμόδια αρχή ανακτά από τον φορέα που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή τέτοιας ζημιάς, μέσω ασφαλιστικής κάλυψης ή άλλων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων σύμφωνα με το άρθρο 14, τις δαπάνες με τις οποίες αυτή επιβαρύνθηκε για την ανάληψη δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης κατ' εφαρμογή του παρόντος διατάγματος.»

Με την ανωτέρω διατύπωση είναι δυνατόν να εκληφθεί ότι παρέχεται ουσιαστικά προς το Δημόσιο (αρμόδια αρχή) η δυνατότητα να ασκήσει ευθεία αγωγή κατά των ασφαλιστικών Εταιρειών για την ανάκτηση του κόστους που επιβαρύνθηκε η αρμόδια αρχή για την πρόληψη ή την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς. Αυτή η ρύθμιση είναι εντελώς έξω από τη μέχρι σήμερα τακτική αλλά και τη νομοθεσία που ισχύει σχετικά με τις ασφαλίσεις, καθώς δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα κατευθείαν αγωγής του τρίτου κατά της ασφαλιστικής. Αν πράγματι σκοπός της ανωτέρω διάταξης του Σχεδίου Π.Δ. είναι να αναγνωρίσει τέτοιου είδους δικαίωμα, αυτό ανατρέπει εντελώς το τοπίο της ασφαλιστικής αγοράς, ειδικά όσον αφορά στην ασφαλιστική κάλυψη ευθύνης από περιβαλλοντική ζημία, η οποία είναι, λόγω της φύσης της, μια ιδιαίτερα πολύπλοκη ασφαλιστική περίπτωση. Με την τυχόν αναγνώριση δικαιώματος ευθείας αγωγής, ουσιαστικά η ασφαλιστική εταιρεία υποκαθιστά ευθέως τον ασφαλιζόμενο στις υποχρεώσεις του, γεγονός που δεν συνάδει ούτε με το ισχύον ασφαλιστικό δίκαιο, ούτε βέβαια με τις προσδοκίες οποιασδήποτε ασφαλιστικής εταιρείας. Με την διάταξη αυτή αναμένεται να προκληθεί σύγχυση στον ασφαλιστικό κλάδο καθώς πλέον τα δεδομένα φαίνεται να αλλάζουν και να δημιουργείται ένα νέο τοπίο μέσα στο οποίο θα κληθούν οι ασφαλιστικές εταιρείες να αναπτύξουν τις δραστηριότητες τους.

7. Χρηματοοικονομική ασφάλεια

Η εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 14 της οδηγίας αποτελεί ένα λαμπρό παράδειγμα προς αποφυγή.

Το άρθρο 14 της οδηγίας αναφέρει :

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας εκ μέρους των κατάλληλων χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας, με στόχο να καταστεί δυνατή η χρήση χρηματοοικονομικών εγγυήσεων από τους φορείς εκμετάλλευσης προκειμένου να καλύψουν τις ευθύνες τους δυνάμει της παρούσας οδηγίας»

Το άρθρο 14 του Σχεδίου ΠΔ αναφέρει :

« Οι φορείς εκμετάλλευσης των επαγγελματικών δραστηριοτήτων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος διατάγματος, προκειμένου να καλύψουν την ευθύνη τους που απορρέει από τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος, μπορούν να κάνουν χρήση χρηματοοικονομικής ασφάλειας ιδιωτικής ασφάλισης καθώς και άλλων μορφών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων), μέσω των κατάλληλων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας. Στην περίπτωση αυτή ο φορέας εκμετάλλευσης μεριμνά ώστε στους όρους ασφάλισης και άλλων μορφών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων, να διασφαλίζεται με ένα εύλογο κόστος και με λογικές προϋποθέσεις, η κατά το δυνατόν πληρέστερη κάλυψη της αποκατάστασης των πιθανολογούμενων περιβαλλοντικών ζημιών»

Εδώ ο νομοθέτης θεωρεί ότι η υποχρέωση του κράτους μέλους να λάβει μέτρα ώστε να ενθαρρύνει την ανάπτυξη συστημάτων ασφάλισης, εξαντλείται στο να μετακυληθεί η σχετική υποχρέωση στον φορέα εκμετάλλευσης. Σημειώνεται επίσης, ότι, πέραν του εμφανούς γεγονότος ότι η συγκεκριμένη διάταξη της Οδηγίας δεν έχει εναρμονιστεί (λείπουν τα μέτρα του κράτους μέλους), η παράγραφος 1 του άρθρου 14 του Π.Δ., ορίζει ότι : Οι φορείς εκμετάλλευσης των επαγγελματικών δραστηριοτήτων μπορούν να κάνουν χρήση χρηματοοικονομικής ασφάλειας καθώς και ότι ο φορέας εκμετάλλευσης μεριμνά ώστε στους όρους ασφάλισης να διασφαλίζεται με ένα εύλογο κόστος και με λογικές προϋποθέσεις, η κατά το δυνατόν πληρέστερη κάλυψη της αποκατάστασης των πιθανολογούμενων περιβαλλοντικών ζημιών.

8. Ένδικη προστασία

Ένα ακόμη σημεί του Π.Δ. που χρήζει εξέτασης είναι το άρθρο 18 παράγραφος 2 ορίζεται όπου μεταξύ άλλων ότι :

Σε περίπτωση που κατόπιν ασκήσεως των ανωτέρω ένδικων μέσων, εκδοθεί από το αρμόδιο δικαστήριο τελεσίδικη απόφαση υπέρ του φορέα εκμετάλλευσης, αυτός δικαιούται με αίτηση του προς την αρμόδια αρχή, συνοδευόμενη από τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία, να αναζητήσει τις δαπάνες στις οποίες ενδεχομένως υπεβλήθη. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και ΠΕΧΩΔΕ ή του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας μετά από εισήγηση του ΣΥΓΑΠΕΖ ή της οικείας Περιφέρειας κατά περίπτωση, εγκρίνεται το ποσό που αντιστοιχεί στις εν λόγω δαπάνες καθώς και ο τρόπος και ο χρόνος καταβολής του στον δικαιούχο φορέα εκμετάλλευσης»

Το συγκεκριμένο σημείο αποτελεί πρωτοφανή καινοτομία διότι ουσιαστικά παρακάμπτεται η δικαστική απόφαση (η οποία ούτως ή άλλως θα ορίζει το ποσό καταβολής) και η αντικατάσταση της από μια πράξη της Διοίκησης με την οποία θα εγκρίνεται και αποφασίζεται μονομερώς πόσα, που και πότε θα πάρει πίσω ο δικαιωθείς από το δικαστήριο φορέας εκμετάλλευσης.

9. Η Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης

Για να καταστεί δυνατή η εκτίμηση της «μετρήσιμης δυσμενούς μεταβολής φυσικού πόρου» (η ζημιάς σύμφωνα με τον ορισμό του Π.Δ.), την οποία θα κληθεί να πληρώσει ο υπόχρεος φορέας εκμετάλλευσης είναι απαραίτητη η ακριβής γνώση της υπάρχουσας κατάστασης και η διαρκής παρακολούθηση της εξέλιξης της. Αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη τεκμηριωμένων, επικαιροποιημένων και εμπεριστατομένων επιστημονικών μελετών βάσης (πχ μελέτες αντοχής και ποιότητας υδάτινων αποδεκτών), οι οποίες σήμερα δεν υπάρχουν, τουλάχιστον για το σύνολο των φυσικών πόρων. Θα πρέπει άμεσα, να προκηρυχθούν και εκπονηθούν οι προβλεπόμενες μελέτες προκειμένου να αποτελέσουν βάση για την τεκμηρίωση της έννοιας της δυσμενούς μεταβολής του περιβάλλοντος.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Ασωπού που δεν έχει ακόμα εκπονηθεί σχέδιο διαχείρισης και προστασίας της περιοχής λεκάνης απορροής του ποταμού Ασωπού, καθώς και πρόγραμμα παρακολούθησης των νερών αυτού, που θα έπρεπε να έχει τεθεί σε εφαρμογή το αργότερο μέχρι 23-12-2006, σύμφωνα με το ΠΔ 51/2007, σε συμμόρφωση με την οδηγία 60/2000 για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων⁴². Η εκπόνηση επιστημονικά τεκμηριωμένων μελετών είναι ιδιαίτερα σημαντική προκειμένου να καταστεί δυνατός ο αντικειμενικός καταμερισμός ευθυνών.

10. Μέτρα πρόληψης της περιβαλλοντικής ζημιάς

Με δεδομένο ότι βασικός σκοπός τόσο της οδηγίας όσο και γενικότερα της πολιτικής της Ε.Ε. είναι η πρόληψη της περιβαλλοντικής ζημιάς, θα πρέπει να δημιουργηθούν κίνητρα για την προώθηση των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης κατά ISO 14001 και EMAS σε συνδυασμό με την εθελοντική διενέργεια τακτικών μετρήσεων από τους Φορείς Εκμετάλλευσης. Τα κίνητρα θα πρέπει να είναι τόσο οικονομικά (πχ επιδοτήσεις) όσο και διοικητικά (πχ λιγότεροι τακτικοί περιοδικοί έλεγχοι). Η

⁴² Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, Έκθεση ελέγχου για τον Ασωπό, Αθήνα, 19-3-2008

πρόληψη μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην ελαχιστοποίηση των κρουσμάτων της έλευσης του περιβαλλοντικού κινδύνου.

11. Μελέτη προσαρμογής

Για την εφαρμογή του συγκεκριμένου Π.Δ. θα έπρεπε να υπάρχει ήδη η σχετική Μελέτη Εφαρμογή η οποία θα προβλέπει τις απαιτούμενες επιμέρους δράσεις, κόστη και διοικητικές δομές, οι οποίες θα χρειαστούν για την αποτελεσματική εφαρμογή του Π.Δ. Δεν είναι γνωστό αν μια τέτοια μελέτη έχει ήδη ή πρόκειται να εκπονηθεί.

Όλα τα ανωτέρω αποτελούν ουσιαστικά ζητήματα που θα πρέπει να εξεταστούν και να αναζητηθούν οι βέλτιστες λύσεις, προκειμένου μια από τις σημαντικότερες Οδηγίες του περιβαλλοντικού δικαίου να εφαρμοστεί με επιτυχία και ορθολογισμό και στη χώρα μας. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται, πέραν από την βελτίωση και τον εξορθολογισμό των διατάξεων του Π.Δ., η δημιουργία ουσιαστικών, κατάλληλων, επαρκών και καταρτισμένων διοικητικών υποδομών, καθώς και ο εξορθολογισμός και η ουσιαστική εφαρμογή και όλης της υπόλοιπης περιβαλλοντικής νομοθεσίας(νερά, απόβλητα, αέρας, έδαφος, βιότοποι). Σε κάθε άλλη περίπτωση, το Π.Δ. για την περιβαλλοντική ευθύνη θα χαθεί στα γρανάζια της ελληνικής γραφειοκρατίας και δεν θα προσφέρει τίποτα ουσιαστικό στο σύγχρονο, μεγάλο πρόβλημα της εποχής, την μόλυνση του περιβάλλοντος.

5. Ο ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 35/2004

5.1. Η έννοια της ασφάλειας και ο ασφαλιστικός κλάδος σήμερα⁴³

Οι ασφαλιστικές εταιρείες προσφέρουν μια πολύ σημαντική χρηματοοικονομική υπηρεσία, την ασφάλιση. Ο όρος «ασφάλιση» αναφέρεται σε ένα χρηματοοικονομικό προϊόν για το οποίο πληρώνεται ένα ασφάλιστρο ή μια σειρά από ασφάλιστρα, με αντάλλαγμα την οικονομική αποζημίωση στην περίπτωση που θα συμβεί μια ζημιά ή απώλεια. Η ασφάλιση καλύπτει μια οικονομική ανάγκη που μπορεί να δημιουργηθεί στον ασφαλιζόμενο από ένα τυχαίο γεγονός.

Η πρώτη εμφάνιση ασφαλιστικής υπηρεσίας έγινε χιλιάδες χρόνια πριν. Συγκεκριμένα το 4.830 π.Χ. κατά την περίοδο της βασιλείας του Χέοπα,

⁴³ www.asfalistis.gr

αποφασίστηκε το κτίσιμο της μεγάλης Πυραμίδας στην Γκίζα. Υπάρχουν λοιπόν αναφορές, ότι ομάδες εργαζομένων είχαν σχηματίσει ένα είδος ταμείου αλληλοβοήθειας για τους ίδιους ή για τις οικογένειες αυτών που τραυματιζόντουσαν ή σκοτωνόντουσαν κατά την διάρκεια της εργασίας.

Αρκετά χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα το 324 π.Χ. ο Υπουργός, με τη σημερινή έννοια, των Οικονομικών του τεράστιου κράτους του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ονομαζόμενος Αντιμένης ο Ρόδιος, συνέστησε την πρώτη στον κόσμο Κρατική Ασφαλιστική Εταιρία, η οποία ασφάλιζε την ζημιά του ιδιοκτήτη του δούλου, στην περίπτωση απόδρασης. Το ασφάλιστρο ορίσθη σε οκτώ δραχμές κατά δούλο. Ο Κων/νος Πλεύρης, αναγορεύει τον Αντιμένη, ως τον πρώτο ασφαλιστή στον κόσμο. Συγχρόνως μας πληροφορεί πως οι Τράπεζες και οι Ασφαλιστικές εταιρίες ανεπτύχθησαν κατά τους Ελληνιστικούς χρόνους στους αχανείς χώρους των αυτοκρατοριών των Διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου και των Επιγόνων, κι αυτό γιατί το Ελληνικό χρήμα αποτελούσε την εποχή εκείνη το μοναδικό μέσον συναλλαγής από την Ινδία μέχρι την Ισπανία.

Το 600 μ.Χ. συστήνεται η «Ένωση Εβραίων Ιδιοκτητών Πλοίων και Γαιδάρων», με σκοπό την κοινή οικονομική συνεισφορά των μελών της ενώσεως, για την κάλυψη του εμπορεύματος, σε περίπτωση ζημίας στη διάρκεια του θαλάσσιου ή χερσαίου ταξιδιού του. Η «Ένωση» αυτή θεωρείται σαν πρόδρομος των σημερινών αλληλο-ασφαλιστικών οργανισμών γνωστών ως «CLUBS».

Περίπου 200 χρόνια αργότερα, το 800 μ.Χ., εμφανίσθηκαν στην Γερμανία συντεχνίες με το όνομα ΓΚΙΑΝΤΕΣ, με σκοπό την αμοιβαία συνδρομή για ζημιές από φωτιά και αργότερα για σύνταξη και ιατρική και νοσοκομειακή περίθαλψη.

Ο επόμενος μεγάλος σταθμός για την ασφαλιστική αγορά ήταν το 1629 μ.Χ. που είχαμε την σύσταση των πρώτων Ασφαλιστικών Ανώνυμων Εταιριών, που δημιουργήθηκαν από την ανάγκη να αντιμετωπιστεί το σημαντικό πρόβλημα που υπήρχε με τους μεμονωμένους ασφαλιστές και τον κίνδυνο της αφερεγγυότητας τους.

Ένα φυσικό φαινόμενο και συγκεκριμένα ένας σεισμός 8,75 βαθμών της κλίμακας ΡΙΧΤΕΡ, που θεωρείται πως ήταν ο ισχυρότερος σεισμός που έγινε ποτέ στην γη και ισοπέδωσε κυριολεκτικά την πόλη της Λισσαβώνας στην Πορτογαλία, το 1775 μ.Χ. ήταν η αφορμή για την ανάπτυξη του κλάδου πυρός, όπως ονομάζεται σήμερα η ασφάλιση από φυσικές καταστροφές. Οι ερευνητές που ασχολούνταν την εποχή εκείνη με την εφαρμογή του «νόμου των πιθανοτήτων» στις ασφάλειες ζωής, αποφάσισαν να επεκτείνουν την έρευνα τους και για την κάλυψη ζημιών από τυχαία

περιστατικά και φυσικά φαινόμενα. Λίγα χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα το 1789 ιδρύεται στην Τεργέστη η πρώτη Ελληνική ασφαλιστική εταιρεία με την επωνυμία «SOCIETA GRECA D`ASSICURAZIONI».

Με την καταγραφή της επί μέρους συστάσεως όλων των ασφαλιστικών γραφείων και εταιρειών για θαλάσσιες μεταφορές, από Έλληνες της διασποράς στην Οδησσό, στην Τεργέστη, στην Κωνσταντινούπολη και στη Σμύρνη, αλλά και μέσα στην Ελλάδα από ιδιώτες ασφαλιστές που πρέπει από αιώνες να προϋπήρχαν και να εργάζονταν αδιάλειπτα, πριν από την Επανάσταση του 1821, αλλά και μετά από αυτήν μέχρι και του 1899, εντύπωση προκαλεί το πλήθος των ιδρυθέντων Ασφαλιστικών Εταιρειών, ιδιαίτερα μέσα στο χρονικό διάστημα 1850-1870. Μέσα λοιπόν στα 20 αυτά χρόνια, μέχρι το 1899 φθάνουμε το σεβαστό αριθμό των 74 ασφαλιστικών εταιρειών, χωρίς να υπολογίσουμε και τους οπωσδήποτε υπάρχοντες μεμονωμένους ιδιώτες ασφαλιστές, για τους οποίους δεν έχουμε κανένα στοιχείο. Ο αριθμός αυτός των Ασφαλιστικών Εταιρειών θεωρείται υπερβολικός για τη μικρή τότε Ελλάδα, με πληθυσμό γύρω στο 1 εκατομμύριο.

Μόλις όμως άρχισε η επικράτηση των ατμόπλοιων που κυρίως ασφαλιζόντουσαν στην Αγγλία, επειδή οι Έλληνες εφοπλιστές εμπιστευόντουσαν πλέον μόνο τις Αγγλικές Ασφαλιστικές Εταιρείες σαν πιο φερέγγυες, οι θαλασσοασφαλιστικές εταιρείες που αποκλειστικά ασφάλιζαν ιστιοφόρα και χορηγούσαν ναυτοδάνεια, δεν μπόρεσαν να αντέξουν στον συναγωνισμό, κι έτσι άλλες διαλύθηκαν και άλλες πτώχευσαν πριν από το τέλος του 19^{ου} αιώνα, με μόνη και αποκλειστική εξαίρεση την «ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ», η οποία με την στήριξη και την οργάνωση της μητέρας εταιρείας «ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ της ΕΛΛΑΔΟΣ», κατόρθωσε όχι μόνον να επιβιώσει, αλλά και να ανδρωθεί και να φτάσει στις μέρες μας, σαν η αρχαιότερη και μία από τις μεγαλύτερες Ασφαλιστικές Εταιρείες της εποχής μας.

Από τις εποχές που αναλύθηκαν διαχρονικά, έως σήμερα η ασφαλιστική αγορά έχει αλλάξει ραγδαία. Κατά την διάρκεια όλων αυτών των χρόνων, είχαμε αθρόα ίδρυση Ασφαλιστικών Εταιρειών στην Ευρώπη, αλλά και στην Αμερική και στην Αυστραλία. Όμως η έλλειψη εμπειρίας στον τομέα αυτόν θα οδηγήσει πολλές Ασφαλιστικές Εταιρείες στην χρεοκοπία με πρώτη και μεγαλύτερη την Αγγλική Εταιρεία «LAW CAR and GENERAL», που ιδρύθηκε το 1906. Η Ελλάδα δεν αποτέλεσε εξαίρεση έτσι ιδρύθηκαν πολλές ασφαλιστικές εταιρείες οι οποίες όμως

δεν μπόρεσαν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους με αποτέλεσμα να οδηγηθούν σε κλείσιμο αφήνοντας ακάλυπτους τους ασφαλισμένους τους.

Σήμερα, η ασφάλιση δεν είναι ένα προϊόν που καλύπτει όλους τους κινδύνους και δεν αποτελεί από μόνη της μια ενιαία αγορά. Όπως υπάρχουν διαφορετικοί κίνδυνοι που μπορούν να προκύψουν, έτσι υπάρχουν διαφορετικά είδη ασφαλειών που μπορούν να καλύψουν τους διαφορετικούς κινδύνους. Έτσι η ασφαλιστική αγορά χωρίζεται σε επιμέρους κλάδους οι οποίοι καλύπτουν τις αντίστοιχες οικονομικές ανάγκες. Οι κλάδοι αυτοί είναι οι ακόλουθοι⁴⁴ :

- Περιουσίας : Καλύπτει και αποζημιώνει τον ασφαλιζόμενο για οποιαδήποτε απώλεια ή ζημιά που προκαλείτε από ασφαλιζόμενο κίνδυνο όπως φωτιά, σεισμός, πλημμύρα κ.ο.κ.
- Αυτοκινήτων : Είναι υποχρεωτική και καλύπτει α)την ευθύνη του οδηγού για τραυματισμό άλλων προσώπων, συμπεριλαμβανομένων και των επιβατών του οχήματος του Ασφαλιζόμενου (εκτός του οδηγού) και β)την ευθύνη για ζημιές στα οχήματα ή την περιουσία άλλων προσώπων. Παράλληλα υπάρχει δυνατότητα για κάλυψη του ιδίου του οχήματος από φωτιά, κλοπή και λοιπούς συμπληρωματικούς κινδύνους.
- Ζωής : Καλύπτει και αποζημιώνει τον ασφαλισμένο και την οικογένεια αυτού σε περίπτωση θανάτου, μόνιμης ολικής ανικανότητας και λοιπών κινδύνων.
- Υγείας : Καλύπτει τον ασφαλισμένο και τα έξοδα αυτού σε περίπτωση που χρειαστεί νοσηλεία ή επέλθουν άλλοι συμπληρωματικοί ασφαλιστικοί κίνδυνοι όπως εξωνοσοκομειακές εξετάσεις, έξοδα φυσικοθεραπειών και άλλα.
- Μεταφορών και σκαφών : Όσο αφορά τα σκάφη οι καλύψεις είναι αντίστοιχες με τον κλάδο αυτοκινήτων. Όσο αφορά τις μεταφορές καλύπτονται τα μεταφερόμενα αγαθά σε περιπτώσεις κλοπής, αλλοίωσης και λοιπών κινδύνων.
- Λοιποί κλάδοι : Στους λοιπούς κλάδους εντάσσονται οι ασφαλιστικές συμβάσεις οι οποίες δεν ανήκουν σε κανέναν από τους προηγούμενους κλάδους.

⁴⁴ Ένωση Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδος

Οι ασφαλιστικές εταιρείες που ασκούν όλους τους κλάδους δεν είναι πολλές. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα για το 2007 σε σύνολο 90 εταιρειών, μόλις 13 είχαν δραστηριότητα σε όλους τους κλάδους. Στους κλάδους ζημιών (αυτοκίνητου και περιουσίας) δραστηριοποιούνται 60 εταιρείες ενώ 17 δραστηριοποιούνται μόνο στον κλάδο ζωής⁴⁵. Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως ο κάθε κλάδος ασφάλισης αποτελεί μια ξεχωριστή σχετική αγορά και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται.

Το μέγεθος της Ευρωπαϊκής ασφαλιστικής αγοράς⁴⁶ είναι ιδιαίτερα μεγάλο και αφορά ένα ευρύ αριθμό επιχειρήσεων, καταναλωτών αλλά και εργαζομένων. Παράλληλα τα τρέχοντα ζητήματα που απασχολούν τον ασφαλιστικό κλάδο είναι αρκετά σημαντικά και αναμένεται να επηρεάσουν την λειτουργία των ασφαλιστικών επιχειρήσεων.

Συγκεκριμένα, η συνολική παραγωγή ασφαλίσεων για το 2006 για τις χώρες της CEA (Comite Europeen des Assurances) διαμορφώθηκε στα 978 δις. €. Παρουσίασε σε σχέση με το 2005 αύξηση, όχι ιδιαίτερα μεγάλη (+4,5%) εκ των οποίων τα 924,6 δις. € (94,5% του συνόλου) αφορούσαν τις 25 χώρες της Ε.Ε. Οι ασφαλίσεις ζωής εμφάνισαν αυξητικούς ρυθμούς και ήταν αυτές που συνέβαλλαν κυρίως στην αύξηση της συνολικής παραγωγής.

Η συνολική παραγωγή των ασφαλίσεων ζωής ανήλθε στα 598,9 δις. € αυξημένη κατά 6,2% σε σχέση με το 2005. Αυτή η πορεία της ασφαλιστικής αγοράς ζωής επηρεάστηκε θετικά κυρίως από τις αγορές της Πορτογαλίας (43,1%) της Σουηδίας (23,4%) και του Βελγίου (22,4%) ενώ επιβεβαιώνεται και ο δυναμισμός των ανατολικών κρατών όπου διψήφιοι αριθμοί αύξησης της παραγωγής χαρακτήρισαν περισσότερο από τις μισές αγορές των χωρών αυτών. Το μερίδιο των ασφαλίσεων ζωής στο σύνολο των ασφαλίσεων συνεχίζει να υπερτερεί, με ποσοστό 61,2% το 2005 έναντι 60,2% το 2005. Η δυναμική ανάπτυξης των ασφαλίσεων ζωής παραμένει υψηλή λόγω της υψηλής ζήτησής της στην Ευρώπη, η οποία δημιουργείται από την αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τα συνταξιοδοτικά συστήματα. Πράγματι συνταξιοδοτικά προγράμματα και προγράμματα για ηλικιωμένους αντιμετωπίζονται με μεγάλο ενδιαφέρον σε όλες σχεδόν τις Ευρωπαϊκές χώρες καθώς συνοδεύονται και από φορολογικά κίνητρα. Η ανάπτυξη της αγοράς των ασφαλίσεων ζωής αντικατοπτρίζει την συνειδητοποίηση

⁴⁵ Ένωση Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδος

⁴⁶ Αγροτική Ασφαλιστική Α.Ε., *Ετήσιο Δελτίο Χρήσεως*, Αθήνα, 2006

της διογκούμενης ευρωπαϊκής δημογραφικής πρόκλησης, που εκφράζεται μέσω των εναλλακτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων που προσφέρονται από τις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες

Ο βαθμός διείσδυσης των ασφαλίσεων ζωής στο σύνολο της οικονομίας (ως ποσοστό των ασφαλιστρών ζωής στο ΑΕΠ) παρουσίασε μία μικρή αύξηση και από 5% το 2005 ανήλθε στο 5,1% το 2006.

Η υιοθέτηση της οδηγίας για τα Επαγγελματικά Συνταξιοδοτικά Ταμεία έθεσε το πλαίσιο της συνετούς διαχείρισης (ελευθερία επενδύσεων και διαχείρισής τους, προστασία των δικαιωμάτων των συνταξιούχων, συνετή ατομική αρχή κ.λ.π.) ώστε να διευκολύνει τις ασφαλιστικές εταιρίες να ασκούν διασυνοριακή δραστηριότητα. Τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία αποτελούν ένα ελκυστικό μέσο προετοιμασίας για την σύνταξη, ως συμπληρωματικής και όχι σε αντικατάσταση της κρατικής σύνταξης. Προβλέπεται δε η προώθηση της Ενιαίας Αγοράς χρηματοοικονομικών υπηρεσιών να ωθήσει περαιτέρω τις ασφαλίσεις συνταξιοδότησης.

Στις ασφαλίσεις κατά ζημιών, με τα συνολικά ασφάλιστρα να ανέρχονται στα 379,2 δις. €, παρατηρήθηκε το 2006 μία αύξηση 1,8% σε σχέση με το 2005 η οποία υπολείπεται του επιπέδου του 6% που παρατηρήθηκε κατά τα προηγούμενα χρόνια. Υψηλότερα ποσοστά αύξησης (10%) παρατηρήθηκαν στις ανατολικές χώρες, ενώ στις δυτικές καταγράφηκαν αυξήσεις κατά μέσο όρο στο 2% αποτέλεσμα της ωριμότητας της αγοράς των τελευταίων.

Η ανάπτυξη που παρατηρείται κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, αναδεικνύει τις ασφαλιστικές εταιρίες σε αποφασιστικό παράγοντα που αναμένεται να παίξει σημαντικό ρόλο στη μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνική ασφάλισης. Το 2006 η συνολική αξία των επενδυμένων κεφαλαίων των ευρωπαϊκών ασφαλιστικών εταιριών ανήλθε στα 6.371 δις. € παρουσιάζοντας μία αύξηση 8,3% σε σχέση με το 2005. Από τα κεφάλαια αυτά το 5.161 δις. € (81% του συνόλου) αφορούν τις ασφαλίσεις ζωής. Οι αγορές της Βρετανίας της Γαλλίας και της Γερμανίας καλύπτουν το 63% του συνόλου των επενδύσεων.

Όσο αφορά τον αριθμό των εταιριών, σύμφωνα με τα τρέχοντα στοιχεία ανέρχονται σε 5.300 ενώ οι εργαζόμενοι ξεπερνούν το 1 εκατομμύριο. Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως με έναν συνολικό αριθμό 5.300 ασφαλιστικών εταιριών που δραστηριοποιούνται στις ευρωπαϊκές αγορές, και σημάδια συγκέντρωσης κατά την τελευταία τριετία γίνεται φανερό ότι οι ασφαλιστικές εταιρίες αυξάνουν το μέγεθος

τους ώστε να λειτουργούν αποδοτικότερα σε μία μεγάλη αγορά αυτή των 25 χωρών επιδιώκοντας συγχρόνως και οικονομίες κλίμακας. Στην Ευρώπη αναπτύσσεται ένας ενιαίος οικονομικός χώρος ο οποίος προσφέρει πολλές ευκαιρίες τόσο στις αγορές κεφαλαίου όσο και στον ασφαλιστικό κλάδο. Οι εξελίξεις στην οικονομία αντικατοπτρίζονται και στις ασφαλιστικές αγορές. Η δημιουργία μιας ενιαίας ασφαλιστικής αγοράς παροχής ποικίλων και ανταγωνιστικών υπηρεσιών είναι προς όφελος των καταναλωτών οι οποίοι θα επωφεληθούν από ένα ευρύ φάσμα καινοτόμων προϊόντων και ανταγωνιστικών τιμών. Στις βιομηχανοποιημένες χώρες με δημογραφικά προβλήματα, η ασφάλιση ζωής θα παραμένει ο κύριος παράγων που συνεισφέρει στην ανάπτυξη. Στον κλάδο Ζημιών υψηλή ανάπτυξη αναμένεται στις αναδυόμενες αγορές, και κυρίως σε αυτές της Ανατολικής Ευρώπης. Η διευρυμένη Ε.Ε. των 27 Κρατών Μελών – με νέα μέλη που έχουν σήμερα ένα συνολικό χαμηλό ασφαλιστικό προϊόν – αποτελούν μία δυναμικά αυξανόμενη αγορά, η οποία συνεχώς εμπλουτίζεται από νέα ασφαλιστικά προγράμματα που δημιουργούν οι σύγχρονες ανάγκες.

5.2. Η νέα αγορά για τα ασφαλιστικά συμβόλαια περιβαλλοντικής ευθύνης

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύθηκε ο ασφαλιστικός κλάδος, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναδειχθεί η σπουδαιότητα του κλάδου και πως αυτός συμβάλει στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Παράλληλα θα γίνει μια προσέγγιση της νέας αγοράς που ανοίγει, μέσω της ασφάλισης περιβαλλοντικής ευθύνης

Δεν είναι υπερβολή να πει κανείς ότι ο ασφαλιστικός κλάδος συμβάλλει, όσο λίγοι, στην οικονομική, ψυχολογική και σωματική υγεία των μελών των σύγχρονων κοινωνιών. Εξάλλου, είναι αποδεδειγμένο ότι όσο πιο αναπτυγμένος είναι σε μια κοινωνία ο ασφαλιστικός θεσμός τόσο πιο λίγα είναι τα κοινωνικά προβλήματα που εμφανίζονται διότι αυτά καταπολεμούνται μέσω της ιδιωτικής ασφάλισης. Συνοπτικά, ο ασφαλιστικός κλάδος συμβάλλει με τα παρακάτω σημαντικά μεγέθη, τόσο στην εθνική οικονομία όσο και στην ελληνική κοινωνία⁴⁷:

- Προσφέρει πάνω από 40.000 θέσεις εργασίας.

⁴⁷ Αντωνάκη Μ., «Ωθηση στον κλάδο θα δώσουν τα ασφαλιστήρια για συντάξεις» στην *ΕΞΠΡΕΣ*, Αθήνα, 14-7-2008

- Καταβάλλει αποζημιώσεις στους ασφαλισμένους που υπερβαίνουν τα 2,5 δισ. ευρώ το χρόνο, δηλαδή, περίπου 6,5 εκατομμύρια ευρώ την ημέρα και δεσμεύει πάνω από 3,5 δισ. ευρώ για αποζημιώσεις και προβλέψεις.
- Χρηματοδοτεί επενδύσεις, οι οποίες υπερβαίνουν τα 11 δισ. ευρώ, αποτελώντας το 4,9% του ΑΕΠ.
- Ενθαρρύνει την επιχειρηματική πρωτοβουλία και κυρίως την καινοτομία.
- Αναπτύσσει την έρευνα και την τεχνολογία.
- Διασώζει τους εθνικούς, επιχειρηματικούς, οικογενειακούς και προσωπικούς πόρους, όταν παρουσιαστεί μια έκτακτη ανάγκη όπως π.χ. στις μεγάλες καταστροφές.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό πόσο σημαντικό και πολυδιάστατο ρόλο διαδραματίζει ο συγκεκριμένος κλάδος στην ελληνική οικονομία. Η οδηγία 35/2004 αποτελεί αφορμή για ενδυνάμωση και επέκταση του ρόλου αυτού και στον τομέα της προστασίας και αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημιάς⁴⁸. Στη χώρα μας και στα πλαίσια της ελληνικής έννομης τάξης η προστασία του περιβάλλοντος συντελείται έμμεσα στο πλαίσιο του αστικού δικαίου, μέσα δηλαδή από την προστασία άλλων εννόμων αγαθών. Για τη θεμελίωση της ανωτέρω ευθύνης προς αποζημίωση, χρησιμεύουν οι διατάξεις των Άρθρων 914 Α.Κ. (συμπεριφορά παράνομη και υπαίτια) και 29 του ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος». Σύμφωνα με το Άρθρο 29 του Νόμου θεσπίζεται ένα καθεστώς αντικειμενικής ευθύνης για τις περιβαλλοντικές ζημιές. Οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, προκαλεί ρύπανση ή άλλη υποβάθμιση του περιβάλλοντος ευθύνεται σε αποζημίωση, εκτός αν αποδείξει ότι η ζημία οφείλεται σε ανωτέρα βία ή ότι προήλθε από υπαίτια ενέργεια τρίτου που ενήργησε δολίως. Το περιεχόμενο του Ν. 1650/86, όπως αναφέρεται, είναι πιο κοντά στη σημερινή οικοκεντρική οριοθέτηση της περιβαλλοντικής ευθύνης η οποία προβλέπεται από την οδηγία 35/2004. Η ασφάλιση περιβαλλοντικών ζημιών προβλέπεται ρητά στο Άρθρο 23 του Νόμου 2496/1997. Η διάταξη του Άρθρου 23 του ΑσφΝ προβλέπει ειδικά την ασφάλιση περιβαλλοντικών ζημιών. Η ασφάλιση περιβαλλοντικών ζημιών καλύπτει τα έξοδα αποκατάστασης του φυσικού

⁴⁸ Ρόδης Λάμπρος, «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» στο *Επιστημονικό Μάρκετινγκ*, Αθήνα, 2008

περιβάλλοντος, στα οποία περιλαμβάνονται και τα έξοδα αποκομιδής απορριμμάτων και ερειπίων, που προέκυψαν από την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου . Το ασφάλισμα καταβάλλεται, μόνον εάν πράγματι καταβλήθηκαν τα έξοδα αποκαταστάσεως της περιβαλλοντικής ζημιάς. Η ασφαλιστική κάλυψη παρέχεται μόνον εφόσον η ζημιά προέκυψε από αιφνίδιο και μη αναμενόμενο συμβάν. Δεν καλύπτεται ασφαλιστικώς η αστική ευθύνη για ρύπανση που προκλήθηκε βαθμιαίως. Η Υπουργική απόφαση προβλέπει –μεταξύ άλλων – και την ύπαρξη Ασφαλιστηρίου Περιβαλλοντικής Ευθύνης για την χορήγηση ή την ανανέωση άδειας λειτουργίας της επιχείρησης . Αναφορικά στην περιβαλλοντική ευθύνη παραπέμπει και αυτή στις διατάξεις του ν. 2496/1997. Συμπερασματικά στο ελληνικό Δίκαιο, μόνο ο Νόμος 1650/1986, ανταποκρίνεται εννοιολογικά στο περιεχόμενο της περιβαλλοντικής ευθύνης, νοούμενης ως αντικειμενικής ευθύνης. Ο Ασφαλιστικός Νόμος αν και προβλέπει και αυτός την αντικειμενική ευθύνη, έχει αρκετά περιορισμένο ρυθμιστικό αντικείμενο. Από την 30. Απριλίου 2007, οπότε και έληξε η προθεσμίας ενσωμάτωσης στο εθνικό Δίκαιο, η Οδηγία 2004/35/EK αποκτά πλέον δεσμευτικό χαρακτήρα και για τη χώρα μας.

Στην ουσία του προβλήματος, έχει αποδειχτεί μέσα από σειρά επιστημονικών μελετών πως η περιβαλλοντική ρύπανση μπορεί να προκαλέσει ουσιαστικές ζημιές και μερικές φορές –τις περισσότερες- το μέγεθος αυτών ξεπερνά την οικονομική δυνατότητα αποκατάστασης των εταιριών που τις προκάλεσαν. Η ασφάλιση ευθύνης βρίσκεται σε συνάρτηση με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και αφορά στην ασφάλιση των επιχειρήσεων από το ενδεχόμενο της προκλήσεως ζημιάς στο περιβάλλον από μια επικίνδυνη δραστηριότητα. Το νέο δεδομένο που προκύπτει από την επικείμενη ενσωμάτωση της οδηγίας στο Εθνικό Δίκαιο είναι ότι πλέον θεσπίζεται ένα οικονομικό εργαλείο ώστε να εφαρμόζεται η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Δύο είναι τα νέα δεδομένα που προκύπτουν από την εφαρμογή της συγκεκριμένης οδηγίας: Αφενός ο φορέας της δραστηριότητας και όχι ο φορολογούμενος θα βαρύνεται κατά πρώτο και κύριο λόγο με την αποκατάσταση των ζημιών⁴⁹ και αφετέρου επιτυγχάνεται η επίτευξη μιας έμμεσης προληπτικής λειτουργίας, με την έννοια της λήψης επιπρόσθετων προληπτικών μέτρων για την αποφυγή πρόκλησης ζημιών και συνακόλουθα την αποκατάστασή τους.

⁴⁹ Ρουχωτά Αμαλία, «Περιβαλλοντική ευθύνη και η διαχείριση της από βιομηχανίες και ασφαλιστές» στην *Ασφαλιστική Αγορά*, Αθήνα, 2007

Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι επιτυγχάνεται σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό η γρήγορη αποπληρωμή των ζημιωθέντων καθώς πλέον θα καλείται η ασφαλιστική εταιρεία να διαθέσει το απαραίτητο χρηματικό ποσό για την επιδιόρθωση της ζημιάς και όχι το δυσκίνητο κράτος ή η επιχείρηση η οποία την προξένησε. Ένα επιπλέον πλεονέκτημα που αναμένεται να προκύψει και αφορά τις επιχειρήσεις οι οποίες προκαλούν την ζημιά είναι ότι πλέον σε περίπτωση που επέλθει το ζημιογόνο γεγονός η επιχείρηση δεν θα χρειαστεί να εκταμιεύσει εκτάκτως κάποιο μεγάλο ποσό για την αποκατάσταση της αλλά θα καλύπτεται μέσω του συμβολαίου που θα έχει με την ασφαλιστική εταιρεία. Αυτό σημαίνει ότι δεν θα διαταράσσεται η χρηματοοικονομική ροή της εταιρείας και θα μπορεί να συνεχίσει τον οικονομικό της προγραμματισμό χωρίς την απότομη εκτροπή κεφαλαίων για την αποκατάσταση της προκληθείσας ζημιάς.

Ο ασφαλιστικός κλάδος στην Ευρώπη και ιδιαίτερα την Αμερική έχει κάνει αρκετά βήματα και έχουν δημιουργηθεί ασφαλιστικά πακέτα που καλύπτουν τις ανάγκες των επιχειρήσεων. Στη χώρα μας η δημιουργία ασφαλιστικών συμβολαίων περιβαλλοντικής ευθύνης βρίσκεται ακόμα σε εμβρυακό στάδιο. Ειδικότερα μέχρι και σήμερα υπάρχουν μόνο δυο πολυεθνικές εταιρείες, που μεταφέρουν την εμπειρία τους από το εξωτερικό, οι οποίες διαθέτουν ασφαλιστικά προγράμματα περιβαλλοντικής ευθύνης που καλύπτουν τις νέες ανάγκες που σταδιακά δημιουργούνται. Αν αναλογιστεί κανείς ότι οι μεγάλες εταιρείες του κλάδου που αυτή τη στιγμή δραστηριοποιούνται στον ασφαλιστικό κλάδο είναι περίπου δεκαπέντε (15), αντιλαμβανόμαστε τα τεράστια περιθώρια ανάπτυξης που υπάρχουν στον κλάδο.

Αυτή τη στιγμή οι εφαρμογές ασφαλιστικής κάλυψης που βρίσκονται σε εξέλιξη και είναι σύμφωνες με το πλαίσιο της Οδηγίας 35/2004, περιλαμβάνουν την ευθύνη κάλυψης ζημιάς από ξαφνικό και τυχαίο γεγονός (Sudden & Accidental) ή τη σταδιακή ρύπανση (Gradual Pollution). Καλύπτονται απαιτήσεις τρίτων από τη ρύπανση, εντός ή και εκτός των ασφαλισμένων εγκαταστάσεων για έξοδα καθαρισμού από τη ρύπανση, την πρόκληση σωματικών βλαβών, ή θανάτου τρίτων, την πρόκληση υλικών ζημιών τρίτων και την απώλεια κερδών σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Επιπλέον, καλύπτεται η ευθύνη κατά τη διακομιδή φορτίων για την πρόκληση σωματικών βλαβών, ή θανάτου και υλικών ζημιών σε τρίτους, που σημαίνει απαιτήσεις τρίτων από ρύπανση ως αποτέλεσμα της συντήρησης, χρήσης, λειτουργίας, φόρτωσης ή εκφόρτωσης μεταφορικού μέσου έξω από τις εγκαταστάσεις

της ασφαλισμένης εταιρείας. Πιο σύνθετα προϊόντα και συναλλαγές είναι η κάλυψη για έργα καθαρής τεχνολογίας και ανανεώσιμης ενέργειας.

Η δυνατότητα που γίνεται πλέον υποχρέωση ασφάλισης, είναι σημαντική για να επιτευχθούν οι στόχοι ενός συστήματος περιβαλλοντικής ευθύνης που σέβεται, προστατεύει και αποκαθιστά όποτε χρειαστεί το περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται. Αυτό αναμένεται να συμβεί διότι περιορίζει τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται οι εταιρείες, οι οποίες έχοντας πλέον την ευθύνη για την ζημιά που προκαλούν θα αποθαρρύνονται από την υιοθέτηση ανορθόδοξων πρακτικών παράκαμψης της ευθύνης, ενώ παράλληλα θα υποχρεώνονται να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή πρόκλησης οποιασδήποτε ζημιάς.

Ένα σημείο τριβής μεταξύ ασφαλιστικών εταιρειών και επιχειρήσεων προς ασφάλιση αναμένεται να αποτελέσει η πρόβλεψη του ύψους της ευθύνης η οποία παραμένει δύσκολη, στο μέτρο που δεν υπάρχουν ευρύτερης αποδοχής τεχνικές αντικειμενικές μετρήσεις για τη διάγνωση του μεγέθους των περιβαλλοντικών ζημιών. Είναι επομένως σκόπιμο να διαμορφώνεται σε επίπεδο ασφαλιστικών ρυθμίσεων, ένα πλέγμα κινήτρων και αντικινήτρων και να επιβάλλεται στις επιχειρήσεις η ασφάλιση σε ειδικό ταμείο για τον αυξημένο κίνδυνο ώστε αφενός η επανόρθωση να είναι εφικτή μέσα από την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» και αφετέρου να επιτυγχάνεται ο επιμερισμός των εξόδων σε όλους τους ασκούντες συναφείς δραστηριότητες.

Η ευθύνη σε περίπτωση υπαιτιότητας της επιχείρησης που ρυπαίνει, μπορεί να αναλαμβάνεται να καλύπτεται από τις ασφαλιστικές εταιρίες που διαθέτουν τέτοιου είδους ασφαλιστικά προγράμματα, ή εναλλακτικά από οικονομικές ενώσεις κεφαλαίων. Οι ασφαλιστικές εταιρίες προκειμένου να προχωρήσουν στην κάλυψη του περιβαλλοντικού κινδύνου είναι δυνατό να υποχρεώνουν τις προς ασφάλιση επιχειρήσεις να συμμορφώνονται με τις υποδείξεις τους στον τομέα της πρόληψης. Όπως συμβαίνει και σήμερα σε άλλα ασφαλιστικά προγράμματα (π.χ. ασφάλιση πυρός) θα απαιτείται η συμμόρφωση των επιχειρήσεων με τις υποδείξεις της ασφαλιστικής εταιρείας και η λήψη προληπτικών μέτρων, όπως για παράδειγμα αντιρρυπαντικά φίλτρα. Η λήψη αυτών των μέτρων μειώνει σημαντικά τον κίνδυνο πρόκλησης περιβαλλοντικού ατυχήματος. Ως προς την αποκαταστατική λειτουργία δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ασφαλιστική κάλυψη δίνει τη δυνατότητα στον ζημιωθέντα να στραφεί υπό ορισμένες προϋποθέσεις κατά του οικονομικά εύρωστου ασφαλιστή. Το ενδεχόμενο να αποδυναμωθεί ο προληπτικός χαρακτήρας της

αποζημιώσεως με τη μετακύλιση της υποχρέωσης αποζημίωσης στον ασφαλιστή, αντιμετωπίζεται επιτυχώς με την ασφαλιστική σύμβαση, η οποία περιλαμβάνει ως απαραίτητο όρο της, τον προληπτικό της σκοπό. Αυτός επιτυγχάνεται μέσω της ασφαλιστικής σύμβασης α) με την επιλογή των ασφαλιστικών κινδύνων, β) με τη διαμόρφωση των ασφαλιστρών και γ) με την επιβολή ασφαλιστικών βαρών που στοχεύουν στην αποφυγή της επελεύσεως της ασφαλιστικής περιπτώσεως δηλαδή την λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων για την ελαχιστοποίηση της πιθανότητας πρόκλησης περιβαλλοντικής ζημιάς. Έτσι, η υποχρεωτική πλέον ασφάλιση μπορεί να αποτελέσει ένα αντικίνητρο για τη ρύπανση ή δυνητικά επιβλαβείς δράσεις. Περαιτέρω, οι ασφαλιστικές εταιρείες μπορούν να επιτελούν το σκοπό ενός είδους ειδικής αδειοδοτικής διαδικασίας. Αυτό δύναται να συμβεί διότι όπως και σήμερα σε άλλου τύπου ασφαλιστικά συμβόλαια (π.χ. πυρός) η ασφαλιστική εταιρεία αρνείται να προχωρήσει στην ασφάλιση ενός κινδύνου αν δεν έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή του. Οι ασφαλιστικές εταιρίες εξελίσσουν τους δικούς τους συμβατικούς όρους, ο κύριος ρόλος των οποίων είναι να μειώσουν στο ελάχιστο τον κίνδυνο να πληρώσουν ασφαλιστική αποζημίωση. Στα πλαίσια αυτά οι ασφαλιστικές εταιρείες πριν προχωρήσουν στην ασφάλιση οποιουδήποτε κινδύνου πραγματοποιούν πραγματογνωμοσύνη για να διαπιστώσουν εάν τηρούνται όλα τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως η υποχρεωτική ασφάλιση μπορεί να διαμορφώσει ένα εσωτερικό σχέδιο πρόληψης για κάθε επιχείρηση.

Από την άλλη πλευρά ο υπολογισμός της πιθανότητας ως προς την επέλευση της ζημιάς, όπως απαιτεί η ασφαλιστική επιστήμη, σε κοινοτικούς φυσικούς πόρους, αλλά και η αξιολόγησή της, όπως επιτάσσει το υπό υλοποίηση δίκαιο περιβαλλοντικής ευθύνης, είναι ακόμα σε στάδιο έρευνας. Η έλλειψη ιστορικών στοιχείων καταγραφής και παρακολούθησης των ζημιών αλλά και αντικειμενικών επιστημονικών κριτηρίων αξιολόγησης του κόστους αποκατάστασης των φυσικών πόρων προδιαγράφουν την αναγκαιότητα δημιουργίας αντικειμενικών κριτηρίων αποτίμησης του οικονομικού ύψους αυτών⁵⁰. Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της Νομοθεσίας περί περιβαλλοντικής ευθύνης, είναι απαραίτητο να υπάρξουν προηγουμένως αντίστοιχοι αξιόπιστοι επιστημονικοί μηχανισμοί για την υποστήριξη

⁵⁰ Φαράντου Μαρία, «Περιβαλλοντική ευθύνη και βιώσιμη ανάπτυξη ασφαλιστικών λύσεων» στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα 2009

της. Στην αντίθετη περίπτωση η Νομοθεσία στερείται οικονομικής αποτελεσματικότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης και ασφάλειας.

Στην Οδηγία 2004/35 δεν τίθεται ανώτατο όριο στο χρηματικό ποσό, για το οποίο ευθύνεται ο φορέας εκμετάλλευσης. Για τον λόγο αυτό αναμένεται να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών ώστε σε περίπτωση αφερεγγυότητας, για την κάλυψη της ευθύνης των φορέων εκμετάλλευσης να είναι δυνατή η αποκατάσταση της ζημιάς, μέσω ασφαλιστικών συμβολαίων. Η Οδηγία 35/2004 δεν αποτελεί μέτρο ολικής εναρμόνισης και τα Κράτη Μέλη δύνανται να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν αυστηρότερες διατάξεις. Η πρόβλεψη του ύψους της ευθύνης παραμένει δύσκολη, στο μέτρο που δεν υπάρχουν ευρύτερης αποδοχής τεχνικές μετρήσεις για τη διάγνωση του μεγέθους των περιβαλλοντικών ζημιών. Η Οδηγία ίσως ορίσει μόνο ένα μικρό ποσοστό της συνολικής περιβαλλοντικής ζημιάς. Συγκεκριμένα, οι περιβαλλοντικές ζημιές που περιλαμβάνει η Οδηγία αντιστοιχούν στο 10-40% της συνολικής περιβαλλοντικής ζημιάς στην Ευρώπη, Η ρύπανση από μη άλλου είδους ζημιές, η οποία αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, αντιστοιχεί περίπου στο 85% της συνολικής ρύπανσης και περίπου το 85% των αποθέσεων ρύπων στο έδαφος εμπίπτουν στις λεγόμενες «αδειοδοτημένες» εκπομπές των δραστηριοτήτων του παραρτήματος 2, των οποίων οι περιβαλλοντικές ζημιές εξαιρούνται από το μέτρο ανάκτησης του κόστους αποκατάστασης, ως προκαλούμενες υπό κανονικές συνθήκες λειτουργίας.

Τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2004/35/EK οφείλει ο εθνικός νομοθέτης να μεταφέρει στο ελληνικό Δίκαιο. Συγκεκριμένα το Κράτος θα πρέπει σύμφωνα με την Οδηγία να θεσπίσει πρώτα απ' όλα μια αρχή, που θα διασφαλίζει την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς, θα αποφασίζει βάσει έγκυρων επιστημονικών δεδομένων και ερευνητικών πορισμάτων, χωρίς να δεσμεύεται από πολιτικές υποδείξεις. Το πόσο αυστηρές θα είναι οι ρυθμίσεις που θα μεταφέρει ο εθνικός νομοθέτης είναι ένα κρίσιμο στοιχείο για την ευόδωση των σκοπών της. Αν είναι πολύ αυστηρές ενδέχεται το κόστος για τον φορέα εκμετάλλευσης, έστω και αν αυτό συνίσταται σε ασφάλιστρα, να μετακυλύετε στον καταναλωτή, με συνέπεια αύξηση των τιμών. Παράλληλα ελλοχεύει ο κίνδυνος οι φορείς εκμετάλλευσης, για να παραμείνουν ανταγωνιστικοί, να μεταφέρουν τις επιχειρηματικές δραστηριότητές τους εκτός ΕΕ ώστε να μην εμπίπτουν στο νομικό καθεστώς της περιβαλλοντικής ευθύνης. Αν μεταφερθούν σε χώρες «χαμηλής περιβαλλοντικής ευαισθησίας»

ενδέχεται να καταφέρει η Οδηγία αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, δηλαδή την πρόκληση περιβαλλοντικών ζημιών.

Τα αειφορικά ασφαλιστικά προϊόντα αν και δεν είναι ευρέως διαδεδομένα, η διάθεση τους ολοένα και αυξάνεται. Σε συνάντηση με τους Ευρωπαίους ασφαλιστές, για την προώθηση του μέτρου της περιβαλλοντικής ασφάλισης μεταξύ άλλων ειπώθηκε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκπονήσει μελέτη με αντικείμενο τις ζημίες στους φυσικούς πόρους, με βάση άλλη μελέτη που είχε θεσπιστεί στην Αμερική και υποστηρίζει ότι ανάλογο πρότυπο ασφάλισης θα μπορούσε να ισχύσει και στην Ευρώπη. Οι Ευρωπαίοι ασφαλιστές αντιλέγουν ότι τα συμπεράσματα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που διεξήχθησαν βάσει στοιχείων της αμερικανικής αγοράς αφορούν κατά κύριο λόγο στην ασφάλιση θαλάσσιας ρύπανσης και απουσιάζει η τεκμηρίωση της ρύπανσης σε άλλους πόρους. Από τη Νομολογία του ΔΕΚ, διαφαίνεται ότι οι περιβαλλοντικές ανησυχίες είναι παρούσες σε πολλούς οικονομικούς κλάδους, που είναι οργανωμένοι στα διάφορα Κράτη Μέλη σε μορφή μονοπωλίου. Το ΔΕΚ δέχθηκε σε διάφορες περιπτώσεις περιορισμούς του ανταγωνισμού, στο μέτρο που αποδεικνύονται απαραίτητοι, προκειμένου να επιτρέψουν στην επιχείρηση που είναι επιφορτισμένη με μια αποστολή γενικότερου συμφέροντος να την εκπληρώσει.

Στην Ελλάδα, οι εταιρίες του ασφαλιστικού και τραπεζικού κλάδου υστερούν σε θέματα αειφορίας και εταιρικής κοινωνικής ευθύνης⁵¹. Λείπει η συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων ασφάλισης και συνασφάλισης και άλλων ενώσεων οικονομικού ενδιαφέροντος, που θα επέτρεπε την σύσταση βάσεων δεδομένων, άλλων μητρώων επιβλαβών δραστηριοτήτων, τη βελτίωση της γνώσης των κινδύνων, τη δημιουργία μιας οικονομικής ικανότητας και την ανάπτυξη μιας τεχνικής γνώσης για την κάλυψη των κινδύνων βλάβης στο περιβάλλον.

Παρατηρείται σημαντικό έλλειμμα ορθής εφαρμογής της κοινοτικής περιβαλλοντικής Νομοθεσίας, την οποία η διοίκηση αντιμετωπίζει περισσότερο ως εξωτερική επιβολή υποχρεώσεων κι όχι ως ευκαιρία για ανάπτυξη της κατάλληλης δράσης για την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος. Η εκπρόθεσμη ενσωμάτωση των κοινοτικών Οδηγιών και η πλημμελής εφαρμογή τους αποτελούν συνήθεις τακτικές εκ μέρους της διοίκησης. Το φαινόμενο αυτό, με τη σειρά του, παρασύρει τους επιχειρηματικούς και παραγωγικούς φορείς σε αμελείς συμπεριφορές

⁵¹ Hunt – Clements P., «Συνέντευξη» στο www.asfalisineta.gr, 12-3-2007

και σε στάση αδιαφορίας για τις συνέπειες των δραστηριοτήτων τους, συντελώντας έτσι στην όξυνση των κινδύνων και στην εξάπλωση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Συνάγεται το συμπέρασμα, ότι η ΕΕ επιθυμεί πραγματικά να προωθήσει το μέτρο της περιβαλλοντικής ασφάλισης. Ενδεχομένως λίγο πρόχειρα ως προς την επιλογή των προτύπων, γιατί δεν υπάρχει η επιστημονική και τεχνική υποδομή, ή έστω μια διαρκής και συστηματική παρακολούθηση της περιβαλλοντικής ζημίας. Βέβαιο πάντως είναι, ότι στα πλαίσια μιας διαφαινόμενης σκληρότερης αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών εγκλημάτων, θέλει να το εντάξει με ταχείς ρυθμούς στα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος που συνεχώς λαμβάνει.

5.3. Η ασφάλιση περιβαλλοντικών ζημιών

Έχοντας αναλύσει σε αρκετά μεγάλο βαθμό τη σημασία της εφαρμογής της οδηγίας 35/2004 για τις οικονομικές μονάδες που θα κληθούν να την εφαρμόσουν, θα αναλύσουμε τις διαστάσεις της ασφάλισης περιβαλλοντικών ζημιών για τις ασφαλιστικές εταιρείες. Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα οι ασφαλιστικές εταιρείες που έχουν προχωρήσει στον σχεδιασμό ασφαλιστικών προγραμμάτων περιβαλλοντικής ευθύνης είναι μόλις δυο. Το τελευταίο διάστημα παρατηρείται μια έντονη κινητικότητα στον κλάδο καθώς είναι σαφές πως σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα (το αργότερο μέχρι τον Μάιο του 2010) ανοίγεται μια τεράστια αγορά που κρύβει πολλές ευκαιρίες αλλά και πολλούς κινδύνους για τις ασφαλιστικές εταιρείες

Το πρόβλημα της διάθεσης κατάλληλων ασφαλιστικών προϊόντων δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο. Η διαθεσιμότητα, στην ευρωπαϊκή αγορά, κατάλληλων ασφαλιστικών προϊόντων, παραμένει προβληματική. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο (η Επιτροπή οφείλει να υποβάλει, πριν από την 30ή Απριλίου 2010, έκθεση σχετικά με τη διαθεσιμότητα σε εύλογο κόστος και με τους όρους ασφάλισης και άλλες μορφές χρηματοοικονομικής ασφάλειας, για τις δραστηριότητες που καλύπτονται από την εν λόγω οδηγία.⁵² Το ζήτημα της ασφάλισης περιβαλλοντικής ευθύνης δεν είναι απλό. Υπάρχουν πολλοί και μάλιστα εξειδικευμένοι παράγοντες που επηρεάζουν τον υπολογισμό του κατάλληλου ασφαλιστρού που θα καταβάλουν

⁵² Δήμας Σ., *Απάντηση του αρμόδιου επιτρόπου για το περιβάλλον σε ερώτηση για την περιβαλλοντική ευθύνη του Ευρωβουλευτή Κ. Παπαστάμκου Γεώργιου*, Βρυξέλλες, 29-6-2007

οι επιχειρήσεις καθώς και το ύψος της αποζημίωσης που θα καταβάλλεται σε περίπτωση που επέλθει το ασφαλιστικό γεγονός(περιβαλλοντική ζημιά). Ο πρώτος και ίσως κυριότερος παράγοντας είναι να διευκρινισθεί πιο ακριβώς είναι το καθεστώς ευθύνης το οποίο καλούνται να καλύψουν οι ασφαλιστικές εταιρείες. Σύμφωνα με τον Κάρλος Μαρτίν Ρουίθ ντε Γκορντεχουέλα υπεύθυνο τύπου της αντιπροσωπείας της ευρωπαϊκής επιτροπής στην Ελλάδα η οδηγία έχει εφαρμογή στις επικίνδυνες ή εν δυνάμει επικίνδυνες επαγγελματικές δραστηριότητες που απαριθμούνται στο παράρτημα 3 της οδηγίας. Πρόκειται κυρίως για γεωργικές ή βιομηχανικές δραστηριότητες που προϋποθέτουν άδεια και συγκεκριμένα⁵³ :

- δραστηριότητες που έχουν ως συνέπεια την απόρριψη βαρέων μετάλλων
- δραστηριότητες παραγωγής επικίνδυνων χημικών ουσιών,
- δραστηριότητες διαχείρισης αποβλήτων
- δραστηριότητες συνδεδεμένες με γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς και μικροοργανισμούς

Ένα δεύτερο καθεστώς ευθύνης αφορά όλες τις επαγγελματικές δραστηριότητες πλην εκείνων που απαριθμούνται στο παράρτημα 3 της οδηγίας, αλλά μόνο σε περίπτωση ζημιάς ή επικείμενης απειλής ζημιάς στα είδη και στα φυσικά ενδιαίτηματα. Σύμφωνα με το καθεστώς αυτό, ο φορέας εκμετάλλευσης έχει ευθύνη αν ενεργήσει εκ δόλου ή εξ αμέλειας. Σύμφωνα με την οδηγία το καθεστώς ευθύνης δεν έχει εφαρμογή σε περίπτωση περιβαλλοντικής ζημιάς ή απειλής που οφείλεται σε ένοπλη σύγκρουση, φυσική καταστροφή, δραστηριότητα που εξυπηρετεί σκοπούς εθνικής άμυνας ή διεθνούς ασφάλειας και δραστηριότητα που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων που απαριθμούνται στο παράρτημα 4. Με τις επισημάνσεις αυτές γίνεται ξεκάθαρο σε ποιες περιπτώσεις έχει εφαρμογή η οδηγία και καλείται ο φορέας εκμετάλλευσης να αποκαταστήσει την περιβαλλοντική ζημιά που προκάλεσε από την δραστηριότητα του.

Μέσα σε αυτό το καθεστώς ευθύνης που ορίζεται ξεκάθαρα από την οδηγία, καλείται η Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ασφαλιστική βιομηχανία, με την ενθάρρυνση των αρμόδιων αρχών να αναπτύξουν και να προσφέρουν στους φορείς εκμετάλλευσης το κατάλληλο προϊόν για την κάλυψη της απορρέουσας από την Οδηγία περιβαλλοντικής ευθύνης. Η συγκεκριμένη αγορά είναι ιδιαίτερα δύσκολη για

⁵³ Carlos Martin Ruiz De Gordejuela, «Οδηγία 2004/35 για την Περιβαλλοντική Ευθύνη» στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα 2009

μια σειρά από λόγους οι οποίοι αναλύθηκαν και στο προηγούμενο κεφάλαιο και για τον λόγο αυτό η δημιουργία του κατάλληλου προϊόντος δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Για μπορέσει να διαμορφωθεί ένα τέτοιο ασφαλιστικό προϊόν πρέπει πρώτα απ' όλα, έχοντας ως οδηγό ασφαλιστικά προϊόντα άλλων κλάδων της ασφαλιστικής αγοράς όπως ο κλάδος ζωής, ο κλάδος πυρός και άλλοι, να κατανοήσουμε τι σημαίνει κατάλληλο ασφαλιστικό προϊόν. Κατάλληλο προϊόν σημαίνει ένα προϊόν το οποίο δύναται να καλύψει επαρκώς το εύρος της απορρέουσας από την οδηγία ευθύνης, επίσης παρέχεται σε διαρκή βάση και όχι αποσπασματικά και τέλος είναι διαθέσιμο για όλους τους ενδιαφερόμενους προς ασφάλιση φορείς.

Μέσα στο τοπίο αυτό, τα υφιστάμενα ασφαλιστικά προϊόντα, καλύπτουν μέρος μόνο της απορρέουσας από την οδηγία ευθύνης, Συγκεκριμένα τα παραδοσιακά ασφαλιστήρια συμβόλαια αστικής ευθύνης αποσκοπούν κυρίως στην αποκατάσταση της ζημιάς τρίτων και κατά κανόνα καλύπτουν μόνο τις ζημιές που είναι αποτέλεσμα ενός αιφνίδιου και απρόοπτου περιστατικού μόλυνσης. Αναφορικά με την ειδική κάλυψη της περιβαλλοντικής ζημιάς και ευθύνης υπάρχουν κάποια ειδικά ασφαλιστήρια συμβόλαια τα οποία παρέχονται σε περιορισμένο βαθμό και από μεγάλους ασφαλιστικούς οργανισμούς διεθνούς εμβέλειας. Αφορούν κάλυψη συγκεκριμένου τύπου επιχειρήσεων και συγκεκριμένων κινδύνων ενώ απευθύνονται σε αγορές με σαφή και συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο. Όμως ακόμα και αυτά τα εξειδικευμένα προϊόντα δεν καλύπτουν πλήρως τις νέες ανάγκες κάλυψης που δημιουργούνται καθώς κατά κανόνα εξαιρούν τόσο την κάλυψη σταδιακής και βαθμιαίας ρύπανσης όσο και τις ζημιές στα προστατευόμενα είδη και τους φυσικούς οικοτόπους.

Οι εξελίξεις στον Ευρωπαϊκό χώρο, μας δείχνουν ότι νέα προϊόντα αναπτύσσονται από τις ασφαλιστικές εταιρείες αλλά με αργούς ρυθμούς. Αυτό παρατηρείται κυρίως στις χώρες που έχουν ενσωματώσει την οδηγία στο εθνικό τους δίκαιο αλλά όπως προαναφέρθηκε τα προϊόντα αυτά παρέχονται από πολύ λίγες ασφαλιστικές εταιρείες ενώ παράλληλα δεν παρέχουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη. Παρόμοιες συνθήκες υπάρχουν και στην Ελληνική ασφαλιστική αγορά όπου δυο μόνο εταιρείες έχουν μέχρι στιγμής έχουν δημιουργήσει τέτοιου είδους ασφαλιστικά προγράμματα. Είναι λοιπόν σαφές πως η σχετική αγορά των προϊόντων περιβαλλοντικής ευθύνης κινείται με αργούς ρυθμούς και η εκτίμηση είναι πως λόγω της ιδιαιτερότητας του προϊόντος απέχουμε πολύ από την ανάπτυξη σταθερής και βιώσιμης Ευρωπαϊκής Ασφαλιστικής Αγοράς για την πλήρη και ολοκληρωμένη

κάλυψη περιβαλλοντικής ευθύνης. Η εκτίμηση αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι μια ολοκληρωμένη αγορά σημαίνει⁵⁴ :

- Σταθερότητα, που συνεπάγεται ένα σταθερό και ολοκληρωμένο νομικό περιβάλλον.
- Διάθεση και δέσμευση σημαντικών κεφαλαίων από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις προκειμένου να είναι φερέγγυες απέναντι στον κίνδυνο που αναλαμβάνουν να καλύψουν.
- Ποικιλία παρεχόμενων προϊόντων και όρων κάλυψης που σημαίνει ευελιξία και δυνατότητα του πελάτη να επιλέξει ανάμεσα από μια σειρά καλύψεων, αυτή που τον ικανοποιεί απόλυτα.
- Δυνατότητα παροχής κάλυψης προς όλους τους ενδιαφερομένους χωρίς εξαιρέσεις.
- Συμμετοχή ικανού αριθμού ασφαλιστικών εταιρειών στην συγκεκριμένη κάλυψη, που σημαίνει λειτουργία του ανταγωνισμού και αποφυγή μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών συνθηκών.

Είναι λοιπόν σαφές πως για να συντρέξουν οι προϋποθέσεις για την δημιουργία Αγοράς Περιβαλλοντικής Ευθύνης θα χρειαστεί αρκετός χρόνος. Τούτο δεν συμβαίνει τυχαία, καθότι έχουμε να κάνουμε με ένα πολύ ιδιαίτερο προϊόν. Όπως σε όλα τα ασφαλιστικά προϊόντα, έτσι και σε αυτό οι εταιρείες καλούνται να εξετάσουν την ασφαλισιμότητα του συγκεκριμένου κινδύνου. Ασφαλισιμότητα σημαίνει το κατά πόσο ένας κίνδυνος δύναται να ασφαλιστεί. Στην περίπτωση της περιβαλλοντικής ευθύνης υπάρχει μια δυσκολία στην δυνατότητα ορθολογικής εκτίμησης και ποσοτικοποίησης του προς ανάληψη κινδύνου, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να καθίσταται εφικτός ο αξιόπιστος υπολογισμός του κατάλληλου για την συγκεκριμένη κάλυψη ασφαλιστρου. Τα βασικά κριτήρια της ασφαλισιμότητας είναι δυο και συγκεκριμένα η δυνατότητα εκτίμησης του κινδύνου και η τυχαιότητα της εμφάνισης του. Είναι δύσκολο να δοθούν απαντήσεις και στα δυο αυτά κριτήρια όταν μια εταιρεία καλείται να καλύψει έναν τέτοιο κίνδυνο. Αφενός η δυνατότητα εκτίμησης του κινδύνου προϋποθέτει αναλυτική μελέτη της λειτουργίας μιας ρυπογόνας επιχείρησης, όπου δεκάδες παράγοντες επηρεάζουν την πιθανότητα πρόκλησης περιβαλλοντικής μόλυνσης και αφετέρου για την τυχαιότητα της

⁵⁴ Φαράντου Μαρία, «Περιβαλλοντική ευθύνη και βιώσιμη ανάπτυξη ασφαλιστικών λύσεων» στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα 2009

εμφάνισης περιβαλλοντικής ζημιάς μόνο υποθέσεις μπορούν να γίνουν διότι δεν υπάρχουν αντικειμενικά και τεκμηριωμένα ιστορικά στοιχεία. Για παράδειγμα στην κάλυψη του σεισμού οι ασφαλιστικές εταιρείες για την εκτίμηση του κινδύνου εξετάζουν έτος και υλικά κατασκευής ενός κτιρίου πριν δεχτούν να το ασφαλίσουν. Ενώ για την τυχαιότητα εμφάνισης του κινδύνου, συμβουλευονται ιστορικά στοιχεία και μελετούν την συχνότητα, τα μεγέθη των φαινομένων και τις περιοχές που αυτά έχουν παρατηρηθεί. Είναι χαρακτηριστικό πως η τιμολόγηση διαμορφώνεται ανάλογα με την περιοχή που βρίσκεται το προς ασφάλιση οίκημα. Με την μελέτη των δεδομένων αυτών μπορεί να γίνει μια αντικειμενική τιμολόγηση βασισμένη σε πραγματικά στοιχεία. Στην περίπτωση της περιβαλλοντικής ευθύνης η προσέγγιση για την ασφαλιστική εταιρεία είναι ιδιαίτερα δύσκολη και εμπεριέχει ρίσκο.

Αν και ιδιαίτερη η αγορά των προϊόντων ασφάλισης περιβαλλοντικής ευθύνης, παρουσιάζει μεγάλες ευκαιρίες ανάπτυξης για τις ασφαλιστικές εταιρείες τόσο διότι είναι μια παρθένα αγορά, όσο και γιατί το υποψήφιο πελατολόγιο αποτελείται από εκατοντάδες μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται να ασφαλιστούν. Η πρόκληση που έχουν να αντιμετωπίσουν είναι μεγάλη τόσο σε επίπεδο δημιουργίας νέων ανταγωνιστικών προϊόντων όσο και σε επίπεδο επικράτησης στην αγορά. Η δημιουργία εκ του μηδενός ενός τέτοιου προϊόντος δεν είναι εύκολη υπόθεση. Η περιορισμένη επί του παρόντος δυνατότητα αντικειμενικής και αξιόπιστης εκτίμησης, αξιολόγησης και ποσοτικοποίησης των βασικών κινδύνων που καλείται να καλύψει η ασφαλιστική εταιρεία, αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο. Τα κύρια σημεία που παρουσιάζεται δυσκολία είναι η εκτίμηση της μακροχρόνιας σταδιακής ρύπανσης, η εκτίμηση της μείωσης ή απώλειας της βιοποικιλότητας, η εκτίμηση των μέτρων αποκατάστασης της ζημιάς και του υπολογισμού του κόστους αυτών, η εκτίμηση της αποκατάστασης των προσωρινών απωλειών των φυσικών πόρων και τέλος η εκτίμηση του χρόνου που απαιτείται για την αποκατάσταση της ζημιάς.

Δεν είναι όμως μόνο αυτά τα προβλήματα που καλούνται να λύσουν οι ασφαλιστικές εταιρείες. Μέχρι σήμερα οι ζημιές και η αποκατάστασή τους είχαν ως εμπλεκόμενους φορείς τον ασφαλισμένο, την ασφαλιστική εταιρεία και ενδεχομένως κάποιον τρίτο ο οποίος ασκούσε το δικαίωμα του να αιτηθεί αποζημίωση λόγω βλάβης που υπέστη από δράσεις ή παραλήψεις του ασφαλιζομένου. Στην ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης ένα νέο δεδομένο έρχεται να προστεθεί. Αφορά το γεγονός ότι πλέον εμπλεκόμενος φορέας θα είναι και το δημόσιο αφού η ζημιά που προκαλείται αφορά κατά κύριο λόγο δημόσια περιουσία.(π.χ. υδροβιότοποι,

οικότοποι). Η ασφαλιστική αγορά στερείται εμπειρίας στην διαχείριση ζημιών και αξιώσεων που εμπλέκεται δημόσιος φορέας. Η παρουσία του δημοσίου στην αξίωση αποζημίωσης αποτελεί σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την διαμόρφωση των όρων ενός ασφαλιστικού συμβολαίου.

Ένα ακόμα εξίσου σημαντικό πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ασφαλιστικές εταιρείες αφορά την περίπτωση της διασυνοριακής περιβαλλοντικής ρύπανσης. Σε όλα τα ασφαλιστήρια συμβόλαια, όλων των κλάδων επισημαίνεται στους όρους του συμβολαίου ότι σε περίπτωση δικαστικής διαμάχης, εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας στην οποία έχει ασφαλιστεί ο κίνδυνος και έχει εκδοθεί το συμβόλαιο. Όσο αφορά την περιβαλλοντική ευθύνη όμως, κανείς δεν μπορεί να βεβαιώσει ότι σε πιθανότητα πρόκλησης ζημιάς οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν θα ξεπεράσουν τα σύνορα της χώρας στην οποία έχει ασφαλιστεί και δραστηριοποιείται η ασφαλισμένη οικονομική μονάδα. Σε μια τέτοια περίπτωση θα δημιουργηθεί ένα τεράστιο πρόβλημα που θα αφορά τους όρους της αποζημίωσης και το εφαρμοστέο δίκαιο.

Ένα επιπλέον πρόβλημα που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η ασφαλιστική αγορά τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι η δυσχέρεια εύρεσης αντασφαλιστικών συμβάσεων λόγω της ελλειπούς αποτύπωσης της σημερινής κατάστασης του περιβάλλοντος στη χώρα μας και της έλλειψης στατιστικών στοιχείων ζημιών. Σε όλους τους ασφαλιστικούς κλάδους και ειδικότερα στους μεγάλους κινδύνους για τους οποίους απορρέει μεγάλη υποχρέωση αποζημίωσης, οι ασφαλιστικές εταιρείες προχωρούν σε ανασφάλιση των κινδύνων αυτών σε ειδικευμένες αντασφαλίστριες εταιρείες. Αυτό συμβαίνει διότι οι ασφαλιστικές εταιρείες δεν έχουν τα απαραίτητα αποθεματικά προκειμένου να αποζημιώσουν μεγάλους κινδύνους. Στην περίπτωση της περιβαλλοντικής ευθύνης δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι θα βρεθούν αντασφαλιστικές εταιρείες να καλύψουν τον κίνδυνο. Ακόμα και να βρεθούν θα είναι πολύ λίγες θα θέτουν τους δικούς τους όρους και ενδεχομένως τα ασφάλιστρα που θα ζητούν θα είναι υπέρογκα.

Έχοντας να αντιμετωπίσουν όλες τις προαναφερόμενες προκλήσεις οι ασφαλιστικές εταιρείες οφείλουν να προσαρμοστούν στις ανάγκες της σύγχρονης αγοράς και να διαμορφώσουν την στρατηγική τους. Η διαμόρφωση στρατηγικής για την ανάπτυξη βιώσιμων ασφαλιστικών λύσεων σημαίνει μια σειρά δράσεων από μέρους των εταιρειών. Η πρώτη και βασικότερη ενέργεια από μέρους των ασφαλιστικών εταιρειών είναι η διάθεση και δέσμευση σημαντικών κεφαλαίων εις

βάρος άλλων δραστηριοτήτων προκειμένου να στηριχθεί η ανάπτυξη του νέου περιβαλλοντικού προϊόντος. Η επανεξέταση των δομών των υφιστάμενων προϊόντων προκειμένου να εξεταστεί η επέκταση τους αποτελεί ένα δεύτερο σημαντικό βήμα. Τα ζήτσημα της εξατομίκευσης της ασφαλισιμότητας της ευθύνης κάθε φορέα εκμετάλλευσης και της αποφυγής της μαζικής ασφάλισης είναι το επόμενο που θα απασχολήσει τις ασφαλιστικές εταιρείες. Ο περιβαλλοντικός κίνδυνος δεν μπορεί να μπει σε ένα δεδομένο ασφαλιστικό στεγανό, διότι ο κάθε περιβαλλοντικός κίνδυνος αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση και μπορεί να είναι εντελώς διαφορετικός για τον άλλο. Αυτό οφείλεται στις διαφορετικές δραστηριότητες που αναπτύσσουν οι επιχειρήσεις οι οποίες θα κληθούν να ασφαλιστούν για τον περιβαλλοντικό κίνδυνο. Ο διαχωρισμός μεταξύ των επιχειρήσεων είναι λογικός διότι άλλη η επικινδυνότητα μια βαριάς βιομηχανίας μετάλλου και άλλη μια βιομηχανίας χάρτου. Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως είναι αδύνατη η δημιουργία ενός κοινού προγράμματος που να καλύπτει τις ανάγκες όλων των επιχειρήσεων και επιβάλλεται η δημιουργία ξεχωριστών προγραμμάτων για την κάλυψη ξεχωριστής επικινδυνότητας κινδύνων.

Ο ορθολογικός υπολογισμός των ορίων κάλυψης αποτελεί έναν ακόμη γρίφο για τις ασφαλιστικές εταιρείες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχει δυσκολία στον υπολογισμό του κόστους αποκατάστασης της ζημιάς. Για να μπορέσει να συμβεί αυτό χρειάζονται επενδύσεις προκειμένου να αναπτυχθούν νέες τεχνικές μέθοδοι εκτίμησης των νέων πολύπλοκων κινδύνων και διαχείρισης των αντίστοιχων ζημιών. Παράλληλα απαιτείται εκπαίδευση του υφιστάμενου προσωπικού και στελέχωση με νέο ειδικό προσωπικό⁵⁵. Τέλος, απαραίτητη θεωρείται η διαμόρφωση ενός πλαισίου συνεργασίας με τις άλλες αγορές και δημόσιες αρχές για την ανταλλαγή στοιχείων και εμπειριών σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές αντιμετώπισης των ζημιών και τη δημιουργία βάσης δεδομένων ανά κατηγορία περιβαλλοντικών βλαβών, ώστε να καταστεί ευκολότερη η διαδικασία ασφάλισης και αποζημίωσης. Η νέα αγορά που ανοίγεται απαιτεί και νέες επενδύσεις καθότι οι δυσκολίες που παρουσιάζει δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν με τις υπάρχουσες υποδομές και το υπάρχον ανθρώπινο δυναμικό.

Αντιλαμβανόμαστε ότι τα νέα δεδομένα που δημιουργούνται από την θέσπιση της οδηγίας 35/2004 για την περιβαλλοντική ευθύνη σηματοδοτούν μια νέα εποχή στην

⁵⁵ Σπηλιοτοπούλου Ν., «Περιβαλλοντική Ζημιά και Ευθύνη: Η τάση, οι αδυναμίες και τα κίνητρα στη βιομηχανία», στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα, 2009

μέχρι τώρα αντιμετώπιση της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος. Η δυνατότητα αποκατάστασης πιθανής βλάβης αποτελεί το μεγάλο στοίχημα για τις ασφαλιστικές εταιρείες οι οποίες έρχονται αντιμέτωπες με μια μεγάλη πρόκληση. Η πρόκληση αυτή κάθε άλλο παρά εύκολη μπορεί να χαρακτηριστεί. Προϋποθέτει χρόνο, εκπαίδευση, συγκροτημένη εργασία και δραστηριοποίηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων, όπως το κράτος, τις ασφαλιστικές εταιρείες και τις επιχειρήσεις που θα κληθούν να ασφαλιστούν. Η ασφαλιστική αγορά, φαίνεται διαθέτοντας εμπειρία και τεχνογνωσία σε ζητήματα διαχείρισης ρίσκου και καταστροφικών κινδύνων, πως είναι πρόθυμη να συμβάλει υποστηρικτικά στη διαχείριση του χρηματοοικονομικού κινδύνου των υπευθύνων φορέων της εκμετάλλευσης αναλαμβάνοντας το μέρος της οικονομικής ευθύνης που της αναλογεί. Το μεγάλο ερώτημα είναι αν θα μπορέσουν να συνεργαστούν όλοι οι φορείς ώστε και το περιβάλλον να προστατέψουν αλλά και τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους να αποφύγουν.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσω της εργασίας έγινε μια προσπάθεια να αναδειχθεί η διαχρονική εξέλιξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας. Στόχος ήταν να διαφανεί και μέσω του αριθμού και μέσω του περιεχομένου των κοινοτικών οδηγιών πως το περιβάλλον ενώ αρχικά είχε υποβαθμιστεί, με την πάροδο του χρόνου κατέληξε σήμερα να αποτελεί μια από τις σπουδαιότερες προτεραιότητες της Κοινότητας. Το γεγονός αυτό βέβαια δεν οφείλεται τόσο στην ευαισθησία των αρχηγών των Ευρωπαϊκών Κρατών, όσο κυρίως στα δυσάρεστα αποτελέσματα στο περιβάλλον που γίνονται πλέον εμφανή και έχουν δυσάρεστες επιπτώσεις όχι μόνο στα όρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά σε όλο τον κόσμο. Η συνεχής αύξηση της μέσης θερμοκρασίας της γης, η συνεχόμενη μόλυνση των υδάτινων πόρων, η επιβάρυνση του αέρα που εισπνέουμε με επικίνδυνα μικροσωματίδια, η αύξηση του αριθμού των πλημμύρων και των πυρκαγιών είναι μερικές μόνο από τις δυσάρεστες συνέπειες που σήμερα αντιμετωπίζουμε. Όλα αυτά τα φυσικά φαινόμενα είναι αποτέλεσμα της έλλειψης σεβασμού απέναντι στο περιβάλλον μέσα στο οποίο ζούμε. Οι συνέπειες των φαινομένων αυτών είναι οδυνηρές και επηρεάζουν άμεσα την υγεία και την καθημερινότητα όλων μας. Τα συνεχώς αυξανόμενα κρούσματα δυσάρεστων ασθενειών είναι αποτέλεσμα της

ασέβειας απέναντι στο περιβάλλον η ποιότητα του οποίου θυσιάζεται στον βωμό του κέρδους μεγάλων συμφερόντων και πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Απέναντι σε όλα αυτά τα προβλήματα η Κοινότητα δεν θα μπορούσε να μείνει αδρανής. Ο αυξανόμενος αριθμός έκδοσης οδηγιών και το περιεχόμενο τους κινούνται προς την σωστή κατεύθυνση και στόχο έχουν να περιορίσουν τις δυσάρεστες περιβαλλοντικές συνέπειες. Οι προσπάθειες, σε κάθε επίπεδο, για τον περιορισμό της ρύπανσης στο νερό, το έδαφος και την βιοποικιλότητα, αλλά και για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής κοστίζουν αποδεδειγμένα πολλά χρήματα στην κοινωνία. Εάν επιπρόσθετα λάβουμε υπόψη ότι στην Κοινότητα υπάρχουν πολυάριθμες τοποθεσίες που έχουν υποστεί ρύπανση και ότι παρατηρείται θεαματική επιτάχυνση της απώλειας της βιοποικιλότητας, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, και εάν προσπαθήσουμε να υπολογίσουμε το κόστος των μέτρων αποκατάστασης θα αντιληφθούμε ότι το οικονομικό κόστος αυτών το οποίο θα επωμιστεί η κοινωνία είναι ανυπολόγιστο. Δεν είναι όμως μεγαλύτερο από το κόστος που επωμίζεται η κοινωνία τόσο σε επίπεδο ποιότητας ζωής όσο και σε επίπεδο υγείας που επιφέρει η περιβαλλοντική ανευθυνότητα.

Έχει αποδειχτεί πως η ρύπανση προκαλείται κυρίως από παραγωγικές (οικονομικές) δραστηριότητες, που κερδίζουν υπέρμετρα από την αλόγιστη, εκτεταμένη και ανορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, μη τηρώντας ούτε και τους στοιχειώδεις περιβαλλοντικούς όρους, που τους έχουν τεθεί, και που τελικά λειτουργούν σε βάρος του οικολογικού αποθέματος, της κοινωνίας και της οικονομίας. Οι υπεύθυνοι παραμένουν ανενόχλητοι να συνεχίζουν το καταστροφικό τους έργο και να πλουτίζουν χωρίς να παίρνουν μέτρα για την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς.

Για τον λόγο αυτό επιλέχθηκε να αναλυθεί στην εργασία η οδηγία 35/2004 περί περιβαλλοντικής ευθύνης καθώς είναι η πρώτη ουσιαστικά οδηγία που θέτει προ των οικονομικών ευθυνών τους ρυπαντές. Στο "περιβαλλοντικό γίγνεσθαι" της Ευρώπης εισήχθη ένα καινοτόμο σύστημα ευθύνης και ασφάλισης με το οποίο θα εφαρμόζεται η αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει" για την ανάληψη μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημιάς στο νερό, το έδαφος και στην βιοποικιλότητα σε περιοχές των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ενισχύει την εφαρμογή των μέτρων του 6^{ου} Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον, που επίσης προβλέπει τη θέσπιση καθεστώτος ευθύνης. Η απόδοση όχι

μόνο της ευθύνης, αλλά και του κόστους των μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης στους φορείς εκμετάλλευσης, η δραστηριότητα των οποίων προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή τον άμεσο κίνδυνο ανάλογης ζημιάς, θα αποτελεί σύντομα την θεμελιώδη αρχή στο εθνικό δίκαιο όλων των κρατών μελών της Ένωσης, όπου θα αποκαθίσταται η ισορροπία μεταξύ αιτίου και αιτιατού, θα απονέμεται δικαιοσύνη τόσο στα ζητήματα περιβάλλοντος, όσο και στα δικαιώματα αποζημίωσης για παραδοσιακές ζημίες και έτσι έμμεσα θα παρακινούνται οι φορείς εκμετάλλευσης να λαμβάνουν μέτρα πρόληψης και να χρησιμοποιούν πρακτικές ικανές να ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο περιβαλλοντικής ζημιάς.

Η ήδη καθυστερημένη εναρμόνιση της οδηγίας στο εθνικό μας δίκαιο αποτέλεσε έναν ακόμη προβληματισμό. Θεωρήθηκε χρήσιμη όχι μόνο η αναφορά αλλά και η ανάλυση του Προεδρικού Διατάγματος που αφορά τις προτάσεις για την ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας στο εθνικό μας δίκαιο. Παρουσιάστηκαν οι ενστάσεις, οι παρατηρήσεις έγιναν προτάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην βελτίωση του. Το ζήτημα αυτό αναμένεται να μας απασχολήσει άμεσα αφού υπάρχει η υποχρέωση της χώρας μας για την εφαρμογή της οδηγίας μέχρι το 2010.

Η εν λόγω οδηγία δεν εξετάστηκε μόνο από την σκοπιά της προστασίας του περιβάλλοντος και της Ελληνικής νομικής πραγματικότητας, αλλά και από την επιχειρηματική σκοπιά και συγκεκριμένα στον κλάδο των επιχειρήσεων ασφάλισης. Εξετάστηκαν αναλυτικά όλες οι παράμετροι της οδηγίας αλλά και οι δυσκολίες και δυνατότητες που δίνονται στις ασφαλιστικές εταιρείες μέσω της ανάπτυξης του έως σήμερα παρθένου κλάδου της περιβαλλοντικής ευθύνης. Η ανάπτυξη τέτοιου είδους προϊόντων θα οδηγήσει αρχικά τις βιομηχανίες να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα πρόληψης περιβαλλοντικής ζημιάς ελαχιστοποιώντας έτσι την πιθανότητα πρόκλησης της. Παράλληλα ακόμα και σε περίπτωση πρόκλησης περιβαλλοντικού ατυχήματος θα υπάρχουν οι χρηματοοικονομικοί μηχανισμοί αποκατάστασης της.

Συμπερασματικά μπορούμε να αναφέρουμε πως η Κοινότητα με την πολιτική της αποσκοπεί τόσο στην ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των πολιτών της όσο και στην επιβολή αυστηρών κυρώσεων στις οικονομικές μονάδες που με την δράση τους αγνοούν την προστασία του περιβάλλοντος. Ειδικότερα δε, με την εφαρμογή της οδηγίας 35/3004 θα αναδειχθούν νέες αρχές και αξίες στο Κοινοτικό περιβαλλοντικό κεκτημένο όπου η έννοια της περιβαλλοντικής αξίας θα αποκτήσει άλλη έννοια, καθώς πλέον το περιβάλλον θα αξιολογείται με νέα δεδομένα και κριτήρια και θα αποκτήσει κοινωνική και οικονομική διάσταση. Η πιθανή βλάβη του θα ισοδυναμεί

με οικονομικά μετρήσιμα μεγέθη και θα αποκτήσει έτσι και οικονομική αξία με αποτέλεσμα να επηρεαστούν σημαντικά οι έως σήμερα νοοτροπίες και πρακτικές προστασίας του περιβάλλοντός.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

1. Δέκλερης Μ., *Ο δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος: Εγκόλπιο Βιωσίμου Αναπτύξεως*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1996, σ. 25-29
2. Δέλλης Γ., *Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος: Οι διαστάσεις της προστασίας του περιβάλλοντος στην κοινοτική έννομη τάξη*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σ. 160-163
3. Καλλία Α., *Οι υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα δικαιώματα των Ελλήνων Πολιτών από την Κοινοτική νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1987, σ. 14-15
4. Κρέμλη Γ., «Η Οδηγία 2004/35/EΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21 Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς», στο *Περιβάλλον και Δίκαιο*, τεύχος 3/2005, σ. 387
5. Λουλούδης Α. και Μπέοπουλος Ν., “Η Περιβαλλοντική Πολιτική”, στο Ν. Μαραβέγια και Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.): *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σ. 616-644
6. Ξεπαπαδέας Α. “Προστασία του Περιβάλλοντος – Οικονομική Θεώρηση” στο Γ. Δημόπουλος, Ν. Μπαλτάς, Ι. Χασσίδ (επιμ.) *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, τόμος Β’ *Οικονομική Ολοκλήρωση και Πολιτικές*, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα 2001
7. Παναγόπουλος Ι.Θ., *Για την νομική θεμελίωση της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής*, 2001
8. Τάχος Ι., *Δίκαιο Προστασίας του περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα, 1995
9. Τσαμπούκου-Σκάναβη Κ., *Περιβάλλον και επικοινωνία: Δικαίωμα στην επιλογή*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα 2004
10. Χριστούλας Δ.- Ανδρεαδάκης Α.- Σταθόπουλος Α.- Καββαδάς Μ.-Στάμου Α.- Χατζημπίρος Κ., «Περιβαλλοντική Τεχνολογία», *Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο*, Αθήνα, 1996, σ.420-425
11. Χριστούλας Δ. – Χατζημπίρος – Ανδρεαδάκης Α., «Μαθήματα Οικολογίας», *Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Δ’ Έκδοση*, Αθήνα, 1995, σ.168-170

Ξενόγλωσση

12. Kramer L.-Παλαιολόγου Ν., *Η συνθήκη ΕΟΚ και η προστασία του περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1992, σ. 155-160
13. Lenschow A., *New Regulatory Approaches in Greening EU Policies*, European Law Journal, vol. 8, No 3, σ. 19-37, 2002
14. Revesz R. - Stewart R, *Analyzing Superfund Economics, Science and Law*, Washington, 1995, σ.219-247
15. Usui Y., *Norm Evolution in EC Environmental Law*, Web– Papers, 2002
16. Wilkinson D., «Greening the treaty: Strengthening environmental policy in the Treaty of Rome», *Institute for European Environmental Policy*, London, 1990

ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

17. Αντωνάκη Μ., «Ωθηση στον κλάδο θα δώσουν τα ασφαλιστήρια για συντάξεις» στην *ΕΞΙΠΡΕΣ*, Αθήνα, 14-7-2008
18. Δήμας Σ., *Απάντηση του αρμόδιου επιτρόπου για το περιβάλλον σε ερώτηση για την περιβαλλοντική ευθύνη του Ευρωβουλευτή Κ. Παπαστάμκου Γεώργιου*, Βρυξέλλες, 29-6-2007
19. Καλογιάννης Σ., *Απάντηση του Υφυπουργού Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. σε επίκαιρη ερώτηση του βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ Κ. Αθανάσιου Λεβέντη για τον Ασωπό*, Αθήνα, 24-2-2009
20. Ιωάννης Καρακώστας και Αντώνης Καραμπουτζού, «Ο ρυπαίνων πληρώνει: μια σημαντική προσπάθεια ενίσχυσης του περιβάλλοντος» στο *Πανεπιστήμιο Αθηνών*, Αθήνα, 15-10-2008
21. Πετράκης Γ., “Η οδηγία 2004/35/ΕΚ/21-4-2004 περί περιβαλλοντικής ζημιάς” στο *Κυνηγεσία και Κυνοφιλία*, τ.χ. 564, Αθήνα, 2009
22. Ρόδης Λάμπρος, «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» στο *Επιστημονικό Μάρκετινγκ*, Αθήνα, 2008
23. Ρουχωτά Αμαλία, «Περιβαλλοντική ευθύνη και η διαχείριση της από βιομηχανίες και ασφαλιστές» στην *Ασφαλιστική Αγορά*, Αθήνα, 2007
24. Σκούλλος Μ., «Η ανάγκη παρακολούθησης και λήψης μέτρων στην Περιβαλλοντική Ζημιά» στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα, 2009
25. Σπηλιοτοπούλου Ν., «Περιβαλλοντική Ζημιά και Ευθύνη: Η τάση, οι αδυναμίες και τα κίνητρα στη βιομηχανία», στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα, 2009
26. Φαράντου Μαρία, «Περιβαλλοντική ευθύνη και βιώσιμη ανάπτυξη ασφαλιστικών λύσεων» στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα 2009
27. Best E., Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δημόσιας Διοίκησης, *Alternative Regulations or Complementary Methods*, 2003
28. Carlos Martin Ruiz De Gordejuela, «Οδηγία 2004/35 για την Περιβαλλοντική Ευθύνη» στην *Ημερίδα του Ecocity: Ο Ρυπαίνων πληρώνει*, Αθήνα 2009

29. Hunt – Clements P., «Συνέντευξη» στο *www.asfalinet.gr*, 12-3-2007
30. Jaeger William K., «Is Sustainability Optimal? Examining the differences between Economists and Environmentalists», *Institute for Environmental Studies, University of Washington*, Seattle 1995
31. Wilson, O. E., “Biodiversity”, *Smithsonian Institution*, Washington D.C., 1988
32. Αγροτική Ασφαλιστική Α.Ε., *Ετήσιο Δελτίο Χρήσεως*, Αθήνα, 2006
33. Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, *Έκθεση ελέγχου για τον Ασωπό*, Αθήνα, 19-3-2008
34. Ένωση Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδος
35. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., «Ανακοίνωση τύπου» για την *Ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας 2004/35/EK για την Περιβαλλοντική Ευθύνη*, Αθήνα, 15-9-2008
36. ECOCITY, «Ο Ρυπαίνων πληρώνει» στην *Ημερίδα του Ecocity*, Αθήνα, 23-5-2009
37. World Wildlife Fund (WWF), *Δελτίο τύπου*, 2005
38. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, *Συμπεράσματα της προεδρίας*, Λισσαβόνα 2000
39. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Πράσινη Βίβλος*, Βρυξέλλες, Μάιος 1993
40. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/35/EK*, Βρυξέλλες, 2004
41. Council of Europe, *Recommendation on the use of the Economic Instruments in promoting the conservation and sustainable use of biodiversity*, Βρυξέλλες 2004
42. Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση No 112*, Βρυξέλλες, 20.12.1973
43. Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση No 139*, Βρυξέλλες, 13.6.1977
44. Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση No 46*, Βρυξέλλες, 17.2.1983
45. Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση No 156*, Βρυξέλλες, 15.6.1987
46. Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση No 138*, Βρυξέλλες, 1993
47. Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση No 1600*, Βρυξέλλες, 22.7.2002

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

48. *www.nomphysics.gr*
49. *www.asfalistis.gr*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Απριλίου 2004 σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας
ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη:

τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 175, παράγραφος 1,

την πρόταση της Επιτροπής,

τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής,

αφού ζητήθηκε η γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών,

Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251 της Συνθήκης, υπό το πρίσμα του κοινού σχεδίου το οποίο εγκρίθηκε από την επιτροπή συνδιαλλαγής στις 10 Μαρτίου 2004,

Εκτιμώντας τα εξής:

- (1) Σήμερα στην Κοινότητα υπάρχουν πολυάριθμες τοποθεσίες που έχουν υποστεί ρύπανση, γεγονός που συνεπάγεται σοβαρούς κινδύνους για την υγεία, ενώ παράλληλα κατά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται θεαματική επιτάχυνση της απώλειας της βιοποικιλότητας. Οιαδήποτε αδράνεια εν προκειμένω θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την κλιμάκωση της ρύπανσης και την ακόμα μεγαλύτερη απώλεια της βιοποικιλότητας στο μέλλον. Η πρόληψη και η αποκατάσταση, στο μέτρο του δυνατού, των περιβαλλοντικών ζημιών συμβάλλει στην υλοποίηση των στόχων και των αρχών της κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον, όπως διατυπώνονται στη Συνθήκη. Θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι τοπικές συνθήκες όταν αποφασίζεται ο τρόπος αποκατάστασης των ζημιών.
- (2) Η πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών θα πρέπει να επιτυγχάνεται μέσω της προώθησης της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει", όπως αναφέρεται στη Συνθήκη και σύμφωνα με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης. Η θεμελιώδης αρχή της παρούσας οδηγίας θα πρέπει, ως εκ τούτου, να είναι ότι ο φορέας εκμετάλλευσης ή δραστηριότητα του οποίου προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή τον άμεσο κίνδυνο ανάλογης ζημίας, είναι οικονομικά υπεύθυνος, έτσι ώστε να παρακινούνται οι φορείς εκμετάλλευσης να λαμβάνουν μέτρα και να αναπτύσσουν πρακτικές που να αποσκοπούν στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων περιβαλλοντικής ζημίας προκειμένου να μειώνεται η έκθεσή τους σε οικονομικές ευθύνες.
- (3) Δεδομένου ότι ο στόχος της παρούσας οδηγίας, ήτοι η δημιουργία κοινού πλαισίου για την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας με εύλογο κόστος για την κοινωνία, είναι αδύνατο να επιτευχθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη και μπορεί, κατά συνέπεια, να επιτευχθεί καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο λόγω των διαστάσεων της παρούσας οδηγίας και των συνεπειών της για τη λοιπή κοινοτική νομοθεσία, και συγκεκριμένα την οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, την οδηγία 92/43/ΕΟΚ

του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας και την οδηγία 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, η Κοινότητα μπορεί να λάβει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας που διατυπώνεται στο άρθρο 5 της Συνθήκης. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, η οποία διατυπώνεται στο εν λόγω άρθρο, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη του στόχου αυτού.

- (4) Η περιβαλλοντική ζημία περιλαμβάνει επίσης τη ζημία που προκαλείται από αεροφερόμενα στοιχεία, εφόσον η ζημία αφορά στα ύδατα, στο έδαφος ή σε προστατευόμενα είδη ή φυσικούς οικοτόπους.
- (5) Θα πρέπει να ορισθούν οι έννοιες που είναι καθοριστικής σημασίας για την ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του πλαισίου που προβλέπει η παρούσα οδηγία, ιδίως όσον αφορά τον ορισμό της περιβαλλοντικής ζημίας. Όταν η εκάστοτε έννοια προέρχεται από άλλο σχετικό κοινοτικό νομοθέτημα, ο ίδιος ορισμός θα πρέπει να χρησιμοποιείται ώστε να είναι δυνατή η χρήση κοινών κριτηρίων και να προάγεται η ενιαία εφαρμογή τους.
- (6) Τα προστατευόμενα είδη και φυσικοί οικότοποι θα μπορούσαν επίσης να ορίζονται με αναφορά στα είδη και τους οικοτόπους που προστατεύονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία για την προστασία της φύσης. Εντούτοις, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές καταστάσεις για τις οποίες η κοινοτική ή η αντίστοιχη εθνική νομοθεσία επιτρέπει ορισμένες παρεκκλίσεις από το επίπεδο προστασίας που προβλέπεται για το περιβάλλον.
- (7) Για τους σκοπούς της αξιολόγησης της ζημίας του εδάφους, όπως ορίζεται στην παρούσα οδηγία, είναι επιθυμητή η χρήση διαδικασιών αξιολόγησης των κινδύνων, ούτως ώστε να μπορεί να σταθμισθεί σε ποια έκταση είναι πιθανόν να επηρεασθεί δυσμενώς η ανθρώπινη υγεία.
- (8) Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται, σε ό,τι αφορά την περιβαλλοντική ζημία, στις επαγγελματικές δραστηριότητες που συνεπάγονται κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία ή το περιβάλλον. Οι δραστηριότητες αυτές θα πρέπει να ορίζονται, κατ' αρχήν, με αναφορά στην αντίστοιχη κοινοτική νομοθεσία, η οποία προβλέπει κανονιστικές απαιτήσεις σε σχέση με ορισμένες δραστηριότητες ή πρακτικές που θεωρείται ότι συνεπάγονται πιθανό ή άμεσο κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία ή το περιβάλλον.
- (9) Η παρούσα οδηγία θα πρέπει επίσης να εφαρμόζεται, όσον αφορά τη ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων, σε οιοσδήποτε επαγγελματικές δραστηριότητες εκτός όσων έχουν χαρακτηριστεί ήδη με άμεση ή έμμεση αναφορά στην κοινοτική νομοθεσία ως συνεπαγόμενες άμεσους ή πιθανούς κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία ή το περιβάλλον. Στις περιπτώσεις αυτές, ο φορέας εκμετάλλευσης θα πρέπει να φέρει ευθύνη

δυνάμει της παρούσας οδηγίας μόνον εφόσον ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας.

- (10) Θα πρέπει να ληφθούν ρητώς υπόψη η Συνθήκη Ευρατόμ και οι αντίστοιχες διεθνείς συμβάσεις καθώς και η κοινοτική νομοθεσία που ρυθμίζει πληρέστερα και αυστηρότερα τη λειτουργία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας. Η παρούσα οδηγία, η οποία δεν προβλέπει πρόσθετους κανόνες όσον αφορά τη σύγκρουση δικαιών κατά τον καθορισμό των εξουσιών των αρμοδίων αρχών, εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων, όπως προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται σε δραστηριότητες κύριος σκοπός των οποίων είναι η εξυπηρέτηση της εθνικής άμυνας ή της διεθνούς ασφάλειας.
- (11) Η παρούσα οδηγία αποσκοπεί στην πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας, και δεν θίγει τα δικαιώματα αποζημίωσης για παραδοσιακές ζημίες, τα οποία παραχωρούνται σύμφωνα με οποιαδήποτε σχετική διεθνή συμφωνία περί αστικής ευθύνης.
- (12) Πολλά κράτη μέλη συμμετέχουν σε διεθνείς συμφωνίες που διέπουν την αστική ευθύνη σε ειδικούς τομείς. Τα εν λόγω κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να παραμείνουν μέρη των συμφωνιών αυτών μετά την έναρξη ισχύος της παρούσας οδηγίας, ενώ τα υπόλοιπα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να απολέσουν το δικαίωμα συμμετοχής τους στις εν λόγω συμφωνίες.
- (13) Δεν είναι δυνατό να αποκατασταθούν όλες οι μορφές περιβαλλοντικής ζημίας μέσω του μηχανισμού της ευθύνης. Η αποτελεσματική χρήση του μηχανισμού αυτού προϋποθέτει ότι θα πρέπει να υφίστανται ένας ή περισσότεροι ρυπαντές οι οποίοι να μπορούν να εντοπισθούν, η ζημία θα πρέπει να είναι συγκεκριμένη και να μπορεί να προσδιορισθεί ποσοτικά και θα πρέπει να μπορεί να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και του ή των εντοπισθέντων ρυπαντών. Κατά συνέπεια, η ευθύνη δεν αποτελεί το κατάλληλο μέσο για την αντιμετώπιση της ευρέως διαδεδομένης και διάχυτης ρύπανσης, εφόσον είναι αδύνατον να συνδεθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις με πράξεις ή παραλείψεις συγκεκριμένων εξατομικευμένων παραγόντων.
- (14) Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις προσωπικής βλάβης, ζημίας ιδιωτικής περιουσίας ή οιασδήποτε οικονομικής απώλειας και δεν επηρεάζει ενδεχόμενα δικαιώματα όσον αφορά ζημίες του είδους αυτού.
- (15) Δεδομένου ότι η πρόληψη και η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας αποτελεί καθήκον που η εκπλήρωσή του συμβάλλει άμεσα στην πραγμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας, οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να εξασφαλίζουν την ορθή εφαρμογή και επιβολή της εφαρμογής του καθεστώτος που προβλέπει η παρούσα οδηγία.

- (16) Η αποκατάσταση του περιβάλλοντος θα πρέπει να πραγματοποιείται με αποτελεσματικό τρόπο εξασφαλίζοντας ότι επιτυγχάνονται οι σχετικοί στόχοι αποκατάστασης. Προς τούτο, θα πρέπει να καθορισθεί ένα κοινό πλαίσιο και να εποπτεύεται η ορθή εφαρμογή του από την αρμόδια αρχή.
- (17) Θα πρέπει να θεσπισθούν οι κατάλληλες διατάξεις για τις καταστάσεις που συντρέχουν πλείονες περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας κατά τρόπο ώστε η αρμόδια αρχή να μην είναι σε θέση να εξασφαλίσει την ταυτόχρονη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων αποκατάστασης. Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια αρχή θα πρέπει να είναι σε θέση να αποφασίζει ποια περίπτωση περιβαλλοντικής ζημίας πρέπει να αποκατασταθεί πρώτα.
- (18) Σύμφωνα με την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει", κάθε φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί περιβαλλοντική ζημία ή άμεσο κίνδυνο ανάλογης ζημίας θα πρέπει, κατ' αρχήν, να επωμίζεται το κόστος των απαραίτητων μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες, η αρμόδια αρχή αυτενεργεί ή επεμβαίνει μέσω τρίτων αντί του φορέα εκμετάλλευσης, η αρχή αυτή θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι το προκύπτον γι' αυτήν κόστος θα ανακτάται από τον φορέα εκμετάλλευσης. Κρίνεται επίσης σκόπιμο οι φορείς εκμετάλλευσης να επωμίζονται τελικά το κόστος της εκτίμησης περιβαλλοντικής ζημίας και, κατά περίπτωση, την αξιολόγηση του άμεσου κινδύνου πρόκλησης τέτοιας ζημίας.
- (19) Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν τον κατ' αποκοπήν υπολογισμό των διοικητικών δαπανών, των δαπανών επιβολής του νόμου και των άλλων γενικών δαπανών που πρέπει να ανακτηθούν.
- (20) Ο φορέας εκμετάλλευσης δεν θα πρέπει να υποχρεούται να επωμισθεί το κόστος των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης που πραγματοποιούνται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η συγκεκριμένη ζημία ή ο κίνδυνος πρόκλησης τέτοιας ζημίας είναι το αποτέλεσμα συμβάντων εκτός του ελέγχου του φορέα εκμετάλλευσης. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι οι φορείς εκμετάλλευσης που δεν έχουν ενεργήσει εκ δόλου ή εξ αμελείας δεν επωμίζονται το κόστος των μέτρων αποκατάστασης σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η συγκεκριμένη ζημία είναι το αποτέλεσμα εκπομπών ή γεγονότων για τα οποία έχει εκδοθεί ρητή άδεια ή των οποίων θα ήταν αδύνατο να είναι γνωστή η εν δυνάμει καταστροφική φύση όταν πραγματοποιήθηκε το αντίστοιχο συμβάν ή η εκπομπή.
- (21) Το κόστος σχετικά με τη λήψη των προληπτικών μέτρων θα πρέπει να βαρύνει τους φορείς εκμετάλλευσης στις περιπτώσεις στις οποίες τα μέτρα αυτά θα έπρεπε να είχαν ληφθεί κανονικά, προκειμένου να τηρηθούν οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που διέπουν τις δραστηριότητές τους ή τις προϋποθέσεις οιασδήποτε άδειας ή εξουσιοδότησης.
- (22) Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν εθνικούς κανόνες σχετικά με τον καταλογισμό των δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταίσματος. Τα κράτη μέλη μπορούν ιδίως να λαμβάνουν υπόψη την ειδική περίπτωση των

χρηστών προϊόντων, οι οποίοι ενδέχεται να μην θεωρούνται υπεύθυνοι για περιβαλλοντική ζημία, υπό τις ίδιες συνθήκες με εκείνες που ισχύουν για τους παραγωγούς των εν λόγω προϊόντων. Στην περίπτωση αυτή, ο επιμερισμός της ευθύνης θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

- (23) Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να είναι σε θέση να ανακτούν το κόστος των μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης από τον φορέα εκμετάλλευσης, εντός εύλογης προθεσμίας από την ημερομηνία κατά την οποία έχουν ολοκληρωθεί τα εν λόγω μέτρα.
- (24) Είναι απαραίτητο να εξασφαλισθούν αποτελεσματικά μέσα εφαρμογής και επιβολής της εφαρμογής, εξασφαλίζοντας συγχρόνως ότι τα έννομα συμφέροντα των σχετικών φορέων εκμετάλλευσης και των άλλων ενδιαφερομένων διαφυλάσσονται καταλλήλως. Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να διεκπεραιώνουν οι ίδιες ορισμένα καθήκοντα που συνεπάγονται κατάλληλη διοικητική διακριτική ευχέρεια, και συγκεκριμένα, το καθήκον αξιολόγησης του μεγέθους της ζημίας και του καθορισμού των μέτρων αποκατάστασης τα οποία θα πρέπει να ληφθούν.
- (25) Πρόσωπα που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν δυσμενώς από περιβαλλοντική ζημία θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να καλέσουν την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση. Εντούτοις, η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί διάχυτο συμφέρον στο όνομα του οποίου οι ιδιώτες δεν κινητοποιούνται πάντα ή δεν είναι σε θέση να κινητοποιηθούν. Ως εκ τούτου, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος θα πρέπει να διαθέτουν επίσης τη δυνατότητα να συμβάλλουν δεόντως στην αποτελεσματική εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.
- (26) Τα ενδιαφερόμενα φυσικά ή νομικά πρόσωπα θα πρέπει να διαθέτουν πρόσβαση στις διαδικασίες αναθεώρησης των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής.
- (27) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν τη χρήση εκ μέρους των φορέων εκμετάλλευσης οιασδήποτε κατάλληλης ασφάλισης ή άλλων μορφών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας και την ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την αποτελεσματική κάλυψη των οικονομικών υποχρεώσεων βάσει της παρούσας οδηγίας.
- (28) Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η περιβαλλοντική ζημία επηρεάζει ή είναι δυνατόν να επηρεάσει πλείονα κράτη μέλη, τα εν λόγω κράτη μέλη θα πρέπει να συνεργάζονται για να εξασφαλίζεται η κατάλληλη και αποτελεσματική δράση πρόληψης ή αποκατάστασης σε ό,τι αφορά την περιβαλλοντική ζημία. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιδιώκουν την ανάκτηση των δαπανών των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης.
- (29) Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να παρεμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να εγκρίνουν αυστηρότερες διατάξεις σχετικά με την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, ούτε θα πρέπει να παρεμποδίζει τη θέσπιση εκ μέρους των κρατών μελών κατάλληλων μέτρων σε σχέση με περιπτώσεις όπου θα μπορούσε να προκύψει διπλή ανάκτηση του

κόστους ως αποτέλεσμα συντρέχουσας δράσης εκ μέρους μιας αρμόδιας αρχής βάσει της παρούσας οδηγίας και εκ μέρους προσώπου του οποίου περιουσιακό στοιχείο επλήγη από την περιβαλλοντική ζημία.

(30) Ζημία που προκαλείται πριν από την ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να καλύπτεται από τις διατάξεις της.

(31) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναφέρονται στην Επιτροπή σχετικά με την εμπειρία που συγκέντρωσαν κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ώστε να δίδεται η δυνατότητα στην Επιτροπή να εξετάζει, λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις στην αειφόρο ανάπτυξη και τους μελλοντικούς κινδύνους για το περιβάλλον, κατά πόσον είναι απαραίτητη οιαδήποτε αναθεώρηση της παρούσας οδηγίας,

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1: Αντικείμενο

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να διαμορφώσει ένα πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη βάσει της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει", με σκοπό την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας.

Άρθρο 2: Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

1. Ως "περιβαλλοντική ζημία" νοείται:

α) Ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων, ήτοι οποιαδήποτε ζημία έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη συντήρηση της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης αυτών των οικοτόπων ή ειδών. Η σημασία αυτών των συνεπειών πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με την αρχική κατάσταση, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I. Η ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων δεν καλύπτει τις δυσμενείς συνέπειες που είχαν προσδιορισθεί εκ των προτέρων και που προήλθαν από πράξη φορέα εκμετάλλευσης ο οποίος είχε εξουσιοδοτηθεί ρητά από τις αρμόδιες αρχές, σύμφωνα με τις διατάξεις εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφοι 3 και 4 ή του άρθρου 16 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ ή του άρθρου 9 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή, όταν πρόκειται για οικοτόπους και είδη που δεν καλύπτονται από το κοινοτικό δίκαιο, σύμφωνα με ισοδύναμες διατάξεις του εθνικού δικαίου για την προστασία της φύσης.

β) Ζημία των υδάτων, ήτοι οιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή/και ποσοτική κατάσταση, ή/και το οικολογικό δυναμικό, όπως ορίζει η οδηγία 2000/60/ΕΚ, των συγκεκριμένων υδάτων, εξαιρουμένων των δυσμενών επιπτώσεων στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4, παράγραφος 7 της εν λόγω οδηγίας.

γ) Ζημία του εδάφους, ήτοι οιαδήποτε ρύπανση του εδάφους η οποία δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο δυσμενών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία, ως αποτέλεσμα της άμεσης ή έμμεσης εισαγωγής εντός του εδάφους, επί του εδάφους ή στο υπέδαφος, ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών.

2. Ως "ζημία" νοείται η μετρήσιμη δυσμενής μεταβολή φυσικού πόρου ή η μετρήσιμη υποβάθμιση υπηρεσίας συνδεδεμένης με φυσικό πόρο που μπορεί να συμβεί άμεσα ή έμμεσα.

3. Ως "προστατευόμενα είδη και φυσικοί οικότοποι" νοούνται:

α) Τα είδη που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 2 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή απαριθμούνται στο Παράρτημα I αυτής ή απαριθμούνται στα Παραρτήματα II και IV της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ,

β) οι οικότοποι των ειδών που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 2 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή απαριθμούνται στο Παράρτημα I αυτής ή απαριθμούνται στο Παράρτημα II της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, και οι φυσικοί οικότοποι που απαριθμούνται στο Παράρτημα I της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, καθώς και οι τόποι αναπαραγωγής ή ανάπαυσης των ειδών που απαριθμούνται στο Παράρτημα IV της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, και

γ) όταν ένα κράτος μέλος το αποφασίζει, κάθε οικότοπος ή είδος που δεν απαριθμείται στα προαναφερθέντα Παραρτήματα, τον ή το οποίο το κράτος μέλος

καθορίζει για σκοπούς ισοδύναμους με εκείνους που προβλέπονται στις δύο αυτές οδηγίες.

4. Ως "κατάσταση διατήρησης" νοείται

α) Όσον αφορά ένα φυσικό οικοτόπο, το σύνολο των παραγόντων που επιδρούν σε αυτόν καθώς και στα χαρακτηριστικά του είδη και οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάσουν μακροπρόθεσμα τη φυσική του κατανομή, τη δομή του και τις λειτουργίες του καθώς και τη μακροπρόθεσμη επιβίωση των χαρακτηριστικών του ειδών, κατά περίπτωση, στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στα οποία εφαρμόζεται η Συνθήκη ή στο έδαφος κράτους μέλους ή στο φυσικό φάσμα του εν λόγω οικοτόπου. Η κατάσταση διατήρησης φυσικού οικοτόπου θεωρείται "ευνοϊκή" όταν:

- το φυσικό του φάσμα και οι περιοχές που καλύπτει εντός αυτού του φάσματος είναι σταθερό ή αυξάνεται,
- οι ειδικές δομές και λειτουργίες που είναι αναγκαίες για τη μακροπρόθεσμη διατήρησή του υπάρχουν και είναι πιθανόν να συνεχίσουν να υπάρχουν στο προβλέψιμο μέλλον, και
- η κατάσταση διατήρησης των τυπικών του ειδών είναι "ευνοϊκή", όπως ορίζεται στο στοιχείο β).

β) Όσον αφορά στα είδη, το σύνολο των παραγόντων που επιδρούν στα είδη αυτά και οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάσουν μακροπρόθεσμα την κατανομή και αφθονία των πληθυσμών τους, κατά περίπτωση, στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η Συνθήκη ή στο έδαφος κράτους μέλους ή στο φυσικό φάσμα των εν λόγω ειδών. Η κατάσταση διατήρησης είδους θεωρείται "ευνοϊκή" όταν:

- τα δεδομένα στοιχεία εξέλιξης του πληθυσμού του συγκεκριμένου είδους δείχνουν ότι διατηρείται μακροπρόθεσμα ως βιώσιμο συστατικό των φυσικών του οικοτόπων,
- το φυσικό φάσμα των ειδών δεν μειώνεται ούτε προβλέπεται να μειωθεί στο προβλέψιμο μέλλον, και
- υπάρχει, και κατά πάσα πιθανότητα θα συνεχίσει να υπάρχει, ένας αρκετά ευρύς οικοτόπος για τη διατήρηση των πληθυσμών του μακροπρόθεσμα.

5. Ως "ύδατα" νοούνται όλα τα ύδατα που καλύπτονται από την οδηγία 2000/60/EK.

6. Ως "φορέας εκμετάλλευσης" νοείται οιοδήποτε φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, το οποίο εκμεταλλεύεται ή ελέγχει την επαγγελματική δραστηριότητα ή, όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, στο οποίο έχει μεταβιβασθεί αποφασιστική οικονομική

αρμοδιότητα όσον αφορά την τεχνική λειτουργία τέτοιας δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένου του κατόχου σχετικής αδείας ή εξουσιοδότησης ή οποιουδήποτε προσώπου καταχωρεί ή κοινοποιεί τέτοια δραστηριότητα.

7. Ως "επαγγελματική δραστηριότητα" νοείται οποιαδήποτε δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως εάν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.
8. Ως "εκπομπή" νοείται η απελευθέρωση στο περιβάλλον ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών, συνεπεία ανθρώπινης δραστηριότητας.
9. Ως "επικείμενη απειλή ζημίας" νοείται η επαρκής πιθανότητα να προκληθεί περιβαλλοντική ζημία στο άμεσο μέλλον.
10. Ως "προληπτικά μέτρα" νοούνται οποιαδήποτε μέτρα λαμβάνονται για την αντιμετώπιση γεγονότος, πράξεως ή παραλείψεως που προκαλεί επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας, ούτως ώστε να προληφθεί ή να ελαχιστοποιηθεί η εν λόγω ζημία.
11. Ως "μέτρα αποκατάστασης" νοούνται οποιαδήποτε δράση, ή συνδυασμός δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των ελαφρυντικών ή προσωρινών μέτρων, για την αποκατάσταση, την επανόρθωση ή την αντικατάσταση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία, ή την εξασφάλιση εναλλακτικών δυνατοτήτων ισοδύναμων προς τους εν λόγω πόρους ή υπηρεσίες, όπως προβλέπεται στο Παράρτημα II
12. Ως "φυσικοί πόροι" νοούνται τα προστατευόμενα είδη και φυσικοί οικότοποι, τα ύδατα και το έδαφος.
13. Ως "υπηρεσίες" και "υπηρεσίες φυσικών πόρων" νοούνται οι λειτουργίες που επιτελούνται από ένα φυσικό πόρο προς όφελος άλλων φυσικών πόρων ή του κοινού.
14. Ως "αρχική κατάσταση" νοείται η κατάσταση που θα επικρατούσε κατά τη στιγμή της ζημίας των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών εάν δεν είχε συμβεί η περιβαλλοντική ζημία, υπολογιζόμενη με βάση τις καλύτερες διαθέσιμες πληροφορίες.
15. Ως "ανάκαμψη", συμπεριλαμβανομένης της "φυσικής ανάκαμψης", νοείται, στην περίπτωση του ύδατος, των προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων, η επαναφορά των φυσικών πόρων που υπέστησαν ζημία ή/και των υπηρεσιών που υποβαθμίσθηκαν, στην αρχική τους κατάσταση και στην περίπτωση ζημίας στο έδαφος, η εξάλειψη κάθε σημαντικού κινδύνου που έχει δυσμενείς συνέπειες στην ανθρώπινη υγεία.
16. Ως "κόστος" νοείται το σύνολο των εξόδων που δικαιολογούνται λόγω της ανάγκης να εξασφαλισθεί η δέουσα και αποτελεσματική εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών για την εκτίμηση της

περιβαλλοντικής ζημίας, την εκτίμηση της επικείμενης απειλής περιβαλλοντικής ζημίας, των εναλλακτικών δυνατοτήτων δράσης, καθώς και των διοικητικών και δικαστικών εξόδων, των εξόδων επιβολής του νόμου, του κόστους για τη συλλογή στοιχείων και άλλων γενικών εξόδων, καθώς επίσης και των δαπανών παρακολούθησης και εποπτείας.

Άρθρο 3: Πεδίο εφαρμογής

1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται:

α) στην περιβαλλοντική ζημία που προκαλεί η άσκηση οιασδήποτε από τις επαγγελματικές δραστηριότητες που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ και σε οιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας συνεπεία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων αυτών,

β) στη ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων που προκαλεί η άσκηση οιασδήποτε από τις επαγγελματικές δραστηριότητες πλην εκείνων οι οποίες απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ και σε οιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας συνεπεία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων αυτών, οσάκις ο φορέας εκμετάλλευσης ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας.

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν αυστηρότερων διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας για την κανονιστική ρύθμιση της άσκησης οιασδήποτε από τις δραστηριότητες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας και υπό την επιφύλαξη της κοινοτικής νομοθεσίας που θεσπίζει κανόνες σχετικά με τη σύγκρουση δικαιοδοσιών.

3. Υπό την επιφύλαξη της σχετικής εθνικής νομοθεσίας, η παρούσα οδηγία δεν παρέχει το δικαίωμα σε ιδιώτες να διεκδικήσουν αποζημίωση συνεπεία περιβαλλοντικής ζημίας ή επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας.

Άρθρο 4: Εξαιρέσεις

1. Η παρούσα οδηγία δεν καλύπτει περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, που οφείλεται σε:

α) ένοπλη σύγκρουση, εχθροπραξίες, εμφύλιο πόλεμο ή εξέγερση,

β) φυσικό φαινόμενο εξαιρετικού, αναπότρεπτου και ακατανίκητου χαρακτήρα.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε περιβαλλοντική ζημία ή σε τυχόν επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που προκύπτει λόγω συμβάντος, η ευθύνη ή η αποζημίωση για το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής οιασδήποτε από τις διεθνείς Συμβάσεις που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙV, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μελλοντικών τροποποιήσεων των Συμβάσεων αυτών, η οποία ισχύει στο οικείο κράτος μέλος.

3. Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος του φορέα εκμετάλλευσης να περιορίσει την ευθύνη του σύμφωνα με τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας με τις οποίες εφαρμόζεται η Σύμβαση του 1976 για τον περιορισμό της ευθύνης για ναυτικές απαιτήσεις (LLMC), συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε μελλοντικής τροποποίησης της

Σύμβασης, ή η Σύμβαση του Στρασβούργου του 1988 για τον περιορισμό της ευθύνης στην εσωτερική ναυσιπλοΐα (CLNI), συμπεριλαμβανομένης οιασδήποτε μελλοντικής τροποποίησης της Σύμβασης.

4. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στους πυρηνικούς κινδύνους ή την περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας λόγω δραστηριοτήτων που καλύπτονται από τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας ή προκλήθηκαν από συμβάν ή δραστηριότητα, για τα οποία η ευθύνη ή η αποζημίωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής οιασδήποτε από τις διεθνείς ρυθμίσεις που απαριθμούνται στο Παράρτημα V, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μελλοντικών τροποποιήσεων των ρυθμίσεων αυτών.
5. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, λόγω ρύπανσης διάχυτου χαρακτήρα, μόνον εφόσον είναι δυνατόν να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης.
6. Η παρούσα οδηγία δεν ισχύει για τις δραστηριότητες ο κύριος σκοπός των οποίων είναι η εξυπηρέτηση της εθνικής άμυνας ή της διεθνούς ασφάλειας ούτε για τις δραστηριότητες ο μόνος σκοπός των οποίων είναι η προστασία από φυσικές καταστροφές.

Άρθρο 5: Προληπτική δράση

1. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν έχει ακόμη συμβεί περιβαλλοντική ζημία αλλά υπάρχει επικείμενη απειλή να προκληθεί τέτοια ζημία, ο φορέας εκμετάλλευσης λαμβάνει αμελλητί τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα.
2. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι, όπου κρίνεται αναγκαίο, και εν πάση περιπτώσει, όταν η επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας δεν εξαιρείται παρά τα προληπτικά μέτρα που λαμβάνει ο φορέας εκμετάλλευσης, οι φορείς εκμετάλλευσης πρέπει να ενημερώνουν την αρμόδια αρχή για όλες τις σχετικές πτυχές της κατάστασης, το ταχύτερο δυνατόν.
3. Η αρμόδια αρχή μπορεί, ανά πάσα στιγμή:
 - α) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης την παροχή πληροφοριών για τυχόν επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας ή για περιπτώσεις που υπάρχουν υποψίες για τέτοια επικείμενη απειλή,
 - β) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα αναγκαία προληπτικά μέτρα,
 - γ) να δώσει εντολές στον φορέα εκμετάλλευσης, οι οποίες πρέπει να τηρηθούν για τα αναγκαία προληπτικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν, ή
 - δ) να λάβει η ίδια τα αναγκαία προληπτικά μέτρα.
4. Η αρμόδια αρχή απαιτεί τα προληπτικά μέτρα να λαμβάνονται από τον φορέα εκμετάλλευσης. Εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν συμμορφώνεται προς τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 ή στην παράγραφο 3,

στοιχεία β) ή γ), ή δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί, ή δεν υποχρεούνται δυνάμει της παρούσας οδηγίας να αναλάβει τις δαπάνες, η αρμόδια αρχή δύναται να λαμβάνει η ίδια αυτά τα προληπτικά μέτρα.

Άρθρο 6: Δράση αποκατάστασης

1. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες έχει συμβεί περιβαλλοντική ζημία, ο φορέας εκμετάλλευσης ενημερώνει την αρμόδια αρχή αμελλητί για όλες τις σχετικές πτυχές της κατάστασης και λαμβάνει:

α) όλα τα εφικτά μέτρα για τον άμεσο έλεγχο, περιορισμό, απομάκρυνση ή άλλου είδους διαχείριση των συγκεκριμένων ρύπων ή/και οιασδήποτε άλλων ζημιωγόνων παραγόντων προκειμένου να περιορισθεί ή να προληφθεί η περαιτέρω περιβαλλοντική ζημία και οι δυσμενείς συνέπειες για την ανθρώπινη υγεία, ή η περαιτέρω υποβάθμιση των υπηρεσιών, και

β) τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης σύμφωνα με το άρθρο 7.

2. Η αρμόδια αρχή μπορεί, ανά πάσα στιγμή:

α) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης συμπληρωματικές πληροφορίες για οιαδήποτε προκληθείσα ζημία,

β) να λάβει όλα τα εφικτά μέτρα ή να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα μέτρα αυτά, ή να δώσει σχετικές εντολές στο φορέα εκμετάλλευσης, για τον άμεσο έλεγχο, περιορισμό, απομάκρυνση ή άλλου είδους διαχείριση των συγκεκριμένων ρύπων ή/και οιασδήποτε άλλων ζημιωγόνων παραγόντων προκειμένου να περιορισθεί ή να προληφθεί η περαιτέρω περιβαλλοντική ζημία και οι δυσμενείς συνέπειες για την ανθρώπινη υγεία, ή η περαιτέρω υποβάθμιση υπηρεσιών,

γ) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης,

δ) να δώσει εντολές στον φορέα εκμετάλλευσης, οι οποίες πρέπει να τηρηθούν για τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης που πρέπει να ληφθούν, ή

ε) να λάβει η ίδια τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης.

3. Η αρμόδια αρχή απαιτεί τα μέτρα αποκατάστασης να λαμβάνονται από τον φορέα εκμετάλλευσης. Εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν συμμορφώνεται προς τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 ή στην παράγραφο 2, στοιχεία β), γ) ή δ), ή δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί, ή δεν υποχρεούνται δυνάμει της παρούσας οδηγίας να αναλάβει τις δαπάνες, η αρμόδια αρχή δύναται να λαμβάνει η ίδια αυτά τα μέτρα αποκατάστασης, ως μέσον έσχατης ανάγκης.

Άρθρο 7: Θέσπιση μέτρων αποκατάστασης

1. Οι φορείς εκμετάλλευσης καθορίζουν, σύμφωνα με το Παράρτημα II, πιθανά μέτρα αποκατάστασης και τα υποβάλλουν στην αρμόδια αρχή προς έγκριση, εκτός εάν η αρμόδια αρχή έχει αναλάβει δράση σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, στοιχείο (ε) και παράγραφος 3.

2. Η αρμόδια αρχή αποφασίζει ποια μέτρα αποκατάστασης εφαρμόζονται σύμφωνα με το Παράρτημα II και με τη συνεργασία του οικείου φορέα εκμετάλλευσης, όπως ενδείκνυται.
3. Εάν συντρέχουν πλείονες περιπτώσεις περιβαλλοντική ζημίας με αποτέλεσμα η αρμόδια αρχή να μην είναι σε θέση να εξασφαλίσει την ταυτόχρονη λήψη των αναγκαίων μέτρων αποκατάστασης, η αρμόδια αρχή έχει το δικαίωμα να αποφασίζει ποια περίπτωση περιβαλλοντικής ζημίας πρέπει να αποκατασταθεί πρώτη. Κατά τη λήψη της ανωτέρω απόφασης, η αρμόδια αρχή εξετάζει, μεταξύ άλλων, τη φύση, την έκταση και τη σοβαρότητα των διαφορών περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας και τις δυνατότητες φυσικής ανάκαμψης. Πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι κίνδυνοι για την ανθρώπινη υγεία.
4. Η αρμόδια αρχή καλεί τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1 και, εν πάση περίπτωση, τα πρόσωπα στις γαίες των οποίων θα πρέπει να εκτελεσθούν μέτρα αποκατάστασης, να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους τις οποίες λαμβάνει υπόψη.

Άρθρο 8: Κόστος πρόληψης και αποκατάστασης

1. Ο φορέας εκμετάλλευσης επιβαρύνεται με το κόστος των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης που αναλαμβάνονται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.
2. Υπό την επιφύλαξη των παραγράφων 3 και 4, η αρμόδια αρχή ανακτά από τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή ζημίας, μεταξύ άλλων, μέσω ασφαλιστικής κάλυψης της ιδιοκτησίας ή άλλων κατάλληλων εγγυήσεων, το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε για την ανάληψη δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης δυνάμει της παρούσας οδηγίας. Ωστόσο, η αρμόδια αρχή μπορεί να αποφασίσει να μην ανακτήσει το πλήρες κόστος σε περίπτωση που οι απαιτούμενες προς τούτο δαπάνες υπερβαίνουν το ανακτήσιμο ποσό ή σε περίπτωση που δεν μπορεί να προσδιορισθεί ο φορέας εκμετάλλευσης.
3. Ο φορέας εκμετάλλευσης δεν υποχρεούται να επωμισθεί το κόστος των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης που αναλαμβάνονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας, εάν μπορεί να αποδείξει ότι η περιβαλλοντική ζημία ή η επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας:
 - α) προκλήθηκε από τρίτο, και επήλθε παρά την ύπαρξη των ενδεδειγμένων μέτρων ασφαλείας, ή
 - β) οφείλεται σε συμμόρφωση προς υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής, διαφορετικής από διαταγή ή εντολή λόγω εκπομπής ή συμβάντος που προκλήθηκε από τις δραστηριότητες του ίδιου του φορέα εκμετάλλευσης.Στις περιπτώσεις αυτές, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να μπορέσει ο φορέας εκμετάλλευσης να ανακτήσει το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε.
4. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στον φορέα εκμετάλλευσης να μην επωμισθεί το κόστος των δράσεων αποκατάστασης που αναλαμβάνονται

δυνάμει της παρούσας οδηγίας, εφόσον αποδείξει ότι δεν ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας και ότι η περιβαλλοντική ζημία προκλήθηκε από:

α) εκπομπή ή συμβάν που επιτρέπονται ρητά από εξουσιοδότηση, και είναι πλήρως σύμφωνα προς τους όρους της, η οποία παραχωρήθηκε από, ή δόθηκε σύμφωνα με, τις εφαρμοστέες εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις με τις οποίες εφαρμόζονται τα νομοθετικά μέτρα τα οποία θεσπίζει η Κοινότητα και τα οποία αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ, όπως εφαρμόζονται κατά την ημερομηνία της εκπομπής ή του συμβάντος,

β) εκπομπή ή δραστηριότητα ή οιονδήποτε τρόπο χρήσης προϊόντος στο πλαίσιο δραστηριότητας, εφόσον ο φορέας εκμετάλλευσης αποδεικνύει ότι δεν είχε πιθανολογηθεί ότι θα προκαλούσαν περιβαλλοντική ζημία σύμφωνα με τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις που ήταν διαθέσιμες κατά το χρόνο που έλαβε χώρα η εκπομπή ή η δραστηριότητα.

5. Μέτρα που λαμβάνονται από την αρμόδια αρχή σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφοι 3 και 4 και με το άρθρο 6, παράγραφοι 2 και 3, ισχύουν υπό την επιφύλαξη της ευθύνης του οικείου φορέα εκμετάλλευσης δυνάμει της παρούσας οδηγίας και υπό την επιφύλαξη των άρθρων 87 και 88 της Συνθήκης.

Άρθρο 9: Καταλογισμός δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταίσματος

Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη οιονδήποτε διατάξεων εθνικών ρυθμίσεων σχετικών με τον καταλογισμό των δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταίσματος, ιδίως όσον αφορά τον επιμερισμό της ευθύνης μεταξύ του παραγωγού και του χρήστη ενός αγαθού.

Άρθρο 10: Προθεσμία ανάκτησης κόστους

Η αρμόδια αρχή έχει το δικαίωμα να κινήσει διαδικασία ανάκτησης κόστους κατά του φορέα εκμετάλλευσης, ή, κατά περίπτωση, κατά τρίτου που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή ζημίας σε σχέση με μέτρα που έχουν ληφθεί σύμφωνα με την παρούσα οδηγία εντός πέντε ετών από την ημερομηνία κατά την οποία ολοκληρώθηκαν τα μέτρα αυτά ή προσδιορίσθηκε ο υπεύθυνος φορέας εκμετάλλευσης, ή ο τρίτος, εάν η ημερομηνία αυτή είναι μεταγενέστερη.

Άρθρο 11: Αρμόδια αρχή

1. Τα κράτη μέλη ορίζουν την ή τις αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για την εκπλήρωση των καθηκόντων που προβλέπει η παρούσα οδηγία.
2. Στην αρμόδια αρχή εξακολουθεί να εμπίπτει το καθήκον να εντοπίσει τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή ζημίας, να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της ζημίας και να καθορίσει ποια μέτρα αποκατάστασης θα πρέπει να ληφθούν κατά το Παράρτημα ΙΙ. Προς τούτο, η αρμόδια αρχή έχει το δικαίωμα να απαιτήσει από τον οικείο φορέα εκμετάλλευσης να διενεργήσει τη δική του αξιολόγηση και να παράσχει κάθε πληροφορία και στοιχείο που είναι απαραίτητο.
3. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η αρμόδια αρχή μπορεί να εξουσιοδοτήσει τρίτους ή να απαιτήσει από τρίτους να εκτελέσουν τα αναγκαία προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης.

4. Οιαδήποτε απόφαση λαμβάνεται δυνάμει της παρούσας οδηγίας με την οποία επιβάλλονται προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης, αιτιολογείται δεόντως. Η εν λόγω απόφαση κοινοποιείται πάραυτα στον οικείο φορέα εκμετάλλευσης, ο οποίος ενημερώνεται ταυτοχρόνως για τα ένδικα μέσα που του παρέχει το ισχύον δίκαιο στο οικείο κράτος μέλος καθώς και για τις σχετικές προθεσμίες στις οποίες υπόκεινται τα εν λόγω μέσα.

Άρθρο 12: Αίτηση για ανάληψη δράσης

1. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

α) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από περιβαλλοντική ζημία, ή
β) έχει επαρκές συμφέρον από τη λήψη περιβαλλοντικής απόφασης σχετικά με τη ζημία ή, εναλλακτικά,
γ) υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, όταν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο ενός κράτους μέλους, δικαιούται να υποβάλλει στην αρμόδια αρχή οιασδήποτε παρατηρήσεις σχετικά με περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας ή με επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που έχουν υποπέσει στην αντίληψή του και έχει το δικαίωμα να καλεί την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση βάσει της παρούσας οδηγίας. Οι έννοιες "επαρκές συμφέρον" και "προσβολή δικαιώματος" καθορίζονται από τα κράτη μέλη.

Προς τούτο, το συμφέρον οιασδήποτε μη κυβερνητικής οργάνωσης, η οποία προάγει την προστασία του περιβάλλοντος και πληροί τις προϋποθέσεις που ορίζει το εθνικό δίκαιο, θεωρείται επαρκές για το σκοπό του εδαφίου β). Επίσης, για το σκοπό του εδαφίου γ), οι οργανώσεις αυτές θεωρείται ότι έχουν δικαιώματα τα οποία είναι δυνατόν να προσβάλλονται.

2. Το αίτημα για ανάληψη δράσης συνοδεύεται από τις σχετικές πληροφορίες και στοιχεία που θεμελιώνουν τους διατυπωθέντες ισχυρισμούς για την εκάστοτε περιβαλλοντική ζημία.
3. Εφόσον η αίτηση για ανάληψη δράσης και οι συνοδευτικές παρατηρήσεις αποδεικνύουν εύλογα ότι υπάρχει περιβαλλοντική ζημία, η αρμόδια αρχή εξετάζει τις παρατηρήσεις αυτές καθώς και τα αιτήματα για ανάληψη δράσης. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αρμόδια αρχή δίνει την ευκαιρία στον ενδιαφερόμενο φορέα εκμετάλλευσης να γνωστοποιήσει τις απόψεις του όσον αφορά την αίτηση για ανάληψη δράσης και τις συνοδευτικές παρατηρήσεις.
4. Η αρμόδια αρχή, το ταχύτερο δυνατόν και εν πάση περιπτώσει σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου, ενημερώνει τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παράγραφο 1, τα οποία της υπέβαλαν παρατηρήσεις, σχετικά με την απόφασή της να δεχθεί ή να απορρίψει το αίτημα για ανάληψη δράσης, και αιτιολογεί δεόντως την απόφασή της.
5. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να μην εφαρμόζουν τις παραγράφους 1 και 4 στις περιπτώσεις επικείμενης απειλής ζημίας.

Άρθρο 13: Διαδικασίες προσφυγής

1. Τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, έχουν πρόσβαση σε δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο κρατικό όργανο αρμόδιο για τον έλεγχο, τόσο ως προς την διαδικασία όσο και ως προς την ουσία, της νομιμότητας των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής δυνάμει της παρούσας οδηγίας.
2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν διατάξεων εθνικού δικαίου οι οποίες ρυθμίζουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και εκείνων σύμφωνα με τις οποίες πρέπει να εξαντλούνται οι διαδικασίες διοικητικής προσφυγής προτού ασκηθεί προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου.

Άρθρο 14: Χρηματοοικονομική ασφάλεια

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας, εκ μέρους των κατάλληλων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας, με στόχο να καταστεί δυνατή η χρήση χρηματοοικονομικών εγγυήσεων από τους φορείς εκμετάλλευσης προκειμένου να καλύψουν τις ευθύνες τους δυνάμει της παρούσας οδηγίας.
2. Η Επιτροπή, πριν από τις 30ης Απριλίου 2010, υποβάλλει έκθεση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της παρούσας οδηγίας ως προς την πραγματική αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, σχετικά με τη διαθεσιμότητα με εύλογο κόστος και σχετικά με τους όρους ασφάλισης και άλλων μορφών χρηματοοικονομικής ασφάλειας για τις δραστηριότητες που καλύπτονται από το Παράρτημα III. Η έκθεση εξετάζει επίσης, όσον αφορά τη χρηματοοικονομική ασφάλεια, τις ακόλουθες πτυχές: μια σταδιακή προσέγγιση, ένα μέγιστο ποσό για την χρηματοοικονομική εγγύηση και την εξαίρεση δραστηριοτήτων χαμηλού κινδύνου. Βάσει της εν λόγω έκθεσης καθώς και βάσει μιας διευρυμένης αξιολόγησης του αντίκτυπου, συμπεριλαμβανομένης μιας ανάλυσης κόστους-οφέλους, η Επιτροπή υποβάλλει, εφόσον ενδείκνυται, προτάσεις για ένα σύστημα εναρμονισμένης υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

Άρθρο 15: Συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών

1. Εφόσον η περιβαλλοντική ζημία επηρεάζει ή ενδέχεται να επηρεάσει πλείονα κράτη μέλη, τα εν λόγω κράτη μέλη συνεργάζονται, μέσω, μεταξύ άλλων, της κατάλληλης ανταλλαγής πληροφοριών, ώστε να εξασφαλίζουν την ανάληψη δράσης για την πρόληψη ή, εφόσον απαιτείται, την αποκατάσταση, οιασδήποτε τέτοιας περιβαλλοντικής ζημίας.
2. Εφόσον έχει προκύψει περιβαλλοντική ζημία, το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου προκλήθηκε η ζημία, παρέχει επαρκείς πληροφορίες στα πιθανόν επηρεαζόμενα κράτη μέλη.

3. Οσάκις ένα κράτος μέλος εντοπίζει εντός των συνόρων του ζημία, η οποία δεν προκλήθηκε εντός αυτών, μπορεί να αναφέρει το θέμα στην Επιτροπή και σε κάθε άλλο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος· μπορεί επίσης να διατυπώνει συστάσεις για τη λήψη μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης καθώς και να επιδιώκει, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, την ανάκτηση των δαπανών στις οποίες υποβλήθηκε λόγω της λήψης μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης.

Άρθρο 16: Σχέση με την εθνική νομοθεσία

1. Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν αυστηρότερες διατάξεις σχετικά με την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού των πρόσθετων δραστηριοτήτων που είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο των απαιτήσεων πρόληψης και αποκατάστασης της παρούσας οδηγίας και του εντοπισμού πρόσθετων υπευθύνων.
2. Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει την εκ μέρους των κρατών μελών θέσπιση κατάλληλων μέτρων, όπως η απαγόρευση της διπλής ανάκτησης του κόστους, σε σχέση με περιπτώσεις όπου θα μπορούσε να προκύψει διπλή αποζημίωση ως αποτέλεσμα συντρέχουσας δράσης εκ μέρους μιας αρμόδιας αρχής βάσει της παρούσας οδηγίας και εκ μέρους προσώπου του οποίου περιουσιακό στοιχείο επλήγη από περιβαλλοντική ζημία.

Άρθρο 17: Χρονικά όρια εφαρμογής

Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται:

- σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα πριν από την ημερομηνία που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1,
- σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα μετά την ημερομηνία που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, εφόσον η ζημία οφείλεται σε συγκεκριμένη δραστηριότητα, η οποία πραγματοποιήθηκε και έληξε πριν από την ημερομηνία αυτή,
- σε ζημία, εάν έχουν παρέλθει περισσότερα από 30 χρόνια αφότου έλαβε χώρα η εκπομπή, το γεγονός ή το ατύχημα που προκάλεσε τη ζημία.

Άρθρο 18: Εκθέσεις και επισκόπηση

1. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν έκθεση στην Επιτροπή, το αργότερο μέχρι τις 30ης Απριλίου 2013, σχετικά με την κτηθείσα εμπειρία κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας. Οι εκθέσεις περιλαμβάνουν τις πληροφορίες και τα στοιχεία που αναφέρονται στο Παράρτημα VI.
2. Επ' αυτής της βάσεως, η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο έκθεση, πριν από τις 30ης Απριλίου 2014, η οποία περιλαμβάνει τυχόν κατάλληλες προτάσεις τροποποίησης.
3. Η έκθεση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 περιλαμβάνει επισκόπηση:

α) της εφαρμογής:

- του άρθρου 4, παράγραφοι 2 και 4, σε σχέση με την εξαίρεση της ρύπανσης, η οποία καλύπτεται από τις διεθνείς ρυθμίσεις που απαριθμούνται στα Παραρτήματα IV και V, από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, και
- του άρθρου 4, παράγραφος 3, σε σχέση με το δικαίωμα του φορέα εκμετάλλευσης να περιορίσει την ευθύνη του σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 3.

Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη την εμπειρία που έχει αποκτηθεί στο πλαίσιο των σχετικών διεθνών φόρουμ, όπως ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (ΔΝΟ) και η Ευρατόμ, και στο πλαίσιο των σχετικών διεθνών συμφωνιών, καθώς και το βαθμό στον οποίο οι ρυθμίσεις αυτές έχουν τεθεί σε ισχύ ή/και εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη ή/και έχουν τροποποιηθεί, λαμβανομένων υπόψη όλων των συναφών περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας, που οφείλονται στις δραστηριότητες αυτές, και της δράσης αποκατάστασης που αναλαμβάνεται, καθώς και των διαφορών που υφίστανται μεταξύ των επιπέδων ευθύνης στα κράτη μέλη· συνυπολογίζεται επίσης η σχέση μεταξύ της ευθύνης των πλοιοκτητών και των συνεισφορών των παραληπτών πετρελαίου, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη όλες τις σχετικές μελέτες που έχει εκπονήσει το διεθνές ταμείο για την αποζημίωση από πετρελαϊκές ρυπάνσεις.

β) της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας στην περιβαλλοντική ζημία που προκαλείται από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς (ΓΤΟ), ιδίως βάσει της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί στο πλαίσιο σχετικών διεθνών φόρουμ και Συμβάσεων, όπως της Σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα και του Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης για τη βιοασφάλεια, καθώς και των αποτελεσμάτων οιασδήποτε περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας που προκλήθηκαν από ΓΤΟ,

γ) της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας σε σχέση με τα προστατευόμενα είδη και φυσικούς βιότοπους, δ) των ρυθμίσεων που τυχόν επιλέγονται για να ενσωματωθούν στα Παραρτήματα III, IV και V.

Άρθρο 19: Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο μέχρι τις 30 Απριλίου 2007. Πληροφορούν αμέσως την Επιτροπή σχετικά. Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της αναφοράς καθορίζεται από τα κράτη μέλη.
2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εθνικού δικαίου τις οποίες θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία, καθώς και πίνακα αντιστοιχίας μεταξύ των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των θεσπιζόμενων εθνικών διατάξεων.

Άρθρο 20: Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την ημέρα της δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 21: Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.
Έγινε στο Στρασβούργο στις 21 Απριλίου 2004.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 2, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1, ΣΤΟΙΧΕΙΟ
Α

Η σημασία οποιασδήποτε ζημίας η οποία έχει δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη συντήρηση της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης οικοτόπων ή ειδών πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με την κατάσταση διατήρησης κατά τη στιγμή που επήλθε η ζημία, τις υπηρεσίες που προσπορίζουν και την ικανότητά τους για φυσική αναγέννηση. Οι σημαντικά δυσμενείς μεταβολές σε σχέση με την αρχική κατάσταση θα πρέπει να καθορίζονται βάσει μετρήσιμων δεδομένων, όπως:

- αριθμός ατόμων, πυκνότητά τους ή καλυπτόμενη περιοχή,
- ρόλος των συγκεκριμένων ατόμων ή της πληγείσας περιοχής σε σχέση με τη διατήρηση του είδους ή του οικοτόπου, σπανιότητα του είδους ή του οικοτόπου (όπως εκτιμάται σε τοπικό, περιφερειακό και ανώτερο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου του κοινοτικού),
- ικανότητα πολλαπλασιασμού του είδους (σύμφωνα με τις τάσεις εξέλιξης του συγκεκριμένου είδους ή πληθυσμού), η βιωσιμότητά του ή η ικανότητα του οικοτόπου για φυσική αναγέννηση (σύμφωνα με τις τάσεις εξέλιξης του χαρακτηριστικού του είδους ή των πληθυσμών του),
- ικανότητα σύντομης ανάκαμψης του είδους ή του οικοτόπου μετά τη ζημία, χωρίς άλλη παρέμβαση πέραν ενισχυμένων μέτρων προστασίας, σε κατάσταση η οποία θα οδηγήσει, αποκλειστικά λόγω της εξέλιξης του είδους ή του οικοτόπου, σε κατάσταση που θεωρείται ως ισοδύναμη ή ανώτερη της αρχικής.

Ζημία με αποδεδειγμένη επίπτωση στην ανθρώπινη υγεία πρέπει να χαρακτηρίζεται ως σημαντική.

Οι ακόλουθες ζημίες δεν πρέπει να χαρακτηρίζονται ως σημαντικές:

- αρνητικές διακυμάνσεις χαμηλότερες από τις φυσικές διακυμάνσεις που θεωρούνται κανονικές για το συγκεκριμένο οικοτόπο ή είδος,
- αρνητικές διακυμάνσεις οφειλόμενες σε φυσικά αίτια ή σε παρέμβαση σχετική με τη συνήθη διαχείριση των τοποθεσιών, όπως ορίζεται στα μητρώα οικοτόπων ή τα έγγραφα στόχων ή όπως διεξαγόταν προηγουμένως από τους ιδιοκτήτες ή τους φορείς εκμετάλλευσης,
- ζημία ειδών ή οικοτόπων για τα οποία είναι βέβαιο ότι θα ανακάμψουν, σύντομα και χωρίς παρέμβαση, είτε στην αρχική κατάσταση είτε σε κατάσταση η οποία θα οδηγήσει, αποκλειστικά λόγω της εξέλιξης του είδους ή του οικοτόπου, σε κατάσταση που θεωρείται ως ισοδύναμη ή ανώτερη της αρχικής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Π ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΖΗΜΙΑΣ

Το παρόν Παράρτημα θεσπίζει κοινό πλαίσιο που πρέπει να τηρείται προκειμένου να επιλέγονται τα καταλληλότερα μέτρα για να εξασφαλίζεται η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας.

1. Αποκατάσταση ζημίας των υδάτων ή των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας όσον αφορά τα ύδατα ή τα προστατευόμενα είδη ή φυσικούς οικοτόπους, επιτυγχάνεται μέσω της επαναφοράς του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση μέσω πρωτογενούς, συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης, όπου:

α) ως "πρωτογενής αποκατάσταση" νοείται κάθε μέτρο αποκατάστασης που έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία στην ή προς την αρχική τους κατάσταση,

β) ως "συμπληρωματική αποκατάσταση" νοείται κάθε μέτρο αποκατάστασης που αναλαμβάνεται σε σχέση προς φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες, ως αντιστάθμιση του γεγονότος ότι η πρωτογενής αποκατάσταση δεν έχει ως αποτέλεσμα την πλήρη επανόρθωση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία,

γ) ως "αντισταθμιστική αποκατάσταση" νοείται οποιαδήποτε δράση αναλαμβάνεται για να αντισταθμισθούν οι προσωρινές απώλειες φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών κατά την περίοδο που μεσολαβεί από την ημερομηνία της ζημίας μέχρι την επίτευξη πλήρους αποτελέσματος της πρωτογενούς αποκατάστασης,

δ) ως "προσωρινές απώλειες" νοούνται οι απώλειες οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία δεν μπορούν να επιτελέσουν τις οικολογικές τους λειτουργίες ή να παρέχουν υπηρεσίες σε άλλους φυσικούς πόρους ή στο κοινό έως ότου τα πρωτογενή ή συμπληρωματικά μέτρα αρχίσουν να παράγουν αποτέλεσμα. Δεν συνιστούν οικονομική αντιστάθμιση προς το κοινό.

Εφόσον η πρωτογενής αποκατάσταση δεν οδηγεί στην επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση, αναλαμβάνεται συμπληρωματική αποκατάσταση. Επιπλέον, αναλαμβάνεται αντισταθμιστική αποκατάσταση για την αντιστάθμιση των προσωρινών απωλειών.

Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, όσον αφορά ζημία των υδάτων ή των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων, συνεπάγεται επίσης την εξάλειψη οιασδήποτε σημαντικού κινδύνου δυσμενών συνεπειών στην ανθρώπινη υγεία.

1.1. Στόχοι της αποκατάστασης

Στόχος της πρωτογενούς αποκατάστασης

1.1.1. Στόχος της πρωτογενούς αποκατάστασης είναι η επαναφορά των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία στην αρχική τους κατάσταση ή προς αυτήν.

Στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης

1.1.2. Εφόσον οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία δεν επανέρχονται στην αρχική τους κατάσταση, τότε επιχειρείται συμπληρωματική αποκατάσταση. Στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης είναι η παροχή φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών, ενδεχομένως και σε διαφορετική τοποθεσία, παρεμφερούς

επιπέδου με εκείνους που θα παρείχοντο εάν η τοποθεσία που υπέστη τη βλάβη είχε επανέλθει στην αρχική της κατάσταση. Εφόσον είναι δυνατόν και ενδεδειγμένο, η διαφορετική τοποθεσία θα πρέπει να συνδέεται γεωγραφικά με την τοποθεσία που υπέστη ζημία, λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα του πληττόμενου πληθυσμού.

Στόχος της αντισταθμιστικής αποκατάστασης

- 1.1.3. Επιχειρείται αντισταθμιστική αποκατάσταση για την αντιστάθμιση της προσωρινής απώλειας φυσικών πόρων και υπηρεσιών έως ότου επιτευχθεί η ανάκαμψη. Η αντιστάθμιση αυτή συνίσταται σε συμπληρωματικές βελτιώσεις των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών ή του ύδατος, είτε στην τοποθεσία που υπέστη ζημία είτε σε διαφορετική τοποθεσία. Δεν περιλαμβάνει οικονομική αντιστάθμιση σε μέλη του κοινού.

1.2. Προσδιορισμός μέτρων αποκατάστασης

Προσδιορισμός μέτρων πρωτογενούς αποκατάστασης

- 1.2.1. Εξετάζονται οι δυνατότητες για δράσεις άμεσης επαναφοράς των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών προς την αρχική τους κατάσταση με ταχύτερο ρυθμό, ή μέσω φυσικής ανάκαμψης.

Προσδιορισμός μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης

- 1.2.2. Κατά τον καθορισμό της κλίμακας των μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης, εξετάζεται πρώτα η χρήση προσεγγίσεων στάθμισης της ισοδυναμίας, ανά πόρο ή ανά υπηρεσία. Στο πλαίσιο αυτών των προσεγγίσεων, εξετάζεται πρώτα η δυνατότητα δράσεων που παρέχουν φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες ιδίου τύπου, ποιότητας και ποσότητας με τους πόρους και τις υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία. Εάν αυτό δεν είναι δυνατόν, παρέχονται εναλλακτικοί φυσικοί πόροι ή/και εναλλακτικές υπηρεσίες. Παραδείγματος χάριν, η μείωση της ποιότητας θα μπορούσε να αντισταθμισθεί με αύξηση της ποσότητας των μέτρων αποκατάστασης.
- 1.2.3. Εάν δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως πρώτη επιλογή η στάθμιση της ισοδυναμίας ανά πόρο ή ανά υπηρεσία, χρησιμοποιούνται εναλλακτικές τεχνικές αποτίμησης. Η αρμόδια αρχή μπορεί να υποδεικνύει τη μέθοδο, π.χ. της οικονομικής αποτίμησης, προκειμένου να καθορισθεί η εμβέλεια των απαραίτητων μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης. Εάν η αποτίμηση των απολεσθέντων πόρων ή/και υπηρεσιών είναι δυνατή αλλά η αποτίμηση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών αποκατάστασης δεν μπορεί να γίνει εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ή με εύλογο κόστος, τότε η αρμόδια αρχή μπορεί να επιλέγει μέτρα αποκατάστασης το κόστος

των οποίων είναι ισοδύναμο προς την εκτιμώμενη οικονομική αξία των απολεσθέντων φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών. Τα μέτρα συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης θα πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπον ώστε να επιτρέπουν σε πρόσθετους φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες να εκφράζουν χρονικές προτιμήσεις και τα χρονικά χαρακτηριστικά των μέτρων αποκατάστασης. Παραδείγματος χάριν, όσο μεγαλύτερη είναι η χρονική περίοδος μέχρι την επαναφορά στην αρχική κατάσταση, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσόν των μέτρων αντισταθμιστικής αποκατάστασης που θα αναληφθούν (εφόσον τα άλλα δεδομένα είναι ίδια).

1.3. Επιλογή των δυνατοτήτων αποκατάστασης

1.3.1. Οι εύλογες επιλογές αποκατάστασης θα πρέπει να αξιολογούνται, σύμφωνα με τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνολογίες, με βάση τα ακόλουθα κριτήρια:

- την επίπτωση κάθε επιλογής στη δημόσια υγεία και ασφάλεια,
- το κόστος υλοποίησης της επιλογής,
- την πιθανότητα επιτυχίας κάθε επιλογής,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή συμβάλλει στην πρόληψη περαιτέρω ζημιών και την αποφυγή παραπλεύρων ζημιών συνεπεία της υλοποίησής της,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή ευνοεί κάθε συνιστώσα του φυσικού πόρου ή/και της υπηρεσίας,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή λαμβάνει υπόψη συγκεκριμένες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές ανησυχίες και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με την περιοχή,
- το χρόνο που χρειάζεται για να καταστεί αποτελεσματική η αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή επιτυγχάνει την αποκατάσταση της τοποθεσίας της περιβαλλοντικής ζημίας
- τη γεωγραφική σχέση με την τοποθεσία που υπέστη ζημία.

1.3.2. Κατά την αξιολόγηση των διαφόρων δυνατοτήτων αποκατάστασης, μπορούν να επιλέγονται μέτρα πρωτογενούς αποκατάστασης που δεν οδηγούν στην πλήρη επαναφορά των υδάτων, των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων που υπέστησαν ζημία στην αρχική τους κατάσταση, ή που οδηγούν σε αυτήν με βραδύτερο ρυθμό. Η απόφαση αυτή μπορεί να λαμβάνεται μόνον

εάν οι φυσικοί πόροι ή/και οι υπηρεσίες που χάνονται στην αρχική τοποθεσία, εξαιτίας αυτής της απόφασης, αντισταθμίζονται με αύξηση των συμπληρωματικών ή αντισταθμιστικών δράσεων για την παροχή αντίστοιχου επιπέδου φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών με τις προηγούμενες υφιστάμενες. Αυτό θα συμβαίνει, παραδείγματος χάριν, όταν οι ισοδύναμοι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες μπορούν να παρέχονται αλλού με μικρότερο κόστος. Τα εν λόγω πρόσθετα μέτρα αποκατάστασης καθορίζονται σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται στο τμήμα 1.2.2.

1.3.3. Παρά τους κανόνες του τμήματος 1.3.2., και σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 3, η αρμόδια αρχή δικαιούται να αποφασίζει ότι δεν θα πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα αποκατάστασης, εάν:

α) τα ήδη ληφθέντα μέτρα αποκατάστασης εξασφαλίζουν ότι δεν υφίσταται πλέον κανένας σημαντικός κίνδυνος αρνητικής συνέπειας στην ανθρώπινη υγεία, στα ύδατα ή στα προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους, και

β) το κόστος των μέτρων αποκατάστασης που θα πρέπει να ληφθούν για να επιτευχθεί η επαναφορά της αρχικής κατάστασης ή παρόμοιας θα ήταν δυσανάλογο προς τα περιβαλλοντικά οφέλη που θα αποκομισθούν.

2. Αποκατάσταση της ρύπανσης του εδάφους

Λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλισθεί, τουλάχιστον, ότι οι συγκεκριμένοι ρύποι απομακρύνονται, ελέγχονται, περιορίζονται ή μειώνονται, ούτως ώστε το έδαφος που ρυπάνθηκε, λαμβανομένης υπόψη της τρέχουσας χρήσης του ή της εγκεκριμένης μελλοντικής χρήσης του κατά τη στιγμή που επήλθε η ζημία, να μην δημιουργεί πλέον σημαντικό κίνδυνο αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία. Η παρουσία των κινδύνων αυτών εκτιμάται με διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου που λαμβάνουν υπόψη τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία του εδάφους, τον τύπο και τη συγκέντρωση των επιβλαβών ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών, τον κίνδυνο και την πιθανότητα διασποράς τους. Η χρήση διαπιστώνεται με βάση τις ρυθμίσεις για τη χρήση της γης ή άλλες σχετικές ρυθμίσεις που ίσχυαν, ενδεχομένως, όταν επήλθε η ρύπανση.

Εάν αλλάξει η χρήση του εδάφους, λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να προληφθεί κάθε κίνδυνος αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία.

Εάν δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για τη χρήση του εδάφους, ή άλλες σχετικές ρυθμίσεις, η φύση της σχετικής περιοχής, όπου συνέβη η ζημία, καθορίζει τη χρήση της συγκεκριμένης περιοχής, λαμβανομένης υπόψη της προβλεπόμενης ανάπτυξής της.

Εξετάζεται η δυνατότητα φυσικής ανάκαμψης, δηλαδή μιας επιλογής που δεν απαιτεί άμεση ανθρώπινη επέμβαση κατά τη διαδικασία αποκατάστασης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 3, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1

1. Λειτουργία εγκαταστάσεων που προϋποθέτουν άδεια, σύμφωνα με την οδηγία 96/61/EK του Συμβουλίου, της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης. Αυτό σημαίνει όλες τις δραστηριότητες που απαριθμούνται στο Παράρτημα Ι της οδηγίας 96/61/EK, εξαιρουμένων των εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων που

χρησιμοποιούνται για έρευνα, ανάπτυξη και δοκιμές νέων προϊόντων και διεργασιών.

2. Διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής, της μεταφοράς, της ανάκτησης και της διάθεσης των αποβλήτων και των επικινδύνων αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της εποπτείας αναλόγων διαδικασιών καθώς και της εν συνεχεία μέριμνας για τους χώρους διάθεσης, που προϋποθέτουν άδεια ή καταχώρηση σύμφωνα με την οδηγία 75/442/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1975, περί των στερεών αποβλήτων και της οδηγίας 91/689/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για τα επικίνδυνα απόβλητα. Οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη διάθεση σε χώρους υγειονομικής ταφής σύμφωνα με την οδηγία 1999/31/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 1999, περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων και τη λειτουργία μονάδων αποτέφρωσης σύμφωνα με την οδηγία 2000/76/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2000, για την αποτέφρωση των αποβλήτων. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν ότι οι δραστηριότητες αυτές δεν περιλαμβάνουν τη χρήση, για γεωργικούς σκοπούς, ιλύος καθαρισμού λυμάτων από σταθμούς επεξεργασίας αστικών αποβλήτων, που έχει υποστεί επεξεργασία σύμφωνα με εγκεκριμένο πρότυπο.
3. Όλες οι απορρίψεις σε εσωτερικά επιφανειακά ύδατα, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια σύμφωνα με την οδηγία 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 4ης Μαΐου 1976, περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας.
4. Όλες οι απορρίψεις ουσιών σε υπόγεια ύδατα για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια σύμφωνα με την οδηγία 80/68/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 1979, περί προστασίας των υπογείων υδάτων από τη ρύπανση που προέρχεται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες.
5. Η απόρριψη ή διοχέτευση ρυπαντών σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα, για την οποία απαιτείται άδεια, εξουσιοδότηση ή καταχώρηση, σύμφωνα με την οδηγία 2000/60/ΕΚ.
6. Άντληση και κατακράτηση ύδατος που υπόκειται σε προηγούμενη εξουσιοδότηση, σύμφωνα με την οδηγία 2000/60/ΕΚ.
7. Παραγωγή, χρήση, αποθήκευση, κατεργασία, ταφή, απελευθέρωση στο περιβάλλον και μεταφορά εντός της περιμέτρου της επιχείρησης

α) επικινδύνων ουσιών, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2 της οδηγίας 67/548/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1967, περί προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν στην ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικινδύνων ουσιών

β) επικινδύνων παρασκευασμάτων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2 της οδηγίας 1999/45/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαΐου 1999, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που αφορούν την ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικινδύνων παρασκευασμάτων

γ) φυτοπροστατευτικών προϊόντων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1 της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1991, σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων

δ) βιοκτόνων προϊόντων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α) της οδηγίας 98/8/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, για τη διάθεση βιοκτόνων στην αγορά

8. Μεταφορές οδικώς, σιδηροδρομικώς, δια των εσωτερικών πλωτών οδών, θαλασσίως ή εναερίως επικινδύνων ή ρυπογόνων εμπορευμάτων, όπως ορίζονται είτε στο Παράρτημα Α της οδηγίας 94/55/ΕΚ του Συμβουλίου, της 21ης Νοεμβρίου 1994, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τις οδικές μεταφορές επικινδύνων εμπορευμάτων είτε στο Παράρτημα της οδηγίας 96/49/ΕΚ του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1996, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τις σιδηροδρομικές μεταφορές επικινδύνων εμπορευμάτων είτε στην οδηγία 93/75/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου 1993, για τις ελάχιστες προδιαγραφές που απαιτούνται για τα πλοία τα οποία κατευθύνονται σε ή αποπλέουν από κοινοτικούς λιμένες μεταφέροντας επικίνδυνα ή ρυπογόνα εμπορεύματα.
9. Λειτουργία εγκαταστάσεων που προϋποθέτουν άδεια, σύμφωνα με την οδηγία 84/360/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1984, σχετικά με την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από βιομηχανικές εγκαταστάσεις, όσον αφορά την εκπομπή στον αέρα οιασδήποτε των ρυπογόνων ουσιών που καλύπτονται από την προαναφερόμενη οδηγία.
10. Οιαδήποτε περιοριζόμενη χρήση, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς, γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών, όπως ορίζονται σύμφωνα με την οδηγία 90/219/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 1990, για την περιορισμένη χρήση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών.
11. Οιαδήποτε σκόπιμη ελευθέρωση στο περιβάλλον, μεταφορά και διάθεση στην αγορά γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών, όπως ορίζονται σύμφωνα με την οδηγία 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.
12. Διασυνοριακή αποστολή αποβλήτων εντός, προς ή έξω από την Ευρωπαϊκή Ένωση, για την οποία απαιτείται άδεια ή η οποία απαγορεύεται κατά την έννοια του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 259/93 του Συμβουλίου, της 1ης Φεβρουαρίου 1993, σχετικά με την παρακολούθηση και τον έλεγχο των μεταφορών αποβλήτων στο εσωτερικό της Κοινότητας καθώς και κατά την είσοδο και έξοδό τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 4, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2

- α) Διεθνής Σύμβαση της 27ης Νοεμβρίου 1992 περί αστικής ευθύνης συνεπεία ζημιών εκ ρυπάνσεως υπό πετρελαίου,
- β) Διεθνής Σύμβαση της 27ης Νοεμβρίου 1992 για τη σύσταση Διεθνούς Ταμείου για την αποκατάσταση ζημιών από τη ρύπανση πετρελαίου,
- γ) Διεθνής Σύμβαση της 23ης Μαρτίου 2001 περί αστικής ευθύνης για ζημίες οφειλόμενες στη ρύπανση από καύσιμα δεξαμενής πλοίων,

δ) Διεθνής Σύμβαση της 3ης Μαΐου 1996 περί ευθύνης και αποζημιώσεων για τις ζημίες που προκαλούνται από τη δια θαλάσσης μεταφορά επικίνδυνων και τοξικών ουσιών,

ε) Σύμβαση της 10ης Οκτωβρίου 1989 περί αστικής ευθύνης για τις ζημίες που προκαλούνται κατά τη μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων οδικώς, σιδηροδρομικώς και με σκάφη εσωτερικής ναυσιπλοΐας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 4, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4

α) Σύμβαση των Παρισίων της 29ης Ιουλίου 1960 σχετικά με την ευθύνη τρίτων στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας και Συμπληρωματική Σύμβαση των Βρυξελλών της 31ης Ιανουαρίου 1963,

β) Σύμβαση της Βιέννης της 21ης Μαΐου 1963 σχετικά με την αστική ευθύνη για πυρηνικές καταστροφές,

γ) Σύμβαση της 12ης Σεπτεμβρίου 1997 σχετικά με τις συμπληρωματικές αποζημιώσεις για πυρηνικές καταστροφές,

δ) Κοινό Πρωτόκολλο της 21ης Σεπτεμβρίου 1988 σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης της Βιέννης και της Σύμβασης των Παρισίων,

ε) Σύμβαση των Βρυξελλών της 17ης Δεκεμβρίου 1971 για την αστική ευθύνη στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών πυρηνικών υλών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 18, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1

Οι εκθέσεις που αναφέρονται στο άρθρο 18, παράγραφος 1 περιλαμβάνουν κατάλογο των περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας και των περιπτώσεων αστικής ευθύνης δυνάμει της παρούσας οδηγίας, οι οποίες συνοδεύονται, για κάθε περίπτωση, από τις εξής πληροφορίες και στοιχεία:

1. Είδος της περιβαλλοντικής ζημίας, ημερομηνία κατά την οποία επήλθε και/ή ανακαλύφθηκε η ζημία και ημερομηνία κατά την οποία κινήθηκαν οι διαδικασίες δυνάμει της παρούσας οδηγίας.
2. Κωδικός ταξινόμησης της δραστηριότητας του υπεύθυνου ή των υπεύθυνων νομικών προσώπων.
3. Κατά πόσον κινήθηκε διαδικασία δικαστικής προσφυγής είτε εκ μέρους των υπευθύνων μερών είτε εκ μέρους νομιμοποιούμενων φορέων (Διευκρινίζεται το είδος των εναγόντων και το αποτέλεσμα της διαδικασίας).
4. Αποτέλεσμα της διαδικασίας αποκατάστασης.
5. Ημερομηνία περάτωσης της διαδικασίας.

Τα κράτη μέλη δύνανται να περιλαμβάνουν στις εκθέσεις τους οιαδήποτε άλλη πληροφορία και στοιχείο θεωρούν χρήσιμα, ώστε να καθίσταται δυνατή η ορθή αξιολόγηση της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, παραδείγματος χάριν:

1. Κόστος που συνεπάγονται τα μέτρα αποκατάστασης και πρόληψης, όπως ορίζονται στην παρούσα οδηγία:
 - το οποίο καταβλήθηκε άμεσα από τα υπεύθυνα μέρη, όταν είναι διαθέσιμη η πληροφορία αυτή,

- το οποίο ανακτήθηκε εκ των υστέρων από τα υπεύθυνα μέρη,
 - το οποίο δεν έχει ανακτηθεί από τα υπεύθυνα μέρη (θα πρέπει να διευκρινίζονται οι λόγοι μη ανάκτησης).
2. Αποτελέσματα των δράσεων προώθησης και της εφαρμογής των μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας που χρησιμοποιούνται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.
 3. Εκτίμηση των πρόσθετων διοικητικών εξόδων που επιβαρύνουν ετησίως τη δημόσια διοίκηση για τη συγκρότηση και τη λειτουργία των διοικητικών δομών που είναι απαραίτητες για την εφαρμογή και την επιβολή της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

Δήλωσης της Επιτροπής όσον αφορά το άρθρο 14, παράγραφος 2 - Οδηγία σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη

Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη το άρθρο 14, παράγραφος 2. Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο, η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση, έξι χρόνια μετά από τη θέση σε ισχύ της οδηγίας, η οποία θα καλύπτει μεταξύ άλλων τη διάθεση ασφάλισης και άλλων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων, σε εύλογο κόστος και υπό λογικές προϋποθέσεις. Η έκθεση θα λάβει ιδίως υπόψη την ανάπτυξη εκ μέρους των δυνάμεων της αγοράς κατάλληλων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων ως προς τα υπό εξέταση θέματα. Παράλληλα, θα εξετάζει το ενδεχόμενο να υιοθετηθεί σταδιακή προσέγγιση ανάλογα με το είδος της ζημίας και τη φύση των κινδύνων. Βάσει της ως άνω έκθεσης, η Επιτροπή, εάν το θεωρήσει σκόπιμο, ενδέχεται να υποβάλει το ταχύτερο δυνατό προτάσεις. Η Επιτροπή θα πραγματοποιήσει διευρυμένη αξιολόγηση επιπτώσεων, η οποία θα καλύψει και τα αντίστοιχα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα, σύμφωνα με τους προς τούτο υφιστάμενους κανόνες και, ιδίως, σύμφωνα με τη διοργανική συμφωνία για τη βελτίωση της νομοθεσίας και την ανακοίνωσή της σχετικά με την αξιολόγηση του αντίκτυπου [COM(2002)276 τελικό].

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ,
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΓΕΝ. Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ**

Αθήνα, 2008

ΤΜΗΜΑ Δ.Δ. ΚΑΙ ΕΕ

Πληρ. Βιβέκα Ραυτοπούλου

Τηλ. 210-6435740, 2131515659

ΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΥ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΘΕΜΑ: «Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη και την αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον - Εναρμόνιση με την οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Απριλίου 2004, όπως ισχύει».

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ
ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.**

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των άρθρων 3 και 4 του Ν. 1338/1983 «Εφαρμογή του Κοινοτικού δικαίου» (Α' 34) όπως το άρθρο 3 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 65 του Ν. 1892/1990 (Α' 101) και όπως το άρθρο 4 τροποποιήθηκε τελικά με το άρθρο 48 του Ν. 3427/2005 (Α' 312).
2. Τις διατάξεις των άρθρων 23 (παρ.1) και 24 του Ν. 1558/1985 «Κυβέρνηση και Κυβερνητικά όργανα» (Α' 137) και των άρθρων 9 και 13 και 20 του Π.Δ/τος 473/1985 «Καθορισμός και ανακατανομή των αρμοδιοτήτων των Υπουργείων» (Α' 157).
3. Την οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Απριλίου 2004, (EEL 143/56/2004), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2006/21/EK, (EEL 102/15/2006).
4. Τις διατάξεις του άρθρου 9 (παρ. 4,5,6 και 7) του Ν. 2947/2001 «Θέματα Ολυμπιακής Φιλοξενίας Έργων Ολυμπιακής Υποδομής και άλλες διατάξεις» (Α' 228).
5. Τις διατάξεις του Π.Δ. 165/2003 «Διοικητική οργάνωση, διάρθρωση και στελέχωση της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος» (Α' 137).
6. Τις διατάξεις του Ν. 3199/2003 “Προστασία και διαχείριση των υδάτων – εναρμόνιση με την οδηγία 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2000” (Α' 280).
7. Τις διατάξεις του Π.Δ. υπ. αριθ. 51/2007 «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2000/60/EK.....του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2000» (Α' 54).
8. Τις διατάξεις της υπ. αριθ. 33318/3028/1998 ΚΥΑ « Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.» (Β' 1289), όπως τροποποιήθηκε με την υπ. αριθ. 14849/853/2008 ΚΥΑ (Β' 645).

9. Τις διατάξεις του άρθρου 30 του Ν.1650/86 «για την προστασία του περιβάλλοντος» (Α' 160), όπως το άρθρο 30 τροποποιήθηκε με το άρθρο 98 (παρ. 12) του Ν. 1892/1990 (Α' 101) και στη συνέχεια η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου τροποποιήθηκε με το άρθρο 4 του Ν. 3010/2002 (Α' 91).

10. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του Κώδικα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Π.Δ.63/2005 «Κώδικας νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα» (Α' 98).

11. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις του διατάγματος αυτού προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού το ύψος της οποίας δεν μπορεί να καθορισθεί και θα καλυφθεί από τις Δημόσιες Επενδύσεις ή τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

12. Την υπ' αριθμ. γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας μετά από πρόταση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Δικαιοσύνης

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄**ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ****Άρθρο 1**

Με τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος και των κανονιστικών πράξεων που προβλέπεται να εκδοθούν κατ' εξουσιοδότησή του, εναρμονίζεται το εθνικό δίκαιο προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Απριλίου 2004 (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 143/56/30-4-2004), όπως η Οδηγία αυτή τροποποιήθηκε με το άρθρο 15 της οδηγίας 2006/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαρτίου 2006 (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 102/15/11-4-2006).

Άρθρο 2**Σκοπός**

Σκοπός του παρόντος διατάγματος είναι η θέσπιση περιβαλλοντικής ευθύνης βάσει της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», με τον καθορισμό μέτρων, όρων και διαδικασιών, ώστε κάθε φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας να είναι κατ'αρχήν υπεύθυνος για τη λήψη των απαραίτητων μέτρων πρόληψης ή/ και αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας.

Άρθρο 3**Ορισμοί**

Κατά την έννοια του διατάγματος αυτού και των κανονιστικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότησή του, νοούνται ως:

1. "περιβαλλοντική ζημία":

α) η ζημία σε προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους, ήτοι οποιαδήποτε ζημία έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη διατήρηση της ευνοϊκής κατάστασης

διατήρησης αυτών των οικοτόπων ή ειδών. Η σημασία αυτών των συνεπειών πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με την αρχική κατάσταση, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I του άρθρου 21.

Στην έννοια της ανωτέρω ζημίας δεν εμπίπτουν οι δυσμενείς συνέπειες σε προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους, οι οποίες είχαν προσδιορισθεί εκ των προτέρων και προήλθαν από ενέργεια του φορέα εκμετάλλευσης η οποία ρητά είχε προβλεφθεί στην απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 2 ή του άρθρου 14 της υπ. αριθ. 33318/3028/1998 ΚΥΑ, όπως ισχύει, που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τις διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 4 και 16 αντίστοιχα της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ ή του άρθρου 9 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Τα ανωτέρω ισχύουν επίσης και όταν πρόκειται για οικοτόπους και είδη που δεν καλύπτονται από το κοινοτικό δίκαιο, αλλά από ισοδύναμες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας.

β) Ζημία των νερών, ήτοι οποιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, την οικολογική, χημική ή/και ποσοτική κατάσταση, ή/και το οικολογικό δυναμικό των νερών, σύμφωνα με το Ν.3199/2003 και το Π.Δ.51/2007, που εκδόθηκαν σε συμμόρφωση με την οδηγία 2000/60/ΕΚ, εξαιρουμένων των δυσμενών επιπτώσεων στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4 παρ. 7 του ανωτέρω Π.Δ.

γ) Ζημία του εδάφους, ήτοι οποιαδήποτε ρύπανση του εδάφους η οποία δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο δυσμενών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία, ως αποτέλεσμα της άμεσης ή έμμεσης εισαγωγής εντός του εδάφους, επί του εδάφους ή στο υπέδαφος, ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών.

2. "ζημία": η μετρήσιμη δυσμενής μεταβολή φυσικού πόρου ή η μετρήσιμη υποβάθμιση υπηρεσίας συνδεδεμένης με φυσικό πόρο, που μπορεί να επέλθει άμεσα ή έμμεσα.

3. "προστατευόμενα είδη και φυσικοί οικότοποι" :

α) τα είδη που αναφέρονται στο άρθρο 4 παρ. 2 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή απαριθμούνται στο Παράρτημα I αυτής ή απαριθμούνται στα Παραρτήματα II και IV της υπ. αριθ. 33318/3028/1998 ΚΥΑ που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ, όπως ισχύει,

β) οι οικότοποι των ειδών που αναφέρονται στο άρθρο 4 παρ. 2 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή απαριθμούνται στο Παράρτημα I αυτής ή απαριθμούνται στο Παράρτημα II της υπ. αριθ. 33318/3028/1998 ΚΥΑ, όπως ισχύει, οι φυσικοί οικότοποι που απαριθμούνται στο Παράρτημα I

της εν λόγω ΚΥΑ, καθώς επίσης και οι τόποι αναπαραγωγής ή ανάπαυσης των ειδών που απαριθμούνται στο Παράρτημα IV της ίδιας ΚΥΑ και

γ) κάθε οικοτόπος ή είδος που δεν απαριθμείται στα προαναφερθέντα Παραρτήματα, αλλά καθορίζεται με νομοθετική πράξη σύμφωνα με τις κείμενες εθνικές διατάξεις, για σκοπούς ισοδύναμους με εκείνους που προβλέπονται στις δύο ανωτέρω οδηγίες.

4. "κατάσταση διατήρησης" :

α) Όσον αφορά σε ένα φυσικό οικοτόπο, το σύνολο των παραγόντων που επιδρούν σε αυτόν και στα χαρακτηριστικά του είδη και οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάσουν μακροπρόθεσμα τη φυσική του κατανομή, τη δομή του και τις λειτουργίες του καθώς επίσης και τη μακροπρόθεσμη επιβίωση των χαρακτηριστικών του ειδών. Η κατάσταση διατήρησης φυσικού οικοτόπου θεωρείται "ευνοϊκή" όταν:

- η περιοχή της φυσικής κατανομής του και οι εκτάσεις που περιέχει, μένουν σταθερές ή αυξάνονται,
- η ειδική δομή και λειτουργίες που είναι αναγκαίες για τη μακροπρόθεσμη διατήρησή του υφίστανται και είναι πιθανόν να συνεχίσουν να υφίστανται στο προβλεπτό_μέλλον, και
- η κατάσταση διατήρησης των χαρακτηριστικών του ειδών είναι "ευνοϊκή", όπως ορίζεται στο στοιχείο β).

β) Όσον αφορά στα είδη, το σύνολο των παραγόντων που επηρεάζουν τα είδη αυτά και οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάσουν μακροπρόθεσμα την κατανομή και αφθονία των πληθυσμών τους εντός της Ελληνικής Επικράτειας ή εντός της περιοχής της φυσικής κατανομής τους. Η κατάσταση διατήρησης είδους θεωρείται "ευνοϊκή" όταν:

- τα δεδομένα στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη του πληθυσμού του συγκεκριμένου είδους δείχνουν ότι το είδος αυτό διατηρείται μακροπρόθεσμα ως βιώσιμο συστατικό των φυσικών του οικοτόπων,
- η περιοχή της φυσικής κατανομής του είδους δεν μειώνεται ούτε ενδέχεται να μειωθεί στο προβλεπτό μέλλον, και
- υπάρχει, και κατά πάσα πιθανότητα θα συνεχίσει να υπάρχει, σε επαρκή ευρεία έκταση οικοτόπος, για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των πληθυσμών του.

5. "νερά": όλα τα νερά που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3199/2003 και του Π.Δ. 51/2007, που εκδόθηκαν σε συμμόρφωση με την οδηγία 2000/60/EK.
6. "φορέας εκμετάλλευσης": οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, το οποίο εκμεταλλεύεται ή ελέγχει την επαγγελματική δραστηριότητα ή στο οποίο έχει μεταβιβασθεί αποφασιστική οικονομική αρμοδιότητα όσον αφορά στην τεχνική λειτουργία τέτοιας δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένου και του κατόχου σχετικής αδείας ή εξουσιοδότησης ή του νόμιμου εκπροσώπου της επαγγελματικής δραστηριότητας.
7. "επαγγελματική δραστηριότητα": οποιαδήποτε δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως εάν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.
8. "εκπομπή": η απελευθέρωση στο περιβάλλον ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών, συνεπεία ανθρώπινης δραστηριότητας.
9. "επικείμενη απειλή ζημίας": η αντικειμενικά βάσιμη πιθανότητα να προκληθεί περιβαλλοντική ζημία στο άμεσο μέλλον.
10. "προληπτικά μέτρα": οποιαδήποτε μέτρα λαμβάνονται για την αντιμετώπιση γεγονότος, πράξεως ή παραλείψεως που δημιουργεί επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας, ούτως ώστε να προληφθεί ή να ελαχιστοποιηθεί η εν λόγω ζημία.
11. "μέτρα αποκατάστασης": οποιαδήποτε δράση, ή συνδυασμός δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των διορθωτικών ή προσωρινών μέτρων ή μέτρων περιορισμού της ζημίας, για την αποκατάσταση, την επανόρθωση ή την αντικατάσταση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία, ή για την εξασφάλιση εναλλακτικών δυνατοτήτων ισοδύναμων προς τους εν λόγω πόρους ή υπηρεσίες, όπως προβλέπεται στο Παράρτημα II του άρθρου 21.
12. "φυσικοί πόροι": τα προστατευόμενα είδη και φυσικοί οικότοποι, τα ύδατα και το έδαφος.
13. "υπηρεσίες" και "υπηρεσίες φυσικών πόρων": οι λειτουργίες που επιτελούνται από ένα φυσικό πόρο προς όφελος άλλων φυσικών πόρων ή του κοινού.

14. "αρχική κατάσταση (κατάσταση αναφοράς)": η κατάσταση που θα επικρατούσε κατά τη στιγμή της ζημίας των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών εάν δεν είχε επέλθει η περιβαλλοντική ζημία, υπολογιζόμενη με βάση τις καλύτερες διαθέσιμες πληροφορίες.

15. "ανάκαμψη", συμπεριλαμβανομένης της "φυσικής ανάκαμψης": στην περίπτωση των νερών, των προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων, η επαναφορά των φυσικών πόρων που υπέστησαν ζημία ή/και των υπηρεσιών που υποβαθμίσθηκαν στην αρχική τους κατάσταση και στην περίπτωση ζημίας στο έδαφος, η εξάλειψη κάθε σημαντικού κινδύνου που έχει δυσμενείς συνέπειες για την ανθρώπινη υγεία.

16. "δαπάνες": το σύνολο των εξόδων που δικαιολογούνται από την ανάγκη να εξασφαλισθεί η δέουσα και αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος νόμου, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων για την εκτίμηση της περιβαλλοντικής ζημίας, την εκτίμηση της επικείμενης απειλής περιβαλλοντικής ζημίας, των εναλλακτικών δυνατοτήτων δράσης, των διοικητικών και δικαστικών εξόδων, των εξόδων για την επιβολή του διατάγματος, των εξόδων για τη συλλογή στοιχείων και άλλων γενικών εξόδων, καθώς επίσης και των εξόδων παρακολούθησης και εποπτείας.

17. "Δημόσια αρχή": οι δημόσιες υπηρεσίες, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο.

18. "Αδειοδοτούσα αρχή": η αρχή η οποία έχει οριστεί, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, ως αρμόδια σε κεντρικό ή περιφερειακό επίπεδο, για τη χορήγηση της προβλεπόμενης στις διατάξεις αυτές, άδειας ή έγκρισης για την νόμιμη άσκηση μιας επαγγελματικής δραστηριότητας.

Άρθρο 4

Πεδίο εφαρμογής

1. Το παρόν διάταγμα εφαρμόζεται:

α) στην περιβαλλοντική ζημία και σε οποιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, που προκαλείται από την άσκηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ του άρθρου 21, ανεξάρτητα από υπαιτιότητα του φορέα εκμετάλλευσης

β) στην περιβαλλοντική ζημία και σε οποιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που προκαλείται σε προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους, από την άσκηση επαγγελματικών δραστηριοτήτων άλλων από αυτές που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ, ανεξάρτητα από υπαιτιότητα του φορέα εκμετάλλευσης.

2. Είναι δυνατόν με κοινές αποφάσεις του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού, να εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος διατάγματος, επαγγελματικές δραστηριότητες, άλλες από αυτές που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ, με κριτήριο την έκταση, το είδος και τη διάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας και οποιασδήποτε επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας, που μπορεί αυτές να προκαλέσουν στα νερά και στο έδαφος. Με τις ίδιες αποφάσεις καθορίζεται και το είδος της ευθύνης του φορέα εκμετάλλευσης αυτών των δραστηριοτήτων.

3. Το παρόν διάταγμα εφαρμόζεται ως προς τον φορέα εκμετάλλευσης της δραστηριότητας που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή πρόκλησής της, μόνο εφόσον αυτός έχει εντοπισθεί, σύμφωνα με την παράγραφο Ε του άρθρου 6, η ζημία είναι συγκεκριμένη και εφόσον υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ως άνω δραστηριότητας και της επελθούσας περιβαλλοντικής ζημίας ή της επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας.

4. Το παρόν διάταγμα εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν αυστηρότερων διατάξεων της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας για την κανονιστική ρύθμιση της άσκησης οποιασδήποτε από τις δραστηριότητες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του.

5. Το παρόν διάταγμα δεν παρέχει το δικαίωμα σε ιδιώτες να διεκδικήσουν αποζημίωση συνεπεία περιβαλλοντικής ζημίας ή επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας, ούτε θίγει δικαιώματα αποζημίωσης που πηγάζουν από άλλες διατάξεις της υφιστάμενης νομοθεσίας.

Άρθρο 5

Εξαιρέσεις

1. Το διάταγμα αυτό δεν εφαρμόζεται:

α. Σε περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, που οφείλεται:

- σε ένοπλη σύγκρουση, εχθροπραξίες, εμφύλιο πόλεμο ή εξέγερση,
- σε φυσικό φαινόμενο εξαιρετικού και αναπότρεπτου χαρακτήρα.

β. Σε περιβαλλοντική ζημία ή σε τυχόν επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που οφείλεται σε συμβάν για το οποίο η ευθύνη ή η αποζημίωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής μιας από τις διεθνείς Συμβάσεις που απαριθμούνται στο Παράρτημα IV του άρθρου 21 και που έχουν κυρωθεί, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μελλοντικών τροποποιήσεων των Συμβάσεων αυτών.

γ. Στους πυρηνικούς κινδύνους ή σε περιβαλλοντική ζημία ή σε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας ένεκα δραστηριοτήτων που καλύπτονται από τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας ή προκλήθηκαν από συμβάν ή δραστηριότητα για τα οποία η ευθύνη ή η αποζημίωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής μιας από τις διεθνείς ρυθμίσεις που αναφέρονται στο Παράρτημα V του άρθρου 21 και που έχουν κυρωθεί, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μελλοντικών τροποποιήσεων των ρυθμίσεων αυτών.

δ. Σε δραστηριότητες κύριος σκοπός των οποίων είναι η εξυπηρέτηση της εθνικής άμυνας ή της διεθνούς ασφάλειας, καθώς επίσης και σε δραστηριότητες αποκλειστικός σκοπός των οποίων είναι η προστασία από φυσικές καταστροφές.

2. Το παρόν διάταγμα εφαρμόζεται σε περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας λόγω ρύπανσης διάχυτου χαρακτήρα, μόνον εφόσον μπορεί να αποδειχθεί αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης.

3. Το παρόν διάταγμα ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος του φορέα εκμετάλλευσης να περιορίσει την ευθύνη του σύμφωνα με τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας με τις οποίες έχει κυρωθεί και εφαρμόζεται η Σύμβαση του 1976 σχετικά με τον περιορισμό της ευθύνης για ναυτικές απαιτήσεις (LLMC), συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε μελλοντικής τροποποίησης της Σύμβασης, ή η Σύμβαση του Στρασβούργου του 1988 για τον περιορισμό της ευθύνης στην εσωτερική ναυσιπλοΐα (CLNI), που έχει κυρωθεί, συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε μελλοντικής τροποποίησης της Σύμβασης.

Άρθρο 6

Αρμόδια αρχή

A. Αρμόδια αρχή για την εφαρμογή του παρόντος διατάγματος ορίζεται το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ), καθώς και οι Περιφέρειες και ειδικότερα:

1) το ΥΠΕΧΩΔΕ, όταν η ζημία ή η επικείμενη απειλή ζημίας επηρεάζει φυσικούς πόρους ή υπηρεσίες εθνικής σημασίας, η προστασία ή/και διαχείριση των οποίων εμπίπτει στην αρμοδιότητα δημόσιας αρχής ή όταν η ζημία ή η επικείμενη απειλή ζημίας επηρεάζει φυσικούς αποδέκτες ή υπηρεσίες, που εκτείνονται στα διοικητικά όρια περισσότερων της μιας Περιφερειών ή στην επικράτεια άλλων όμορων κρατών- μελών και

2) οι Περιφέρειες, όταν η ζημία ή η επικείμενη απειλή ζημίας επηρεάζει φυσικούς πόρους ή υπηρεσίες που βρίσκονται μέσα στα διοικητικά τους όρια και δεν εμπίπτουν στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου. Οι εν λόγω Υπηρεσίες οφείλουν να ενημερώνουν αμελλητί το ΥΠΕΧΩΔΕ για την επικείμενη ή επελθούσα ζημία καθώς επίσης και για κάθε δράση που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο εφαρμογής του παρόντος διατάγματος και να υποβάλλουν εκθέσεις με τις πληροφορίες και τα στοιχεία που περιγράφονται στο παράρτημα VI του άρθρου 21.

Σε ιδιάζουσες καταστάσεις και όταν το επιβάλλουν λόγοι εξαιρετικής σημασίας ή έκτακτης ανάγκης, μπορεί το ΥΠΕΧΩΔΕ και στις ανωτέρω περιπτώσεις, να αναλαμβάνει τον συντονισμό των εμπλεκόμενων συναρμόδιων αρχών και φορέων σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο ή να λαμβάνει σε συνεργασία με αυτές, τα απαραίτητα μέτρα στο πλαίσιο εφαρμογής του παρόντος διατάγματος, για την πρόληψη ανεπανόρθωτων περιβαλλοντικών ζημιών και την προστασία της ανθρώπινης ζωής

B. Συνιστάται αυτοτελές συντονιστικό γραφείο υπαγόμενο απ' ευθείας στον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ, για την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, εφεξής: «Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών» και χάριν συντομίας (ΣΥΓΑΠΕΖ). Στο Γραφείο αυτό ανατίθεται η εποπτεία και ο έλεγχος εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος διατάγματος και ο συντονισμός των σχετικών δράσεων των αρμόδιων Υπηρεσιών Περιβάλλοντος σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο καθώς και των συναρμόδιων φορέων του στενού και ευρύτερου δημόσιου τομέα που κατά περίπτωση εμπλέκονται σε θέματα εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος νόμου.

1. Το Συντονιστικό Γραφείο έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

α) Σε επίπεδο πρόληψης προσδιορίζει τις δράσεις που θα πρέπει να αναληφθούν στο πλαίσιο εφαρμογής των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 8.

β) Σε επίπεδο αποκατάστασης της ζημίας, προσδιορίζει τις δράσεις και τα μέτρα αποκατάστασης σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 10

γ) Εισηγείται στον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ:

αα) Τα μέτρα αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας, σύμφωνα με το άρθρο 10 (παρ. 1), καθώς και για την κατά προτεραιότητα αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου.

ββ) Την έγκριση των δαπανών πρόληψης και αποκατάστασης, σύμφωνα με το άρθρο 11 (παρ.2).

γγ) Την ανάληψη δράσης για πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας, όταν η ζημία επηρεάζει ή ενδέχεται να επηρεάσει και άλλα κράτη μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 15.

δδ) Τη λήψη των αναγκαίων νομοθετικών και διοικητικών μέτρων για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση των στόχων του παρόντος νόμου.

ε) Γνωμοδοτεί προς τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ για θέματα εφαρμογής του άρθρου 14.

στ) Μεριμνά για την κατάρτιση των Εκθέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 20.

ζ) Συνεργάζεται αυτοτελώς ή μέσω του ΕΚΠΑΑ, με τις αρμόδιες αρχές των άλλων κρατών μελών καθώς και με επιστημονικούς φορείς της ημεδαπής και της αλλοδαπής, για την συγκέντρωση επιστημονικών ή άλλων πληροφοριών και τη δημιουργία και διατήρηση τράπεζας πληροφοριών (κέντρου τεκμηρίωσης) σε ζητήματα πρόληψης και αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών.

2. Για τη στελέχωση του ΣΥΓΑΠΕΖ, συνιστώνται δύο (2) θέσεις γραμματείας του κλάδου (ΔΕ) Διοικητικού και πέντε (5) θέσεις ειδικού επιστημονικού προσωπικού κατά το άρθρο 25 (παρ. 2) του ν. 1943/1991 (Α'50), όπως ισχύει, στα θέματα που πραγματεύεται το παρόν διάταγμα και ειδικότερα:

- α) δύο (2) θέσεις του κλάδου ΠΕ Μηχανικών με ειδικότητες Χημικού Μηχανικού (1) και Μηχανικού Περιβάλλοντος (1)
- β) μία (1) θέση του κλάδου ΠΕ Διοικητικού – Οικονομικού, με πτυχίο Οικονομικών
- γ) μία (1) θέση του κλάδου ΠΕ Γεωτεχνικών με ειδικότητα Γεωλόγου
- δ)) μία (1) θέση του κλάδου ΠΕ με ειδικότητα Βιολόγου.

Το ΣΥΓΑΠΕΖ, είναι δυνατόν να στελεχώνεται και από υπαλλήλους του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ή και από υπαλλήλους που αποσπώνται για το σκοπό αυτό στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. από φορείς του δημόσιου τομέα του Ν.1892/1990, όπως ισχύει.

Προϊστάμενος του ΣΥΓΑΠΕΖ ορίζεται από το ειδικό επιστημονικό προσωπικό, με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ.

Γ. 1. Για την υποστήριξη του έργου του ΣΥΓΑΠΕΖ συστήνεται γνωμοδοτική επιτροπή για την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, εφεξής «Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών» και χάριν συντομίας (ΕΑΠΕΖ).

1.1. Η ΕΑΠΕΖ συγκροτείται από εκπροσώπους των εκάστοτε αρμόδιων Υπηρεσιών Περιβάλλοντος του Υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ, του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ) και κατά περίπτωση από εκπροσώπους των Υπουργείων Οικονομίας και Οικονομικών, συμπεριλαμβανομένου του Γενικού Χημείου του Κράτους, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Μεταφορών και Επικοινωνιών, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Πολιτισμού και Εμπορικής Ναυτιλίας, εφόσον λόγω αρμοδιότητας εμπλέκονται σε θέματα εφαρμογής του παρόντος διατάγματος.

1.2. Τα μέλη της ΕΑΠΕΖ με τους αναπληρωτές τους προτείνονται από τους φορείς που εκπροσωπούν και ορίζονται με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ. Με την ίδια απόφαση καθορίζεται ο τρόπος σύγκλησης των μελών της, η λειτουργία της ΕΑΠΕΖ, ο τρόπος λήψης αποφάσεων, καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εκτέλεση του έργου της.

1.3. Καθήκοντα Προέδρου της ΕΑΠΕΖ, ασκεί ο εκάστοτε αρμόδιος εκπρόσωπος του Υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ. Η ΕΑΠΕΖ συγκαλείται κάθε φορά με μέριμνα του Προέδρου της. Στις συνεδριάσεις της ΕΑΠΕΖ, συμμετέχουν εναλλακτικά κάθε φορά εκείνα εκ των μελών της που σχετίζονται με το προς συζήτηση θέμα.

1.4. Είναι δυνατόν με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, μετά από πρόταση της ΕΑΠΕΖ, να διευρύνεται η σύνθεση των μελών της και με άλλα μέλη, εφόσον κρίνεται ότι η διεύρυνση αυτή θα επιβοηθήσει ουσιαστικά στο έργο της.

1.5. Στις συνεδριάσεις της ΕΑΠΕΖ μπορεί να συμμετέχουν, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, χωρίς δικαίωμα ψήφου, εκπρόσωποι άλλων κατά περίπτωση αρμόδιων φορέων του δημόσιου τομέα, εκπρόσωποι επιστημονικών οργάνων, ιδρυμάτων ή οργανισμών, όπως του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΤΕΕ), του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου, του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής και Γεωργικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.Α.Γ.Ε.), του Εθνικού Κέντρου Βιοτόπων –Υγροτόπων (Ε.Κ.Β.Υ.) καθώς και εκπρόσωποι περιβαλλοντικών οργανώσεων που εκ του Καταστατικού τους δραστηριοποιούνται σε εθνική κλίμακα.

2. Σε κάθε Περιφέρεια, κατ' αναλογία με το προηγούμενο εδάφιο (1), συστήνεται γνωμοδοτική επιτροπή για την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, εφεξής «Περιφερειακή Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών» και χάριν συντομίας (ΠΕΑΠΖ).

2.1. Η ΠΕΑΠΖ συγκροτείται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας από εκπροσώπους της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωροταξίας και της Διεύθυνσης Υδάτων της Περιφέρειας και άλλων κατά περίπτωση συναρμόδιων περιφερειακών υπηρεσιών, εφόσον λόγω αρμοδιότητας εμπλέκονται σε θέματα εφαρμογής του παρόντος διατάγματος. Με την ίδια απόφαση καθορίζεται ο τρόπος και η διαδικασία λήψης αποφάσεων, η λειτουργία της ΠΕΑΠΖ καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εκτέλεση του έργου της. Με όμοια απόφαση η σύνθεση της ΠΕΑΠΖ μπορεί να διευρύνεται και με άλλα μέλη, εφόσον κρίνεται ότι αυτό θα επιβοηθήσει ουσιαστικά στο έργο της.

2.2. Στις συνεδριάσεις της ΠΕΑΠΖ μπορεί να συμμετέχουν, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, χωρίς δικαίωμα ψήφου, εκπρόσωποι άλλων κατά περίπτωση αρμόδιων φορέων του δημόσιου τομέα, εκπρόσωποι επιστημονικών οργάνων, ιδρυμάτων ή οργανισμών καθώς και περιβαλλοντικών οργανώσεων που εκ του Καταστατικού τους δραστηριοποιούνται σε περιφερειακή κλίμακα..

3. Η ΠΕΑΠΖ γνωμοδοτεί για τα ακόλουθα θέματα:

- α) Σε επίπεδο πρόληψης για τον προσδιορισμό των δράσεων στο πλαίσιο εφαρμογής των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 8.
- β) Σε επίπεδο αποκατάστασης της ζημίας, για τον προσδιορισμό των δράσεων και των μέτρων αποκατάστασης σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 10
- γ) Για την έγκριση των δαπανών για τις δράσεις πρόληψης και αποκατάστασης, σύμφωνα με το άρθρο 11 (παρ. 2).
- δ) Για κάθε θέμα που παραπέμπεται από τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας, σχετικά με θέματα εφαρμογής του παρόντος διατάγματος.

Δ. Το ΥΠΕΧΩΔΕ μπορεί, αυτοτελώς ή μέσω του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ), να αναθέτει μελέτες, να χρηματοδοτεί έρευνες και γενικά να εξασφαλίζει την αναγκαία επιστημονική υποστήριξη για τον προσδιορισμό των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών, για την εξυπηρέτηση των στόχων του παρόντος διατάγματος και τη διευκόλυνση του έργου του ΣΥΓΑΠΕΖ. Ανάλογη δυνατότητα παρέχεται και στους Γενικούς Γραμματείς των Περιφερειών.

Ε. Ο εντοπισμός του φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας και ο καταλογισμός της ευθύνης του, γίνεται από την αρμόδια αρχή που ορίζεται στην παράγραφο Α, ή από κάθε άλλη δημόσια αρχή που μπορεί να διενεργεί τους απαιτούμενους απαραίτητους ελέγχους, είτε αυτεπαγγέλτως είτε μετά από καταγγελία που προέρχεται από φυσικό ή νομικό πρόσωπο, σύμφωνα με το άρθρο 13 ή μετά από σχετική ενημέρωση δημόσιας αρχής. Όταν ο εντοπισμός δεν γίνεται από την ως άνω αρμόδια αρχή, αλλά από άλλη δημόσια αρχή, η τελευταία οφείλει να ενημερώνει άμεσα την αρμόδια αρχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΖΗΜΙΩΝ

Άρθρο 7

Γενικό πλαίσιο της ευθύνης των φορέων εκμετάλλευσης

1. Οι φορείς εκμετάλλευσης έχουν υποχρέωση να υιοθετούν και να εφαρμόζουν τα προβλεπόμενα στο παρόν διάταγμα μέτρα πρόληψης και αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας ή του επικείμενου κινδύνου πρόκλησης τέτοιας ζημίας, καθώς επίσης και να καλύπτουν τις σχετικές δαπάνες, οποιοδήποτε και αν είναι το ύψος τους, όταν προκύπτει η ευθύνη τους για την εν λόγω ζημία.
2. Η τήρηση των όρων και προϋποθέσεων που καθορίζονται στις αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ή/και σε άδειες ή εγκρίσεις που είναι απαραίτητες σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις για την νόμιμη άσκηση μιας επαγγελματικής δραστηριότητας, δεν απαλλάσσει τους φορείς εκμετάλλευσης από την περιβαλλοντική ευθύνη, με την επιφύλαξη του άρθρου 11 (παραγ. 4 και 5).
3. Οι φορείς εκμετάλλευσης έχουν υποχρέωση να ενημερώνουν άμεσα στην αρμόδια αρχή για την ύπαρξη περιβαλλοντικής ζημίας ή τον επικείμενο κίνδυνο πρόκλησης τέτοιας ζημίας.
4. Οι φορείς εκμετάλλευσης έχουν υποχρέωση να συνεργάζονται με την αρμόδια αρχή για τον καθορισμό και την εφαρμογή των μέτρων αποκατάστασης.
5. Η κάλυψη των χρηματικών υποχρεώσεων του φορέα εκμετάλλευσης που προκύπτουν από το παρόν διάταγμα, γίνεται απαιτητή στα πλαίσια εφαρμογής της φορολογικής νομοθεσίας και σύμφωνα με τον Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (ΚΕΔΕ). Σε περίπτωση θανάτου ή εξαφάνισης του φορέα εκμετάλλευσης, η σχετική υποχρέωση θα βαρύνει ανάλογα τους καθολικούς του διαδόχους.

Άρθρο 8

Πρόληψη περιβαλλοντικών ζημιών

1. Σε περίπτωση επικείμενης απειλής περιβαλλοντικής ζημίας, ο φορέας εκμετάλλευσης υποχρεούται, χωρίς προειδοποίηση, να λαμβάνει αμελλητί τα κατά την κρίση του απαραίτητα προληπτικά μέτρα και να ενημερώνει αμέσως την αρμόδια αρχή, για όλες τις σχετικές πτυχές της κατάστασης. Για τον προσδιορισμό των εν λόγω θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατ' αναλογία και στο μέτρο του δυνατού, τα κριτήρια που προβλέπονται στην παράγραφο 1.3 του Παραρτήματος II του άρθρου 21. Είναι δυνατόν, με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, μετά από εισήγηση του ΣΥΓΑΠΕΖ, να προσδιορίζονται πρόσθετα κριτήρια για τα ληπτέα μέτρα πρόληψης από τους φορείς εκμετάλλευσης.

2. Η αρμόδια αρχή μπορεί ανά πάσα στιγμή :

- α. να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης την παροχή πληροφοριών για την τυχόν επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας, ή για περιπτώσεις που υπάρχουν υποψίες για τέτοια επικείμενη απειλή,
- β) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του για την άμεση λήψη των αναγκαίων μέτρων πρόληψης
- γ) να δώσει εγγράφως εντολές και οδηγίες στον φορέα εκμετάλλευσης, σχετικά με τα αναγκαία προληπτικά μέτρα που υποχρεωτικά πρέπει αυτός να λάβει,
- δ) εφόσον εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ο φορέας εκμετάλλευσης που ευθύνεται, αδυνατεί να εκπληρώσει τις ανωτέρω υποχρεώσεις του, να λάβει σε βάρος του τα αναγκαία προληπτικά μέτρα.

3. Η αρμόδια αρχή σύμφωνα με την ως άνω παράγραφο 2, μπορεί:

- α) να λαμβάνει η ίδια τα ανωτέρω προληπτικά μέτρα και σε περίπτωση που ο φορέας εκμετάλλευσης δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί ή δεν υποχρεούται δυνάμει του άρθρου 11 (παρ. 4 και 5) του παρόντος διατάγματος, να αναλάβει τις σχετικές δαπάνες,
- β) να εξουσιοδοτήσει τρίτους ή να απαιτήσει από τρίτους να εκτελέσουν τα εν λόγω προληπτικά μέτρα.

Άρθρο 9

Δράση αποκατάστασης

1. Όταν επέλθει περιβαλλοντική ζημία, ο φορέας εκμετάλλευσης υποχρεούται:

- α) να ενημερώνει αμελλητί το ΥΠΕΧΩΔΕ ή την αρμόδια υπηρεσία περιβάλλοντος της οικείας Περιφέρειας για όλες τις σχετικές πτυχές της κατάστασης
- β) να λαμβάνει ο ίδιος, χωρίς προειδοποίηση, όλα τα αντικειμενικώς εφικτά μέτρα, σύμφωνα με τα κριτήρια του Παραρτήματος II του άρθρου 21 και τυχόν πρόσθετα κριτήρια που ενδεχομένως έχουν προσδιορισθεί με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, για τον άμεσο έλεγχο, περιορισμό, απομάκρυνση ή άλλου είδους διαχείριση των συγκεκριμένων ρύπων ή/και οποιωνδήποτε άλλων ζημιογόνων παραγόντων, προκειμένου να περιορισθεί ή να προληφθεί η περαιτέρω περιβαλλοντική ζημία και οι δυσμενείς συνέπειες αυτής στην ανθρώπινη υγεία ή η περαιτέρω υποβάθμιση των υπηρεσιών,
- γ) να υποβάλλει προς έγκριση στην αρμόδια αρχή πρόταση μέτρων αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών, σύμφωνα με το άρθρο 10 του παρόντος διατάγματος και
- δ) να διενεργήσει αμελλητί την δική του αξιολόγηση για το μέγεθος και τη σοβαρότητα της προκληθείσας ζημίας και να παράσχει κάθε αναγκαία πληροφορία και στοιχείο στην αρμόδια αρχή καθώς και στην εταιρία ή τον οργανισμό που τυχόν του παρέχει χρηματοοικονομική ασφάλεια, σύμφωνα με το άρθρο 14.

2. Η αρμόδια αρχή μπορεί ανά πάσα στιγμή :

- i) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης συμπληρωματικές πληροφορίες για οποιαδήποτε προκληθείσα ζημία,
- ii) να λάβει όλα τα εφικτά μέτρα ή να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει υποχρεωτικά τα μέτρα αυτά ή να του δώσει εγγράφως σχετικές εντολές, για τον άμεσο έλεγχο, περιορισμό, απομάκρυνση ή άλλου είδους διαχείριση των συγκεκριμένων ρύπων ή/και οποιωνδήποτε άλλων ζημιογόνων παραγόντων, προκειμένου να περιορισθούν η ήδη επελθούσα περιβαλλοντική ζημία και οι τυχόν δυσμενείς συνέπειες αυτής στην ανθρώπινη υγεία ή να προληφθεί περαιτέρω περιβαλλοντική ζημία ή υποβάθμιση των υπηρεσιών,

iii) να δώσει εγγράφως εντολές και οδηγίες στον φορέα εκμετάλλευσης, σχετικά με τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης, που υποχρεωτικά πρέπει αυτός να λάβει
 iv) εφόσον εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ο φορέας εκμετάλλευσης που ευθύνεται, αδυνατεί, για οποιονδήποτε λόγο, να συμμορφωθεί με τις ως άνω εντολές, να εφαρμόσει σε βάρος του τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης. Στην περίπτωση αυτή, τα μέτρα αποκατάστασης προσδιορίζονται σύμφωνα με το Παράρτημα II του άρθρου 21, με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, μετά από εισήγηση του ΣΥΓΑΠΕΖ και γνώμη της ΕΑΠΕΖ ή του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας μετά από εισήγηση της Περιφέρειας και γνώμη της ΠΕΑΠΖ κατά περίπτωση και αφού ληφθούν υπόψη οι απόψεις των προσώπων που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 10 του παρόντος διατάγματος.

3. Η αρμόδια αρχή σύμφωνα με την ως άνω παράγραφο 2, μπορεί να λαμβάνει η ίδια τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης και εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν μπορεί να εντοπισθεί ή ο φορέας εκμετάλλευσης δεν υποχρεούται σύμφωνα με το άρθρο 11 (παρ. 4 και 5), να αναλάβει τις σχετικές δαπάνες.

Στις περιπτώσεις αυτές τα μέτρα αποκατάστασης προσδιορίζονται όπως και στην περίπτωση iv) της παρ. 2 του παρόντος άρθρου.

4. Η αρμόδια αρχή μπορεί να εξουσιοδοτήσει τρίτους ή να απαιτήσει από τρίτους να εκτελέσουν τα ανωτέρω μέτρα αποκατάστασης.

Άρθρο 10

Καθορισμός μέτρων αποκατάστασης

1. Η αρμόδια αρχή, καθορίζει, με τη συνεργασία του φορέα εκμετάλλευσης, τα ληπτέα μέτρα αποκατάστασης, σύμφωνα με το Παράρτημα II του άρθρου 21, αφού λάβει υπόψη τις απόψεις των προσώπων που προβλέπονται στην παρ. 3 του παρόντος άρθρου. Τα μέτρα αποκατάστασης εγκρίνονται κατά περίπτωση με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ μετά από εισήγηση του ΣΥΓΑΠΕΖ και γνώμη της ΕΑΠΕΖ ή του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας μετά από εισήγηση της Περιφέρειας και γνώμη της ΠΕΑΠΖ.

2. Εάν συντρέχουν πλείονες περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να εξασφαλισθεί η ταυτόχρονη λήψη των αναγκαίων μέτρων αποκατάστασης, η αρμόδια αρχή:

i) αφού εξετάσει, μεταξύ άλλων, τη φύση, την έκταση και τη σοβαρότητα των διαφόρων περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας και τις δυνατότητες φυσικής ανάκαμψης, και

ii) αφού λάβει υπόψη και τους κινδύνους για τη δημόσια υγεία,

προσδιορίζει την περίπτωση περιβαλλοντικής ζημίας που θα πρέπει κατά προτεραιότητα να αποκατασταθεί. Η σχετική πράξη εκδίδεται από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ μετά από εισήγηση του ΣΥΓΑΠΕΖ και γνώμη της ΕΑΠΕΖ ή τον Γενικό Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας μετά από εισήγηση της Περιφέρειας και γνώμη της ΠΕΑΠΖ .

3. Η αρμόδια αρχή ενημερώνει τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 13 παρ. 1 του παρόντος διατάγματος, καθώς επίσης και τα πρόσωπα στις ιδιοκτησίες των οποίων θα πρέπει να εκτελεσθούν μέτρα αποκατάστασης, και τα καλεί να διατυπώσουν τις απόψεις τους. Ο τρόπος και η διαδικασία ενημέρωσης και πρόσκλησης των προσώπων αυτών καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ.

Άρθρο 11

Δαπάνες πρόληψης και αποκατάστασης

1. Ο φορέας εκμετάλλευσης επιβαρύνεται με τις δαπάνες των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης που αναλαμβάνονται σύμφωνα με το παρόν διάταγμα.

2. Με την επιφύλαξη των παραγράφων 4 και 5 του παρόντος άρθρου, η αρμόδια αρχή ανακτά από τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, μέσω ασφαλιστικής κάλυψης ή άλλων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων σύμφωνα με το άρθρο 14, τις δαπάνες με τις οποίες αυτή επιβαρύνθηκε για την ανάληψη δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης, κατ' εφαρμογή του παρόντος διατάγματος. Η έγκριση των δαπανών αυτών γίνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών ΠΕΧΩΔΕ και Οικονομίας και Οικονομικών, μετά από εισήγηση του ΣΥΓΑΠΕΖ

και γνώμη της ΕΑΠΕΖ. ή με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας, μετά από κοινή εισήγηση της Περιφέρειας και της αρμόδιας περιφερειακής Υπηρεσίας του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και γνώμη της ΠΕΑΠΖ.

Για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής η αρμόδια αρχή εγγράφει ετησίως πίστωση στον Κρατικό Προϋπολογισμό σε ειδικό κωδικό (ΚΑΕ) με τίτλο: «Πρόληψη και Αποκατάσταση των Περιβαλλοντικών Ζημιών», ο οποίος θα χρησιμοποιείται αποκλειστικά για τις περιπτώσεις ανάληψης των δαπανών πρόληψης και αποκατάστασης που προβλέπονται στον παρόντα νόμο.

3. Η αρμόδια αρχή, μπορεί να αποφασίσει να μην ανακτήσει το συνολικό ποσόν των δαπανών σε περίπτωση που τα απαιτούμενα προς τούτο έξοδα υπερβαίνουν το ανακτήσιμο ποσόν ή σε περίπτωση που δεν μπορεί να προσδιορισθεί ο υπεύθυνος φορέας εκμετάλλευσης.

4. Ο φορέας εκμετάλλευσης απαλλάσσεται από την υποχρέωσή του να καταβάλει στην αρμόδια αρχή, τις δαπάνες των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης που αναλαμβάνονται δυνάμει του παρόντος διατάγματος, εάν αποδείξει ότι η περιβαλλοντική ζημία ή η επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας:

α) ανάγεται σε πράξη ή παράλειψη τρίτου και επήλθε παρά την ύπαρξη των ενδεδειγμένων μέτρων ασφαλείας, ή

β) ανάγεται σε συμμόρφωση προς υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής ή εκτέλεση δημόσιας σύμβασης, η οποία οδήγησε τον φορέα εκμετάλλευσης σε ενέργειες, στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του, που προκάλεσαν την περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας. Εξαιρούνται οι περιπτώσεις που η διαταγή ή εντολή έχει δοθεί για την αντιμετώπιση μιας εκπομπής ή ενός τυχαίου γεγονότος που προκλήθηκε προγενέστερα, εξ αιτίας της δραστηριότητας του φορέα εκμετάλλευσης

5. 1. Ο φορέας εκμετάλλευσης απαλλάσσεται από την υποχρέωσή του να καταβάλει τις δαπάνες των δράσεων αποκατάστασης, που αναλαμβάνονται δυνάμει του παρόντος διατάγματος, εφόσον αποδείξει ότι δεν ενήργησε με δόλο ή αμέλεια και ότι για την περιβαλλοντική ζημία συντρέχει μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) η εκπομπή ή το γεγονός που αποτελεί την άμεση αιτία της περιβαλλοντικής ζημιάς, έχει προβλεφθεί ρητά στην έγκριση ή άδεια που του χορηγήθηκε από δημόσια αρχή, σύμφωνα τις κείμενες σχετικές διατάξεις, για τη νόμιμη άσκηση της δραστηριότητάς του, η οποία περιλαμβάνεται στο Παράρτημα ΙΙΙ. Στην περίπτωση αυτή, κατά τη χρονική στιγμή που συμβαίνει η εκπομπή ή το γεγονός που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία, απαιτείται ο φορέας εκμετάλλευσης, να έχει τηρήσει αυστηρά τους όρους και τις προϋποθέσεις που έχουν καθορισθεί στην εν λόγω έγκριση ή άδεια.

β) η περιβαλλοντική ζημία προκλήθηκε από εκπομπή ή δραστηριότητα ή οποιοδήποτε τρόπο χρήσης προϊόντος στο πλαίσιο δραστηριότητάς του, η οποία δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί ότι θα προκαλούσε περιβαλλοντική ζημία, σύμφωνα με το επίπεδο των επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων που υπήρχε κατά τον χρόνο που έλαβε χώρα η εκπομπή ή η δραστηριότητα.

5.2. Όταν συντρέχει μία από τις ανωτέρω προϋποθέσεις, ο φορέας εκμετάλλευσης υποχρεώνεται στην τήρηση και εφαρμογή μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών. Τις σχετικές δαπάνες που θα καταβάλει, θα τις ανακτήσει, εφαρμοζομένων κατ' αναλογία των διατάξεων της παραγράφου 2 του άρθρου 18 του παρόντος διατάγματος.

6. Η αναγκαστική είσπραξη των δαπανών πρόληψης και αποκατάστασης γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΕΔΕ.

7. Η αξίωση της αρμόδιας αρχής να ανακτήσει τις δαπάνες από τον φορέα εκμετάλλευσης παραγράφεται μετά πενταετία αφότου ολοκληρώθηκαν τα αναγκαία μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης και εντοπίστηκε ο φορέας εκμετάλλευσης.

8. Είναι δυνατόν στις περιπτώσεις που προβλέπονται στο παρόν διάταγμα, αντί της αρμόδιας αρχής, να αναλαμβάνει η αδειοδοτούσα ή άλλη δημόσια αρχή το σύνολο ή μέρος των δαπανών για τις δράσεις πρόληψης και αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών. Με κοινή απόφαση των Υπουργών ΠΕΧΩΔΕ και Οικονομίας και Οικονομικών, καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής.

9. Σε τυχόν περίπτωση που φυσικό ή νομικό πρόσωπο ενεργήσει με δική του πρωτοβουλία, κατόπιν όμως συνεννόησης και συνεργασίας με την αρμόδια αρχή, προς αντιμετώπιση περιβαλλοντικής ζημίας ή επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας και λάβει στο σύνολό τους ή μερικώς, τα αναγκαία σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης, δικαιούται να αναζητήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, τις δαπάνες που κατέβαλε για τη λήψη των ανωτέρω μέτρων, σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (άρθρα 904 επ.) ή διοίκησης αλλοτρίων (άρθρα 730 επ.), εφαρμοζομένων εν προκειμένω αναλογικώς. Σε περίπτωση που η ανωτέρω ενέργεια προήλθε από φυσικό πρόσωπο, η ανωτέρω αξίωση ισχύει μόνον εφόσον το φυσικό πρόσωπο βρίσκεται σε τοπική εγγύτητα με την πηγή της περιβαλλοντικής ζημίας ή της επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας ή επηρεάζεται άμεσα από αυτήν στη ζωή, την υγεία, τη σωματική ακεραιότητά του ή στο δικαίωμά του στην προσωπικότητα. Η παρούσα αξίωση παραγράφεται μετά πενταετία αφότου ολοκληρώθηκαν τα αναγκαία μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης και εντοπίστηκε ο φορέας εκμετάλλευσης.

Άρθρο 12

Καταλογισμός δαπανών πρόληψης και αποκατάστασης στην περίπτωση πλειόνων υπευθύνων φορέων εκμετάλλευσης - Συντρέχον πταίσμα

1. Σε περίπτωση που η αρμόδια αρχή διαπιστώσει ότι για την προκληθείσα περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας ευθύνονται πλείονες φορείς εκμετάλλευσης, για τον καταλογισμό και την αναζήτηση των δαπανών πρόληψης ή αποκατάστασης εφαρμόζονται αναλογικώς τα άρθρα 926 και 927 του Αστικού Κώδικα. Η αναγωγική απαίτηση ενός φορέα εκμετάλλευσης έναντι άλλου συνυπεύθυνου φορέα εκμετάλλευσης, βάσει του άρθρου 927 του Αστικού Κώδικα, παραγράφεται μετά πενταετία αφότου ο πρώτος κατέβαλε στην αρμόδια αρχή τις γενόμενες από αυτήν δαπάνες και έλαβε γνώση του προσώπου του συνυπεύθυνου φορέα εκμετάλλευσης· σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από την τελευταία γνώση, η αναγωγική αυτή απαίτηση παραγράφεται μετά την πάροδο είκοσι ετών από την καταβολή των δαπανών στην αρμόδια αρχή. Τα ανωτέρω ισχύουν και στην περίπτωση που ένας φορέας εκμετάλλευσης προέβη ο ίδιος στα αναγκαία προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης, ενώ υφίστανται και άλλος ή άλλοι συνυπεύθυνοι φορείς

εκμετάλλευσης, και αναζητεί τις δαπάνες για τα εν λόγω μέτρα από τον άλλο ή τους άλλους συνυπεύθυνους φορείς εκμετάλλευσης.

2. Όταν η περιβαλλοντική ζημία ή ο επικείμενος κίνδυνος τέτοιας ζημίας προκαλούνται από τη χρήση προϊόντος, ο φορέας εκμετάλλευσης μπορεί να στραφεί αναγωγικά κατά του παραγωγού, του εισαγωγέα ή του προμηθευτή του προϊόντος και να ζητήσει απ' αυτόν το ποσόν των δαπανών που έχει καταβάλει, εφόσον ο φορέας εκμετάλλευσης περιορίστηκε αυστηρά, κατά την ανάπτυξη της δραστηριότητάς του, στις προϋποθέσεις που είχαν καθορισθεί για τη χρήση του προϊόντος καθώς και στην ισχύουσα νομοθεσία κατά το χρόνο του γεγονότος που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή το επικείμενο κίνδυνο τέτοιας ζημίας. Παράλληλα, δεν τίγονται σε καμία περίπτωση οι διάταξεις των άρθρων 6 και 7 του Ν. 2251/1994 για την ευθύνη του παραγωγού ή προμηθευτή ελαττωματικών προϊόντων και την ασφάλεια ή υγεία των καταναλωτών.

3. Σε περίπτωση που υφίσταται από την πλευρά της αρμόδιας αρχής ή άλλης δημόσιας αρχής συντρέχον πταίσμα στην πρόκληση ή την επέκταση της περιβαλλοντικής ζημίας ή της επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας, είτε διά πράξεως είτε διά παραλείψεως της εν λόγω αρχής ή άλλης δημόσιας αρχής, για τον καταλογισμό και την αναζήτηση των δαπανών πρόληψης ή αποκατάστασης εφαρμόζεται, υπέρ του υπεύθυνου φορέα εκμετάλλευσης, αναλογικώς το άρθρο 300 του Αστικού Κώδικα.

Άρθρο 13

Αίτηση για ανάληψη δράσης αποκατάστασης

1. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

- i) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από περιβαλλοντική ζημία, ή
 - ii) έχει έννομο συμφέρον από τη λήψη απόφασης σχετικά με περιβαλλοντική ζημία,
- δικαιούται να υποβάλει εγγράφως στον αρμόδιο Τομέα της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (Ε.Υ.Ε.Π.) τις πληροφορίες που διαθέτει, σχετικά με την περιβαλλοντική ζημία που έχει υποπέσει στην αντίληψή του, όπως επίσης και να καλέσει την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση βάσει του παρόντος διατάγματος.

2. Το συμφέρον οποιασδήποτε Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης, η οποία προάγει την προστασία του περιβάλλοντος και πληροί τις προϋποθέσεις που ορίζει η ισχύουσα νομοθεσία, θεωρείται «έννομο» κατά την έννοια του στοιχείου ii) της παρ. 1 του παρόντος άρθρου.

3. Η αίτηση για ανάληψη δράσης πρέπει να συνοδεύεται από σχετικές πληροφορίες και στοιχεία που τεκμηριώνουν επαρκώς τους διατυπωθέντες ισχυρισμούς για την περιβαλλοντική ζημία.

4. Η Ε.Υ.Ε.Π. μπορεί εξ αρχής να απορρίπτει την αίτηση, αν η αίτηση είναι εμφανώς παράλογη, ακατάληπτη, ή προδήλως αβάσιμη, αν διατυπώνεται κατά τρόπο υπερβολικά αόριστο, ή επαναλαμβάνεται κατά τρόπο καταχρηστικό καθώς και όταν δεν συνοδεύεται από τις πληροφορίες και τα στοιχεία που προβλέπονται στην παράγραφο 3. Σε κάθε περίπτωση η εν λόγω υπηρεσία ενημερώνει τον αιτούντα για τους λόγους απόρριψης της αίτησής του.

.Εάν δεν συντρέχουν οι ανωτέρω λόγοι, η Ε.Υ.Ε.Π. προβαίνει περαιτέρω στην εξέταση της αίτησης, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 5.

5. Η Ε.Υ.Ε.Π. εξετάζει την αίτηση για ανάληψη δράσης και τις συνοδευτικές πληροφορίες και εφόσον διαπιστώσει ότι αποδεικνύεται επαρκώς η ύπαρξη περιβαλλοντικής ζημίας, με απόφαση του Γενικού Επιθεωρητή Περιβάλλοντος γίνεται αποδεκτό το σχετικό αίτημα για ανάληψη δράσης και καταλογίζεται η περιβαλλοντική ευθύνη του φορέα εκμετάλλευσης. Η απόφαση αυτή διαβιβάζεται άμεσα στην αρμόδια αρχή προκειμένου να αναλάβει δράσεις για την πρόληψη ή / και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του παρόντος διατάγματος.

Σε περίπτωση που, κατά την κρίση της Ε.Υ.Ε.Π. δεν αποδεικνύεται επαρκώς η περιβαλλοντική ζημία, η απορριπτική απόφαση του Γενικού Επιθεωρητή Περιβάλλοντος επί του σχετικού αιτήματος για ανάληψη δράσης πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Η εν λόγω απόφαση κοινοποιείται άμεσα στην αρμόδια αρχή.

Σε κάθε περίπτωση, πριν από την έκδοση της σχετικής απόφασης του Γενικού Επιθεωρητή Περιβάλλοντος, παρέχεται η δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο φορέα εκμετάλλευσης να

γνωστοποιήσει στην Ε.Υ.Ε.Π. τις απόψεις του σε σχέση με την υποβληθείσα αίτηση και τις συνοδευτικές πληροφορίες.

6. Η Ε.Υ.Ε.Π. ενημερώνει, μέσα σε εύλογο χρόνο, τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παρ. 1, σχετικά με την ανωτέρω απόφαση αποδοχής ή απόρριψης της αίτησής τους για ανάληψη δράσης.

7. Τα πρόσωπα της παραγράφου 1, έχουν έναντι της Ε.Υ.Ε.Π. για πράξεις ή παραλείψεις της σχετικά με την εφαρμογή του παρόντος άρθρου, τα ένδικα βοηθήματα που προβλέπονται στο άρθρο 18 του παρόντος διατάγματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 14

Χρηματοοικονομική ασφάλεια

1. Οι φορείς εκμετάλλευσης των επαγγελματικών δραστηριοτήτων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος διατάγματος, προκειμένου να καλύψουν την ευθύνη τους που απορρέει από τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος, μπορούν να κάνουν χρήση χρηματοοικονομικής ασφάλειας (ιδιωτικής ασφάλισης καθώς και άλλων μορφών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων), μέσω των κατάλληλων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας. Στην περίπτωση αυτή ο φορέας εκμετάλλευσης μεριμνά ώστε στους όρους ασφάλισης και άλλων μορφών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων, να διασφαλίζεται με ένα εύλογο κόστος και με λογικές προϋποθέσεις, η κατά το δυνατόν πληρέστερη κάλυψη της αποκατάστασης των πιθανολογούμενων περιβαλλοντικών ζημιών.

2. Από την 1^η Μαΐου 2010, ξεκινά η υποχρεωτική υπαγωγή των επαγγελματικών δραστηριοτήτων που αναφέρονται στο παράρτημα ΙΙΙ, σε σύστημα χρηματοοικονομικής ασφάλειας (ιδιωτικής ασφάλισης καθώς και άλλων μορφών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων), μέσω των κατάλληλων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας. Με αποφάσεις του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, Ανάπτυξης και άλλου τυχόν συναρμόδιου

Υπουργού, προσδιορίζεται επακριβώς για κάθε μία ή για κάθε κατηγορία από τις ανωτέρω δραστηριότητες, το χρονοδιάγραμμα της ανωτέρω υποχρεωτικής υπαγωγής τους στα εν λόγω συστήματα, λαμβάνοντας υπόψη την Έκθεση της Επιτροπής Ε.Κ. που προβλέπεται στο άρθρο 14 (παρ.2) της οδηγίας 2004/35/ΕΚ, καθώς και την ικανότητα της οικονομικής αγοράς για τη διάθεση ολοκληρωμένης και οικονομικά εφικτής προσφοράς της σχετικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

3. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος διατάγματος, μπορεί, με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, ΠΕΧΩΔΕ και άλλου τυχόν συναρμόδιου Υπουργού, να καθορίζονται οι δραστηριότητες από τις αναφερόμενες στο παράρτημα ΙΙΙ, οι οποίες, λόγω της επικινδυνότητάς τους ή/και της ευαισθησίας του φυσικού αποδέκτη τον οποίο ενδέχεται να επηρεάσουν, θα πρέπει υποχρεωτικά να ενταχθούν σε σύστημα χρηματοοικονομικής ασφάλειας (ιδιωτικής ασφάλισης καθώς και άλλων μορφών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων), μέσω των κατάλληλων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας. Με τις ίδιες αποφάσεις καθορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι περιορισμοί για τη εφαρμογή της παραγράφου αυτής, οι οποίοι θα διασφαλίζουν με ένα εύλογο κόστος και με λογικές προϋποθέσεις την κατά το δυνατόν πληρέστερη κάλυψη της αποκατάστασης των πιθανολογούμενων περιβαλλοντικών ζημιών.

4. Για όσες από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παράρτημα ΙΙΙ, έχει ήδη θεσπισθεί, πριν από τη θέση σε ισχύ του παρόντος διατάγματος, σύστημα υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας (ιδιωτικής ασφάλισης καθώς και άλλων μορφών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων), για τη νόμιμη άσκησή τους, οι εν λόγω δραστηριότητες εξακολουθούν και μετά την έναρξη ισχύος του παρόντος διατάγματος να παραμένουν στο καθεστώς της εν λόγω χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

5. Στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών ως αρμόδια αρχή, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, προσδιορίζει το ποσό της χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Ο προσδιορισμός αυτός σε καμιά περίπτωση δεν προσδιορίζει και την ευθύνη του φορέα εκμετάλλευσης που καθορίζεται στο παρόν διάταγμα, και γίνεται με κύριο κριτήριο την έκταση, το είδος και τη διάσταση της ζημίας που μπορεί να προκαλέσει η εν λόγω δραστηριότητα. Η μέθοδος για τον προσδιορισμό του

ανωτέρω ποσού, καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και πρέπει να βασίζεται σε τεχνικά κριτήρια που θα εγγυώνται μια ομοιογενή εκτίμηση των σεναρίων των κινδύνων και των αντίστοιχων δαπανών αποκατάστασης και να διασφαλίζει μια ομοιόμορφη οριοθέτηση της απαραίτητης ασφαλιστικής κάλυψης για κάθε δραστηριότητα.

Άρθρο 15

Συνεργασία με άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Εφόσον μία περιβαλλοντική ζημία επηρεάζει ή ενδέχεται να επηρεάσει πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ των οποίων και την Ελλάδα, το ΥΠΕΧΩΔΕ συνεργάζεται με αυτά τα κράτη μέλη μέσω, κυρίως, της κατάλληλης ανταλλαγής πληροφοριών, έτσι ώστε να εξασφαλισθεί η ανάληψη αποτελεσματικής δράσης για την πρόληψη ή, εφόσον απαιτείται, για την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας.

2. Εφόσον έχει επέλθει περιβαλλοντική ζημία στην Ελληνική Επικράτεια, το ΥΠΕΧΩΔΕ παρέχει επαρκείς πληροφορίες στα κράτη μέλη που ενδεχομένως συνεπηρεάζονται από τη ζημία αυτή. Ειδικότερα το ΥΠΕΧΩΔΕ παραχωρεί κάθε αναγκαία πληροφορία στις αρμόδιες αρχές των εν λόγω κρατών μελών, προκειμένου να μπορέσουν αυτές να υιοθετήσουν τα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας.

3. Όταν εντοπίζεται στην Ελληνική Επικράτεια περιβαλλοντική ζημία, η οποία δεν προκλήθηκε εντός των συνόρων της, το ΥΠΕΧΩΔΕ μπορεί:

- α) να ενημερώσει σχετικά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και κάθε άλλο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος,
- β) να διατυπώσει συστάσεις για τη λήψη μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης, και
- γ) να επιδιώξει, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο παρόν διάταγμα, την ανάκτηση από το κράτος μέλος, των δαπανών στις οποίες υποβλήθηκε λόγω της λήψης μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης.

4. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, το ΥΠΕΧΩΔΕ, σε συνεργασία και με το Υπουργείο Εξωτερικών, εγκαθιστά μηχανισμούς συνεργασίας με τις αρμόδιες αρχές των άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να διευκολύνει τη λήψη όλων

των μέτρων που στοχεύουν στην πρόληψη, την αποφυγή και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών.

Άρθρο 16

Έλεγχοι

1. Τακτικοί και έκτακτοι έλεγχοι για την τήρηση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που προβλέπονται στις διατάξεις του παρόντος διατάγματος, διενεργούνται αυτεπάγγελτα ή κατόπιν καταγγελίας, από τους κατά τόπο αρμόδιους τομείς της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (Ε.Υ.Ε.Π.).

2. Είναι δυνατόν η Ε.Υ.Ε.Π. να αναθέτει τη διενέργεια μέρους ή του συνόλου των ελέγχων σε επιστημονικούς φορείς ή άλλους εξειδικευμένους φορείς του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα, εφόσον κρίνεται ότι μπορούν να συνεισφέρουν ουσιαστικά στο έργο αυτό. Στην περίπτωση αυτή ανάθεσης των ελέγχων σε τρίτους η δαπάνη βαρύνει τον φορέα εκμετάλλευσης της δραστηριότητας.

Άρθρο 17

Διοικητικές Κυρώσεις

1. Στους φορείς εκμετάλλευσης που παραβαίνουν τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος και των κατ' εξουσιοδότηση του διατάγματος αυτού εκδιδόμενων υπουργικών αποφάσεων καθώς και στους παραβάτες των μέτρων και όρων που καθορίζονται με τις διοικητικές πράξεις που εκδίδονται σε εφαρμογή του διατάγματος αυτού, επιβάλλονται αναλόγως οι διοικητικές κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 30 του Ν. 1650/1986, όπως αυτό ισχύει, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 9 του Ν. 2947/2001.

2. Τα πρόστιμα που προβλέπονται στο άρθρο αυτό εισπράττονται από τις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.), σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα «περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων» και αποδίδονται σε ειδικό κωδικό «Για την Πρόληψη και την Αποκατάσταση των Ζημιών στο Περιβάλλον» από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

3. Η ολοκλήρωση της κατά τα ανωτέρω διαδικασίας επιβολής κυρώσεων για παραβάσεις των διατάξεων του παρόντος διατάγματος, δεν εμποδίζει ούτε επιβραδύνει την τήρηση από τον φορέα εκμετάλλευσης των υποχρεώσεων του για τη λήψη των προβλεπόμενων στο διάταγμα μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης.

4. Οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο αυτό επιβάλλονται ανεξάρτητα από την αστική ή ποινική ευθύνη του φορέα εκμετάλλευσης και ανεξάρτητα από τις διοικητικές κυρώσεις που προβλέπονται σε άλλες διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας.

Άρθρο 18

Ένδικη Προστασία

1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 17, οποιαδήποτε άλλη απόφαση ή άλλη πράξη της αρμόδιας αρχής που εκδίδεται σε εφαρμογή των διατάξεων του διατάγματος αυτού, πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς. Η εν λόγω απόφαση ή πράξη κοινοποιείται το ταχύτερο δυνατόν στον φορέα εκμετάλλευσης, ο οποίος ενημερώνεται συγχρόνως και για τα ένδικα μέσα που του παρέχει το ισχύον δίκαιο κατά της αποφάσεως ή πράξεως, καθώς επίσης και για τις σχετικές προθεσμίες στις οποίες υπόκεινται τα μέσα αυτά. Η άσκηση ενδίκων μέσων δεν αναστέλλει την τήρηση και την εφαρμογή των μέτρων και των απαιτήσεων που έχουν επιβληθεί από την αρμόδια αρχή στον φορέα εκμετάλλευσης σύμφωνα με τα άρθρα 7,8,9, 10 και 11 (παρ.5.2) του παρόντος διατάγματος.

2. Σε περίπτωση που κατόπιν ασκήσεως των ανωτέρω ενδίκων μέσων, εκδοθεί από το αρμόδιο δικαστήριο τελεσίδικη απόφαση υπέρ του φορέα εκμετάλλευσης, αυτός δικαιούται με αίτησή του προς την αρμόδια αρχή, συνοδευόμενη από τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία, να αναζητήσει τις δαπάνες στις οποίες ενδεχομένως υπεβλήθη. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και ΠΕΧΩΔΕ ή του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, μετά από εισήγηση του ΣΥΓΑΠΕΖ ή της οικείας Περιφέρειας κατά περίπτωση, εγκρίνεται το ποσό που αντιστοιχεί στις εν λόγω δαπάνες καθώς και ο τρόπος και ο χρόνος καταβολής του στον δικαιούχο φορέα εκμετάλλευσης.

Άρθρο 19**Χρονικά όρια εφαρμογής**

Το παρόν διάταγμα δεν εφαρμόζεται:

- α) σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα πριν από την θέση σε ισχύ του διατάγματος,
- β) σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα μετά την θέση σε ισχύ του διατάγματος, αλλά οφείλεται σε επαγγελματική δραστηριότητα που πραγματοποιήθηκε και ολοκληρώθηκε πριν από την θέση σε ισχύ του διατάγματος,
- γ) σε ζημία, εφόσον έχουν παρέλθει πάνω από τριάντα (30) έτη από τότε που έλαβε χώρα η εκπομπή, το γεγονός ή το ατύχημα που την προκάλεσαν.

Άρθρο 20**Κατάρτιση Εκθέσεων**

Το ΣΥΓΑΠΕΖ, υποχρεούται να καταρτίσει Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του παρόντος διατάγματος, την οποία πρέπει να υποβάλει στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το αργότερο μέχρι την 30^η Απριλίου 2013. Η έκθεση περιλαμβάνει τις πληροφορίες και τα στοιχεία που αναφέρονται στο Παράρτημα VI του άρθρου 21.

Άρθρο 21**Παραρτήματα**

Προσαρτώνται και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του παρόντος διατάγματος, τα παραρτήματα I-VI που ακολουθούν.

Τα παραρτήματα αυτά τροποποιούνται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σύμφωνα με τα εκάστοτε ισχύοντα στο κοινοτικό δίκαιο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 3, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1, ΕΛΑΦΙΟ (α)

Η σημασία οποιασδήποτε ζημίας η οποία έχει δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη διατήρηση της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης οικοτόπων ή ειδών πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με την κατάσταση διατήρησης κατά τη στιγμή που επήλθε η ζημία, τις υπηρεσίες που προσπορίζουν και την ικανότητά τους για φυσική αναγέννηση. Οι σημαντικά δυσμενείς μεταβολές σε σχέση με την αρχική κατάσταση, θα πρέπει να καθορίζονται βάσει μετρήσιμων δεδομένων, όπως:

- τον αριθμό των ατόμων, την πυκνότητά τους ή την καλυπτόμενη περιοχή,
- τον ρόλο των συγκεκριμένων ατόμων ή της πληγείσας περιοχής σε σχέση με τη διατήρηση του είδους ή του οικοτόπου, σπανιότητα του είδους ή του οικοτόπου (όπως εκτιμάται σε τοπικό, περιφερειακό και ανώτερο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου του κοινοτικού),
- την ικανότητα πολλαπλασιασμού του είδους (σύμφωνα με τις τάσεις εξέλιξης του συγκεκριμένου είδους ή πληθυσμού), η βιωσιμότητά του ή η ικανότητα του οικοτόπου για φυσική αναγέννηση (σύμφωνα με τις τάσεις εξέλιξης του χαρακτηριστικού του είδους ή των πληθυσμών του),
- την ικανότητα σύντομης ανάκαμψης του είδους ή του οικοτόπου μετά τη ζημία, χωρίς άλλη παρέμβαση πέραν ενισχυμένων μέτρων προστασίας, σε κατάσταση η οποία θα οδηγήσει, αποκλειστικά λόγω της εξέλιξης του είδους ή του οικοτόπου, σε κατάσταση που θεωρείται ως ισοδύναμη ή ανώτερη της αρχικής.

Ζημία με αποδεδειγμένη επίπτωση στην ανθρώπινη υγεία πρέπει να χαρακτηρίζεται ως σημαντική.

Οι ακόλουθες ζημιές δεν πρέπει να χαρακτηρίζονται ως σημαντικές:

- αρνητικές διακυμάνσεις χαμηλότερες από τις φυσικές διακυμάνσεις που θεωρούνται κανονικές για το συγκεκριμένο οικοτόπο ή είδος,

- αρνητικές διακυμάνσεις οφειλόμενες σε φυσικά αίτια ή σε παρέμβαση σχετική με τη συνήθη διαχείριση των τοποθεσιών, όπως ορίζεται στα μητρώα οικοτόπων ή τα έγγραφα στόχων ή όπως διεξαγόταν προηγουμένως από τους ιδιοκτήτες ή τους φορείς εκμετάλλευσης,
- ζημιά ειδών ή οικοτόπων για τα οποία είναι βέβαιο ότι θα ανακάμψουν, σύντομα και χωρίς παρέμβαση, είτε στην αρχική κατάσταση, είτε σε κατάσταση η οποία θα οδηγήσει, αποκλειστικά λόγω της εξέλιξης του είδους ή του οικοτόπου, σε κατάσταση που θεωρείται ως ισοδύναμη ή ανώτερη της αρχικής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΖΗΜΙΑΣ

Το παρόν Παράρτημα θεσπίζει κοινό πλαίσιο που πρέπει να τηρείται προκειμένου να επιλέγονται τα καταλληλότερα μέτρα για να εξασφαλίζεται η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας.

1. Αποκατάσταση ζημίας των υδάτων ή των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων

Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας όσον αφορά τα ύδατα ή τα προστατευόμενα είδη ή φυσικούς οικοτόπους, επιτυγχάνεται μέσω της επαναφοράς του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση, μέσω πρωτογενούς, συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης, όπου:

- α) ως "πρωτογενής αποκατάσταση" νοείται κάθε μέτρο αποκατάστασης που έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία στην ή προς την αρχική τους κατάσταση,
- β) ως "συμπληρωματική αποκατάσταση" νοείται κάθε μέτρο αποκατάστασης που αναλαμβάνεται σε σχέση προς φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες, ως αντιστάθμιση του γεγονότος ότι η πρωτογενής αποκατάσταση δεν έχει ως αποτέλεσμα την πλήρη επανόρθωση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία,
- γ) ως "αντισταθμιστική αποκατάσταση" νοείται οποιαδήποτε δράση αναλαμβάνεται για να αντισταθμισθούν οι προσωρινές απώλειες φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών κατά

την περίοδο που μεσολαβεί από την ημερομηνία της ζημίας μέχρι την επίτευξη πλήρους αποτελέσματος της πρωτογενούς αποκατάστασης,

δ) ως "προσωρινές απώλειες" νοούνται οι απώλειες οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία δεν μπορούν να επιτελέσουν τις οικολογικές τους λειτουργίες ή να παρέχουν υπηρεσίες σε άλλους φυσικούς πόρους ή στο κοινό έως ότου τα πρωτογενή ή συμπληρωματικά μέτρα αρχίσουν να παράγουν αποτέλεσμα. Δεν συνιστούν οικονομική αντιστάθμιση προς το κοινό.

Εφόσον η πρωτογενής αποκατάσταση δεν οδηγεί στην επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση, αναλαμβάνεται συμπληρωματική αποκατάσταση. Επιπλέον, αναλαμβάνεται αντισταθμιστική αποκατάσταση για την αντιστάθμιση των προσωρινών απωλειών.

Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, όσον αφορά ζημία των υδάτων ή των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων, συνεπάγεται επίσης την εξάλειψη οιοδήποτε σημαντικού κινδύνου δυσμενών συνεπειών στην ανθρώπινη υγεία.

1.1. Στόχοι της αποκατάστασης

Στόχος της πρωτογενούς αποκατάστασης

1.1.1. Στόχος της πρωτογενούς αποκατάστασης είναι η επαναφορά των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία στην αρχική τους κατάσταση ή προς αυτήν.

Στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης

1.1.2. Εφόσον οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία δεν επανέρχονται στην αρχική τους κατάσταση, τότε επιχειρείται συμπληρωματική αποκατάσταση. Στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης είναι η παροχή φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών, ενδεχομένως και σε διαφορετική τοποθεσία, παρεμφερούς επιπέδου με εκείνους που θα παρείχοντο εάν η τοποθεσία που υπέστη τη βλάβη είχε επανέλθει στην αρχική της κατάσταση. Εφόσον είναι δυνατόν και ενδεδειγμένο, η διαφορετική τοποθεσία θα πρέπει να συνδέεται γεωγραφικά με την τοποθεσία που υπέστη ζημία, λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα του πληττόμενου πληθυσμού.

Στόχος της αντισταθμιστικής αποκατάστασης

1.1.3. Επιχειρείται αντισταθμιστική αποκατάσταση για την αντιστάθμιση της προσωρινής απώλειας φυσικών πόρων και υπηρεσιών έως ότου επιτευχθεί η ανάκαμψη. Η αντιστάθμιση αυτή συνίσταται σε συμπληρωματικές βελτιώσεις των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών ή του ύδατος, είτε στην τοποθεσία που υπέστη ζημία είτε σε διαφορετική τοποθεσία. Δεν περιλαμβάνει οικονομική αντιστάθμιση στο κοινό.

1.2. Προσδιορισμός μέτρων αποκατάστασης

Προσδιορισμός μέτρων πρωτογενούς αποκατάστασης

1.2.1. Εξετάζονται οι δυνατότητες για δράσεις άμεσης επαναφοράς των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών προς την αρχική τους κατάσταση με ταχύτερο ρυθμό, ή μέσω φυσικής ανάκαμψης.

Προσδιορισμός μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης

1.2.2. Κατά τον καθορισμό της κλίμακας των μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης, εξετάζεται πρώτα η χρήση προσεγγίσεων στάθμισης της ισοδυναμίας, ανά πόρο ή ανά υπηρεσία. Στο πλαίσιο αυτών των προσεγγίσεων, εξετάζεται πρώτα η δυνατότητα δράσεων που παρέχουν φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες ιδίου τύπου, ποιότητας και ποσότητας με τους πόρους και τις υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία. Εάν αυτό δεν είναι δυνατόν, παρέχονται εναλλακτικοί φυσικοί πόροι ή/και εναλλακτικές υπηρεσίες. Παραδείγματος χάριν, η μείωση της ποιότητας θα μπορούσε να αντισταθμισθεί με αύξηση της ποσότητας των μέτρων αποκατάστασης.

1.2.3. Εάν δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως πρώτη επιλογή η στάθμιση της ισοδυναμίας ανά πόρο ή ανά υπηρεσία, χρησιμοποιούνται εναλλακτικές τεχνικές αποτίμησης. Η αρμόδια αρχή μπορεί να υποδεικνύει τη μέθοδο, π.χ. της οικονομικής αποτίμησης, προκειμένου να καθορισθεί η εμβέλεια των απαραίτητων μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης. Εάν η αποτίμηση των απωλεσθέντων πόρων ή/και υπηρεσιών είναι δυνατή αλλά η αποτίμηση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών αποκατάστασης δεν μπορεί να γίνει εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ή με εύλογο κόστος, τότε η αρμόδια αρχή μπορεί να επιλέγει μέτρα

αποκατάστασης το κόστος των οποίων είναι ισοδύναμο προς την εκτιμώμενη οικονομική αξία των απωλεσθέντων φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών.

Τα μέτρα συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης θα πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπον ώστε να επιτρέπουν σε πρόσθετους φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες να εκφράζουν χρονικές προτιμήσεις και τα χρονικά χαρακτηριστικά των μέτρων αποκατάστασης. Παραδείγματος χάριν, όσο μεγαλύτερη είναι η χρονική περίοδος μέχρι την επαναφορά στην αρχική κατάσταση, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσόν των μέτρων αντισταθμιστικής αποκατάστασης που θα αναληφθούν (εφόσον τα άλλα δεδομένα είναι ίδια).

1.3. Επιλογή των δυνατοτήτων αποκατάστασης

1.3.1. Οι εύλογες επιλογές αποκατάστασης θα πρέπει να αξιολογούνται, σύμφωνα με τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνολογίες, με βάση τα ακόλουθα κριτήρια:

- την επίπτωση κάθε επιλογής στη δημόσια υγεία και ασφάλεια,
- το κόστος υλοποίησης της επιλογής,
- την πιθανότητα επιτυχίας κάθε επιλογής,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή συμβάλλει στην πρόληψη περαιτέρω ζημιών και την αποφυγή παραπλεύρων ζημιών συνεπεία της υλοποίησής της,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή ευνοεί κάθε συνιστώσα του φυσικού πόρου ή/και της υπηρεσίας,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή λαμβάνει υπόψη συγκεκριμένες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές ανησυχίες και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με την περιοχή,
- το χρόνο που χρειάζεται για να καταστεί αποτελεσματική η αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή επιτυγχάνει την αποκατάσταση της τοποθεσίας της περιβαλλοντικής ζημίας,
- τη γεωγραφική σχέση με την τοποθεσία που υπέστη ζημία.

1.3.2. Κατά την αξιολόγηση των διαφόρων δυνατοτήτων αποκατάστασης, μπορούν να επιλέγονται μέτρα πρωτογενούς αποκατάστασης που δεν οδηγούν στην πλήρη επαναφορά των υδάτων, των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων που υπέστησαν ζημία στην αρχική τους κατάσταση, ή που οδηγούν σε αυτήν με βραδύτερο ρυθμό. Η επιλογή αυτή μπορεί να γίνεται μόνον εάν οι φυσικοί πόροι ή/και οι υπηρεσίες που χάνονται στην αρχική τοποθεσία, εξαιτίας αυτής της επιλογής, αντισταθμίζονται με αύξηση των συμπληρωματικών ή αντισταθμιστικών δράσεων για την παροχή αντίστοιχου επιπέδου φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών με τις προϋφιστάμενες. Αυτό θα συμβαίνει, παραδείγματος χάριν, όταν οι ισοδύναμοι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες μπορούν να παρέχονται αλλού με μικρότερο κόστος. Τα εν λόγω πρόσθετα μέτρα αποκατάστασης καθορίζονται σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται στο τμήμα 1.2.2.

1.3.3. Παρά τους κανόνες του τμήματος 1.3.2., και σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, η αρμόδια αρχή δικαιούται να αποφασίζει ότι δεν θα πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα αποκατάστασης, εάν:

- α) τα ήδη ληφθέντα μέτρα αποκατάστασης εξασφαλίζουν ότι δεν υφίσταται πλέον κανένας σημαντικός κίνδυνος αρνητικών συνεπειών στην ανθρώπινη υγεία, στα ύδατα ή στα προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους, και
- β) το κόστος των μέτρων αποκατάστασης που θα πρέπει να ληφθούν για να επιτευχθεί η επαναφορά της αρχικής κατάστασης ή παρόμοιας θα ήταν δυσανάλογο προς τα περιβαλλοντικά οφέλη που θα αποκομισθούν.

2. Αποκατάσταση της ρύπανσης του έδαφους

Λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλισθεί, τουλάχιστον, ότι οι συγκεκριμένοι ρύποι απομακρύνονται, ελέγχονται, περιορίζονται ή μειώνονται, ούτως ώστε το έδαφος που ρυπάνθηκε, λαμβανομένης υπόψη της τρέχουσας χρήσης του ή της εγκεκριμένης μελλοντικής χρήσης του κατά τη στιγμή που επήλθε η ζημία, να μην δημιουργεί πλέον σημαντικό κίνδυνο αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία. Η παρουσία των κινδύνων αυτών εκτιμάται με διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου που λαμβάνουν υπόψη τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία του εδάφους, τον τύπο και τη

συγκέντρωση των επιβλαβών ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών, τον κίνδυνο και την πιθανότητα διασποράς τους. Η χρήση διαπιστώνεται με βάση τις ρυθμίσεις για τη χρήση της γης ή άλλες σχετικές ρυθμίσεις που ίσχυαν, ενδεχομένως, όταν επήλθε η ρύπανση.

Εάν αλλάξει η χρήση του εδάφους, λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να προληφθεί κάθε κίνδυνος αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία.

Εάν δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για τη χρήση του εδάφους, ή άλλες σχετικές ρυθμίσεις, η φύση της σχετικής περιοχής, όπου συνέβη η ζημία, καθορίζει τη χρήση της συγκεκριμένης περιοχής, λαμβανομένης υπόψη της προβλεπόμενης ανάπτυξής της.

Εξετάζεται η δυνατότητα φυσικής ανάκαμψης, δηλαδή μιας επιλογής που δεν απαιτεί άμεση ανθρώπινη επέμβαση κατά τη διαδικασία αποκατάστασης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 4, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1, Εδάφιο (α).

1. Τα έργα και οι δραστηριότητες που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ του άρθρου 5 της υπ. αριθ. Η.Π. 15393/2332/2002 ΚΥΑ (Β'1022), για την πραγματοποίηση των οποίων απαιτείται απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, σύμφωνα με την υπ. αριθ. 11014/703/2003 ΚΥΑ (Β'332), εξαιρουμένων των εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούνται για έρευνα, ανάπτυξη και δοκιμές νέων προϊόντων και διεργασιών.

2. Οι διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων, που περιλαμβάνουν:

α) τις εργασίες διαχείρισης αποβλήτων (τη συλλογή, τη μεταφορά, την αποθήκευση, την αξιοποίηση και τη διάθεσης των μη επικίνδυνων και των επικινδύνων αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της εποπτείας των εργασιών αυτών καθώς και της μετέπειτα φροντίδας των χώρων διάθεσης), για τις οποίες απαιτείται άδεια σύμφωνα με την υπ. αριθ. Η.Π. 50910/2727/2003 ΚΥΑ (Β'1909) και την υπ. αριθ. Η.Π. 13588/725/2006 ΚΥΑ (Β'383) , που εκδόθηκαν αντίστοιχα, σε συμμόρφωση με την οδηγία 75/442/ΕΟΚ όπως ισχύει και την οδηγία 91/689/ΕΟΚ.

β) Τη διάθεση σε χώρους υγειονομικής ταφής σύμφωνα με την υπ. αριθ. Η.Π. 29407/3508/2002 ΚΥΑ (Β'1572), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 1999/31/ΕΚ.

γ) τη λειτουργία μονάδων αποτέφρωσης σύμφωνα με την υπ. αριθ. 22912/1117/2005 ΚΥΑ (Β'759), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 2000/76/ΕΚ.

Για τους σκοπούς του παρόντος διατάγματος, η αρμόδια αρχή μπορεί να αποφασίζει ότι οι δραστηριότητες αυτές δεν περιλαμβάνουν τη χρήση, για γεωργικούς σκοπούς, ιλύος καθαρισμού λυμάτων από σταθμούς επεξεργασίας αστικών αποβλήτων, που έχει υποστεί επεξεργασία, σύμφωνα με εγκεκριμένα πρότυπα.

3. Όλες οι απορρίψεις σε εσωτερικά επιφανειακά ύδατα, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη έγκριση, σύμφωνα με την Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου αρ. 2/1-2-2001 (Α'15) και την υπ. αριθ. 4859/726/2001 ΚΥΑ (Β'253), που εκδόθηκαν σε συμμόρφωση με την οδηγία 76/464/ΕΟΚ

4. Όλες οι απορρίψεις ουσιών σε υπόγεια ύδατα για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη έγκριση σύμφωνα με την υπ. αριθ. 26857/553/1998 ΚΥΑ (Β'196), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 80/68/ΕΟΚ.

5. Η απόρριψη ή διοχέτευση ρυπαντών σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα, για την οποία απαιτείται άδεια, σύμφωνα με τον ν. 3199/2003 (Α' 280) και το Π.Δ. 51/2007 (Α'54) που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του νόμου αυτού και σε συμμόρφωση με την οδηγία 2000/60/ΕΚ.

6. Η άντληση και κατακράτηση ύδατος που υπόκειται σε προηγούμενη άδεια, σύμφωνα με τον ν. 3199/2003 (Α' 280) και το Π.Δ. 51/2007 (Α'54) που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του νόμου αυτού και σε συμμόρφωση με την οδηγία 2000/60/ΕΚ.

7. Η παραγωγή, χρήση, αποθήκευση, κατεργασία, ταφή, απελευθέρωση στο περιβάλλον και μεταφορά εντός της περιμέτρου της επιχείρησης

α) επικινδύνων ουσιών, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2 της υπ. αριθ. 378/1994 Απόφασης του Ανώτατου Χημικού Συμβουλίου (Β'705), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 67/548/ΕΟΚ και τροποποιήθηκε με την υπ. αριθ. 87/2007

Απόφαση (ΑΧΣ) (Β'872), σχετικά με την ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικινδύνων ουσιών.

β) επικινδύνων παρασκευασμάτων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, της υπ. αριθ. 265/2002 (Β'1214), Απόφασης του Ανώτατου Χημικού Συμβουλίου, που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 1999/45/EK, σχετικά με την ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικινδύνων παρασκευασμάτων, όπως ισχύει,

γ) φυτοπροστατευτικών προϊόντων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, του Π.Δ/τος 115/1997 (Α'104), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 91/414/ΕΟΚ, όπως ισχύει,

δ) βιοκτόνων προϊόντων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α), του Π.Δ/τος 205/2001 (Α'160), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 98/8/EK, όπως ισχύει,

8. Οι μεταφορές οδικώς, σιδηροδρομικώς, μέσω των εσωτερικών πλωτών οδών, θαλασσίως ή εναερίως επικινδύνων ή ρυπογόνων εμπορευμάτων, όπως ορίζονται στο Π.Δ. 104/1999 (Α'113), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 94/55/EK, σχετικά με τις οδικές μεταφορές επικινδύνων εμπορευμάτων, όπως ισχύει, ή στην υπ. αριθ. Φ4.2/73358/5309/2002 ΚΥΑ (Β'240), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 96/49/EK, σχετικά με τις σιδηροδρομικές μεταφορές επικινδύνων εμπορευμάτων, όπως ισχύει, ή στο Π.Δ. 49/2005 (Α'66), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 93/75/ΕΟΚ, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές που απαιτούνται για τα πλοία τα οποία κατευθύνονται σε ή αποπλέουν από κοινοτικούς λιμένες μεταφέροντας επικίνδυνα ή ρυπογόνα εμπορεύματα, όπως ισχύει.

9. Τα έργα και δραστηριότητες που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της οδηγίας 84/360/ΕΟΚ, όπως ισχύει, όπως εξειδικεύονται στις ομάδες 4 και 9 του άρθρου 5 της υπ. αριθ. Η.Π. 15393/2332/2002 ΚΥΑ (Β'1022), για την πραγματοποίηση των οποίων απαιτείται απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, σύμφωνα με την υπ. αριθ. 11014/703/2003 ΚΥΑ (Β'332), όσον αφορά την εκπομπή στον αέρα οιασδήποτε των ρυπογόνων ουσιών που καλύπτονται από την εν λόγω οδηγία.

10. Οιαδήποτε περιοριζόμενη χρήση, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς, γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών, σύμφωνα με την υπ. αριθ. 11642/1943/2002 ΚΥΑ (Β' 831), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 90/219/ΕΟΚ, όπως ισχύει.

11. Οιαδήποτε σκόπιμη ελευθέρωση στο περιβάλλον, μεταφορά και διάθεση στην αγορά γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών, σύμφωνα με την υπ. αριθ. 38639/2017/2005 ΚΥΑ (Β' 1334), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την οδηγία 2001/18/ΕΚ, όπως ισχύει.

12. Διασυνοριακή μεταφορά αποβλήτων εντός, προς ή έξω από την Ευρωπαϊκή Ένωση, για την οποία απαιτείται άδεια ή η οποία απαγορεύεται κατά την έννοια του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 259/93 του Συμβουλίου, της 1ης Φεβρουαρίου 1993, σχετικά με την παρακολούθηση και τον έλεγχο των μεταφορών αποβλήτων στο εσωτερικό της Κοινότητας καθώς και κατά την είσοδο και έξοδό τους, όπως ισχύει.

13. Η διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας, σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις συμμόρφωσης με την οδηγία 2006/21/ΕΚ (EEL 102/15/11-4-2006).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 5, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1, Εδάφιο (β).

α) Διεθνής Σύμβαση της 27ης Νοεμβρίου 1992 περί αστικής ευθύνης συνεπεία ζημιών εκ ρυπάνσεως υπό πετρελαίου,

β) Διεθνής Σύμβαση της 27ης Νοεμβρίου 1992 για τη σύσταση Διεθνούς Ταμείου για την αποκατάσταση ζημιών από τη ρύπανση πετρελαίου,

γ) Διεθνής Σύμβαση της 23ης Μαρτίου 2001 περί αστικής ευθύνης για ζημιές οφειλόμενες στη ρύπανση από καύσιμα δεξαμενής πλοίων,

δ) Διεθνής Σύμβαση της 3ης Μαΐου 1996 περί ευθύνης και αποζημιώσεων για τις ζημιές που προκαλούνται από τη δια θαλάσσης μεταφορά επικίνδυνων και τοξικών ουσιών,

ε) Σύμβαση της 10ης Οκτωβρίου 1989 περί αστικής ευθύνης για τις ζημίες που προκαλούνται κατά τη μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων οδικώς, σιδηροδρομικώς και με σκάφη εσωτερικής ναυσιπλοΐας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 5, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1, Εδάφιο (γ).

α) Σύμβαση των Παρισίων της 29ης Ιουλίου 1960 σχετικά με την ευθύνη τρίτων στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας και Συμπληρωματική Σύμβαση των Βρυξελλών της 31ης Ιανουαρίου 1963,

β) Σύμβαση της Βιέννης της 21ης Μαΐου 1963 σχετικά με την αστική ευθύνη για πυρηνικές καταστροφές,

γ) Σύμβαση της 12ης Σεπτεμβρίου 1997 σχετικά με τις συμπληρωματικές αποζημιώσεις για πυρηνικές καταστροφές,

δ) Κοινό Πρωτόκολλο της 21ης Σεπτεμβρίου 1988 σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης της Βιέννης και της Σύμβασης των Παρισίων,

ε) Σύμβαση των Βρυξελλών της 17ης Δεκεμβρίου 1971 για την αστική ευθύνη στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών πυρηνικών υλών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 20

A. Οι εκθέσεις που αναφέρονται στο άρθρο 20 περιλαμβάνουν κατάλογο των περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας και των περιπτώσεων ευθύνης δυνάμει του παρόντος διατάγματος, οι οποίες συνοδεύονται, για κάθε περίπτωση, από τις εξής πληροφορίες και στοιχεία:

1. Είδος της περιβαλλοντικής ζημίας, ημερομηνία κατά την οποία επήλθε και/ή ανακαλύφθηκε η ζημία και ημερομηνία κατά την οποία κινήθηκαν οι διαδικασίες δυνάμει του παρόντος διατάγματος .

2. Κωδικός ταξινόμησης της δραστηριότητας του υπεύθυνου ή των υπεύθυνων νομικών προσώπων. (Μπορεί να χρησιμοποιείται ο Κώδικας Ονοματολογίας NACE, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 3037/90).

3. Κατά πόσον κινήθηκε διαδικασία δικαστικής προσφυγής είτε εκ μέρους των υπευθύνων μερών είτε εκ μέρους νομιμοποιούμενων φορέων (Διευκρινίζεται το είδος των εναγόντων και το αποτέλεσμα της διαδικασίας).

4. Αποτέλεσμα της διαδικασίας αποκατάστασης.

5. Ημερομηνία περάτωσης της διαδικασίας.

B. Η αρμόδια αρχή μπορεί να περιλαμβάνει στις ανωτέρω Εκθέσεις οιαδήποτε άλλη πληροφορία και στοιχείο θεωρεί χρήσιμα, ώστε να καθίσταται δυνατή η ορθή αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας 2004/35/ΕΚ και κατ' επέκταση του παρόντος διατάγματος, όπως:

1. Κόστος που συνεπάγονται τα μέτρα αποκατάστασης και πρόληψης, όπως ορίζονται στο παρόν διάταγμα:

- το οποίο καταβλήθηκε άμεσα από τα υπεύθυνα μέρη, όταν είναι διαθέσιμη η πληροφορία αυτή,
- το οποίο ανακτήθηκε εκ των υστέρων από τα υπεύθυνα μέρη,
- το οποίο δεν έχει ανακτηθεί από τα υπεύθυνα μέρη (θα πρέπει να διευκρινίζονται οι λόγοι μη ανάκτησης).

2. Αποτελέσματα των δράσεων προώθησης και της εφαρμογής των μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας που χρησιμοποιούνται σύμφωνα με το παρόν διάταγμα.

3. Εκτίμηση των πρόσθετων διοικητικών εξόδων που επιβαρύνουν ετησίως τη δημόσια διοίκηση για τη συγκρότηση και τη λειτουργία των διοικητικών δομών που είναι απαραίτητες για την εφαρμογή και την επιβολή της εφαρμογής του παρόντος διατάγματος.

Άρθρο 21

Από την έναρξη ισχύος του παρόντος Διατάγματος, κάθε διάταξη που αντίκειται μερικά ή συνολικά στις διατάξεις του ή ανάγεται σε θέματα που ρυθμίζονται από αυτό, καταργείται.

Άρθρο 22

Η ισχύς του παρόντος Διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος Διατάγματος.

Αθήνα.....2008

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜ. ΕΡΓΩΝ

Γ. ΣΟΥΦΛΙΑΣ